

SPORT IN CLUBVERBAND (Deel 1)

Analyse van de clubgeorganiseerde sport
in Vlaanderen

Jeroen Scheerder
Erik Thibaut
Guy Pauwels
Hanne Vandermeerschen
Steven Vos

2011

Met medewerking van de
Studiedienst van de Vlaamse regering

SPORT IN CLUBVERBAND (Deel 1)

Analyse van de clubgeorganiseerde sport
in Vlaanderen

Jeroen Scheerder
Erik Thibaut
Guy Pauwels
Hanne Vandermeerschen
Steven Vos

2011

Met medewerking van de
Studiedienst van de Vlaamse regering

Beleid & Management in Sport (BMS)

BMS-Rapport 8

Sport in clubverband (Deel 1)

Analyse van de clubgeorganiseerde sport in Vlaanderen

Jeroen Scheerder

Erik Thibaut

Guy Pauwels

Hanne Vandermeerschen

Steven Vos

Dit is het achtste nummer in de reeks BMS-rapporten.

De BMS-rapporten willen een bijdrage leveren aan het sociaalwetenschappelijke onderzoek naar beleid en management met betrekking tot sport en fysieke activiteit. Deze publicaties zijn een product van de Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement van de K.U.Leuven.

De BMS-rapporten kunnen mits registratie gratis gedownload worden via www.faber.kuleuven.be/BMS.

Vormgeving: J. Scheerder en S. Vos

Verantwoordelijke uitgever: J. Scheerder

Reproductie: K.U.Leuven

© 2011 Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement, Faculteit Bewegings- & Revalidatiewetenschappen, K.U.Leuven
Tervuursevest 101, 3001 Leuven (Heverlee)

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, gereproduceerd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, internet of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van de uitgever.

Alle rechten voorbehouden.

D/2011/Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement

REEDS VERSCHENEN BMS-RAPPORTEN

Nr. 1

Scheerder, J. & Vos, S., m.m.v. Pluym, K. (2009). *Sportbeleidsplanning in Vlaanderen. Een inhoudelijke en financiële analyse* (Beleid & Management in Sport 1). Leuven: K.U.Leuven/Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement.

Nr. 2

Vos, S. & Scheerder, J. (2009). *'t Stad sport. Onderzoek naar de sportdeelname en sportbehoeften in de stad Antwerpen* (Beleid & Management in Sport 2). Leuven: K.U.Leuven/Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement.

Nr. 3

Scheerder, J. & Vos, S., m.m.v. Breesch, D., Lagae, W. & Van Hoecke, J. (2010). *De fitnesssector in beeld. Basisrapportering over het Vlaamse Fitness Panel 2009 (VFP09)* (Beleid & Management in Sport 3). Leuven: K.U.Leuven/Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement.

Nr. 4

Scheerder, J. & Vos, S., m.m.v. Breesch, D., Késenne, S., Van Hoecke, J. & Vanreusel, B. (2010). *Sportclubs in beeld. Basisrapportering over het Vlaamse Sportclub Panel 2009 (VSP09)* (Beleid & Management in Sport 4). Leuven: K.U.Leuven/Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement.

Nr. 5

Scheerder, J., Breesch, D., Pabian, S. & Vos, S. (2010). *Balanceren in een grijze zone. Een verkennende studie van de semi-agorale arbeid in de sport* (Beleid & Management in Sport 5). Leuven: K.U.Leuven/Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement.

Nr. 6

Vos, S. & Scheerder, J. (2011). *Opleidings- en competentiebeleid in de Vlaamse fitnesssector. Sleutel tot succes?* (Beleid & Management in Sport 6). Leuven: K.U.Leuven/Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement.

Nr. 7

Scheerder, J. & Seghers, J. (2011). *Jongeren in beweging. Over bewegingsbeleid, sportparticipatie en fysieke activiteit bij schoolgaande jongeren in Vlaanderen* (Beleid & Management in Sport 7). Leuven: K.U.Leuven/Afdeling Sociale Kinesiologie en Sportmanagement.

Nr. 8

Scheerder, J., Thibaut, E., Pauwels, G., Vandermeersch, H. & Vos, S. (2011). *Sport in clubverband (Deel 1). Analyse van de clubgeorganiseerde sport in Vlaanderen* (Beleid & Management in Sport 8). Leuven: K.U.Leuven/Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement.

Nr. 9

Scheerder, J., Thibaut, E., Pauwels, G., Vandermeersch, H., Winand, M. & Vos, S. (2012). *Sport in clubverband (Deel 2). Uitdagingen voor de clubgeorganiseerde sport* (Beleid & Management in Sport 9). Leuven: K.U.Leuven/Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement.

Nr. 10

Scheerder, J., Vandermeerschen, H., Van Tuyckom, C., Hoekman, R., Breedveld, K. & Vos, S. (2011). *Understanding the game: sport participation in Europe. Facts, reflections and recommendations* (Sport Policy & Management 10). Leuven: K.U.Leuven/Research Unit of Social Kinesiology & Sport Management.

Nr. 11

Winand, M., Scheerder, J., Vos, S. & Zintz, T. (2011). *Attitude, changement et innovation. Les fédérations sportives communautaires de Belgique* (Gestion & Management du Sport 11). Leuven/Louvain-la-Neuve: K.U.Leuven/ Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement Research Unit of Social Kinesiology & Sport Management et Université catholique de Louvain/ Chaire Olympique Henri de Baillet Latour et Jacques Rogge en Management des Organisations Sportives.

INHOUDSTAFEL

Inhoudstafel	v
Woord vooraf	vii
DEEL 1 Kader en onderzoeksopzet	1
Hoofdstuk 1 Ontwikkelingen in de samenleving en de sport	3
1. Inleiding	3
2. Socio-demografische verschuivingen	3
3. Socioculturele verschuivingen	9
Hoofdstuk 2 Conceptueel kader	23
1. Modi van sportbeoefening	23
2. Dominante sportvelden	30
3. Piramidemodel versus kerkmodel	32
4. Overheid, markt en middenveld	37
Hoofdstuk 3 Wetgevend kader	41
1. Decreten met betrekking tot de clubgeorganiseerde sport	41
2. Decreten met verwijzingen naar de clubgeorganiseerde sport	44
3. Sectoroverschrijdende decreten	48
4. Decreten met betrekking tot specifieke sporttakken	50
Hoofdstuk 4 Onderzoeksopzet en -benadering	53
1. Doelstelling	53
2. Materiaal en methode	53
DEEL 2 Analyse van participatie en aanbod in de (club)georganiseerde sportsector	61
Hoofdstuk 5 Participatie in de (club)sport	63
1. Actieve deelname aan de (club)sport	63
2. Vrijwilligerswerk in de (club)sport	111
Hoofdstuk 6 Aanbod in de clubsport	119
1. Evolutie van het aantal sportfederaties	119
2. Evolutie van het aantal sportclubs	120
3. Profiel van de sportclub	129
4. Typologieën van sportclubs	131
5. Economische betekenis van de clubgeorganiseerde sport	138

Synthese	151
1. <i>Situering van de clubsportsector</i>	151
2. <i>Opzet van het onderzoek</i>	151
3. <i>Voornaamste bevindingen</i>	152
Bibliografische referentielijst	155
Bijlagen	165
Over de auteurs	175

WOORD VOORAF

Het voorliggende onderzoeksrapport is het eerste deel van de analyse van de clubgeorganiseerde sport in Vlaanderen. Meer bepaald belicht BMS-rapport 8 de gegevens en resultaten met betrekking tot de clubgeorganiseerde sport. Enerzijds is dit onderzoeksrapport gebaseerd op berekeningen aan de hand van bruikbare databanken. Anderzijds worden in voorliggend rapport resultaten opgenomen in verband met cijfermateriaal dat verzameld is door wetenschappelijk onderzoek, meestal uitgevoerd door – of met medewerking van – de onderzoeksgroep Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement van de Faculteit Bewegings- en Revalidatiewetenschappen (K.U.Leuven).

Het BMS-rapport 8 bestaat uit twee grote delen. In een eerste deel schetsen we de belangrijkste ontwikkelingen en conceptuele en wetgevende kaders waarin de clubgeorganiseerde sport vandaag gesitueerd kan worden. Daarnaast belichten we het onderzoeksopzet, de doelstelling en de methode van de voorliggende studie.

Het tweede deel van BMS-rapport 8 bevat cijfermateriaal over de sportdeelname in clubgeorganiseerd verband. Enerzijds putten we uit het talrijke bronnenmateriaal dat verzameld werd door de onderzoeksgroep Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement (K.U.Leuven). Anderzijds is dit deel opgebouwd op basis van gegevens uit de databestanden van Bloso, Afdeling Subsidiëring.

BMS-rapport 9 (Scheerder e.a., 2012) behandelt eveneens de clubgeorganiseerde sport in Vlaanderen en is bijgevolg nauw verbonden met het voorliggende onderzoeksrapport. Meer bepaald handelt het negende BMS-rapport over de uitdagingen voor de clubgeorganiseerde sport in Vlaanderen. In dit opzicht kunnen we stellen dat we in het negende BMS-rapport een blik werpen op de toekomst, terwijl voorliggend BMS-rapport 8 naar het heden en het verleden kijkt.

DEEL 1 KADER EN ONDERZOEKSOPZET

In deel 1 schetsen we het kader en het onderzoeksopzet van deze studie. Het eerste hoofdstuk beschrijft enkele relevante en opmerkelijke ontwikkelingen in de samenleving en in de sport. Het tweede hoofdstuk gaat dieper in op de conceptuele kaders die van toepassing zijn op de (clubgeorganiseerde) sport. Hiermee trachten we het complexe sportlandschap schematisch in kaart te brengen. Hoofdstuk drie belicht het wetgevende kader dat van toepassing is op de clubgeorganiseerde sport in Vlaanderen. Ten slotte worden in hoofdstuk vier het opzet van de voorliggende studie en de gehanteerde onderzoeksmethode beschreven.

HOOFDSTUK 1

ONTWIKKELINGEN IN DE SAMENLEVING EN DE SPORT

1. Inleiding

Sport en samenleving zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Sport is ook bijna niet meer weg te denken uit ons dagelijkse leven. Dit geldt zowel voor topsport als voor competitie- en recreatiesport. Men spreekt vaak over de ‘versporting’ van de samenleving in dit verband (Crum, 1991). De nauwe band tussen sport en samenleving zorgt er echter voor dat maatschappelijke verschuivingen zich eveneens in de sportsector laten voelen (Vanreusel & Scheerder, 2000). De sportsector, en dus ook de clubgeorganiseerde sport, wordt in de eigen werking beïnvloed door allerlei maatschappelijke processen. Zowel socioculturele als demografische verschuivingen werken door op de clubgeorganiseerde sport. In dit hoofdstuk worden drie demografische verschuivingen belicht, die een impact kunnen hebben op de clubgeorganiseerde sport, met name de vergrijzing, de ontgroening en de ‘verkleuring’ van de samenleving. Zonder exhaustief te willen zijn, wordt vervolgens ingezoomd op zes socioculturele ontwikkelingen: de ontwikkeling van de informatiemaatschappij, de individualisering, verschuivingen in tijdsbestedingspatronen en het vrijetijdsethos, de medicalisering, de globalisering en tot slot de commercialisering.

Het gaat steevast om verschuivingen waar de sportsector op zich geen of weinig controle over kan uitoefenen. Toch is het belangrijk om zich van deze evoluties bewust te zijn, en dit omwille van twee redenen. Ten eerste laat dit toe om huidige problemen waarmee de clubgeorganiseerde sport (of de sportsector in het algemeen) mee wordt geconfronteerd, beter te begrijpen. Ten tweede wordt zo bewerkstelligd dat men op een zo adequaat mogelijke manier kan inspelen op deze ontwikkelingen en maximaal kan inzetten op de kansen die hieraan verbonden zijn.

2. Socio-demografische verschuivingen

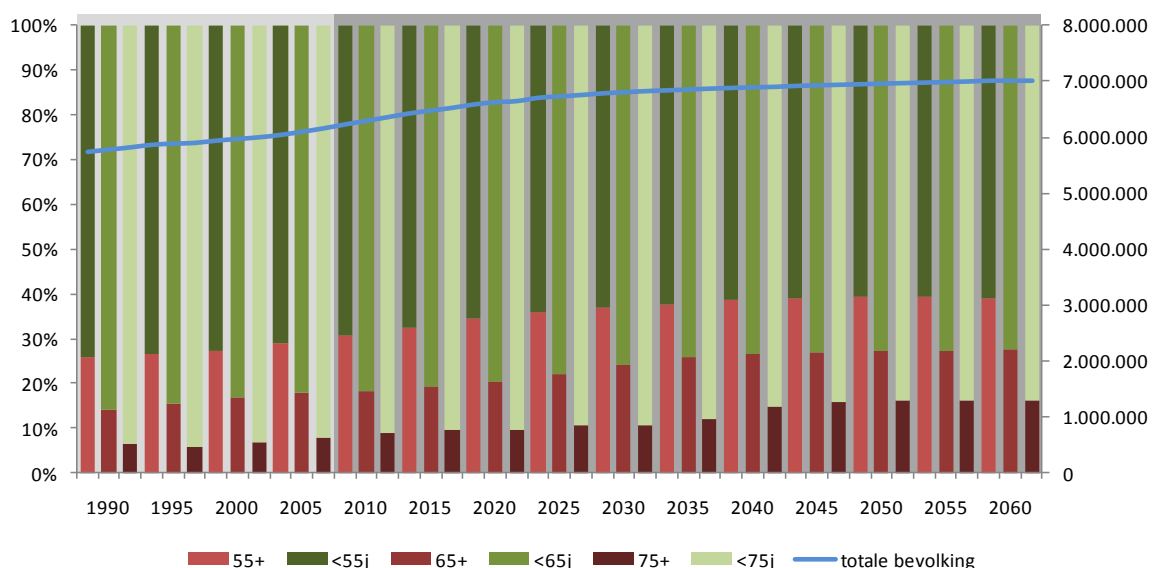
Als eerste aandachtspunt is het belangrijk om een aantal demografische verschuivingen voor ogen te houden, waarmee de clubgeorganiseerde sport rekening zal moeten houden. Deze demografische evoluties zijn immers mede bepalend voor de huidige positie en de toekomstmogelijkheden van sportclubs in Vlaanderen. Achtereenvolgens worden drie grote verschuivingen belicht, met name de

vergrijzing, de ontgroening en de 'verkleuring' van onze huidige samenleving. Hierbij wordt telkens aandacht besteed aan de gevolgen voor de (clubgeorganiseerde) sport.

2.1 Vergrijzing

Net als de rest van de Westerse wereld, wordt Vlaanderen geconfronteerd met een duidelijk vergrijzingsproces. Hiermee wordt bedoeld dat het aandeel 'ouderen', met name 65-plussers, in de totale bevolking stijgt (Versonnen & Bogaert, 2008). Dit proces werd reeds in beperkte mate ingezet. Tussen 1990 en 2005 is het procentuele aandeel 65-plussers gestegen van 14,5 naar 17,8 procent (Pelfrene, 2009). Vlaanderen is daarmee de sterkst vergrijsde regio van België, en scoort hiermee boven het Europese gemiddelde (Pelfrene, 2009). Men verwacht echter dat de vergrijzing nog zal toenemen. De bevolkingscijfers en –vooruitzichten van 1990 tot 2060 voor Vlaanderen worden weergegeven in Figuur 1.1. Concreet wordt voorspeld dat na 2040 maar liefst één op vier personen ouder zal zijn dan 65 jaar. Tegen 2060 schat men het aandeel van 65-plussers in de totale bevolking op 27,7 procent (Versonnen & Bogaert, 2008). De toename in het *aandeel* van 65-plussers impliceert ook een toename van het *absolute aantal* ouderen in de bevolking. Tegen 2060 wordt een totaal van ongeveer twee miljoen 65-plussers verwacht.

Figuur 1.1 Loop van de bevolking volgens het Rijksregister (tot en met 2005), bevolkingsvooruitzichten op basis van projecties (vanaf 2010) en evolutie van het procentuele aantal min 55-jarigen versus 55-plussers, min 65-jarigen versus 65-plussers en min 75-jarigen versus 75-plussers (1990-2060) voor Vlaanderen, in percentages

Bron: Scheerder e.a., 2011a, op basis van Federaal Planbureau (FPB; www.plan.be), FOD Economie/Algemene Directie Statistiek & Economische Informatie (ADSEI; www.statbel.fgov.be) en Vlaamse overheid/Studiedienst van de Vlaamse regering (SVR; www.vlaanderen.be/dar/svr)

De stijging van het aandeel ouderen in de maatschappij is een belangrijk gegeven voor sportclubs, aangezien de samenstelling van de bevolking immers mede het mogelijke doelpubliek van de clubgeorganiseerde sport bepaalt. Naast de cijfermatige stijging van het aantal ouderen, is het echter ook van fundamenteel belang om rekening te houden met het veranderende profiel van deze groep ouderen (Houben e.a., 2004; Schnabel, 2006). De nieuwe generatie ouderen heeft immers meer kansen gekregen om een financiële, sociale, culturele en fysieke bagage op te bouwen, in vergelijking met eerdere generaties. De 'nieuwe' ouderen zijn opgegroeid in een steeds meer gedemocratiseerde vrijetijdscultuur, en willen de vrije tijd na hun pensioen dan ook op een actieve en positieve manier invullen (Scheerder e.a., 2011a; Schnabel, 2006). De interesse van ouderen voor sportbeoefening blijkt ook uit het recente onderzoek van Scheerder e.a. (2011a). Terwijl 55,4 procent van de 55-plussers reeds aan sport doet, heeft ruim tien procent van de sportinactieve respondenten de intentie om in de toekomst met actieve sportparticipatie van start te gaan. Bovendien geeft een kwart van de sportactieve 55-plussers aan om nog meer aan sport te willen doen. Dit is een indicatie dat de groep ouderen mogelijk een interessant groeisegment zou kunnen betekenen voor sportclubs in Vlaanderen. Dit hangt uiteraard af van meerdere factoren, zoals bijvoorbeeld ook het socio-culturele klimaat van sportclubs en de mate waarin deze open staan voor ouderen (zie Vonck e.a., 2010).

2.2 Ontgroening

Een belangrijke doelgroep voor de clubgeorganiseerde sport zijn jongeren. Jongeren vormen meer dan een derde van de totale groep clubsporters (Scheerder, 2007: 64) (zie Hoofdstuk 5). In 2009 nam ruim één op twee jongeren uit het secundair onderwijs (52%) in clubverband aan sport deel (Scheerder e.a., 2011b). Jeugdsport vormt ook een prioriteit in het Vlaamse sportbeleid. Sportfederaties en sportclubs worden aangemoedigd om specifiek aandacht te besteden aan jongeren. Dit blijkt onder meer uit de facultatieve opdracht jeugdsport in het decreet omtrent de erkenning en subsidiëring van de sportfederaties (Vlaamse overheid, 2001), alsook uit de impulssubsidies met betrekking tot de kwaliteit van jeugdsportbegeleiders in het lokale Sport voor Allen-decreet (Vlaamse overheid, 2007a). Ook in de beleidsnota Sport van de Vlaamse overheid komt het stimuleren tot bewegen en sporten van kinderen en jongeren expliciet aan bod (Muyters, 2009).

Gezien de mate waarin op jongeren als doelgroep wordt ingezet, is het belangrijk dat sportclubs een tweede demografische verschuiving voor ogen houden, waarmee Vlaanderen wordt geconfronteerd, met name de ontgroening. De term ontgroening verwijst naar de afname van het aandeel min20-jarigen in de totale bevolkingsopbouw, veroorzaakt door een terugloop in de

vruchtbaarheid¹ (Thijssen & De Pauw, 2006: 76). In het Vlaamse Gewest daalde het aandeel min20 jarigen tussen 1990 en 2005 van 24,4 procent naar 22,2 procent (Pelfrene, 2009). Verwacht wordt dat deze daling zich nog verder zal doorzetten in de Vlaamse gemeenten, op enkele uitzonderingen na. Deze uitzonderingen zijn niet onbelangrijk: ze omvatten onder meer grotere steden zoals Antwerpen, Gent, Leuven en Mechelen (Pelfrene, 2009). Sportclubs kunnen de ontgroening niet tegenhouden, en de vaststelling van het ontgroeningsproces impliceert ook geenszins dat sportclubs niet op jongeren mogen inzetten. Het is daarentegen wel belangrijk dat sportclubs die hun pijlen op jongeren richten zich van de ontgroening bewust zijn, aangezien deze evolutie gevolgen heeft voor hun mogelijke bereik.

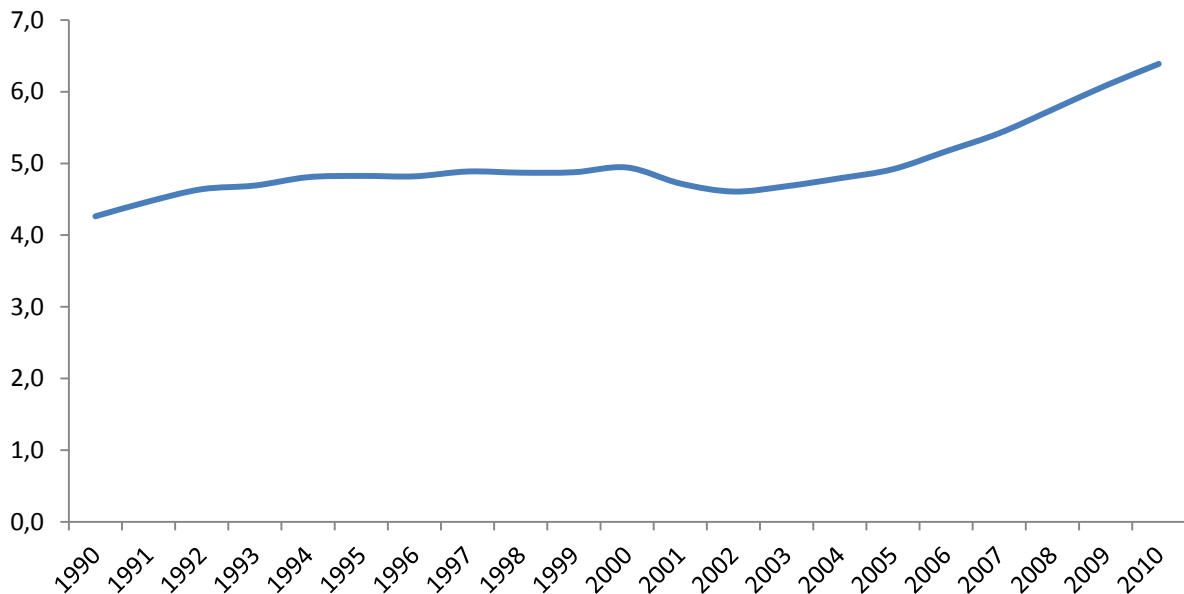
2.3 Verkleuring

Een derde demografische evolutie die een invloed kan hebben op het bereik of de werking van de georganiseerde sport in Vlaanderen, betreft migratie, en meer bepaald de 'verkleuring' van de samenleving die hieruit is voortgevloeid. De mate waarin dit een rol speelt, zal ook afhangen van de stedelijke of regionale context, aangezien het aandeel van allochtonen - eerste, tweede of derde generatie - sterk lokaal verschilt.

In tegenstelling tot de vergrijzing en ontgroening is het wat migratie betreft heel moeilijk om prognoses te maken voor de toekomst. Migratiesaldi worden immers bepaald door tal van externe factoren, die moeilijk te voorspellen zijn (Versonnen & Bogaert, 2008). Een vergelijking van de bevolkingscijfers in Vlaanderen tussen 1997 en 2006 wijst echter op een sterke stijging in het aantal immigraties, met name van 24 000 (1997) naar ongeveer 40 042 (2006). Dit zien we ook weerspiegeld in het aantal inwoners van het Vlaams Gewest met een vreemde nationaliteit. Op 1 januari 2001 bedroeg hun aantal 280 962, terwijl dit tegen 1 januari 2010 reeds gestegen was tot 399 433 (SVR, 2011). Hierbij aansluitend geeft Figuur 1.2 het aandeel inwoners van vreemde origine in het Vlaamse Gewest, van 1990 tot 2010.

¹ In de demografie wordt met het begrip 'vruchtbaarheid' het aantal effectieve geboorten bedoeld.

Figuur 1.2 Aandeel vreemdelingen in het Vlaamse Gewest, percentages in functie van de totale bevolking

Bron: eigen bewerking op basis van SVR (2011)

Uit Figuur 1.2 blijkt duidelijk dat het aandeel vreemdelingen in het Vlaamse Gewest de voorbije twee decennia in sterk stijgende lijn is geëvolueerd. In deze cijfers zitten enkel diegenen vervat die niet over de Belgische nationaliteit beschikken. Allochtonen die de Belgische nationaliteit hebben, worden hierin niet meegerekend.

Kortom, de totale groep van allochtonen – overigens een heel diverse groep – is talrijk vertegenwoordigd in onze samenleving, en hun aandeel neemt toe. Zowel vanuit maatschappelijk oogpunt, als vanuit het perspectief van de sportclub is het wellicht belangrijk dat sportclubs zich van deze evolutie bewust zijn en hierop eventueel kunnen inspelen. Mogelijk vormen mensen van allochtone origine een potentieel groeisegment voor de clubgeorganiseerde sport.

Deze groepen bereiken, vormt echter een uitdaging voor de sportclubs. De (club)sportdeelname van allochtonen ligt immers heel wat lager dan het gemiddelde voor de Vlaamse bevolking (Scheerder & Vanreusel, 2011: 112).

Uit een studie van Mortelmans e.a. (2002) naar de vrijetijdsbesteding van Antwerpse jongeren, waarbij 4 550 schoolgaande jongeren tussen 13 en 18 jaar werden bevraagd, bleek dat 54 procent van de Turkse jongeren aan sport deelneemt. Onder Marokkaanse jongeren doet 63 procent aan sport; voor jongeren uit het Oostblok is dit 64 procent. Dit is telkens aanzienlijk minder dan de deelnamecijfers voor (autochtone) Belgische jongeren: volgens de resultaten van Mortelmans e.a.

(2002) nemen ruim zeven op de tien autochtone jongeren immers deel aan sport.² Wanneer specifiek de deelname aan clubsport wordt beschouwd, zijn de verschillen tussen autochtone jongeren en jongeren van allochtone origine eveneens aanzienlijk. Uit het onderzoek van Mortelmans en collega's blijkt dat respectievelijk 61 procent (Turken), 63 procent (Marokkanen) en 59 procent (Oostblok) van de allochtone *sportactieve* jongeren *in clubverband* sport, terwijl dit bij de Antwerpse jongeren van Belgische origine 75 procent bedraagt.

Uit onderzoek in Nederland komt een vrij gelijkaardig beeld naar voor. Uit een studie van Breedveld (2006) bij 15- tot en met 64-jarigen blijkt dat slechts ongeveer vier op de tien personen van allochtone origine (39%) aan sport deelneemt, terwijl bijna zes op de tien (autochtone) Nederlanders (58%) aan sport doet. Breedveld (2006) vindt eveneens een lagere clubsportdeelname bij allochtonen. De onderzoeksresultaten geven aan dat het lidmaatschap bij allochtonen zelfs de helft lager ligt in vergelijking met personen van Nederlandse origine.

De verschillen in sportdeelname tussen allochtonen en autochtonen zijn vooral groot bij meisjes en vrouwen, alsook bij ouderen (Elling & Knoppers, 2005; Breedveld, 2006). Allochtone meisjes en vrouwen worden overigens met een aantal specifieke hindernissen geconfronteerd bij sportdeelname. Uit een onderzoek van Cortis (2009) naar sportparticipatie bij allochtone vrouwen in Australië kwamen onder meer taalproblemen, racisme en verschillende culturele prioriteiten als hindernissen naar voor. Daarnaast bleek het voor een aantal vrouwen heel belangrijk dat ze zich ongestoord en op een 'afgeschermd' locatie konden omkleeden en/of enkel onder vrouwen konden sporten. Aangezien vele allochtonen zich in de lagere socio-economische groepen van de bevolking bevinden, geldt zowel voor allochtone mannen als vrouwen dat financiële belemmeringen ook vaak een rol spelen (Elling & De Knop, 2006).

Samengevat liggen bij de groep van personen van andere herkomst wellicht kansen voor de sportclubs wanneer zij hun bereik willen vergroten. Mogelijk is het hierbij noodzakelijk om in te spelen op een aantal specifieke behoeften van deze groep, indien men hen tot (club)sportdeelname wil overtuigen. Naast algemene sportdeelname verschillen allochtonen en autochtonen overigens ook in sportvoorkeuren (Elling & Knoppers, 2005). De verschillen in sportvoorkeur zullen wellicht ook een impact hebben op de mate waarin sportclubs personen van etnische afkomst kunnen bereiken met hun aanbod. Hoopgevend is in ieder geval dat de verschillen in sportdeelname tussen allochtone en autochtonen lager liggen bij allochtonen van de tweede generatie, in vergelijking met allochtonen van de eerste generatie (Breedveld, 2006).

² Een belangrijke kanttekening hierbij is wel dat uitsluitend jongeren in Antwerpse middelbare scholen werden bevraagd; de resultaten zijn dus niet representatief voor heel Vlaanderen.

3. Socioculturele verschuivingen

Niet alleen veranderingen in de samenstelling van de bevolking, maar ook sociologische en culturele verschuivingen laten zich voelen tot in de sportsector. Zonder hierbij exhaustief te willen zijn, worden in wat volgt zes belangrijke maatschappelijke ontwikkelingen belicht, met name de ontwikkeling van de informatiemaatschappij, de individualisering, verschuivingen in tijdsbestedingspatronen en het vrijetijdsethos, de medicalisering, de globalisering en tot slot de commercialisering. Telkens wordt hierbij aangetoond waarom deze ontwikkelingen relevant zijn voor de (clubgeorganiseerde) sport.

3.1 De ontwikkeling van de informatiemaatschappij

Sociale wetenschappers proberen de globale maatschappelijke transformaties te analyseren en in kernconcepten te vatten. Om de hedendaagse samenleving treffend te omschrijven en te typeren, wordt vaak gebruik gemaakt van concepten als 'kennismaatschappij' (o.a. Pelleriaux, 2001), 'informatiemaatschappij' (o.a. MacKay, 2001) en 'netwerkmaatschappij' (o.a. Castells, 1996; Van Dijk, 2001). Deze woorden zijn geen synoniemen van elkaar, maar vertonen wel enkele inhoudelijke overlappingsen. Zonder hier in detail op deze concepten te kunnen ingaan, is het belangrijk om enkele kernpunten te bespreken. We zoomen hierbij in eerste instantie in op het concept 'informatiemaatschappij'. De informatiemaatschappij kan worden gedefinieerd als een samenleving waarin informatie de belangrijkste bron geworden is van productiviteit, welvaart, werkgelegenheid en macht (Van Dijk, 2001: 279). Deze term dekt zowel een sociale als een technologische evolutie (Mackay, 2001), maar heeft tegelijkertijd ook een economische, culturele en ruimtelijke lading (Webster, 1995). In onze hedendaagse maatschappij staat informatie immers centraler dan ooit. Via de technologie dringt informatie onze huiskamers en ons leven binnen. Wanneer we dit binnen de sport analyseren, wordt al snel duidelijk dat deze evolutie gevolgen heeft voor de 'passieve' sportparticipatie. Sportuitslagen worden live getoond, en de technologie zorgt ervoor dat zelfs het wedstrijdverloop volledig en exact op het scherm verschijnt, waardoor je als televisiekijker niet zelden een gedetailleerder beeld krijgt dan supporters ter plaatse. Sinds enkele jaren kan je vele wedstrijden ook *livestream* volgen, via het internet dus. De technologie heeft niet alleen gevolgen voor de supporters, maar oefent ook een steeds grotere impact uit op het wedstrijdverloop zelf. Het gebruik van elektronische hulpmiddelen ter ondersteuning van de scheidsrechter is hiervan een voorbeeld.

De informatiemaatschappij heeft ook een impact voor de actieve sportbeoefenaar: recreanten, of zelfs competitiesporters, zijn niet noodzakelijk meer aangewezen op een trainer in een sportclub of

een bezoek aan een expert om sportkennis te verzamelen. Op het internet kan men allerlei trainingsschema's of begeleiding via podcast downloaden, op youtube zijn filmpjes beschikbaar die voor iedere sport de juiste technieken of krachtoefeningen demonstreren, en een eenvoudige zoektocht op het internet levert een schat aan informatie over om het even welk sportonderwerp.

Van belang hierbij zijn ook de 'virtuele gemeenschappen', een kenmerk van de 'netwerksamenleving'³ (Castells, 2001; Van Dijk, 2001). Van Dijk (2001) karakteriseert virtuele gemeenschappen als *'verzamelingen van mensen die niet gebonden zijn aan tijd, plaats en andere fysieke of materiële omstandigheden dan die van de mensen en media die ze mogelijk maken'* (p. 183). Hij voegt eraan toe dat deze gemeenschappen gecreëerd worden in een elektronische omgeving, met behulp van mediacommunicatie, in plaats van face-to-face communicatie. Deze virtuele gemeenschappen bestaan ook onder sportbeoefenaars, in de vorm van lichte sportgemeenschappen (Scheerder & Van Bottenburg, 2010). Sportbeoefenaars treden met elkaar in contact zonder zich daarvoor te moeten verplaatsen, op het moment waarop ze daar behoefte aan hebben, en zo intensief als men zelf wil. Een concreet voorbeeld zijn de discussiefora voor loopsporters, waar loopliefhebbers ervaringen en tips uitwisselen over preventie en herstel van blessures, trainingsschema's, enzovoort.

Deze evolutie heeft mogelijk gevolgen voor de clubgeorganiseerde sport. De sportclub geldt in feite als uitwisselingsplaats van sportkennis bij uitstek: mensen sporten er samen, wisselen ervaringen uit, enzovoort. Als gevolg van de evolutie die hierboven werd geschetst, kunnen sportbeoefenaars ook op andere manieren hun ervaringen met betrekking tot sportbeoefening delen, en dit gaat makkelijker dan vroeger. Sportclubs zijn dus in zekere zin hun monopoliepositie kwijtgeraakt op dat vlak.

3.2 Individualisering

De individualisering is een derde maatschappelijke ontwikkeling die de sportclubs beïnvloedt in hun werking. De individualisering is één van de meest gekende tendensen van de hedendaagse

³ Volgens Castells (1996) is het netwerk de basiseenheid van de samenleving geworden. Castells beschouwt netwerken als 'de nieuwe sociale morfologie' van onze samenlevingen (p. 469). De maatschappij functioneert volgens een netwerklogica. Netwerken bestonden reeds in andere samenlevingen, maar de informatietechnologie zorgden voor een ongekennde verspreiding van netwerken in de volledige sociale structuur (p. 469). De Nederlandse auteur Van Dijk (2001) spreekt van een 'netwerkmaatschappij'. Hij definieert de netwerkmaatschappij als *"een maatschappijvorm waarin relaties steeds meer worden georganiseerd in en met medianetwerken die de sociale netwerken van face-to-face communicatie geleidelijk vervangen of aanvullen"* (p. 249). Van Dijk wil in zijn bespreking van de netwerkmaatschappij uitdrukkelijk niet zo ver gaan als Castells: *"de basiseenheden van de netwerkmaatschappij zijn echter niet zozeer netwerken als wel individuen, huishoudens, groepen en organisaties verbonden door netwerken"* (Van Dijk, 2001, p. 32, oorspronkelijke klemtoon). De transformatie van de sociale structuur is dus niet even verregaand volgens Van Dijk, in vergelijking met de beschrijving van Castells.

samenleving. Verschillende interpretaties of invullingen van dit begrip zijn mogelijk (zie De Beer, 2004), maar individualisering mag niet gereduceerd of gelijkgesteld worden aan individualisme. Het gaat dus niet zozeer om een toenemende aandacht voor het eigenbelang, maar eerder om de vaststelling dat het individu de 'basiseenheid' in de maatschappij geworden is⁴, die steeds opnieuw eigen keuzes moet maken (Beck, 1992). We hebben dus te maken met een ruimer maatschappelijk proces, waarbij het individu in groeiende mate een autonomie heeft ontwikkeld ten opzichte van de eigen omgeving. Individuen zijn minder gebonden aan voorgeschreven vormen van sociale bindingen en engagementen dan vroeger (Beck, 1992). De verantwoordelijkheid komt meer bij het individu te liggen, of zoals Beck het formuleert: *"the individual himself or herself becomes the reproduction unit for the social in the lifeworld"* (p. 130). Dit wil echter niet zeggen dat men nu alles 'alleen' gaat doen: de 'vaststaande' of traditionele verbintenissen worden vervangen door een nieuw type verbintenissen, met name verbintenissen die men zelf verkiest aan te gaan (Beck, 1992).

In sociale engagementen die individuen aangaan, spelen individuele voorkeuren in toenemende mate een rol, maar daarnaast zijn er ook moderne risico's die de keuzevrijheid limiteren. Voorbeelden zijn de destandaardisering van de arbeidstijd, en het toenemend aantal eenoudergezinnen (Beck, 1992). Deze maatschappelijke ontwikkelingen kunnen 'traditionele' engagementen bemoeilijken. De individualisering heeft dan ook duidelijke gevolgen voor de vrijetijdsbesteding in het algemeen, en de sport in het bijzonder, gezien ook hier vaak heel wat engagement verwacht wordt. Met betrekking tot het algemene verenigingsleven ziet men de individualiseringstrend onder meer weerspiegeld in het ontstaan van 'lichte gemeenschappen'. Hiermee worden groepen bedoeld waar men als individu zonder ernstige gevolgen van los kan komen (Duyvendak & Hurenkamp, 2004). Dit organisatietype wordt gekenmerkt door lossere en/of flexibere banden, in vergelijking met traditionele verenigingen. Het is bovendien mogelijk om meerdere connecties tegelijkertijd aan te gaan (zie Duyvendak & Hurenkamp, 2004). Dergelijke lichte gemeenschappen ontstaan ook in de sportsector, en hun succes neemt toe (zie ondermeer Scheerder, 2004; Van Bottenburg, 2004; Scheerder & Vanreusel, 2009; Scheerder, Boen & Lagae, 2011). Concrete voorbeelden zijn jog- en fietsgroepjes, Start to Run, vriendschappelijke basketbalwedstrijden op buurtpleintjes, enzovoort.

Het ontstaan en succes van deze lichte sportgemeenschappen kan men niet als een toeval beschouwen. De lichte gemeenschappen lijken immers tegemoet te komen aan een aantal 'nieuwe' behoeften. De lichte sportgemeenschappen bieden het individu de mogelijkheid om zelfgekozen

⁴ Elementen uit deze theorie botsen dus met de theorie van de netwerkmaatschappij volgens Castells (1996), althans wanneer men deze theorieën in hun pure vorm beschouwt.

verbintenissen aan te gaan, die nadien ook weer kunnen worden verbroken. In vergelijking met sportclubs, is het lidmaatschap van lichte (sport)gemeenschappen immers gemakkelijker op te zeggen, en flexibeler van aard. Het engagement hoeft niet even groot of van lange duur te zijn. Individuen kunnen zo kiezen voor ‘op maat gemaakte’ sportieve engagementen. Op lichte sportgemeenschappen wordt dieper ingegaan in het negende BMS-rapport (Scheerder e.a., 2012).

De individualisering beïnvloedt (potentiële) sporters overigens niet alleen in hun lidmaatschap van een club, maar ook in hun mogelijk engagement als vrijwilliger. Gezien sportclubs in grote mate op vrijwilligers steunen voor hun werking, is het belangrijk om dit voor ogen te houden. Ook wat vrijwilligerswerk betreft, geldt immers dat men dit autonoom wil organiseren en vormgeven, in functie van de eigen mogelijkheden en interesses, en afhankelijk van de levensfase waarin men zich bevindt. Opnieuw geldt echter dat dit niet enkel een kwestie is van bereidheid, maar ook van beschikbaarheid en ervaren beperkingen, gezien het steeds brozere en minder voorspelbare karakter van de (geïndividualiseerde) levensloop (Hustinx, 2009; Hustinx & Lammertyn, 2003).

Wanneer sprake is van individualisering, is het belangrijk om voor ogen te houden dat het individu niet in een sociaal vacuüm terechtkomt bij het maken van de individuele keuzes. Men wordt daarentegen met een nieuwe institutionele configuratie geconfronteerd. Individualisering staat dus niet voor ‘vrijheid-blijheid’: er is nog steeds een soort van afhankelijkheid, maar dan van secundaire instituties, zoals bijvoorbeeld de commerciële markt, het onderwijssysteem, sociale wetgeving, enzovoort. Er is dus enerzijds wel deze ‘vrijmakingsdimensie’ – met name de groeiende autonomie van het individu – maar, tegelijkertijd is er een nieuwe controledimensie (Beck, 1992), en ook deze laatste mag niet uit het oog worden verloren. De nieuwe vorm van controle gebeurt op een meer onrechtstreekse wijze, via indirecte institutionaliseringsmechanismen (Beck, 1992; Hustinx, 2009), zoals bijvoorbeeld de markt, die een grote invloed op het individu uitoefenen, en de keuzes van het individu bepalen. Het resultaat is dat de ‘individuele’ keuzes leiden tot collectieve uitkomsten: mensen maken massaal dezelfde keuzes (Duyvendak & Hurenkamp, 2004). Dit uit zich ook binnen de sport. Van Bottenburg (2004) toont aan dat de nieuwe vormen van sportbeoefening zich eveneens ‘collectief’ voordoen: nieuwe trends (zoals bijvoorbeeld snowboarden) doen zich over de hele wereld bijna op identieke manier voor, en als men binnen landsgrenzen over verschillende gemeenten heen gaat vergelijken, vindt men vaak steeds opnieuw dezelfde sporten terug op de lijst van populairste sporttakken (Van Bottenburg, 2004).

Ook in de sport is de vrijheid dus niet absoluut, in die zin dat men zich in de keuze laat beïnvloeden door algemeen heersende maatschappelijke waarden (vb. gezondheidsideaal), door marktinvloeden, mediatisering, enzovoort.

Voor de sportclubs is kennis over de hierboven geschetste evolutie wenselijk om adequaat in te kunnen spelen op behoeften uit de samenleving en voldoende leden te (blijven) bereiken. Sportclubs staan in feite voor de keuze al of niet in te spelen op ‘nieuwe’ verwachtingen van sportparticipanten, zoals flexibiliteit en laagdrempeligheid. Wellicht beschikken sportclubs over een groter groeipotentieel, wanneer ze zich (eveneens) openstellen voor de vele sporters die de voorkeur geven aan een ‘lichtere’ vorm van engagement. Uit onderzoek blijkt immers enerzijds een grote toename van het aantal sportactieven, en anderzijds een stagnatie (volwassenen) of lichte daling (jongeren) van het aantal clubsporters (Scheerder, 2007). Hoewel het aantal lidmaatschappen van sportclubs nog steeds vrij hoog ligt (zie Hoofdstuk 5), kunnen we stellen dat sportclubs niet volledig meegenieten van de tweede recreatiesportgolf (zie Scheerder, 2007). Het is immers vooral de niet-georganiseerde en andersgeorganiseerde sport die verantwoordelijk zijn voor recente stijgingen in sportparticipatie (Scheerder & Vos, 2011b; Scheerder e.a., 2011b). Inzicht in de individualiseringstrend is wellicht een belangrijke sleutel om deze verschuiving te kunnen duiden.

3.3 Tijdsbestedingspatronen: recreatieve tijd en tijd besteed aan sport

Tijd is één van de meest democratisch verdeelde goederen die er zijn (Glorieux e.a., 2006). De tijd waarover we beschikken – 24 uur per dag – wenden we aan voor tal van verschillende activiteiten. Glorieux en collega's (2006) delen de waaier aan mogelijke activiteiten op in vier grote rubrieken, met name *productieve tijd* (betaald werk, huishoudelijk werk, opvoeding en kinderopvang, opleiding), *reproductieve tijd* (persoonlijke verzorging, eten en drinken, slapen en rusten), *recreatieve tijd* (sociale participatie en vrije tijd) en *aansluitingstijd* (wachten, verplaatsen). In deze paragraaf wordt ingegaan op enkele onderzoeksresultaten met betrekking tot de recreatieve tijd van Vlamingen. Inzicht in de beschikbare recreatieve tijd, en de besteding hiervan, is immers belangrijk om mogelijkheden tot een betere afstemming van de werking en eventuele groeikansen van sportclubs goed in te kunnen schatten.

Glorieux en collega's (2006) delen de tijdsbesteding gedurende de recreatieve tijd op in twee deelcategorieën, met name vrijetijdsactiviteiten en sociale participatieactiviteiten. Sociale participatie omvat activiteiten als telefoneren, praten, vrienden bezoeken, feesten, deelnemen aan het verenigingsleven, enzovoort, terwijl activiteiten als hobby, sport, spel, media, cultuur en uitgaan onder de noemer ‘vrije tijd’ worden geplaatst. De totale recreatieve tijd vormt dus de optelsom van vrije tijd en tijd besteed aan sociale participatie. In 2004 besteedden volwassen Vlamingen tussen 18 en 75 jaar gemiddeld bijna 38 uur per week aan recreatieve tijd. Hiervan werd gemiddeld 10u16 aan sociale participatie besteed en 27u24 aan vrije tijd, waarvan gemiddeld 59 minuten aan sport (Glorieux e.a., 2006).

Terwijl de totale beschikbare tijd democratisch verdeeld is, hangen tijdbestedingspatronen vrij sterk samen met achtergrondkenmerken zoals geslacht, leeftijd of opleiding, zo blijkt uit het onderzoek van Glorieux e.a. (2006). Ook de mate waarin mensen over recreatieve tijd beschikken, varieert vrij sterk tussen verschillende sociale groepen. In Tabel 1.1 wordt de tijd besteed aan vrijetijdsactiviteiten en sociale participatie weergegeven naar een aantal belangrijke achtergrondkenmerken, met name geslacht, leeftijd, gezinssituatie, opleidingsniveau en arbeidsmarktpositie, en dit op weekbasis. De tijd besteed aan de vrijetijdsactiviteit die in deze bijdrage centraal staat, met name sport, wordt apart in de eerste kolom weergegeven, maar wordt ook meegeteld bij de totale tijd besteed aan vrijetijdsactiviteiten. De vierde kolom, recreatieve tijd, is het resultaat van de optelsom van vrije tijd en sociale participatie.

Uit de cijfers blijkt dat mannen gemiddeld over vijf en een half uur meer recreatieve tijd beschikken dan vrouwen. Vrouwen besteden echter ruim evenveel tijd aan sociale participatie als mannen. Vrouwen leveren dus in op vrije tijd. Ook aan sport besteden vrouwen gemiddeld minder tijd per week dan mannen: terwijl mannen gemiddeld 1 uur en 22 minuten aan sport besteden, bedraagt dit voor vrouwen slechts 35 minuten.

Ook naar leeftijd zijn er belangrijke verschillen, zowel in de totale hoeveelheid recreatieve tijd per week, als in de verdeling over de verschillende recreatieve activiteiten. Mensen in de zogenaamde 'drukke leeftijd' (25- tot en met 54-jarigen) beschikken over beduidend minder recreatieve tijd dan jongeren en 55-plussers. De 'drukke leeftijdsgroepen' moeten zowel inboeten op vrijetijdsactiviteiten als op sociale participatie. Ouderen beschikken over de meeste recreatieve tijd, gevolgd door jongeren. Wanneer specifiek naar de tijd besteed aan sport wordt gekeken, zien we dat de groep jongeren het dan weer duidelijk haalt van de ouderen. Jongeren besteden gemiddeld 1u39 per week aan sport, terwijl dit bij 55- tot 64-jarigen een uur bedraagt, en bij 65-plussers gemiddeld beperkt blijft tot 51 minuten. Dit vormt opnieuw een indicatie dat ouderen wellicht een interessant groeisegment vormen voor de sportclubs, mits de nodige inspanningen om deze groep te bereiken en aan hun verwachtingen tegemoet te komen.

Tabel 1.1 *Tijd besteed aan sport, vrijetijdsactiviteiten, sociale participatie en totale recreatieve tijd per week naar geslacht, leeftijd, gezinssituatie, opleidingsniveau en arbeidsmarktpositie, uitgedrukt in minuten en seconden*

Achtergrondkenmerk		Sport	Vrije tijd	Sociale participatie	Recreatieve tijd
Geslacht		*	*	*	*
	Man (n=890)	1:22	6:11	10:12	16:23
	Vrouw (n=878)	0:35	0:34	10:21	10:55
Leeftijd		*	*	*	*
	18-24 (n=241)	1:39	4:21	13:03	17:24
	25-39 (n=462)	0:57	22:00	9:03	7:04
	40-54 (n=571)	0:45	1:01	9:20	10:21
	55-64 (n=268)	1:00	8:38	11:24	20:02
	65+ (n=227)	0:51	13:08	10:50	23:59
Gezinssituatie		*	*	*	*
	Inwonend bij ouder(s) (n=239)	1:42	5:58	11:51	17:49
	Alleenwonend (n=263)	1:24	8:12	10:50	19:02
	Met partner zonder kinderen (n=476)	0:44	7:37	10:45	18:22
	Alleenstaande ouder (n=81)	0:32	0:51	11:00	11:52
	Met partner en kinderen (n=710)	0:47	22:13	9:08	7:21
Opleidingsniveau		*	*	NS	*
	Max. lager secundair (n=728)	0:44	6:49	10:20	17:10
	Hoger secundair (n=593)	1:11	2:22	10:18	12:41
	Hoger onderwijs (n=446)	1:05	23:07	10:06	9:13
Arbeidsmarktpositie		*	*	*	*
	Studerend, schoolgaand (n=118)	1:31	6:39	14:18	20:58
	Deeltijds werkend (n=233)	0:45	21:42	9:16	6:59
	Voltijds werkend (n=780)	0:58	22:40	8:13	6:54
	Niet-werkend (n=322)	0:57	7:04	12:49	19:54
	Gepensioneerd (n=309)	0:59	14:48	11:47	2:36

*p<.05; NS=Niet Significant
Bron: Glorieux e.a. (2006: 102-103)

Er zijn ook significante verschillen in recreatieve tijd (en de besteding hiervan) naar gezinssituatie en naar arbeidsmarktpositie. Wie inwoont bij de ouders en/of studeert, besteedt gemiddeld de meeste tijd aan sport. Wellicht hangt dit nauw samen met het effect van leeftijd op de tijdsbesteding. Opvallend is echter ook dat ouders met kinderen, en in het bijzonder alleenstaande ouders, over minder recreatieve tijd beschikken in vergelijking met wie alleen of met de partner woont zonder kinderen, of wie inwoont bij de ouders.

Tenslotte speelt ook het opleidingsniveau een rol. Opmerkelijk hierbij is dat mensen met een lager opleidingsniveau gemiddeld over de meeste recreatieve tijd beschikken, terwijl ze het minste tijd aan sport besteden. Het omgekeerde geldt voor personen met een hoog opleidingsniveau. Dit is een

interessante vaststelling voor het sportbeleid. Voortgaand op de beschikbare recreatieve tijd hebben sportclubs nog heel wat groeimarge ten aanzien van volwassenen met een eerder laag opleidingsniveau.

De tijdsbesteding die mensen erop nahouden varieert niet enkel naar sociale achtergrondkenmerken. Dit varieert ook doorheen de tijd. Een onderzoek naar de tijdsbestedingspatronen van Vlamingen waarbij de tijdsbesteding in 1999 en 2004 met elkaar werd vergeleken, heeft uitgewezen dat de vrije tijd van vrouwen tussen 1999 en 2004 duidelijk was toegenomen (Glorieux e.a., 2005). Bij mannen, die overigens in 2004 nog steeds opvallend meer vrije tijd hadden dan vrouwen, was dit echter niet het geval. Als we specifiek naar de tijd besteed aan sport kijken, is daarentegen zowel bij mannen als bij vrouwen een stijging waarneembaar tussen 1999 en 2004 (Glorieux e.a., 2005).

Niet alleen de objectieve hoeveelheid recreatieve tijd en vrije tijd is aan veranderingen onderhevig. Ook de perceptie van vrije tijd kan veranderen. Tegenwoordig kijkt men anders aan tegen vrije tijd dan vroeger. Er is sprake van een toename van het vrijetijdsethos. Mensen vinden vrije tijd belangrijker dan vroeger, en willen steeds meer doen in hun vrije tijd (Glorieux, 2002). Dit wordt overigens gestimuleerd vanuit de media en de commerciële markt (Glorieux, 2002). De verwachting van een actief tijdsbestedingspatroon gedurende de vrije tijd vormt een kans voor de clubgeorganiseerde sport.

3.4 Medicalisering

Medicalisering kan worden omschreven als *'het proces waarbij het menselijk bestaan steeds meer wordt geplaatst in het perspectief van gezondheid en ziekte'* (Boot & Klinkert, 2002: 206). Medische kennis, ziekte en gezondheid komen steeds centraler te staan. Tal van problemen krijgen zo een medische dimensie en de medische wetenschap interfereert in een groeiend aantal maatschappelijke domeinen, waaronder sport en fysieke activiteit.

In het proces van medicalisering kan een culturele en een structurele component worden onderscheiden. De *culturele* component betreft het toegenomen belang van 'gezondheid' als waarde in de maatschappij. Een voorbeeld vinden we in de marketing voor voedingsproducten. Een voedingsmiddel als 'gezond' omschrijven is een frequent gebruikte marketingstrategie om een product te promoten. Op voedingsproducten staat aangegeven dat ze 'omega 3' bevatten, cholesterolverlagend werken, verrijkt zijn met vitamines, enzovoort. 'Gezond' of 'cholesterolverlagend' worden dus vaak als synoniem gebruikt voor 'goed'. De *structurele* component van medicalisering duidt op de machtspositie van de geneeskunde en medische professionals (Boot

& Klinkert, 2002). Een toenemend aantal problemen wordt nu als 'medisch' gedefinieerd, en bijgevolg neemt ook het zeggenschap van artsen en andere medische professionals toe. Ook hier zijn de voorbeelden legio. Terwijl opvallend druk gedrag van een kind vroeger als een opvoedingsprobleem werd beschouwd, wordt dit nu als een medisch probleem gediagnosticeerd, en heeft het kind 'ADHD', eerder dan 'moeilijk opvoedbaar' te zijn. Kinderen die moeilijk rekenen, doen het niet langer 'slecht op school', maar zijn kinderen met 'dyscalculie'. Een ander type voorbeeld van de structurele component van medicalisering vinden we bij arbeidsgeneesheren, die de macht hebben om iemand al of niet 'arbeidsongeschikt' te verklaren, met als gevolg dat mensen al of niet een uitkering ontvangen of hoeven te gaan werken (Boot & Klinkert, 2002). De medische definiëring van een probleem is bepalend voor andere maatschappelijke domeinen, en de beslissing van de medische expert heeft telkens ook niet-medische gevolgen. Beide dimensies van medicalisering - de culturele en de structurele dimensie - zijn uiteraard vrij nauw met elkaar verweven.

De medicalisering van de samenleving is ook duidelijk vertegenwoordigd in de sport. Artsen spelen een belangrijke rol in de (top)sport, en medische kennis oefent een grote invloed uit op de sportwereld. Een eerste voorbeeld van de structurele dimensie van medicalisering binnen de sport, zijn de vele medische tests die een (top)sporter kan ondergaan, om zijn/haar training te optimaliseren. Isokinetische krachtanalyse, inspanningstests, het meten van de lichaamssamenstelling zijn slechts enkele van de waaier aan tests waaraan (top)sporters zich kunnen onderwerpen om hun prestaties later te kunnen optimaliseren. Hypoxie- en acclimatisatietraining is een ander voorbeeld waar sport, medische en ook wel fysische kennis samenkomen. Medici krijgen ook de verantwoordelijkheid om, op basis van medische criteria, te bepalen of atleten in de vrouwen- dan wel mannencompetitie moeten deelnemen⁵. Ook het veelvuldig gebruik van doping, en zelfs bloeddoping, is een voorbeeld van de structurele dimensie van medicalisering binnen de sport. Niet alleen op topniveau, maar ook in de breedtesport is er sprake van medicalisering. Het gebruik van hartslagmeters bij sportrecreanten, of het afleggen van inspanningstests om het beste trainingsschema te bepalen zijn hiervan voorbeelden.

In feite is deze evolutie nauw verwant met de hierboven beschreven ontwikkeling tot een informatiemaatschappij. Ook hier zien we immers dat kennis steeds belangrijker wordt.

Naast de structurele component, is ook de culturele component van medicalisering nadrukkelijk aanwezig in de sport. De toename in recreatieve sportparticipatie de laatste decennia (zie Scheerder,

⁵ Het gaat hier om atletes met 'hyperandrogenisme', of anders gezegd een teveel aan mannelijke hormonen. Ook dit is een voorbeeld van de structurele component van medicalisering: het probleem wordt medisch gedefinieerd, en de medische definitie wordt bepalend voor andere domeinen.

2007; Scheerder & Vos, 2011b), kan mede verklaard worden door het gestegen belang van gezondheid als maatschappelijke waarde. Mensen houden zich niet alleen steeds meer bezig met gezondheid (Stapel & Keukens, 2009), het lijkt een bijna een individuele plicht geworden om je lichaam te verzorgen en er ‘gezond’ uit te zien (Laermans, 1993; Vanreusel & Scheerder, 2000). Naast ‘gezondheid’ gaat het ook om een mooi en verzorgd lichaam. De culturele component van medicalisering uit zich ook in sportvoorkeuren. Uit recent sportparticipatieonderzoek is gebleken dat de top vijf van populairste sporten bij de 14- tot en met 85-jarigen in Vlaanderen uit recreatief fietsen, recreatief wandelen, loopsport, recreatief zwemmen en fitness bestaat (Scheerder e.a., 2011b). Hierbij valt meteen op dat dit allemaal individuele sporten zijn, die vaak omwille van hun gezondheidsbevorderend effect worden beoefend.

Samengevat schuilt in het toegenomen belang van ‘gezondheid’ voor de sportclubs zowel een kans als een bedreiging. Het gezondheidsethos vormt duidelijk een opportuniteit: het geloof in het belang van gezondheid, in combinatie met de overtuiging dat sporten een gunstig effect heeft op de gezondheid, zet mensen immers aan tot sporten. Diezelfde evolutie kan daarentegen ook als een bedreiging worden beschouwd, aangezien in de eerste plaats individuele conditiesporten en fitness in de lift blijken te zitten. Dit zijn bij uitstek sporten waarvoor men niet noodzakelijk beroep op een club dient te doen. Recreatief fietsen of wandelen, lopen en zwemmen doet men vaak alleen of met anderen uit de directe sociale omgeving. Bij sporten zoals fietsen en lopen vormen zich vaak ook lichte sportgemeenschappen (zie BMS-rapport 9; Scheerder e.a., 2012). Wat fitness betreft, is de commerciële markt de belangrijkste aanbieder, eerder dan sportclubs of sportfederaties. Ook uit het aanbod van loopevenementen blijkt dat de commerciële sector handig inspeelt op de behoeften van de sportparticipanten naar een gezond en/of mooi lichaam.

3.5 Globalisering

‘De wereld is een dorp geworden’, hoort men wel eens zeggen. We gebruiken een Japanse computer, drinken vruchtensap dat geperst werd uit Braziliaanse sinaasappels, dragen kleding die gemaakt is in China, en ga zo maar door. Veel producten worden overigens niet langer in één land gefabriceerd: de grondstoffen en materialen komen uit meerdere landen tegelijk, worden elders tot een afgewerkt product verwerkt, om uiteindelijk verscheept en verkocht te worden op weer een andere plek. Tal van *multinationals* zorgen ervoor dat we dezelfde kleren kunnen kopen in België, Mexico of Japan, en nagenoeg dezelfde fast food kunnen eten, of we nu in Brussel, New York of Shanghai vertoeven. Deze evolutie is onderdeel van het bredere proces dat we kennen onder de noemer ‘globalisering’. Wahab en Cooper (2001) omschrijven globalisering als *“an all-embracing term that denotes a world in which, due to many politico-economic, technological and informational advancements and*

developments is on its way to becoming borderless and an interdependent whole" (p. 4). Grenzen vervagen, en afstanden lijken kleiner en minder belangrijk te worden. Er is een toegenomen wederzijdse afhankelijkheid tussen de verschillende continenten, staten en gebieden. Het economische aspect van globalisering is wellicht het meest bekende, maar globalisering is een ruimer proces, waarin alle maatschappelijke domeinen betrokken zijn, zoals cultuur, media, kunst, toerisme, wetenschap, enzovoort.

Ook in de sportsector laat de globalisering zich duidelijk voelen. De invloed van de globalisering op de sportbeoefening zelf, zien we bijvoorbeeld in de 'verwestersing', homogenisering en standaardisering van sporten (Dejonghe, 2004; Van Bottenburg, 2001). Door de unievorming van de vele nationale sportfederaties, is een 'wereldsportcultuur' ontstaan, waarbij de reglementering internationaal wordt geuniformiseerd (Dejonghe, 2004). Atleten van over heel de wereld kunnen deelnemen aan internationale wedstrijden zoals wereldkampioenschappen en de Olympische spelen, maar zelfs tijdens nationale wedstrijden houdt men er over de hele wereld vaak dezelfde reglementering op na. Dit heeft uiteraard ook gevolgen voor de sportclubs en sportfederaties. Zij moeten zich namelijk aanpassen aan de internationaal bepaalde reglementen.

Van Bottenburg (2001) toont aan dat de verschillende sporten zich hebben verspreid volgens de wereldsysteemtheorie van Wallerstein (1974), met name vanaf de kern naar de semi-periferie en de periferie. De verspreiding van sportvormen hing historisch gezien nauw samen met de machtsverhoudingen binnen Europa en elders in de wereld. Landen die tot de 'kern' behoorden, met een doorgedreven politieke en economische ontwikkeling, en een gunstige machtspositie op internationaal gebied, waren vaak het vertrekpunt voor de verspreiding van sport, terwijl diezelfde sporten trager doordrongen naarmate landen of gebieden internationaal gezien meer tot de 'periferie' behoorden (Van Bottenburg, 2001). Vandaag hebben we echter een sterke graad van globalisering op het vlak van sport bereikt, en zijn tal van sportvormen over de hele wereld gekend en gehomogeniseerd.

Ook vandaag zien nieuwe vormen van sport het daglicht, en worden deze gradueel verspreid, onder meer met behulp van de informatisering, mediatisering en commercialisering. Andere sporten bestaan reeds langer, maar kennen een heropleving. Het aantal sporten dat beoefend wordt, blijft groeien. Actuele voorbeelden van de diversificatie van het sportaanbod en de geografische verspreiding van sporten zijn bijvoorbeeld de groeiende populariteit van lacrosse, en het (voortdurend) succes van zumba. Lacrosse is een teamsport die is overgewaaid uit Noord-Amerika, waarin aspecten van basketbal, ijshockey en voetbal te vinden zijn. De beoefening van deze sport is veranderd doorheen de eeuwen, maar vindt zijn oorsprong in een spel dat door verschillende Noord-

Amerikaanse indianenstammen werd gespeeld (Pietramala & Grauer, 2006). Vandaag krijgt lacrosse steeds meer enthousiaste beoefenaars, zowel in de Verenigde Staten en Canada, als ver daarbuiten. Internet, televisie en andere media spelen een belangrijke rol bij de verspreiding van sporten, en ook bij de verspreiding van lacrosse is dit het geval (Pietramala & Grauer, 2006). Zumba is een voorbeeld van een vrij 'nieuwe' sport, die een steeds grotere geografische verspreiding heeft gekend. Zumba is illustratief voor de rol van de commerciële markt bij de verspreiding van sporten. Op de commercialisering binnen de sportsector wordt in de volgende paragraaf dieper ingegaan.

Naast de verspreiding en homogenisering van de beoefende sporten, kan de globalisering binnen de sportsector nog op tal van andere manieren worden geïllustreerd (zie ook De Knop & Scheerder, 2006). Hierbij denken we bijvoorbeeld aan de internationale status van topatleten: hun reputatie stopt vaak niet bij de landsgrenzen. Van België tot Brazilië of Zuid-Afrika hangen de hoofden van Messi of Ronaldo immers boven de bedden van duizenden jonge spelertjes. Het internationaal *verhandelen* van topspelers, de aanwezigheid van de vele multinationals die zich hebben gespecialiseerd in sportartikelen, of de groei van het 'marathontoerisme'⁶ zijn andere voorbeelden van globalisering binnen de sport. Zelfs de productie en installatie van gespecialiseerd sportmateriaal of –infrastructuur vormen een markt op wereldschaal. Het leggen van kunstgrasmatten voor het wereldkampioenschap voetbal in Zuid-Afrika door een Belgisch bedrijf vormt hiervan een illustratie.

Kortom, de effecten van globalisering zijn diep doorgedrongen in de wereld van de sport. Dit heeft een invloed op de werking van de sportfederaties en sportclubs, doordat zij op deze manier niet enkel rekening moeten houden met actoren binnen de eigen landsgrenzen, maar ook een invloed ondervinden van tal van actoren van ver daarbuiten.

3.6 Commercialisering

Een andere ontwikkeling in de samenleving die de laatste decennia steeds zichtbaarder is geworden, betreft de groeiende rol van de commerciële markt. Dit uit zich in tal van maatschappelijke domeinen, zoals bijvoorbeeld de media of de gezondheidszorg. Ook in het maatschappelijk domein dat hier centraal staat, met name de sport, is de commercialisering nadrukkelijk aanwezig (Van Bottenburg, 2006).

In Vlaanderen is de markt steeds meer op de voorgrond getreden als *aanbieder van sportactiviteiten*. De commerciële markt kan reeds sinds de jaren tachtig als sportaanbieder worden beschouwd

⁶ Deze term verwijst naar het fenomeen waarbij steeds meer lopers buiten de eigen regio- of landsgrenzen aan marathons deelnemen, en waarbij de deelname aan een marathon het doel vormt van de (buitenlandse) trip. Het bekendste voorbeeld hierbij is de marathon van New York, maar dit fenomeen kan men over de hele wereld vaststellen.

(Scheerder, 2007). De voorbije decennia is de rol van de markt echter exponentieel gestegen en deze toename zet zich tot op vandaag verder (Scheerder, 2007; Van Bottenburg, 2006). De grote sterkte van de commerciële markt - in vergelijking met de twee andere grote aanbieders, met name de overheid en het middenveld (zie hoofdstuk 2) - is dat de markt er zeer goed in slaagt om in te spelen op de behoeften van (potentiële) sportbeoefenaars, en om nieuwe trends binnen te brengen. De markt speelt in op postmateriële waarden zoals *fun*, *adventure* en zelfontplooiing. Daarnaast wordt door de commerciële markt ook tegemoetgekomen aan de behoefte aan flexibiliteit – kunnen kiezen wanneer je aan sport doet, en liefst *on the spot* kunnen beslissen – aan het streven naar het ideale lichaam, en aan het verlangen om telkens weer de eigen grenzen te verleggen. Hierboven werd reeds het voorbeeld van zumba gegeven. Ook het voorbeeld van commerciële *runnings* – waarbij individuen inderdaad steeds opnieuw de eigen grenzen verleggen – kwam reeds eerder aan bod. Andere voorbeelden zijn de subtropische zwembaden en commerciële ijspistes - waarbij vooral het plezier centraal staan in de sportbeleving - en het aanbod van *body work-outs* in fitnesscentra onder tal van verschillende vormen (bodypump, bodysculpt, BBB, enzovoort), die tegemoetkomen aan het verlangen te streven naar het ideale lichaam.

Een interessant (rand)voorbeeld is overigens ook de huidige hype rond actieve videospelen, die de mogelijkheid bieden om aan beweging te doen zonder het huis te hoeven verlaten. Deze videospelen laten je toe om op een interactieve manier allerlei sporten te beoefenen, zoals tennis, dans, of zelfs hardlopen, waarbij de beweging van de gebruiker wordt geregistreerd en op het tv-scherm te volgen is. Dergelijke videospelen komen tegemoet aan de vraag naar een flexibele bewegingsvorm, en dit binnen een zeer eigentijds, met name digitaal kader. 'Fun' en plezier staan centraal, en ligt op ieder moment binnen handbereik.

Samengevat is het vooral de commerciële markt die inspeelt op specifieke hedendaagse of nieuwe behoeften van de (potentiële) sportconsumenten. Het staat de clubgeorganiseerde sport natuurlijk vrij om mee op de kar te springen, en ook nieuwe sporten - of sporten die een heropleving kennen - te integreren in hun aanbod, en rekening te houden met nieuwe behoeften. Het is hierbij zaak te beslissen hoever men hierin wil gaan.

Tot hiertoe werd de commercialisering binnen de sport vooral besproken vanuit het aanbod van sportactiviteiten. Daarnaast uit de commercialisering zich nog duidelijker in de stijging van het aanbod in sportartikelen. De verkoop van sportkleding, sportschoenen en sportmateriaal is een markt die de laatste decennia erg is gegroeid (Van Bottenburg, 2005). Ook de stijging in de bedragen die worden neergeteld voor de radio- en televisierechten van sportwedstrijden illustreert de commercialisering binnen de sportsector (Van Bottenburg, 2006).

Het is de laatste decennia nog duidelijker geworden dat sport een sector is waar winst of 'economic profit' mee te maken valt, zowel door het aanbod van sportactiviteiten als door de verkoop van sportartikelen. Het is dan ook enigszins opmerkelijk om vast te stellen dat deze evolutie in feite parallel loopt met een toename in het geloof in sport als middel om sociale doelstellingen (zoals emancipatie, integratie, enzovoort) en dus in feite 'maatschappelijke winst' te verwezenlijken. Deze vorm van sportbeoefening, en de positie hiervan in het sportlandschap, komen in het volgend hoofdstuk uitgebreider aan bod.

HOOFDSTUK 2

CONCEPTUEEL KADER

Het sportlandschap is de laatste decennia in volle ontwikkeling. Terwijl sport in de eerste helft van de vorige eeuw bijna uitsluitend weggelegd leek voor jonge, bewegingscompetente mannen uit de hogere sociale klassen, is sport vandaag toegankelijker geworden. Sport is uitgegroeid tot een breed maatschappelijk fenomeen dat nog moeilijk weg te denken is uit onze hedendaagse samenleving. Een gevolg van deze evolutie is dat er een grote verscheidenheid aan vormen van sportbeoefening is ontstaan, variërend van recreatieve sportdeelname voor de gezelligheid en de ontspanning tot competitie en topsport. De ‘vraagzijde’ van sport is dus uitgebreider, maar tegelijk ook complexer geworden. Niet alleen het profiel van de participanten is overigens meer verscheiden dan vroeger. Ook het sportaanbod zelf – en de actoren die hiervoor instaan – is danig geëvolueerd. Naast de overheid en het maatschappelijke middenveld is ook de commerciële markt een belangrijke speler geworden. Steeds meer dienen zich tal van nieuwe mengvormen aan tussen overheid, middenveld en markt, denken we maar aan de initiatieven van de overheid om sportclubs aan te sporen om meer oog te hebben voor diversiteit, of actieve samenwerkingen tussen de clubgeorganiseerde sport en het bedrijfsleven.

Dit hoofdstuk heeft tot doel om een beeld te geven van het actuele sportlandschap, alsook de positie die de georganiseerde sport hierin vervult. Hiervoor doen we beroep op enkele conceptuele modellen, die het sport- en bewegingsveld vereenvoudigd en schematisch voorstellen. In voorliggend hoofdstuk willen we enkele kaders aanreiken, enerzijds om inzicht te verschaffen in de recente ontwikkelingen binnen het sportlandschap, en anderzijds om de positie van de clubgeorganiseerde sport binnen het sportlandschap te verduidelijken.

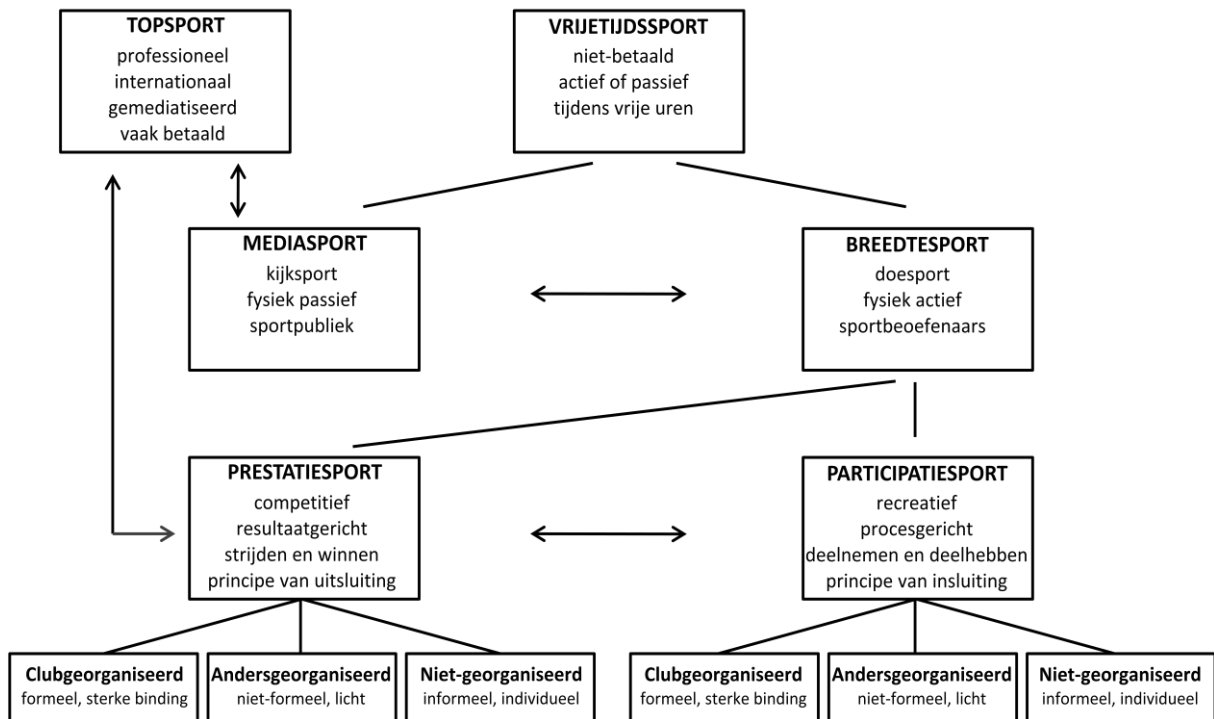
1. Modi van sportbeoefening

Niet alle vormen van sportbeoefening kunnen over dezelfde kam worden geschoren. Om een inzicht te verwerven in de verschillende modi van sportbeoefening die binnen de West-Europese context gangbaar zijn, grijpen we terug naar een eerdere studie van Scheerder (2007), aangevuld met enkele nieuwe elementen. De classificatie die wordt voorgesteld, wordt schematisch weergegeven in Figuur 2.1. Een eerste cruciaal onderscheid betreft het verschil tussen topsport en vrijetijdssport. Topsport

heeft betrekking op internationaal erkende, uitmuntende prestaties. Hier staat dikwijls, maar niet noodzakelijk, een financiële compensatie tegenover, en de sportbeoefening vormt vaak (helemaal of gedeeltelijk) de beroepsactiviteit van de topsporter. Belangrijk in topsport is ook het 'spektakelaspect'. Voor tal van sporten gaat dit gepaard met een uitgebreide verslaggeving in de media. Vrijtijdssport daarentegen, speelt zich – het woord geeft het al aan – in de vrije tijd van mensen af. Het is geen beroepsactiviteit en wordt niet financieel vergoed. Onder de noemer vrijetijdssport onderscheiden we twee varianten, met name een actieve en een passieve variant. De passieve variant van vrijetijdssport betreft de 'kijksport'. Hieronder wordt de passieve sportconsumptie door het sportpubliek begrepen. Dit omvat zowel de consumptie van live toeschouwers als het publiek dat via de media het wedstrijdverloop volgt. Kijksport vergt geen fysieke activiteit, althans niet van het publiek. De actieve variant van vrijetijdssport daarentegen, waarbij deelnemers wel fysiek actief zijn, kan men omschrijven als 'doesport'. Deze actieve vrijetijdsbesteding wordt algemeen aangeduid als breedtesport.

Aangezien breedtesport onderling sterk verschillende sportvormen omvat, dringt een volgende indeling zich op, meer bepaald tussen prestatiesport en participatiesport. Deze indeling is niet absoluut, maar moet eerder beschouwd worden als de twee polen van een continuüm. Aan het ene eind van het continuüm, aan de zijde van de prestatiesport, staan competitie en het leveren van prestaties centraal. Training staat hoog aangeschreven, atleten nemen het tegen elkaar op en proberen een zo goed mogelijke prestatie neer te zetten, en dit zowel door zelf vooruitgang te boeken, als door hun positie ten opzichte van anderen te verbeteren. Ook reglementering is essentieel bij de prestatiesport. Kortom, vele van de 'traditionele' sportwaarden zijn terug te vinden aan dit eind van het continuüm. Aan het andere eind, met name aan de kant van de participatiesport, gaat het om recreatieve sportbeoefening. Hier draagt men andere waarden hoog in het vaandel: ontspanning, plezier, gezondheid, maar ook gezelligheid of avontuur kunnen centraal staan. Bij de participatiesport primeert het proces op het resultaat; deelnemen is met andere woorden belangrijker dan winnen. Voorbeelden zijn een laagdrempelige voetbalwerking, waarbij jongeren van verschillende nationaliteiten elkaar ontmoeten en samen een team vormen, of een buurtcentrum waar danslessen aangeboden worden, waardoor vrouwen die niet buitenshuis werken en niet gemakkelijk verre verplaatsingen aangaan, nieuwe sociale contacten kunnen leggen en een mogelijk isolement doorbreken. Bij prestatiesport gaat men daarentegen heel resultaatgericht te werk en is het in eerste instantie belangrijk om een zo goed mogelijke prestatie neer te zetten.

Figuur 2.1 Model voor modi van sportbeoefening en sportbeleving aangevuld met enkele kenmerken

Bron: aangevuld model op basis van Scheerder (2007: 16)

Traditioneel vindt prestatiesport voornamelijk plaats in federatie- en clubverband. Toch hebben sportclubs en –federaties hier geen monopolie meer (cf. infra). Prestatiesport kan zowel in clubverband als daarbuiten gebeuren, en training kan probleemloos in een andersgeorganiseerde context (bijvoorbeeld lichte sportgemeenschappen, zie BMS-rapport 9; Scheerder e.a., 2012) of niet-georganiseerd plaatsvinden.

Wat participatiesport betreft, moet de sportclub haar positie in nog sterkere mate delen met andere actoren. De sportclub is slechts één van de vele mogelijke contexten (cf. infra). Participatiesport vindt ook vaak in een andersgeorganiseerde context plaats, zoals met familie of onder vrienden, thuis of op vakantie, enzovoort. Ook niet-georganiseerde sportbeoefening heeft een plaats in de participatiesport. Denk maar aan de sportbeoefenaar die wekelijks op zondagmorgen een half uurtje gaat joggen.

Kortom, waar men zich ook plaatst op het continuüm tussen prestatiesport en participatiesport, men heeft telkens de mogelijkheid om zowel binnen als buiten clubverband aan sport deel te nemen. De context varieert van formeel tot informeel, van clubgeorganiseerd over andersgeorganiseerd tot niet-georganiseerd, et vice versa.

Hoewel de classificatie voorgesteld in Figuur 2.1 vrij algemeen toepasbaar is, kunnen het evenwicht en de verhouding tussen de verschillende modi van sportbeoefening variëren doorheen de tijd. Zo

heeft de participatiesport de laatste decennia duidelijk aan belang gewonnen. Dit blijkt uit voorgaand onderzoek naar sportparticipatiestijlen (Scheerder, Vanreusel & Taks, 2005), en wordt bevestigd door recente onderzoeksbevindingen. Sinds 1969 loopt aan de K.U.Leuven een tienjaarlijks onderzoek dat peilt naar het sportgedrag van eerstejaarsstudenten lichamelijke opvoeding. Dit onderzoeksmateriaal maakt het mogelijk om na te gaan welke sporten vaak samengaan, in welke mate hierin een patroon te herkennen valt, en hoe dit doorheen de tijd evolueert. Dit is een interessante manier om trends in sportparticipatie te detecteren, of met andere woorden in kaart te brengen hoe de vraagzijde van het sportlandschap evolueert doorheen de tijd. Een vergelijking doorheen de voorbije decennia wijst ondermeer op een differentiatie en diversificatie van het sportparticipatiegedrag

Figuur 2.2 en Figuur 2.3 geven de evolutie van sportparticipatiestijlen weer in Vlaanderen sinds de jaren zeventig tot op heden, en dit respectievelijk voor mannen en voor vrouwen. Een eerste markante vaststelling is de ononderbroken aanwezigheid van de traditionele competitieve stijl, zowel bij mannen als bij vrouwen. Deze stijl groepeerde enerzijds de clubgebonden balsporten zoals voetbal, basketbal en handbal, en anderzijds sporten die deel uitmaken (uitmaakten) van het schoolcurriculum waaronder gymnastiek en zwemmen. Deze cluster situeert zich eerder aan de prestatiezijde van het continuüm zoals gepresenteerd in Figuur 2.1 en is sinds het begin van de gegevensverzameling (begin jaren '70) tot op vandaag ononderbroken aanwezig.

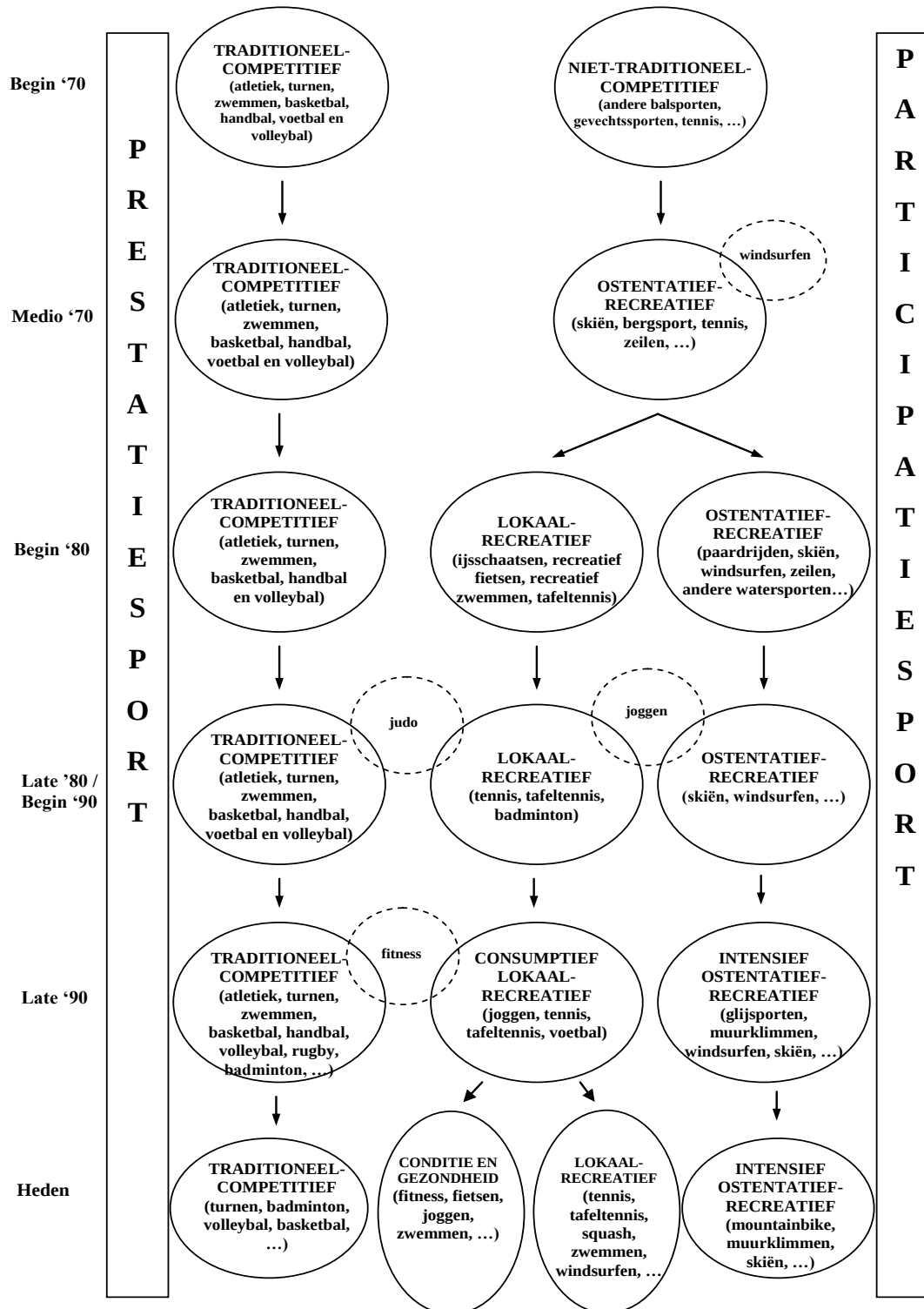
Bij mannen is er in de jaren zeventig naast de traditionele, competitieve en clubgebonden sport ook reeds sprake van een niet-traditionele, competitieve variant (zie Figuur 2.2), met onder meer andere dan de hierboven vermelde balsporten, gevechtssporten, tennis, enzovoort. Hier herkent men in feite het embryonale stadium van de recreatieve sportbeoefening (Scheerder, 2007), die zich aan de zijde van de participatiesport situeert. Terwijl de traditioneel-competitieve sportstijl als een constante doorheen de tijd kan worden beschouwd, kende de niet-traditioneel-competitieve stijl een eigen, diversifiërende ontwikkeling. Zo is deze stijl vanaf halfweg de jaren zeventig geëvolueerd tot een ostentatief recreatieve stijl, gekenmerkt door sporten als skiën, zeilen en bergsport. Vanaf het begin van de jaren tachtig heeft zich ook een lokaal recreatieve stijl onderscheiden, met sporten als tennis en tafeltennis. Beide recreatieve sportstijlen zijn vandaag nog aanwezig. De groep 'lokaal-recreatieve sporten' wordt over het algemeen gekenmerkt door sporten die dicht bij huis kunnen worden beoefend, terwijl de groep 'ostentatief recreatieve sporten' eerder outdoor sporten bevat waarvoor een vrij specifieke omgeving of uitrusting vereist is, en waarmee duidelijk enige vorm van avontuur of uitdaging gepaard gaat. Beleving, pret, fun of vakantie nemen hierbij vaak een belangrijke plaats in. De diversificatie van de recreatieve sportbeoefening heeft zich bovendien recent verder gezet in de ontwikkeling van een nieuwe cluster, met name een cluster van sporten waarbij het bevorderen van de eigen conditie en gezondheid centraal staat. Hierbij gaat het om

fitness, fietsen, lopen en zwemmen. Deze groep van sport- en bewegingsvormen leunt eerder aan bij participatiesport, maar de bewegingsvormen in deze cluster kunnen ook op een prestatiegerichte manier beoefend worden. Vandaar de ‘tussenpositie’ die deze cluster opneemt in Figuur 2.2.

Bij vrouwen is sprake van een vrij gelijkaardige evolutie (zie Figuur 2.3) in vergelijking met mannen, althans tot op zekere hoogte. Net als bij mannen is er bij vrouwen vanaf medio jaren zeventig naast een traditioneel-competitieve cluster ook sprake van een recreatieve cluster, met sporten als tennis, paardrijden, skiën of ijsschaatsen. Daarnaast is echter op meerdere meetpunten ook sprake van een heterogene cluster. Bij analyse van de resultaten van de meest recente meting (2009) blijkt dat ook bij vrouwen zich een nieuwe duidelijke cluster heeft afgetekend, die net als bij mannen omschreven kan worden als een geheel van conditie- en gezondheidsbevorderende sportbeoefening. Dit strookt met de tendens inzake het gestegen belang van ‘gezondheid’ als maatschappelijke waarde, en de gevolgen voor de sportvoorkeur, zoals dit in Hoofdstuk 1 werd besproken.

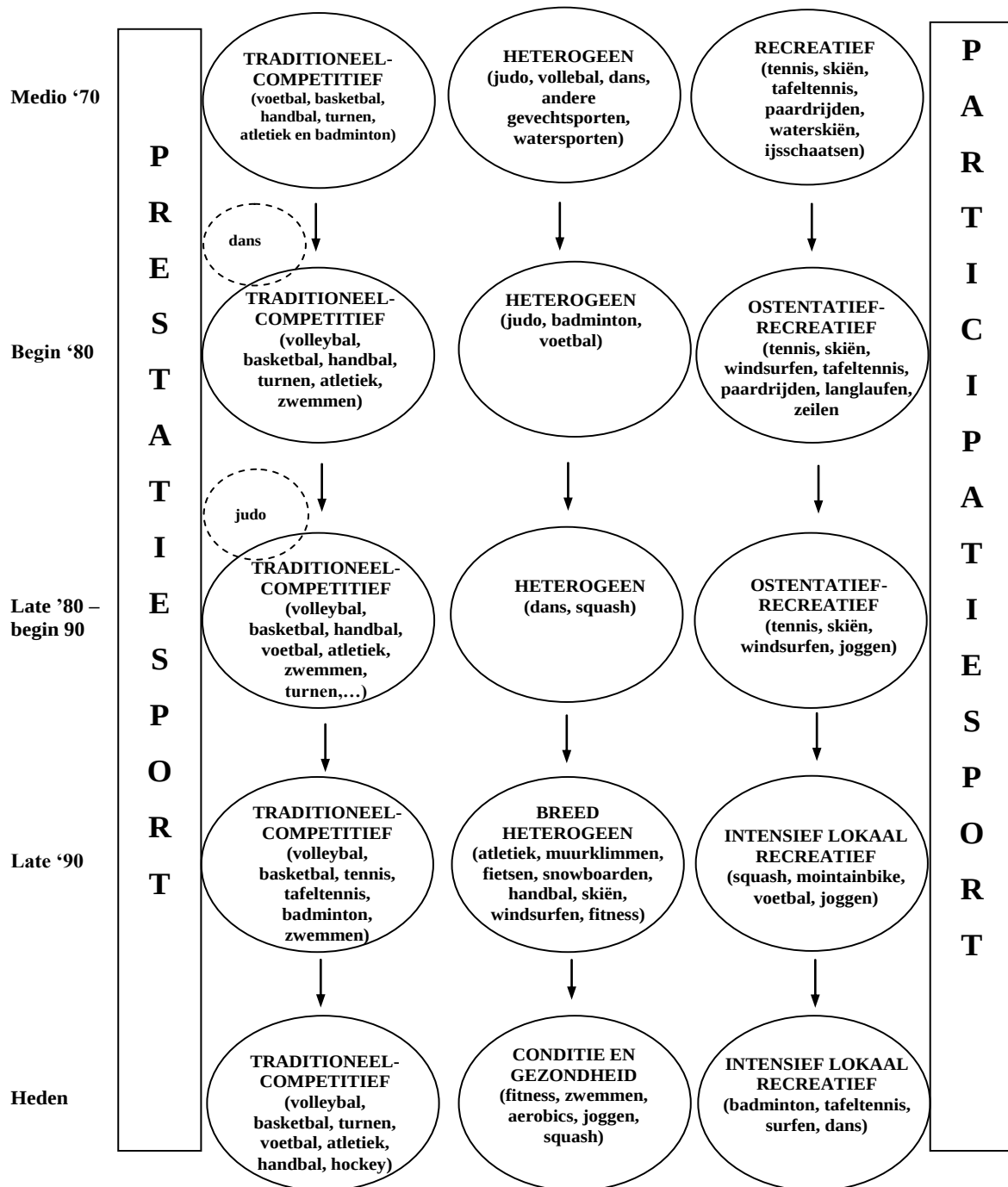
Samengevat blijft het continuüm tussen prestatiesport en participatiesport, weergegeven in Figuur 2.1, overeind, en is er steeds meer sprake van heel wat tussenvormen op dit sport- en bewegingscontinuüm. De zijde van de participatiesport is bovendien sterker vertegenwoordigd dan vroeger. Het blijkt ook vooral de niet-clubgebonden cluster te zijn die een duidelijke evolutie heeft doorgemaakt. De groei van de participatiesport wordt beïnvloed door een aantal maatschappelijke verschuivingen, zoals medicalisering en individualisering. Dit kwam reeds gedeeltelijk in Hoofdstuk 1 aan bod. De evolutie van de participatiesport kan bovendien niet los worden gekoppeld van de beleidsontwikkelingen gedurende de voorbije decennia, vanaf het begin van het Sport voor Allen-beleid in de jaren zeventig tot op heden. Op de beleidsontwikkelingen, en meer bepaald het wetgevend kader dat hieruit resulteert, wordt in Hoofdstuk 3 verder ingegaan.

Figuur 2.2 Evolutie van sportparticipatiestijlen voor mannen in Vlaanderen 1972-2009

Bron: eigen bewerking en aanvulling van Scheerder, Vanreusel & Taks (2005: 425)

Figuur 2.3 Evolutie van sportparticipatiestijlen voor vrouwen in Vlaanderen 1976-2009

Bron: eigen bewerking en aanvulling van Scheerder, Vanreusel & Taks (2005: 431)

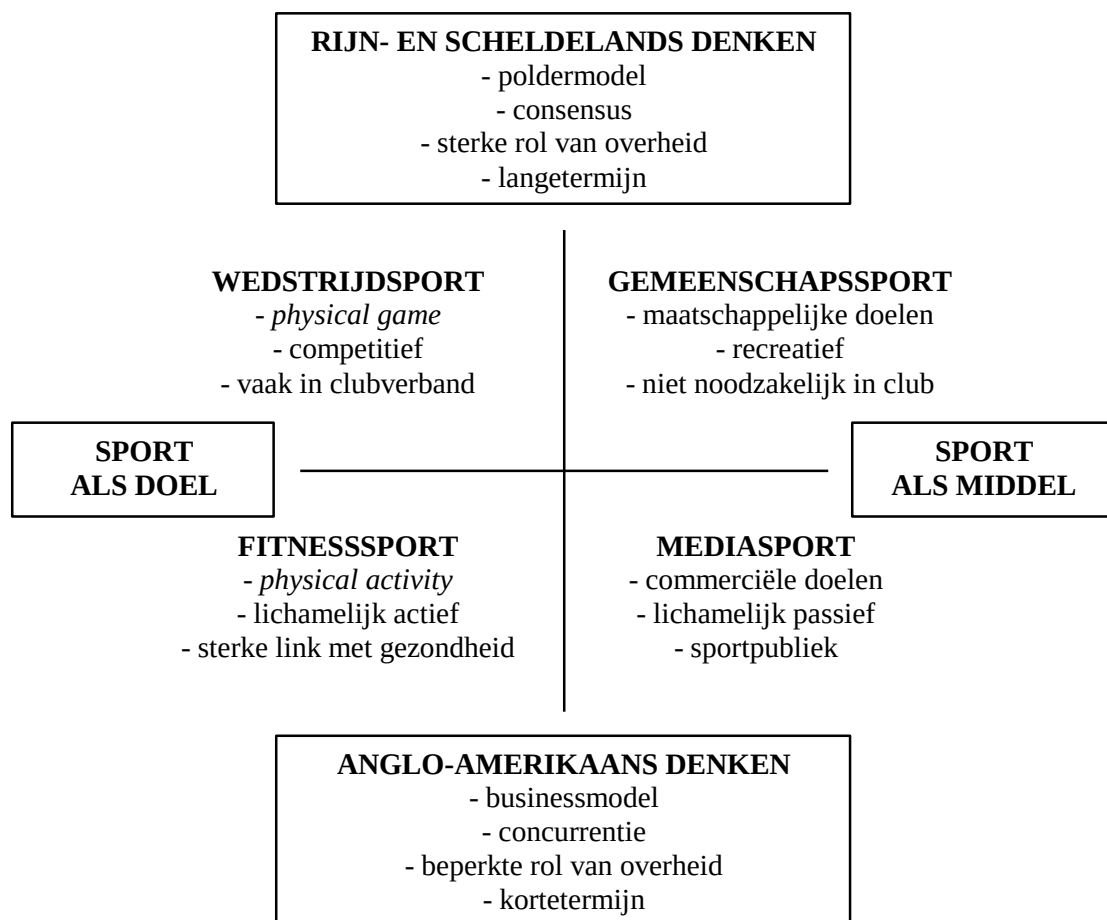
2. Dominante sportvelden

Om het huidige Vlaamse, en meer algemeen het Noord- en West-Europese sportlandschap beter te begrijpen, is het niet voldoende om enkel de modi van sportbeoefening te beschouwen. Het is daarnaast ook van belang inzicht te verwerven in de visie en de organisatie van de sportsector, zoals deze zich in Vlaanderen aandient. Een vergelijking van het Rijn- en Scheldelandmodel met het Anglo-Amerikaans denken is hierbij waardevol (zie Scheerder, 2007; Westerbeek e.a., 2006). Het Rijn- en Scheldelandmodel, waar het Vlaamse sportlandschap historisch gezien aan beantwoordt, is gebaseerd op een actieve rol voor de overheid, waarbij consensus wordt nagestreefd tussen de verschillende sportactoren. Maatschappelijk ondernemerschap staat centraal in dit model, net als langetermijnzorg. Tegenover dit Noord- en West-Europese sportmodel, staat het Anglo-Amerikaans sportmodel (Westerbeek e.a., 2006). Beide modellen verschillen niet enkel van elkaar wat geografische ligging betreft, maar ook ideologisch zijn er belangrijke verschilpunten. Het Anglo-Amerikaanse model is meer op het individu toegespitst, waarbij vrijheid en onafhankelijkheid ten opzichte van de staat belangrijke waarden zijn. De ondernemingszin van de Amerikanen vertaalt zich in een businessmodel waarbij kortetermijnwinst wordt nagestreefd. De rol van de overheid is hierbij beperkt, en men laat concurrentie de vrije loop.

Beide modellen – het Europese versus het Noord-Amerikaanse zeg maar – omvatten zowel sportbeoefening waarbij sport het doel is, als sportbeoefening waarbij sport in de eerste plaats een middel is tot de realisatie van andere doelen. In Figuur 2.4 is te zien dat, wanneer de geografische (en ideologische) component gekruist wordt met de functionele component – autotelische dan wel instrumentele sportbeoefening – er vier grote velden ontstaan waarbinnen we verschillende types van sportbeoefening kunnen positioneren. Aan de zijde van het Anglo-Amerikaanse model staan de fitnesssport (sport als doel) en de mediasport (sport als middel). Binnen het Rijn- en Scheldelandmodel kunnen de wedstrijd sport (sport als doel) en de gemeenschapssport (sport als middel) worden onderscheiden. Zowel de wedstrijd sport als de fitnesssport beschouwen sportbeoefening dus als finaal doel, waarbij andere positieve gevolgen van sport weliswaar mooi zijn meegenomen maar niet noodzakelijk als primaire doelstelling gelden. Toch zijn er belangrijke verschillen tussen beide. In de wedstrijd sport is een spelelement dominant aanwezig is, terwijl in de fitnesssport voornamelijk de fysieke activiteit en de individuele fitheid centraal staan. Anders gezegd wordt in de wedstrijd sport competitie hoog aangeschreven, terwijl de fitnesssport in de eerste plaats de klemtoon legt op gezondheidsgerelateerde aspecten.

Zowel de gemeenschapssport als de mediasport beschouwen sport als een middel voor het bereiken van een ander doel. Het uiteindelijke doel dat wordt beoogd, is echter van een heel andere aard: de gemeenschapssport gebruikt sportparticipatie als middel om maatschappelijke doelen te bereiken, zoals het bevorderen van de gezondheid, emancipatie of inburgering, terwijl de mediasport in functie staat van het maken van winst (Scheerder, 2007). In tegenstelling tot de gemeenschapssport is de mediasport voornamelijk passief van aard.

Figuur 2.4 Model voor dominante sportvelden binnen het Rijn- en Scheldelands versus het Anglo-Amerikaans denken

Bron: Scheerder (2007: 18) op basis van Westerbeek e.a. (2006: 31)

Kenmerkend voor het Europese, en dus ook het Vlaamse sportlandschap, is de sterke aanwezigheid van sportfederaties en sportclubs (Scheerder & Vermeersch, 2007). De sportclubs zijn bijgevolg vooral te situeren in de twee bovenkwadranten, met name de wedstrijdssport en de gemeenschapssport. Zoals eerder vermeld, vervullen clubs vooral in de wedstrijdssport een heel belangrijke rol, hoewel ze ook hier geen monopoliepositie meer bekleden. Gemeenschapssport kan

in clubgeorganiseerd verband plaatsvinden, maar ook de andersgeorganiseerde sport neemt hier een belangrijke plaats in.

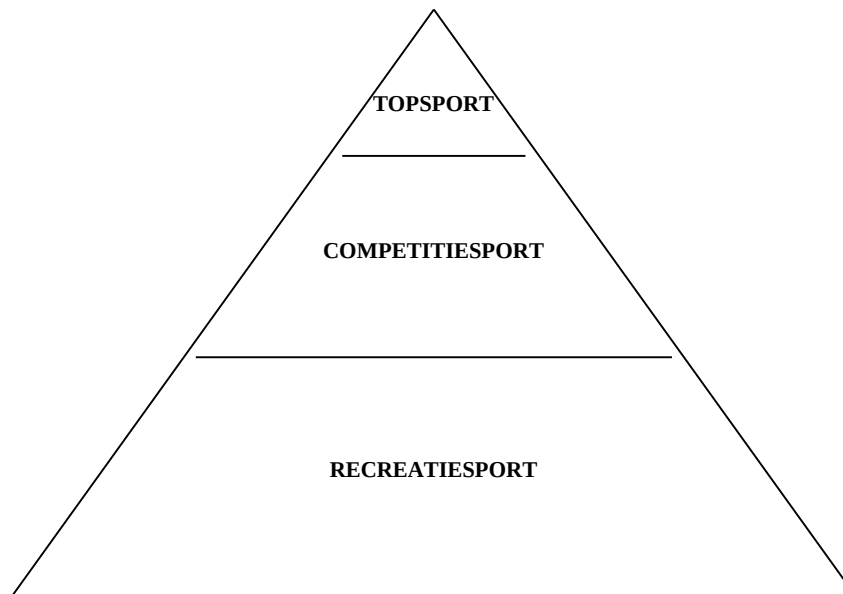
Door de commercialisering en de professionalisering van de sportsector in de jaren tachtig, hebben de sportvormen uit het Anglo-Amerikaanse model ook een plaats verworven in het Vlaamse sportlandschap (Scheerder, 2004). De georganiseerde sport dient steeds meer rekening te houden met de toegenomen aanwezigheid van onder meer de fitnesssport. Dat mag bijvoorbeeld blijken uit het feit dat de fitnesssport vertegenwoordigd is in een eigen federatie. Toch zijn het niet zozeer de clubs en federaties die binnen de 'gezondheidssport' het voortouw nemen, maar eerder aanbieders en organisaties binnen de commerciële sector.

3. Piramidemodel versus kerkmodel

Om een integratie te maken van de hierboven vermelde participatiesport (recreatiesport), prestatiesport (competitiesport) en topsport wordt in de literatuur vaak verwezen naar het zogenaamde 'piramidemodel' (Figuur 2.5). Meer bepaald plaatst het piramidemodel deze drie vormen van sportbeoefening in een hiërarchische volgorde. De idee hierbij is dat een grote groep van (recreatie)sporters de basis vormt voor een kleine groep van elitesporters. De recreatiesport wordt in dit model in feite beschouwd als een kweekvijver voor talent, met in het achterhoofd het principe dat een brede basis voor meer kans op succes zorgt. Het piramidemodel is een vaak gebruikt model. Ook officiële instanties en autoriteiten – zoals bijvoorbeeld de Europese Unie (Europese Commissie, 1999)⁷ – schetsen de structuur van het Europese sportlandschap aan de hand van het piramidemodel.

⁷ Een ander voorbeeld betreft Arnaut (2006).

Figuur 2.5 Het piramidemodel van de sport

Een uitbreiding van het piramidemodel vinden we terug in de 'double pyramid theory' van het Internationaal Olympisch Comité (IOC, 2000). Deze theorie benadrukt de wisselwerking tussen topsport en breedtesport, door te stellen dat de basis niet alleen de elitesporters aanlevert, maar dat topsportsucces op haar beurt de brede basis van participatiesporters zou doen toenemen. Volgens deze voorstelling zouden participatiesport en topsport dus wederzijds afhankelijk zijn, en tot een win-win situatie leiden.

Hoewel hedendaagse organisaties nog steeds gebruik maken van het piramidemodel, is het in feite eerder gedateerd. Sinds de tweede helft van de vorige eeuw is het Europese sportlandschap sterk geëvolueerd en gedifferentieerd, waardoor het model niet meer helemaal toepasbaar is. Onderzoekers hebben zwaktes van het model aangetoond (zie o.m. Eichberg, 2008; Heinilä, 1971; Palm, 1991; Renson, 1983). Een eerste belangrijk punt van kritiek betreft de wederzijdse relatie tussen bredere sportparticipatie en topsportsucces, zoals die in de 'double pyramid theory' wordt aangenomen. De positieve invloed van topsportsucces op participatiesport is immers niet zo vanzelfsprekend. Uit onderzoek van Van Bottenburg (2003) blijkt bijvoorbeeld dat er geen significante samenhang tussen het succes van topsport en breedtesportparticipatie te vinden is, zeker niet wanneer men alle vormen van breedtesport mee in rekening brengt (en dus niet enkel competitieve en/of clubgeorganiseerde sport). Op de relatie tussen topsport en breedtesport wordt in BMS-rapport 9 (Scheerder e.a., 2012) dieper ingegaan. Belangrijk in deze context is vooral te onthouden dat niet zonder meer dient te worden aangenomen dat topsport een voedingsbasis vormt voor breedtesport.

Een tweede fundamentele kritiek op het piramidemodel stelt dat er vele vormen van sportbeoefening bestaan, die niet ondergeschikt zijn, of louter een 'lager niveau' vormen van wat op topniveau gebeurt. Vele vormen van sportbeoefening volgen namelijk een *andere* logica (Eichberg, 2008). Het gaat hier om andersgeoriënteerde vormen van sport en beweging, die niet als de 'basis' van het hiërarchische, competitieve model van sportbeoefening kunnen worden beschouwd. Een voorbeeld hiervan is de inzet van sport als middel tot sociale integratie. Hierbij staan sociale doeleinden voorop. De sportbeoefening staat hier niet zozeer ten dienste van een mogelijke doorstroming naar een 'hoger' niveau, maar volgt een eigen logica, waarbij andere waarden centraal staan. Niet zozeer competitie, maar wel samenwerking staat hier hoog op de agenda. De logica van 'deelnemen is belangrijker dan winnen' wordt gevolgd, wat duidelijk verschilt van de competitie-en/of topsportfilosofie.

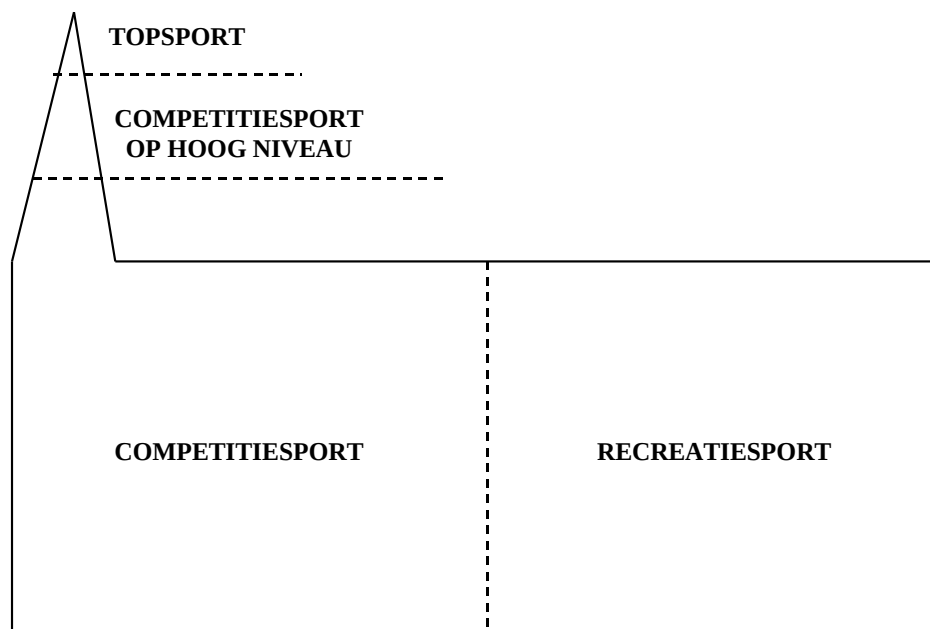
Sportbeoefening in een andere, minder competitieve vorm – en dus onafhankelijk van doorstroming naar 'hogere' competitieniveaus – is mogelijk in iedere sporttak. Voetbal is hier een mooi voorbeeld van. Deze sport kan immers zowel als een bloeiende en succesrijke sport op topniveau worden beschouwd, als een populaire sport voor de realisatie van sociale doeleinden. Daarnaast zijn er sport- en bewegingsvormen waarop het piramidemodel (nog) minder van toepassing is, met name sporten waarbij waarden als gezondheid, gezelligheid of avontuur – eerder dan competitie – bijna per definitie primeren. Voorbeelden zijn fitness, Nordic walking en outdoorsporten. In deze sporten bestaat er weliswaar ook een (top)competitieniveau, maar dit is eerder beperkt. Topsport functioneert tegenwoordig als een relatief autonome werkelijkheid, in een kader dat fundamenteel verschilt van de principes van de breedtesport.

Wanneer men even terugkijkt naar het model met betrekking tot de verschillende modi van sportbeoefening (zie Figuur 2.1), kan men stellen dat in de eerste plaats prestatiesport direct in verband staat met topsport. Het model van de sportmodi dat aan het begin van dit hoofdstuk werd gepresenteerd, houdt met andere woorden rekening met deze kritiek op het piramidemodel. Zo maakt het model een duidelijk onderscheid tussen de participatiesport en prestatiesport, en is er een duidelijkere link tussen prestaties en topsport, maar niet (noodzakelijk) tussen participatiesport en topsport.

Om de relatie tussen de verschillende vormen van sportbeoefening nog beter in kaart te brengen, en een volwaardig alternatief te bieden voor de zwaktes van het piramidemodel, werd een bijkomend model ontwikkeld, met name het zogenaamde kerkmodel (zie Scheerder, 2007: 24). Dit model biedt een andere kijk op de realiteit van de hedendaagse sportbeoefening. In vergelijking met het piramidemodel, maakt het kerkmodel een zichtbare scheiding tussen topsport en breedtesport

(Figuur 2.6). In tegenstelling tot het piramidemodel, komt duidelijk naar voren dat een groot deel van de breedtesporters geen enkele ambitie heeft om een topsporter te worden (Renson, 2000; Scheerder, 2007). Het kleine aandeel dat competitie op hoog niveau beoefent, wordt weergegeven door de smalle torenspits. Het schip van de kerk komt overeen met de verbreding van de sportbeoefening, met enerzijds de competitiesport en anderzijds de recreatiesport (Scheerder & Van Bottenburg, 2010). Enkel een klein deel van de competitiesport – en dus relatief gezien een nog kleiner deel van de breedtesport in het algemeen – staat rechtstreeks in verband met competitiesport op hoog niveau, en met topsport.

Figuur 2.6 Het kerkmodel van de sport

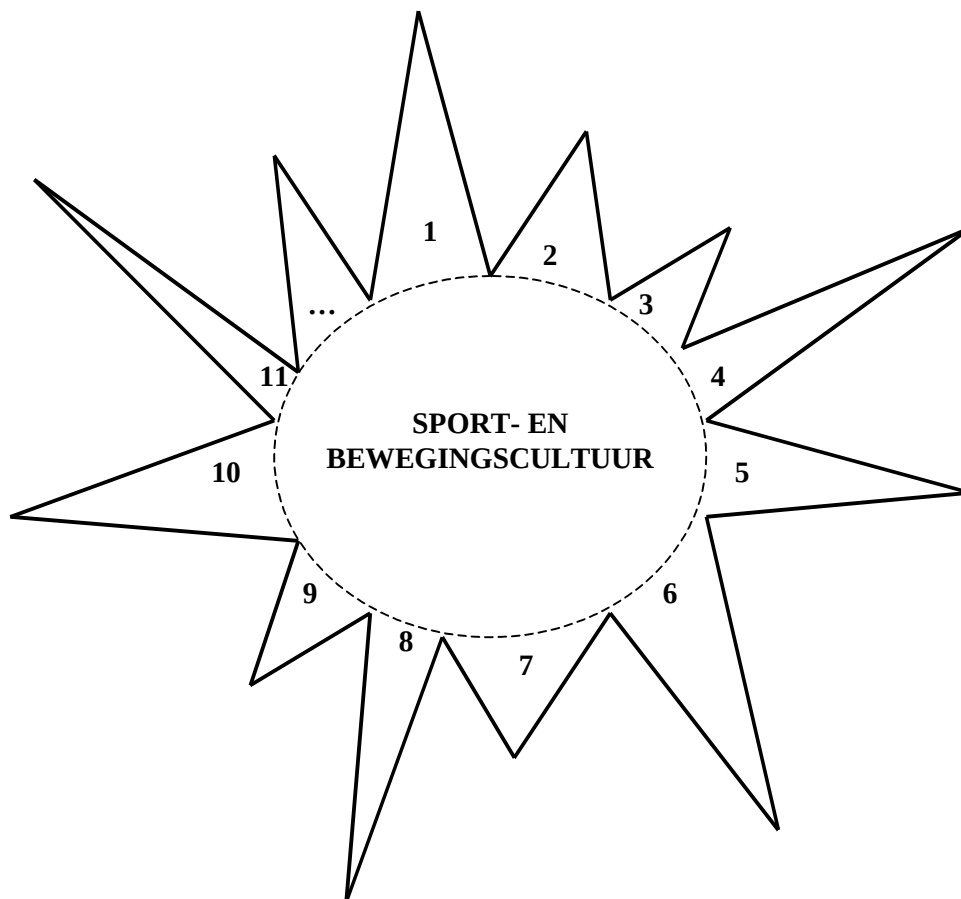

Bron: Scheerder (2007: 24)

In vergelijking met het piramidemodel vormt dit model een meer realiteitsgerichte weergave van de huidige sport- en bewegingspraktijk. Het kerkmodel heeft echter ook enkele beperkingen. Een mogelijke kritiek op het kerkmodel, is de vaststelling dat het sportlandschap complexer en meer heterogeen is dan het model weergeeft. Om de heterogeniteit op afdoende wijze weer te geven, dient het stermodel zich aan als mogelijk alternatief (Figuur 2.7). Elke straal van de ster vertegenwoordigt een specifieke vorm van sportbeoefening. Dit model brengt de diversiteit van sport duidelijk in beeld door variaties aan te brengen in het aantal, de grootte en de volgorde van de

stralen. Daarnaast kan men bij het ontstaan (verdwijnen) van nieuwe bewegingsvormen, stralen toevoegen (of verwijderen), wat het model dynamisch maakt (Scheerder, 2007). Hoewel dit stermodel een meer gedetailleerd beeld schetst, geeft het echter een minder duidelijk overzicht van het sportlandschap dan het kerkmodel.

Figuur 2.7 Het stermodel van de sport- en bewegingscultuur

Toelichting:

1 = avontuursport, 2 = cosmetische sport, 3 = fitnesssport, 4 = glijnsport, 5 = mediasport, 6 = pretsport, 7 = showsport, 8 = topsport, 9 = vakantiesport, 10 = vermaaksport, 11 = wedstrijdssport, enzovoort (cf. Crum, 1991; Loret, 1995; Vanreusel & Scheerder, 2000)

Bron: Scheerder (2007: 25)

Samenvattend kunnen we stellen dat het kerkmodel haar waarde heeft. Het model geeft immers een eigen en meer autonome positie aan de verscheidenheid van de breedtesport, dit in tegenstelling tot het piramidemodel. Daarnaast blijft het piramidesysteem echter wel van toepassing voor (een deel van) de competitiesport. Zo is het topsportbeleid van de Vlaamse overheid gebaseerd op het SPLISS-

model (zie De Bosscher, 2007). Dit model vertoont opvallende gelijkenissen met het hiervoor beschreven piramidemodel, aangezien ook hier de toelidingsidee nadrukkelijk aanwezig is.

De clubgeorganiseerde sport beschikt over het potentieel om met diverse aspecten van sportbeoefening aanknopingspunten te hebben. Clubs zijn betrokken in dat deel van de 'kerk' dat naar de spits leidt: de meeste topsporters zijn immers begonnen als lid van een club, en zijn steeds hoger opgeklommen in de toren. Tegelijkertijd zijn sportclubs ook aanwezig in het 'schip' van de kerk. Ook binnen eenzelfde club kunnen sporters zich op kleinere of grotere (verticale en horizontale) afstand van de torenspits bevinden, en zich in meerdere of mindere mate aansluiten bij de prestatie- dan wel participatielogica. De positie van de sportclubs in het schip van de kerk kan variabel zijn in de tijd en wordt telkens opnieuw bepaald, en is afhankelijk van de keuzes die door zowel het clubbestuur, de federaties als de overheid worden gemaakt. Deze keuzes worden op hun beurt beïnvloed door maatschappelijke ontwikkelingen, zoals in het vorige hoofdstuk werd aangetoond.

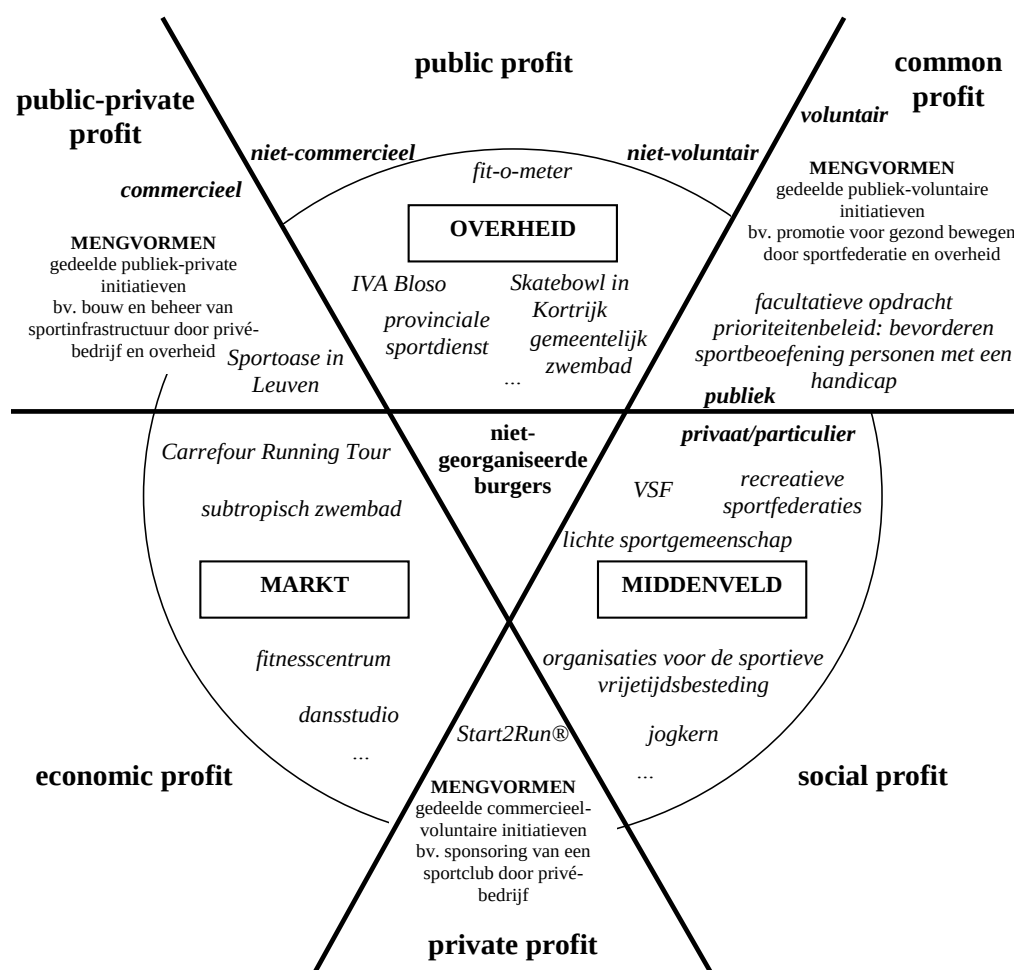
4. Overheid, markt en middenveld

Zowel de overheid als de commerciële markt en het maatschappelijke middenveld geven thans gestalte aan de sportsector. Deze drie 'hoofdspelers' zorgen voor een specifieke vorm van 'profijt' of voordeel (zie Figuur 2.8) (Scheerder, 2007; Scheerder & Vanreusel, 2009). Zo staat de overheid garant voor *public profit* of publiek kapitaal. Hierbij staat het algemeen welzijn centraal: de inspanningen van de overheid – op lokaal, provinciaal, regionaal, nationaal en steeds meer supranationaal niveau – inzake sport worden verondersteld ten goede te komen aan de volledige samenleving. Dit is één van de belangrijkste drijfveren achter het overheidsingrijpen. Voorbeelden van initiatieven van de overheid zijn het aanbod van gemeentelijke zwembaden, de aanleg van een Finse piste, de organisatie van sportevenementen voor een breed publiek door de lokale sportdienst, enzovoort. Het ingrijpen van de overheid valt onder meer te verantwoorden door de bijkomende positieve effecten die met sportbeoefening als vrijetijdsbesteding gepaard gaan, zoals bijvoorbeeld de instandhouding van de volksgezondheid of het stimuleren van de arbeidsproductiviteit (Van der Poel, 1999). Dit maakt het voor een overheid belangrijk en voordelig om te interveniëren. Het ingrijpen van de overheid zorgt voor een uitbreiding van de keuzemogelijkheden voor vrijetijdsbesteding voor de gehele bevolking, of voor bepaalde doelgroepen (Van der Poel, 1999). De overheid grijpt op tal van verschillende manieren in: reglementering, subsidiëring, informatieverstrekking, enzovoort (zie Howlett & Ramesh, 1995; Scheerder & Vanreusel, 2009). Ook

het direct verstrekken van bepaalde diensten kan tot het takenpakket van de overheid inzake sport behoren. Deze vorm van overheidsingrijpen komt het duidelijkst in het gepresenteerde model naar voor, maar ook de faciliterende rol van de overheid – die tot uiting komt in het beschikbaar stellen van infrastructuur, ondersteuning via subsidies, enzovoort – zit rechtstreeks en onrechtstreeks in dit model vervat.

De markt vormt een tweede hoofdspeler binnen de sportsector. Hier draait het in eerste instantie om het genereren van *economic profit* of economisch kapitaal (Scheerder, 2007; Scheerder & Vanreusel, 2009). Hierbij wordt een financieel of materieel voordeel nagestreefd. Voorbeelden zijn fitnesscentra, subtropische zwembaden, commercieel uitgebate schaatspistes, enzovoort. De rol van de commerciële markt is inzake sport en beweging duidelijk gestegen gedurende de laatste decennia (Van Bottenburg, 2005).

Figuur 2.8 Profitsectorenmodel voor de sport

Bron: aangepast model op basis van Scheerder (2007: 19)

Een derde actor, en tevens ook de speler in dit werk centraal staat, betreft het maatschappelijke middenveld. Sportclubs en sportfederaties behoren tot het middenveld, maar ook buurtsport of andere niet-commerciële organisaties of verenigingen van burgers kunnen hiertoe worden gerekend. Een belangrijk kenmerk van het middenveld betreft de cruciale rol die weggelegd is voor vrijwilligers binnen het verenigingsleven (Elchardus e.a., 2001). Het middenveld genereert vooral *social profit* of sociaal kapitaal. Hierbij denken we onder meer aan integratie, emancipatie of sociale cohesie. De voordelen gaan in de eerste plaats naar de gebruikers of de leden van de betrokken organisaties.

Een belangrijke eigenschap van het middenveld is de sterke autonomie ten opzichte van de overheid en de markt (Scheerder, 2007). Dit neemt niet weg dat samenwerkingsverbanden mogelijk zijn. Zo tracht de overheid bijvoorbeeld aan de hand van subsidies en haar decretaal geregelde prioriteitenbeleid de sportfederaties te stimuleren om verscheidene maatschappelijke doelen na te streven. Daarnaast maken vele sportclubs gebruik van sportinfrastructuur die eigendom is van de overheid. Hier vinden we dus de faciliterende rol van de overheid terug. Ook de commerciële sector heeft in sommige gevallen banden met de georganiseerde sport. Zo werkt de FitnessOrganisatie nauw samen met de commercieel georganiseerde fitnesssector. Niet alle vormen van sportbeoefening zijn dus eenduidig tot een van deze drie segmenten terug te brengen. Integendeel, steeds meer blijken de mengvormen nadrukkelijk aanwezig te zijn (Scheerder, 2007). Daarnaast is er ook de sportbeoefening door niet-georganiseerde burgers, zoals bijvoorbeeld ‘thuisfitness’. De lichte sportgemeenschappen kan men situeren op de scheidingslijn tussen niet-georganiseerde sport en het maatschappelijke middenveld. Het gaat immers om een bijzondere vorm van burgerinitiatief, dat maatschappelijk kapitaal oplevert. Op het fenomeen van de lichte sportgemeenschappen wordt verder ingegaan in het BMS-rapport 9 (Scheerder e.a., 2012).

Terwijl het middenveld, en meer specifiek de clubgeorganiseerde sport, vroeger de aanbieder bij uitstek was van prestatiesport, heeft de markt zich ondertussen opgeworpen als medespeler op dit terrein. Een voor de hand liggend voorbeeld is de private organisatie van tal van loopevenementen, denken we maar aan de populariteit van de zogenaamde *city runs*. Omgekeerd bieden zowel de overheid, de vrije markt als het middenveld participatiesport aan. De aanbieder is dus niet langer doorslaggevend voor het type sportbeoefening. Bij de drie hoofdspelers treedt wat het aanbod betreft een variatie op aan sport- en bewegingspraktijken, gaande van prestatiesport tot participatiesport et vice versa.

Concluderend kan worden gesteld dat de clubgeorganiseerde sport zich grotendeels op het maatschappelijke middenveld bevindt, maar dat de overheid en de commerciële sector duidelijke banden hebben met deze sector. De clubgeorganiseerde sport ondervindt ook steeds meer

concurrentie van de commerciële markt, en van andere organisaties die (geheel of gedeeltelijk) tot het middenveld behoren. Het bundelen van krachten is hier wellicht aangewezen.

HOOFDSTUK 3

WETGEVEND KADER

1. Decreten met betrekking tot de clubgeorganiseerde sport

Het jaar 1969 is een scharnierpunt voor het sportbeleid in Vlaanderen. Als gevolg van de invoering van de culturele autonomie werd de nationale sportadministratie (Ministerie van Nationale Opvoeding en Cultuur) opgedoekt, waarna sport een bevoegdheid van de gemeenschappen werd (Scheerder e.a., 2006a). Sindsdien hebben verscheidene sportdecreten het Vlaamse sportlandschap mee vormgegeven. In deze paragraaf gaan we dieper in op de voornaamste decreten die van toepassing zijn op de georganiseerde sport.

1.1 Erkenning en subsidiëring van de Vlaamse sportfederaties, de koepelorganisatie en organisaties voor de sportieve vrijetijdsbesteding

1.1.1 Decreet van 2 maart 1977 houdende regeling van de erkenning en de subsidiëring van de landelijk georganiseerde sportverenigingen

Vooraleer dit decreet in werking trad, bestonden er reeds enkele Regentsbesluiten (1948) en Koninklijke besluiten (1958 en 1971) die de subsidiëring van ‘groeperingen voor lichamelijke opvoeding’ en ‘verenigingen die de aanmoediging van lichamelijke opvoeding en sportbeoefening tot doel hebben’ regelden (Paquay, 2006). Nadat de Vlaamse gemeenschap de bevoegdheid van sport had verworven, heeft de Vlaamse regering aan de hand van het decreet van 2 maart 1977 getracht om zeggenschap te verwerven over de tot dan toe nationaal georganiseerde sportbonden. Bonden die overheidsmiddelen wensten te ontvangen, werden door middel van het zogenaamde ‘splittingsdecreet’ gestimuleerd om op te splitsen in een Vlaamse en een Franstalige vleugel. Het decreet zorgde voor een vernieuwde dynamiek in de werking van de verschillende sportfederaties en een hechtere samenwerking tussen Bloso en de sportfederaties (Scheerder e.a., 2006a).

Sportbonden werden erkend wanneer ze aan negen voorwaarden voldeden, zoals bijvoorbeeld het aanbieden van een ongevallenverzekering aan haar leden en de aanwezigheid in vijf Vlaamse provincies. Indien een sportfederatie werd erkend, kreeg de sportbond automatisch een subsidie toegekend. Een van de nadelen van het decreet was het feit dat bepaalde sportbonden een schijnsplitsing doorvoerden, enkel en alleen voor de subsidies. Daarnaast scheurden verscheidene

groepen zich af van bonden die weigerden te splitsen, waardoor het georganiseerde sportlandschap versplinterde (Paquay, 2006).

1.1.2 Decreet van 13 april 1999 houdende erkenning en subsidiëring van de Vlaamse sportfederaties

In de twintig jaren die volgden op het decreet met betrekking tot de erkenning en subsidiëring van de landelijk georganiseerde sportverenigingen, was de sportsector sterk geëvolueerd. Het decreet van 1977 voldeed niet meer aan de noden uit de jaren negentig. Veelgehoorde kritieken waren het ontbreken van kwaliteitsnormen en de versplintering van het sportlandschap (Paquay, 2006).

Er was duidelijk nood aan een nieuw decreet dat de voorwaarden voor erkenning en subsidiëring van de sportfederaties actualiseerde. Nieuw aan het decreet van 1999 was de loskoppeling tussen de erkenning en de subsidiëring van een sportvereniging: erkenning leidt sinds dit decreet niet meer automatisch tot subsidiëring. Voor erkenning moest de sportvereniging voldoen aan een aantal eisen, zoals ondermeer het opstellen van een beleidsplan, aanwezig zijn in vier provincies, in overeenstemming zijn met andere decreten (bv. medisch verantwoorde sportbeoefening, statuut van niet-professionele sportbeoefenaar), enzovoort (Vlaamse overheid, 1999).

Door middel van nieuwe eisen met betrekking tot subsidiëring, trachtte het decreet van 1999 sportfederaties aan te zetten tot fusioneren. Enerzijds werd overgegaan tot het opstellen van een sporttakkenlijst⁸. Dit is een lijst met alle sporten die in aanmerking komen voor subsidies. Anderzijds werden ook kwalitatieve normen opgenomen die sportfederaties hebben aangezet tot fusioneren. Zo moesten sportfederaties die op hoog niveau aan competitie doen (Olympische, Paralympische, wereldspelen) 1500 – en sportfederaties die op lager niveau aan competitie doen 5000 – leden tellen, alvorens in aanmerking te komen voor subsidies (Vlaamse overheid, 1999). De gewilde reductie van het aantal federaties werd bereikt: we kunnen een daling opmerken van 90 gesubsidieerde sportfederaties in 1995 tot 62 in 2001 (Scheerder e.a., 2006a). Door het lager aantal federaties was de Vlaamse regering in staat om een efficiënter subsidiebeleid te voeren. Een ander gevolg van de daling in het aantal erkende federaties is het feit dat door het nieuwe decreet een groot aantal leden niet meer bij een erkende sportfederatie was aangesloten. Van der Aerschot e.a. (2006) stellen dat de daling in het aantal leden van gesubsidieerde sportfederaties tussen 1999 en 2000 dan ook moet worden gerelativeerd (zie verder).

⁸ De sporttakkenlijst werd opgesteld door de Vlaamse Sportraad waarbij de volgende criteria werden gehanteerd: de sporttak moest als Olympische sport erkend zijn en/of de sport moest gepaard gaan met voldoende fysieke activiteit. Denksporten zoals schaken, bridge en volkssporten (uitgezonderd kaatsen) en dierensporten vielen bijna allemaal uit de lijst, en werden bijgevolg gedwongen zich in de organisaties voor sportieve vrije tijdsbesteding te groeperen (De Knop & Piéron, 2000). De schietsport daarentegen werd wel opgenomen, aangezien deze sport op het Olympische programma staat. Waterskiën en motorcross worden opgenomen omdat de overheid ervan uitgaat dat ze op deze manier beter kunnen controleren of de sportfederaties de milieuwetgeving naleven.

Andere – dan de hierboven opgesomde – kwalitatieve voorwaarden waaraan de sportfederaties moesten voldoen waren bijvoorbeeld de aanstelling van een sporttechnische en een administratieve coördinator en het opstellen van een beleidsplan (Vlaamse overheid, 1999).

1.1.3 Decreet van 13 juli 2001 houdende de erkenning en subsidiëring van de Vlaamse sportfederaties, de koepelorganisatie en de organisaties voor de sportieve vrijetijdsbesteding

Het decreet van 1999 was echter verre van volmaakt. Veelgehoorde kritieken waren ondermeer de onevenwichtige verdeling tussen de competitieve sport en de recreatieve sport, het feit dat vele sportfederaties (bv. de volkssporten) niet meer op subsidies konden rekenen en de lage eisen van het decreet met betrekking tot kwaliteitszorg (Paquay, 2006).

In 2001 kwam een nieuw decreet tegemoet aan deze punten van kritiek. De oprichting van de organisaties voor de sportieve vrijetijdsbesteding zorgden ervoor dat verscheidene sporttakken die in het decreet van 1999 uit de boot vielen, toch beroep konden doen op subsidies. De integrale kwaliteitszorg werd verder gestimuleerd doordat sportfederaties werden verplicht om kwaliteitszorg en resultaatsmeting op te nemen in hun beleidsplan. Daarnaast maakte het decreet een onderverdeling tussen de unisportfederaties en de recreatieve sportfederaties om het sportlandschap overzichtelijker te maken (Vlaamse overheid, 2001).

Op dit decreet volgden in verscheidene besluiten van de Vlaamse regering omtrent de facultatieve opdrachten die in het decreet werden aangehaald. Zo gaan de besluiten dieper in op de facultatieve opdrachten jeugdsport, topsport, sportkampen en prioriteitenbeleid (Vlaamse overheid, 2008c; 2008d; 2009a; 2009b).

Daarnaast schetst het decreet van 2001 de voorwaarden voor de koepelorganisatie. In bijlage 2 presenteren we de lijst van de verschillende sportfederaties uit 2009 naargelang de categorie (unisportfederatie, recreatieve sportfederatie, organisatie voor de sportieve vrijetijdsbesteding) waartoe ze behoren.

1.2 Niet-professionele sportbeoefenaar

Het *decreet van 24 juli 1996 tot vaststelling van het statuut van de niet-professionele sportbeoefenaar* (ter vervanging van het *decreet van 25 februari 1975 tot vaststelling van het statuut van de niet-betaalde sportbeoefenaar*) heeft tot doel om de vrijetijdssportbeoefenaar een statuut te geven dat zijn/haar fundamentele rechten waarborgt, waardoor de sportbeoefenaar beschermd wordt wanneer die wenst deel te nemen aan de georganiseerde sport in Vlaanderen. In het decreet wordt de niet-professionele sportbeoefenaar gedefinieerd als een sportbeoefenaar die zich voorbereidt op of deelneemt aan een sportmanifestatie, maar die niet verbonden is door een

arbeidsovereenkomst (Vlaamse overheid, 1996). In het decreet staat beschreven dat elke niet-professionele sportbeoefenaar jaarlijks zijn/haar vrijheid kan aanvragen door middel van een aangetekende brief aan de sportvereniging en de sportfederatie in de periode tussen 1 en 30 juni. Sportverenigingen kunnen niet in beroep gaan tegen een correcte aanvraag door een sportbeoefenaar tot beëindiging van een overeenkomst. Bovendien vermeldt het decreet nadrukkelijk dat het verboden is om vergoedingen te vragen, verbonden aan de overgang van een niet-professionele sportbeoefenaar. Inspectieteams waken over de toepassing van het decreet en de Vlaamse regering kan bij overtreding administratieve sancties (bijvoorbeeld boetes, verbod op subsidies, verbod op organisatie van sportmanifestaties) opleggen aan sportverenigingen en sportfederaties, en kan strafrechtelijke sancties opleggen aan personen (Vlaamse overheid, 1996).

2. Decreten met verwijzingen naar de clubgeorganiseerde sport

De decreten uit de voorgaande paragrafen hebben bijna uitsluitend betrekking op de clubgeorganiseerde sport. In deze paragraaf gaan we dieper in op de sportdecreten waarin de clubgeorganiseerde sport weliswaar niet het hoofdonderwerp is, maar toch een belangrijke rol speelt. In tegenstelling tot de vorige paragraaf hebben onderstaande decreten betrekking op een andere sportcontext dan de clubgeorganiseerde sport – bijvoorbeeld de schoolsport – waarin er wel meermaals verwezen wordt naar de clubgeorganiseerde sport.

2.1 Schoolsport

2.1.1 Decreet van 1 december 1993 houdende de erkenning en de subsidiëring van de Stichting voor de Vlaamse Schoolsport

In 1993 werd bij decreet de Stichting Vlaamse schoolsport (SVS) officieel erkend als overkoepelende en coördinerende instantie voor de schoolsport in Vlaanderen. Op deze manier werden de drie netgebonden schoolsportfederaties verenigd. De SVS werd verantwoordelijk gesteld voor initiatieven die de schoolsport stimuleren en ontwikkelen en voor het aanbieden van sportieve activiteiten (Scheerder e.a., 2006a). Daarnaast had de organisatie ook tot doel om de samenwerking te bevorderen met alle organisaties die de voorgaande doelstellingen op lokaal, provinciaal, gewestelijk, nationaal of internationaal vlak nastreven. Tot deze organisaties kan men ondermeer de sportclubs rekenen. Door middel van lokale samenwerkingsverbanden met gemeenten en sportclubs werd gepoogd om de brugfunctie van sport op school naar levenslange sportbeoefening in de sportclub te realiseren (Vlaamse overheid, 1993).

2.1.2 Decreet van 7 mei 2004 betreffende de onderwijsgebonden sport

De bedoeling van dit decreet was de oprichting van het Vlaams Centrum voor Onderwijsgebonden Sport, een centrum dat zou optreden als overkoepelende en coördinerende instantie voor onderwijsgebonden sport. De SVS en de Vlaamse Studentensportfederatie (VSSF) zouden in deze nieuwe structuur geïntegreerd worden. Het bestuursorgaan zou bestaan uit achttien leden, waarvan drie vertegenwoordigers door de Vlaamse Sportfederatie (VSF) en Bloso voorgedragen mochten worden (Vlaamse overheid, 2004b). Het decreet is echter nooit geïmplementeerd, wegens problemen van organisatorische, budgettaire, personeelstechnische en juridische aard. Bijgevolg bleef het decreet van 1993 van toepassing.

2.1.3 Decreet van 13 februari 2009 houdende de organisatie van schoolsport

In dit decreet geeft de Vlaamse regering aan dat een vereniging die instaat voor de organisatie van schoolsport op subsidies kan rekenen, indien aan bepaalde voorwaarden wordt voldaan. Zo moeten de bestuursorganen van de vereniging bestaan uit enerzijds vertegenwoordigers uit het gemeenschapsonderwijs en de representatieve verenigingen van inrichtende machten, en anderzijds uit minstens één (maar bij voorkeur alle) vertegenwoordiger van de VSF, de Bond voor Lichamelijke Opvoeding (BVLO) of het Vlaams Instituut voor Sportbeheer en Recreatiebeleid (ISB). Uit de vertegenwoordiging van de VSF, blijkt duidelijk dat de georganiseerde sport een rol speelt in deze vereniging. Dit komt ook naar voren in de doelstelling van de organisatie van de schoolsport, die stelt dat de organisatie als taak heeft leerlingen uit het basis- en secundair onderwijs te stimuleren om levenslang deel te nemen aan sport- en bewegingsactiviteiten, zowel in georganiseerd verband binnen een sportvereniging, als in los georganiseerd of ongeorganiseerd verband (Vlaamse overheid, 2009c).

2.2 Medisch en ethisch verantwoord sporten

2.2.1 Decreet van 27 maart 1991 inzake medisch verantwoorde sportbeoefening

Het decreet van het medisch verantwoord sporten (MVS) regelt de sportmedische keuring en begeleiding, bepaalt de leeftijdsgrens van deelname aan wedstrijden, reguleert de beteugeling van dopingpraktijken, de preventie van sportletsels, de responsabilisering van sportverenigingen en de depenalisering van de dopingbestrijding (Scheerder e.a., 2006a).

Volgens het decreet zijn sportverenigingen verplicht de medisch verantwoorde sportbeoefening van sporters te bewaken en de zaken die de fysieke en psychische integriteit van sporters beïnvloeden te voorkomen. Daarnaast moeten de sportverenigingen de disciplinaire maatregelen van de disciplinaire raad en commissie doen naleven.

2.2.2 Decreet van 13 juli 2007 inzake medisch en ethisch verantwoorde sportbeoefening

Zoals de naam van het decreet doet vermoeden, wordt er in 2007 een ethische dimensie toegevoegd aan het decreet van het medisch verantwoord sporten. De ethische dimensie van het decreet heeft tot doel om negatieve zaken zoals bijvoorbeeld racisme en agressie in te dijken en te bestrijden. In overleg met de sportsector stelt de Vlaamse regering een aantal ethische thema's en richtsnoeren op inzake ethisch verantwoorde sportbeoefening. Hierbij staat een gecoördineerde aanpak van de ethische thema's door de sportsector en de Vlaamse regering centraal. De sportverenigingen moeten rekening houden met deze richtsnoeren en na afloop van de periode moet elke sportvereniging een rapport voorleggen aan de Vlaamse regering waarin zij een toelichting geeft van de maatregelen die genomen zijn om de richtsnoeren in het beleid te incorporeren (Vlaamse overheid, 2007b).

Daarnaast zorgt het decreet ervoor dat de Vlaamse dopingwetgeving in overeenstemming is met de eisen van het World Anti Doping Agency (WADA). De missie van het WADA is de invoering van een uniforme antidoping code (de zogenaamde WADA-code) over de hele wereld. Zo moeten bepaalde topsporters *whereabouts* invullen.

Het decreet aangaande medisch (en ethisch) verantwoord sporten kwam onder vuur te liggen nadat enkele topsporters zoals de tennissers Xavier Malisse en Yanina Wickmayer en de bokser Sugar Jackson een dopingschorsing kregen opgelegd doordat ze drie keer niet in orde waren met hun *whereabouts*. Bovendien zou de beroepsprocedure bij het Internationaal Sporttribunaal in Zwitserland niet betaalbaar zijn voor elke atleet, waarmee het recht op verdediging impliciet geschaad wordt.

2.3 Sport voor Allen

Het *decreet van 9 maart 2007 houdende de subsidiëring van gemeente- en provinciebesturen en de Vlaamse Gemeenschapscommissie voor het voeren van een Sport voor Allen-beleid* ging op 1 januari 2007 van kracht, en richt zich tot gemeentebesturen, provinciebesturen en de Vlaamse Gemeenschapscommissie. De clubgeorganiseerde sport wordt dus niet rechtstreeks aangesproken in dit decreet, maar toch heeft het decreet belangrijke gevolgen voor de clubgeorganiseerde sport (Vlaamse overheid, 2007a).

Het idee dat aan de basis ligt van het decreet Sport voor Allen, betreft een responsabilisering van de lokale besturen voor het eigen lokale sportbeleid (De Knop e.a., 2006). Hier vinden we het subsidiariteitsbeginsel terug: het beleid moet op een zo laag mogelijk niveau worden ingevuld. De lokale overheid krijgt zo veel mogelijk verantwoordelijkheid.

Een van de belangrijkste elementen in het decreet Sport voor Allen, betreft het sportbeleidsplan. Op lokaal niveau betekent dit dat gemeenten ertoe worden aangezet om – op basis van een interactieve bestuursstijl - in het eerste jaar van de gemeentelijke legislatuur een beleidsplan op te stellen dat de volledige gemeentelijke bestuursperiode dekt (thans de periode 2008-2013). Op deze manier worden de gemeenten gestimuleerd om een meerjarenvisie te ontwikkelen. Volgens het decreet moet het gemeentelijk sportbeleidsplan vier hoofdstukken omvatten, met name (i) expliciete beleidsmaatregelen voor de ondersteuning en stimulering van sportverenigingen, (ii) beleidsmaatregelen voor de ondersteuning en stimulering van de andersgeorganiseerde sport, (iii) beleidsmaatregelen voor de ondersteuning en stimulering van de toegankelijkheid tot sport en de diversiteit in sport, en (iv) de beschrijving van een globaal meerjarenplan met betrekking tot sportinfrastructuur in de gemeente. De ondersteuning van de clubgeorganiseerde sport door de gemeente, en het uitwerken van een beleidsvisie hieromtrent, wordt dus als voorwaarde gesteld aan gemeenten om subsidies van de Vlaamse overheid te kunnen ontvangen. Indien de gemeente aan de in het decreet vooropgestelde voorwaarden tegemoetkomt, ontvangt deze subsidies van de Vlaamse overheid voor de uitvoering ervan. De beleidssubsidie bedraagt 1,5 euro per jaar per inwoner, weliswaar op voorwaarde dat dit door het gemeentebestuur met minstens 50 procent vermeerderd wordt.

Het is dus aan de gemeente om, in samenwerking met lokale partners (o.a. het maatschappelijke middenveld), de concrete invulling van het beleidsplan te bepalen. Toch geeft de Vlaamse overheid mee richting aan dit beleid, zowel door het opleggen van de thema's die hierboven werden vernoemd, als door het bepalen van een verdeelsleutel, waarmee rekening moet worden gehouden. Gemeenten moeten immers minstens 50 procent van de Vlaamse subsidies besteden aan de ondersteuning van sportverenigingen. Aan andersgeorganiseerde sport en diversiteit en toegankelijkheid moet respectievelijk minstens twintig procent en tien procent worden besteed; de overige twintig procent mag vrij verdeeld worden over deze drie thema's. De verdeelsleutel geeft aan dat de Vlaamse overheid de sportverenigingen als basis van het sportbeleid beschouwt – hier moet immers minstens de helft van de subsidies in worden geïnvesteerd – maar het daarnaast ook noodzakelijk acht om de gemeenten te verplichten ook systematisch aandacht te besteden aan andersgeorganiseerde sport (bijvoorbeeld buurtsport, schoolsport, lichte sportgemeenschappen, enzovoort) en het bereiken van specifieke doelgroepen.

Naast de beleidssubsidie is er ook een impulssubsidie voorzien. Gemeenten kunnen jaarlijks een extra subsidie van 0,8 euro per inwoner aanvragen voor een thema dat bij het begin van de lokale bestuursperiode werd vastgelegd. Ook dit is van belang voor de clubgeorganiseerde sport. Het huidige thema betreft immers de kwaliteitsverhoging van de jeugdsportbegeleiding in

sportverenigingen, aangesloten bij een erkende Vlaamse sportfederatie. Via deze weg kunnen gemeenten de lokale sportverenigingen dus extra ondersteunen en aansporen om te investeren in hun jeugdsportbegeleiders.

Niet alleen gemeenten, maar ook provincies worden via het decreet Sport voor Allen ertoe aangezet om een sportbeleidsplan op te maken voor hun volledige bestuursperiode. Ook hier is er een impact op de clubgeorganiseerde sport. De thema's die in het provinciaal sportbeleidsplan aan bod dienen te komen, verschillen enigszins van de opgelegde thema's voor een sportbeleidsplan op lokaal niveau, hoewel men toch een vrij gelijkaardige focus terugvindt. Zo staan expliciete beleidsmaatregelen voor de ondersteuning en stimulering van sportverenigingen opnieuw op de eerste plaats, dit keer op het bovenlokale niveau.

3. Sectoroverschrijdende decreten

3.1 Participatiedecreet

Het *decreet houdende de flankerende en stimulerende maatregelen ter bevordering van de participatie in cultuur, jeugdwerk en sport, van 18 januari 2008* (beter bekend als het 'participatiedecreet') werkt sectoroverschrijdend en heeft betrekking op de domeinen cultuur, jeugdwerk en sport. Het participatiedecreet vormt een ondersteuning en een aanvulling van de specifieke decreten en beleidsvoering in de bovengenoemde drie domeinen. Centraal in het decreet staat de bevordering van participatie. De idee achter het decreet is om de huidige ontwikkelingen op het vlak van cultuur, jeugdwerk en sport te ondersteunen, en daarnaast ook om het tot stand komen van nieuwe initiatieven te stimuleren, en zo tot een geïntegreerd participatiebeleid te komen (Vlaamse overheid 2008a). Clubgeorganiseerde sport is met andere woorden niet het hoofdonderwerp van dit decreet, maar het participatiedecreet is zeker van belang voor de sportsector in het algemeen, en ook de clubgeorganiseerde sport is, rechtstreeks en onrechtstreeks, betrokken bij projecten of verenigingen die op basis van dit decreet worden gefinancierd.

In het decreet zijn twee pijlers te onderscheiden. Een eerste pijler betreft het creëren van een aanbod en het bieden van kansen voor het *brede publiek* (Vlaamse overheid, 2008a). In deze pijler wordt aandacht besteed aan zowel verbreding (met name het bereiken van meer mensen) als verdieping (met name meer intensiteit, meer kwaliteit) en vernieuwing (Vlaamse overheid, 2008a). Onder deze pijler vallen bijvoorbeeld de ondersteuning van landelijke hobbyverenigingen, of de introductie van de titels 'Cultuurstad van Vlaanderen' en 'Sportstad van Vlaanderen'. De Vlaamse

overheid kan via het participatiedecreet ook topevenementen ondersteunen waaraan een breed publiek participeert, in de domeinen cultuur, jeugdwerk of sport.

De tweede pijler van het participatiedecreet heeft als doel sociale verruiming na te streven, of met andere woorden zo veel mogelijk mensen uit de diverse lagen in de samenleving te bereiken. Het bereiken van *kansengroepen* staat hier centraal (Vlaamse overheid, 2008a). Om dit waar te kunnen maken, tracht men de bestaande participatiedrempels aan te pakken. Vijf maatschappelijke groepen worden expliciet onder de (beleids)aandacht gebracht, met name personen in armoede, gedetineerden, personen met een handicap, mensen van etnisch-cultureel diverse afkomst en gezinnen met jonge kinderen. Om de participatie van deze kansengroepen te ondersteunen, wordt tegelijk voor een structurele en een projectmatige aanpak gekozen (Vlaamse overheid, 2008a). Een voorbeeld van structurele ondersteuning is de subsidiëring van een vereniging die zich specifiek inzet voor gedetineerden. Concreet wordt dit vormgegeven door de subsidiëring van de Rode Antraciet. De Rode Antraciet voorziet onder meer een sportaanbod in de gevangenissen, en kan dan bijvoorbeeld sportclubs uitnodigen om een wedstrijd te komen spelen tegen een ploeg van gedetineerden. Dit is een voorbeeld van hoe de clubgeorganiseerde sport 'eerder' onrechtstreeks met het decreet in contact komt.

Ook de subsidiëring van 'proeftuinen' maakt deel uit van het participatiedecreet. Dit behoort tot de meer projectmatige aanpak. Hierbij kan de Vlaamse overheid jaarlijks één of meerdere projectoproepen lanceren, waarbij een specifiek thema, of een specifieke doelgroep centraal staat. Voor de periode 2008-2012 worden vijf proeftuinen gefinancierd voor sport (Vlaamse overheid, 2008a). Hierbij is de clubgeorganiseerde sport rechtstreeks betrokken. Een eerste proeftuin is het *Verenigingsondersteuningsproject*, beter bekend als het Dynamo-project (Vlaamse overheid, 2008b). Dit project wordt gerealiseerd door de Vlaamse Sportfederatie (VSF) en stelt een duurzame professionalisering en kwaliteitsverbetering van de sportverenigingen tot doel. Hiertoe biedt het Dynamo-project managementondersteuning voor sportclubs (VSF, 2011). Een tweede proeftuin voor sport is *Open Stadion*, een project waarbij voetbalclubs aangespoord worden om zich maatschappelijk te engageren en zich in te zetten voor de participatiebevordering van kansengroepen (Vlaamse overheid, 2008b). *Sport in Grootsteden* is een derde proeftuin, met projecten die de toeleiding van kansengroepen tot sportclubs tot doel hebben, en sportclubs ondersteunen bij het opnemen van hun rol ten opzichte van maatschappelijk kwetsbare jongeren en hun ouders (Vlaamse overheid, 2008b). Als vierde proeftuin richt *Brede School met Sportaanbod* zich specifiek op kinderen en jongeren, en heeft onder meer tot doel de interactie tussen scholen en lokale sportaanbieders, waaronder sportclubs, te stimuleren (Vlaamse overheid, 2008b). Een vijfde

proeftuin tenslotte is het project *Buurtsportbegeleiders*. Zoals de naam het aangeeft, situeert dit project zich vooral binnen de andersgeorganiseerde sport.

3.2 Lokaal sociaal beleid

Het *decreet van 19 maart 2004 betreffende het lokaal sociaal beleid* bepaalt dat het lokaal bestuur een lokaal sociaal beleidsplan opmaakt. Er wordt van het bestuur verwacht dat zij hierin een geïntegreerde visie op het lokaal sociaal beleid uitwerken. Daarnaast wordt ook een meerjarenplan ingediend, met concrete acties en een beschrijving van de vooropgestelde inzet van lokale middelen. Hierbij wordt ook aangegeven wat de taakverdeling is tussen de gemeente en het OCMW, en op welke wijze andere lokale actoren bij het lokaal sociaal beleid worden betrokken. Het beleidsplan geldt voor een periode van zes jaar, en wordt goedgekeurd vóór 31 december van het eerste jaar van een nieuwe legislatuur (Vlaamse overheid, 2004a).

De focus van dit decreet betreft met andere woorden het lokaal sociaal beleid, eerder dan het sportbeleid. Toch is het relevant om dit decreet in deze context aan bod te laten komen, gezien de raakvlakken tussen sociaal beleid en vrijetijds- en/of sportbeleid. In de definitie van lokaal sociaal beleid wordt in het decreet bovendien de nadruk gelegd op de doelstelling van het garanderen van de rechten, zoals bepaald in art. 23 en 24 van de Belgische Grondwet, waartoe onder meer het recht op culturele en maatschappelijke ontplooiing behoort. Vrijetijdsbeleid in het algemeen, en sportbeleid in het bijzonder, zijn cruciaal in de verwezenlijking van dit recht. Het is dan ook niet verwonderlijk dat 80 procent van de gemeenten het thema cultuur, sport en vrije tijd in hun beleidsplan hebben opgenomen (Sannen, 2009). Specifiek voor sport beschikken we echter niet over cijfers. Wel blijkt uit het onderzoek van Sannen (2009) dat vijf procent van de gemeenten hun sportbeleidsplan integreerden bij de opmaak van het lokaal beleidsplan.

4. Decreten met betrekking tot specifieke sporttakken

4.1 Motorsport

4.1.1 *Wet van 15 juli 1960 tot zedelijke bescherming van de jeugd*

In deze wet staat beschreven dat jongeren beneden de vijftien jaar niet mogen deelnemen aan sportwedstrijden en –competities met motorfietsen of bromfietsen (Belgische overheid, 1960).

4.1.2 Besluit van de Vlaamse regering van 14 juli 2006 houdende de bepaling van de leeftijdsgrenzen voor deelneming aan sportmanifestaties en opleidingen op de weg met motor- of bromfietsen

Jongeren die de leeftijd van vijftien jaar nog niet bereikt hebben mogen niet deelnemen aan sportmanifestaties waarbij gebruik wordt gemaakt van twee-, drie- of vierwielige motorfietsen of bromfietsen. In het besluit staat nadrukkelijk vermeld dat het niet van toepassing is op motorcross (Vlaamse overheid, 2006a). De sport motorcross wordt immers in een ander decreet geregeld (zie onder, decreet van 8 september 2006).

4.1.3 Besluit van de Vlaamse regering van 8 september 2006 tot bepaling van de maatregelen inzake medisch verantwoorde sportbeoefening bij deelname van minderjarigen aan sportmanifestaties, proeven, wedstrijden en opleidingen in de sporttak motorrijden – discipline motorcross

Volgens dit besluit kunnen jongeren vanaf zes jaar een opleiding genieten in de discipline motorcross. Deze opleiding is noodzakelijk vooraleer jongeren onder de vijftien jaar mogen deelnemen aan de motorcrosssport. Naarmate de jongeren ouder worden, komen ze in aanmerking voor motoren met een hogere cilinderinhoud en mogen ze aan bepaalde disciplines deelnemen. Zo zijn proeven toegankelijk voor jongeren vanaf acht jaar, wedstrijden vanaf een leeftijd van twaalf jaar en sportmanifestaties vanaf vijftien jaar. Bovendien moeten minderjarige jongeren over een geldige sportpas beschikken om te mogen deelnemen aan motorcross. Deze sportpas bevat de persoonlijke gegevens van de piloot, foto, toestemming van de wettelijke vertegenwoordiger, medische geschiktheid, opsomming van de fysieke letsels waarvoor een ongevallen dossier moe(s)t worden opgemaakt, enzovoort (Vlaamse overheid, 2006b).

Het besluit van 8 september 2006 volgt op het besluit van 14 juli 2006 (zie paragraaf 4.2). Voor de sport motorcross verwijzen we daarom ook naar het onderstaande besluit over wielrennen (en motorcross).

4.2 Wielrennen (en motorcross)

Het besluit van de Vlaamse regering van 14 juli 2006 houdende algemene bepalingen inzake medisch verantwoorde sportbeoefening bij deelname van minderjarigen aan sportmanifestaties, proeven, wedstrijden en opleidingen bepaalt de voorwaarden voor federaties om wedstrijden en proeven te organiseren voor jongeren die de wielersport (en motorcross) beoefenen. Zo stelt het besluit dat jongeren slechts kunnen deelnemen aan wedstrijden indien het fysieke en psychische welzijn van de jongeren beschermd is. De federaties moeten bijvoorbeeld leeftijdscategorieën maken. Voor elke leeftijdscategorie moeten de federaties het verloop van de wedstrijd, afstand en het aantal proeven (wedstrijden), enzovoort bepalen. Al deze voorwaarden staan in het decreet vermeld en moeten ter goedkeuring worden voorgelegd aan de bevoegde minister (Vlaamse overheid, 2006c).

Volgens het besluit moeten jongeren een opleiding genieten vooraleer ze mogen deelnemen aan de sporten wielrennen en motorcross. Bovendien moeten minderjarige jongeren over een geldige sportpas beschikken om te mogen deelnemen aan motorcross (supra). Zoals reeds gesteld is dit besluit niet enkel van toepassing op wielrennen, maar ook op motorcross. In navolging van dit besluit werd op 8 september 2006 een besluit goedgekeurd waarin de voorwaarden voor de discipline motorcross verder werden gespecificeerd (zie paragraaf 4.1 over motorsport).

4.3 Schietsport

Volgens het *decreet van 11 mei 2007 houdende het statuut van de sportschutter* kunnen minderjarige sportschutters de schietsport beoefenen mits ze toestemming krijgen van hun ouders (of wettige vertegenwoordigers) en indien ze begeleid worden door een – door de schietsportfederatie aangestelde – lesgever. Voor het verkrijgen van een sportschutterslicentie moeten de beoefenaars bovendien zestien jaar zijn en toestemming van hun ouders hebben (Vlaamse overheid, 2007c).

Daarnaast bevat dit decreet ook nauwkeurige bepalingen aangaande de machtiging van één of meerdere schietsportfederaties voor het verlenen, schorsen, intrekken of beperken van de sportschutterslicentie. Om in aanmerking te komen voor deze machtiging moeten schietsportfederaties minstens 400 leden hebben die het sportschieten met vergunningsplichtige wapens beoefenen en moeten ze in het intern reglement uitschrijven hoe de praktische uitwerking van het decreet (en de uitvoeringsbesluiten) wordt ingevuld.

4.4 Risicovechtsporten

Het *decreet van 13 juli 2007 inzake medisch en ethisch verantwoorde sportbeoefening* bepaalt dat de Vlaamse overheid risicovechtsporten kan verbieden die een extreem risico voor de psychische en fysieke integriteit van de sporter inhouden. Daarnaast heeft de Vlaamse regering in navolging van dit decreet een expertencommissie risicovechtsporten geïnstalleerd, die tot opdracht heeft om richtlijnen voor het beperken van gezondheidsrisico's uit te vaardigen, waarbij extra aandacht wordt besteed aan de jeugdige sporters (min-zestienjarigen) (Vlaamse overheid, 2007b).

HOOFDSTUK 4

ONDERZOEKSOPZET EN -BENADERING

1. Doelstelling

Uit de voorgaande hoofdstukken blijkt dat instanties zoals de Vlaamse overheid erkennen dat sportclubs zinvol (kunnen) zijn om de sportparticipatie onder de Vlaamse bevolking te stimuleren. Voorliggend beleidsrapport heeft als doel om de clubgeorganiseerde sportsector in kaart te brengen. We maken hiervoor gebruik van beschikbare bronnen en gegevens. Onderstaand geven we toelichting bij het gehanteerde onderzoeks- en cijfermateriaal.

2. Materiaal en methode

Om de onderzoeksdoelstelling te bereiken, kunnen we beroep doen op heel wat studies en databanken. Tabel 4.1 geeft een overzicht van de studies die in voorliggend onderzoek werden gehanteerd. De derde kolom van de tabel geeft de gebruikte afkorting weer en de vierde kolom het jaartal.

2.1 Studies over de Bewegingsactiviteiten in Vlaanderen (SBV)

De survey *Studies over de Bewegingsactiviteiten in Vlaanderen* (SBV) is de langstlopende, nog steeds gecontinueerde studie naar de actieve sportparticipatie in Vlaanderen (zie Scheerder e.a., 2002). Sinds 1969 peilt deze studie om de tien jaar naar het sportparticipatiegedrag van schoolgaande jeugd en hun ouders. Studenten, volwassenen zonder kinderen en ouderen zijn bijgevolg niet of slechts in beperkte mate vertegenwoordigd in deze studies. Hoewel we voornamelijk gebruik zullen maken van de gegevens uit de meest recente survey (SBV09), verwijzen we ook enkele keren naar gegevens uit de vroegere studies.

Tabel 4.1 Overzicht van het gebruikte onderzoeksmateriaal aangaande de clubgeorganiseerde sport in Vlaanderen

Studie	Afkorting	Organisatie	Jaartal	Populatie	Bron
Studies over de Bewegingsactiviteiten in Vlaanderen	SBV	K.U.Leuven ¹	1969/1979/1989/1999 /2009	Schoolgaande jeugd en hun ouders	Scheerder e.a., 2009; Scheerder & Vos, 2011
Vlaams Sportclub Panel 2009	VSP09	K.U.Leuven ¹	2009	Vlaamse Sportclubs	Scheerder & Vos, 2010b
European Values Study	EVS	GCU ²	1981/1990/1999/2008	Europese bevolking (>18 jaar)	Dobbelaere e.a., 2000
Eurobarometer / Recreatief Vlaanderen	EB/RCV	EC ³ /VO ⁴	1973-heden	Europese bevolking (>15 jaar)	Scheerder & Van Tuyckom, 2006; 2007
Sociaal-culturele verschuivingen in Vlaanderen	SCV	SVR ⁵	1996-heden	Vlaamse bevolking (16-85 jaar)	Scheerder e.a., 2011b
Participatiesurvey	PAS09	SCJS ⁶	2009	Vlaamse Bevolking (14-85 jaar)	
Administratieve gegevens van Bloso/Afdeling Subsidiëring	/	Bloso	1985-2010	Leden van erkende sportfederaties	

¹K.U.Leuven, Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement

²Georganiseerd Consortium van Universiteiten

³Europese Commissie

⁴Vlaamse overheid

⁵Studiedienst Vlaamse regering

⁶Steunpunt Cultuur, Jeugd en Sport

2.2 Vlaams Sportclub Panel 2009 (VSP09)

Aan de hand van het *Vlaams Sportclub Panel 2009* (VSP09), wordt het profiel van de Vlaamse sportclubs bestudeerd (Scheerder & Vos, 2010b). Het VSP09 werd uitgevoerd door de Afdeling Sociale Kinesiologie en Sportmanagement van de K.U.Leuven in opdracht van de Vlaamse overheid, meer bepaald in het kader van het Steunpunt voor beleidsrelevant onderzoek Cultuur, Jeugd en Sport. Aan de hand van een representatief staal van 57 gemeenten en de Vlaamse Gemeenschapscommissie (VGC), werden de resultaten van 651 sportclubs verzameld.

2.3 European Values Study (EVS)

De *European Values Study* (EVS) is een grootschalig, internationaal en longitudinaal surveyonderzoek naar fundamentele menselijke waarden. Meer bepaald peilt het onderzoek naar het denkbeeld van de Europeanen over het leven, familie, werk, religie, politiek en de samenleving. De EVS ging van start in 1981 toen per lidstaat van de toenmalige Europese Unie (EU) ongeveer duizend burgers werden geïnterviewd aan de hand van gestandaardiseerde vragenlijsten. Elke negen jaar werd de survey herhaald in een toenemend aantal landen. De vierde golf in 2008 telde al 47 Europese landen. Eén van de vragen heeft betrekking op de deelname van de Europese burgers aan het verenigingsleven. Vanaf 1990 is één van de zestien items van toepassing voor voorliggend onderzoek, met name het item 'sport of recreatie'. Hierbij is het belangrijk om rekening te houden met het feit dat deze vraag betrekking heeft op alle sport- en recreatieverenigingen, en dus ruimer gaat dan een 'zuivere' sportclub. Daarnaast dient opgemerkt te worden dat ook lidmaatschap zeer ruim opgevat wordt in de EVS. Het kan immers zowel om passieve leden, actieve leden als bestuursleden gaan. De actieve leden kunnen niet afgezonderd worden zoals wel het geval is in andere surveys. De vraag (in de Nederlandstalige versie van de EVS-survey) luidt als volgt:

Op kaart 5 staat een lijst met organisaties en activiteiten. Overloop de lijst rustig en geef voor elke daarvan aan of u lid bent of er aan mee doet? Kan u vervolgens aangeven of u er onbetaald vrijwilligerswerk voor doet?

Kaart 5

....

I. Beroepsvereniging, beroepsorganisatie

J. Jeugdwerk (bijv. padvinderij, gidsen, jongerenclubs,...)

K. Sport en recreatie

L. Vrouwengroepen

M. Vredesbeweging

...

We benadrukken dat omzichtig omgesprongen moet worden met het onderling vergelijken van landen. Ondanks het onderzoeksopzet van internationale vergelijking blijken er tot op heden veel valkuilen voor een goede internationale vergelijkbaarheid. Zelfs bij een sterke input van harmonisatie

(zelfde bevraging, steekproef, enzovoort) blijven er vaak moeilijkheden aangaande vergelijkbaarheid door bijvoorbeeld verschillen in responsratio en daarmee gepaard gaand een verschil in representativiteit van de steekproeven.

2.4 Eurobarometer (EB)

De *Eurobarometerstudie* (EB) peilt op vraag van de Europese Commissie sinds 1973 naar de publieke opinie van de inwoners van de Europese Unie (EU). De resultaten van deze studies dragen bij tot de beleidsvoorbereiding en –evaluatie op Europees niveau. De onderwerpen hebben betrekking op het Europese burgerschap in de ruimste betekenis van het woord, bijvoorbeeld op het vlak van gezondheid, informatie, cultuur, sport, enzovoort. In deze survey komt ook sportparticipatie aan bod, zowel in georganiseerde als niet-georganiseerde context. In de voorliggende studie maken we gebruik van de Eurobarometergegevens van 2004, waarbij er gepeild werd naar de sportdeelname van 24 791 Europese burgers ouder dan vijftien jaar (zie Scheerder & Van Tuyckom, 2006; 2007). Het onderzoek vond plaats aan de hand van face-to-face-interviews.

Voor België komt dit neer op 974 interviews, waarvan 522 bij Nederlandstaligen en 452 bij Franstaligen. Hoewel het voor Vlaanderen (en Wallonië) om een representatief staal gaat, is de grootte eerder beperkt om accurate uitspraken voor deze regio's te formuleren. Daarom doen we voor uitspraken over Vlaanderen beroep op de data van het Steunpunt Re-Creatief Vlaanderen (2003-2004) (RCV03-04). Dit onderzoek werd afgenomen bij een representatieve steekproef van 2 849 gezinnen in Vlaanderen waarvan alle leden tussen 14 en 85 jaar bevraagd werden naar hun deelname aan het maatschappelijke en culturele leven.

Wanneer er gepeild wordt naar frequentie, zijn er echter verschillen tussen beide surveys. Zo kunnen de respondenten in de Europese peiling tussen volgende antwoordcategorieën kiezen: (i) nooit, (ii) minder vaak, (iii) één tot driemaal per maand, (iv) één tot tweemaal per week, en (v) driemaal per week of meer. In het Vlaamse onderzoek zijn de antwoordcategorieën daarentegen de volgende: (i) geen sportbeoefening tijdens de voorbije zes maanden, (ii) een uitzonderlijke keer, (iii) maandelijks, (iv) meermaals per maand, (v) wekelijks, (vi) meermaals per week, en (vii) dagelijks. Op basis van deze antwoordcategorieën gebruikten Scheerder en Van Tuyckom (2006) twee nieuwe variabelen. De *algemene sportbeoefening* deelt de respondenten op in enerzijds de personen die aangeven aan sport te doen, en anderzijds de non-participanten. Een tweede variabele is de *sportfrequentie*. In Tabel 4.2 geven we weer hoe deze nieuwe variabele gedefinieerd wordt.

Tabel 4.2 Samenstelling van de variabele sportfrequentie

Studie	Niet tot matig sportactief	Sportactief	Zeer sportactief
Eurobarometer	Nooit Minder vaak	Eén tot twee maal per maand Eén tot drie maal per week	Drie maal per week of meer
Steunpunt Re-Creatief Vlaanderen	Niet (tijdens de voorbije 6 maanden) Een uitzonderlijke keer	Maandelijks Meermaals per maand Wekelijks	Meermaals per week Dagelijks

Uit deze tabel kunnen we afleiden dat de categorie twee maal per week voor problemen kan zorgen, namelijk een overschatting van het aantal sportactieven in Vlaanderen (onderschatting in Europa) en een overschatting van het aantal zeer sportactieven in Europa (onderschatting in Vlaanderen). Met deze beperking wordt echter rekening gehouden in de discussie van de resultaten.

Net zoals bij de EVS-studie moeten we erop wijzen dat het onderling vergelijken van landen niet evident is. Bovendien wordt het algemeen aanvaard dat de Eurobarometer een minder sterke methodologische basis heeft in vergelijking met EVS, aangezien er bij de Eurobarometer verschillen zijn tussen landen in responsratio en in de vraagstelling.

2.5 Sociaal-culturele verschuivingen in Vlaanderen (SCV)

De survey *Sociaal-culturele verschuivingen in Vlaanderen* (SCV) is een jaarlijkse bevraging bij een representatieve steekproef van Nederlandstalige Belgen van minstens achttien jaar (inclusief niet-Belgen vanaf 2009) in het Vlaamse Gewest en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (ongeveer 1 500 personen). De survey peilt naar waarden, opvattingen en overtuigingen van Vlamingen met betrekking tot maatschappelijke en beleidsrelevante thema's. Zo peilt de survey naar de actieve sportdeelname en naar het lidmaatschap van sportverenigingen, waarbij een onderscheid wordt gemaakt tussen verscheidene categorieën (zie Scheerder & Pauwels, 2002; Scheerder, Pauwels & Vanreusel, 2003; 2007). De SCV onderscheidt (i) passieve leden (mensen die enkel lidgeld betalen en/of het tijdschrift lezen), (ii) actieve leden (iemand die aan activiteiten deelneemt), (iii) bestuursleden (iemand die binnen de vereniging een officiële functie vervult zoals voorzitter, secretaris, penningmeester), (iv) vroegere leden, en (v) niet-leden.

2.6 Participatiesurvey (PAS09)

De *Participatiesurvey* (PAS09) is een onderzoek dat uitgevoerd is door het Steunpunt voor beleidsrelevant onderzoek Cultuur, Jeugd en Sport. Dit onderzoek uit 2009 peilde aan de hand van een mondelinge interview naar de actieve (sport)participatie en non-participatie heeft van 14- tot en met 85-jarige Vlamingen (zie Scheerder e.a., 2011b). Daarbij worden een aantal

achtergrondkenmerken in rekening gebracht. Het interview werd uitgevoerd door 132 professionele interviewers, die in het totaal 3 144 interviews afnamen.

2.7 Administratieve gegevens van Bloso

Het tweede deel van het BMS-rapport doet beroep op de administratieve gegevens betreffende de clubgeorganiseerde sport in Vlaanderen. Deze gegevens worden ter beschikking gesteld door de Afdeling Subsidiëring van Bloso. Op basis van deze gegevens beschikken we over het aantal geregistreerde leden, als ook het geslacht en de leeftijd van de leden.

In Tabel 4.3 geven we een overzicht van de cijfers. Achtereenvolgens presenteren we de gegevens van het aantal leden voor de gesubsidieerde sportfederaties, de organisaties voor de sportieve vrije tijdsbesteding en de erkende, niet-gesubsidieerde sportfederaties. Waar nodig en haalbaar hebben we ontbrekende of onbekende getallen geïmputeerd. Dit gebeurde aan de hand van lineaire doortrekkingen van de evolutie van de leden voor de beschikbare jaren, of aan de hand van informatie afkomstig uit andere bronnen. Het betreft hier sportfederaties die (gedurende korte tijd, bijvoorbeeld na de decreetwijzigingen in 1999 en 2001) niet voldeden aan de voorwaarden om erkend te worden. Wat de leden van de FitnessOrganisatie (DFO) betreft gaat het om individuele fitnessbeoefenaars die een verzekering hebben afgesloten via DFO. Dit aantal verschilt sterk van het totaal aantal fitnessers in Vlaanderen, dat circa 485 000 bedraagt (berekend bij 12- tot en met 75-jarigen op basis van SBV09).

Tabel 4.3 Opsomming van de herkomst van de ledencijfers van erkende sportfederaties (aangevuld met KBVB, KBBB, KBWB), de vetgedrukte jaartallen (2000 en 2002) zijn de jaren na de decreetwijzigingen van 1999 en 2001

	Geregistreerde cijfers gesubsidieerde federaties	Organisaties voor de sportieve vrijtijdsbesteding	Erkende, niet- gesubsidieerde sportfederaties	Geschatte Nederlandstalige leden federale sportfederaties (KBVB, KBWB, KBBB)	Totaal (inclusief de geïmputeerde data)
1985	760 561			276 454	1 037 015
1986	772 239			276 469	1 048 708
1987	803 582			270 276	1 073 858
1988	837 723			277 996	1 115 719
1989	825 445			282 095	1 107 541
1990	862 952			289 987	1 152 939
1991	951 782			307 354	1 259 136
1992	946 862			294 327	1 241 189
1993	971 159			302 110	1 273 270
1994	1 032 706			307 834	1 340 541
1995	987 939			307 473	1 295 413
1996	995 446			316 006	1 311 453
1997	1 008 714			320 574	1 329 289
1998	1 011 985			318 827	1 330 812
1999	1 036 259			318 080	1 354 339
2000	881 496			321 167	1 289 555
2001	875 223			323 117	1 286 161
2002	953 280	41 687	23 446	260 862	1 279 275
2003	985 483	46 368	24 401	281 242	1 337 494
2004	1 016 601	44 296	15 877	264 343	1 341 117
2005	1 040 318	45 477	14 187	263 331	1 363 313
2006	1 070 890	45 607	13 986	242 989	1 373 472
2007	1 108 485	47 311	12 583	269 776	1 438 155
2008	1 115 642	49 314	26 163	267 881	1 465 550
2009	1 403 698	49 596	25 973	0	1 479 267

De sportfederaties worden per sport gegroepeerd. Voor een overzicht van de verschillende clusters verwijzen we naar Bijlage 3. In deze bijlage nemen we ook de ledenaantallen per sportfederatie op voor de periode 2000-2009. Voor de omnisportfederaties (cf. infra) beschikken we voor de periode van 2005 tot en met 2009 over cijfers die de verdeling van de leden over de verschillende sporttakken weergeeft.

2.8 Overige bronnen

Naast de bovenstaande bronnen integreert het voorliggende BMS-rapport ook ander relevant cijfer- en onderzoeksmateriaal uit publicaties, papers en beleidsdocumenten. Door het grote aantal gehanteerde bronnen in deze publicatie en het relatief beperkte gebruik per bron (in verhouding tot de studies uit Tabel 4.1) behandelen we deze ‘overige’ bronnen niet in dit hoofdstuk, maar verwijzen we in de tekst zelf naar de specifieke bron.

DEEL 2

ANALYSE VAN PARTICIPATIE EN AANBOD IN DE (CLUB)GEORGANISEERDE SPORTSECTOR

In deel twee van dit BMS-rapport maken we aan de hand van het beschikbare bronnenmateriaal (cf. Hoofdstuk 4) een analyse van de participatie en het aanbod in de clubgeorganiseerde sportsector. Hoofdstuk 5 bespreekt de sportparticipatie in clubverband, aangevuld met bevindingen betreffende de sociale achtergrond van de respondenten. In Hoofdstuk 6 bespreken we het aanbod van de clubgeorganiseerde sport. Meer bepaald behandelen we de evolutie van het aantal sportfederaties en sportclubs in Vlaanderen, bekijken we het profiel en enkele typologieën van sportclubs en maken we een raming van de economische betekenis van de clubgeorganiseerde sportsector.

HOOFDSTUK 5

PARTICIPATIE IN DE (CLUB)SPORT

1. Actieve deelname aan de (club)sport

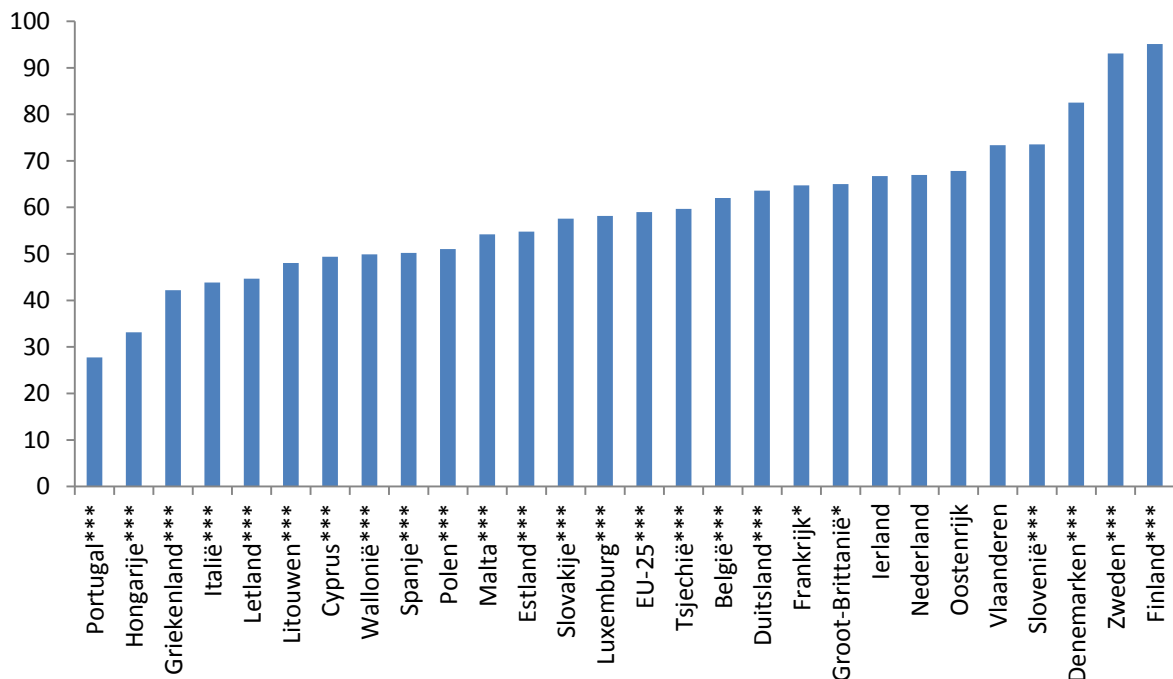
1.1 Evolutie van de (club)sportparticipatie in Europa

1.1.1 Evolutie van de sportparticipatie in Europa

In de volgende paragrafen onderzoeken we de populariteit van de clubgeorganiseerde sport in Europa. Eerst kijken we naar de evolutie van de populariteit van de algemene sportparticipatie in Europa, aangezien deze ontwikkeling een breder beeld schetst van de sportcontext waarin de clubgeorganiseerde sport zich situeert.

Aan de hand van de Eurobarometer (EB) peilt de Europese Commissie op regelmatige tijdstippen naar de sportbeoefening in de Europese lidstaten. Zo beschikken we voor 2004 over gegevens van de sportparticipatie in 25 Europese lidstaten, waaronder België (met mogelijkheid tot opsplitsing tussen Vlaanderen en Wallonië, zie Scheerder & Van Tuyckom, 2006; 2007). Wat de algemene sportparticipatie betreft, stellen we vast dat de Scandinavische landen koplopers zijn (Figuur 5.1). In deze landen blijken meer dan acht op de tien van de vijftienplussers sportactief te zijn. België vertoeft eerder in de middenmoot, terwijl Vlaanderen aansluiting vindt bij de Europese koplopers. Opvallend is dat Noord-Europese landen gemiddeld hoger scoren dan Zuid-Europese. Hetzelfde geldt voor West-Europese versus Oost-Europese landen, enkele uitzonderingen buiten beschouwing gelaten.

Figuur 5.1 Sportparticipatie in lidstaten van Europese Unie anno 2004, in percentages in functie van de totale populatie ouder dan 15 jaar (* $p \leq 0.05$; ** $p \leq 0.01$; *** $p \leq 0.001$)

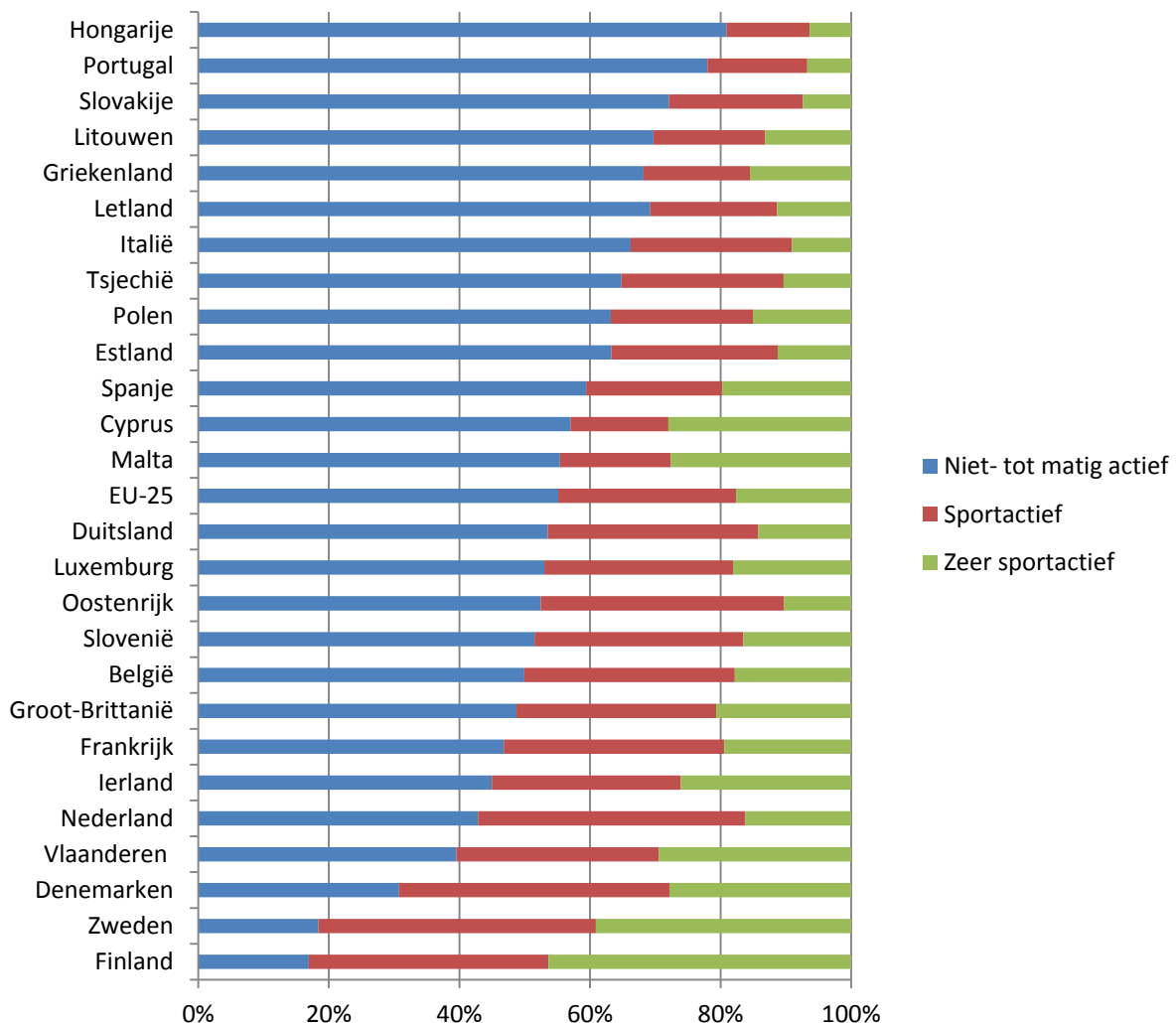

Bron: Scheerder & Van Tuyckom (2007: 131) op basis van EB-survey 2004 en RCV-survey 2003-2004

Ook wanneer we kijken naar de sportfrequentie, scoort Vlaanderen relatief goed (Figuur 5.2). Vlaanderen heeft immers een relatief laag aantal niet- tot matig sportactieven; enkel de Scandinavische landen Zweden, Finland en Denemarken scoren beter. Hierbij moeten we wel vermelden dat het aantal sportactieve burgers in Vlaanderen licht overschat – en het aantal zeer sportactieve burgers licht onderschat – wordt in vergelijking met andere landen (cf. methodologie).

Aangezien de categorie niet- tot matig sportactieve burgers vergelijkbaar is tussen Vlaanderen en de rest van Europa, hebben we onderstaande figuur op basis van dit criterium gerangschikt. De verschillen tussen Vlaanderen en de overige landen zijn significant, met uitzondering van het aantal sportactieven in Ierland, Frankrijk, Groot-Brittannië, Slovenië en Duitsland, en het aantal zeer sportactieven in Denemarken, Malta en Cyprus. Zoals gesteld wordt het aantal zeer sportactieven onderschat in de Vlaamse resultaten, waardoor het mogelijk is dat er toch verschillen bestaan tussen Vlaanderen enerzijds en Denemarken, Malta en Cyprus anderzijds op het gebied van het aantal zeer sportactieven.

Figuur 5.2 Aandeel niet- tot matig sportactieven, sportactieven, zeer sportactieven in lidstaten van Europese Unie anno 2004, percentages in functie van de totale populatie ouder dan 15 jaar

Bron: Scheerder & Van Tuyckom (2007: 133) op basis van EB-survey 2004 en RCV-survey 2003-2004

De algemene sportparticipatie kunnen we daarnaast opdelen naar geslacht, leeftijd en socio-economische status, waarbij we een vergelijking maken tussen de Europese Unie (EU), Vlaanderen en België (Tabel 5.1). De resultaten uit Tabel 5.1 zijn statistisch getoetst. De Chi-kwadraattoets is voor alle variabelen van zowel de EU, België als Vlaanderen significant tot op het 0.001-niveau, behalve voor de variabele geslacht in België, dat significant is op het 0.01 niveau. Hierbij moeten we wel rekening houden met het feit dat het aantal Europese respondenten voor de drie karakteristieken varieert tussen 24 630 en 24 681, terwijl het voor België en voor Vlaanderen om kleinere aantallen gaat.

Uit de tabel kunnen we opmaken dat er voor de sportparticipanten en de niet-sportparticipanten verschillen bestaan naar geslacht, leeftijd en socio-economische status, verschillen die bovendien

allemaal significant zijn. Ongeveer tien procent meer mannen doet aan sport dan vrouwen, een verschil dat geldt voor zowel de Europese Unie, Vlaanderen als België. Daarnaast daalt de sportparticipatie significant naarmate de leeftijd stijgt, een tendens die we vaststellen op het Europese, Vlaamse en Belgische niveau. Tenslotte brengt een hogere socio-economische status op de drie niveaus een significant grotere kans op sportparticipatie met zich mee.

Tabel 5.1 Sportparticipatie in de EU, België en Vlaanderen naar geslacht, leeftijd, socio-economische status anno 2004, percentages in functie van de totale populatie ouder dan 15 jaar

		Sportparticipant			Geen sportparticipant		
		EU	België	Vlaanderen	EU	België	Vlaanderen
Geslacht	Man	64,6	67,2	72,7	35,4	32,8	27,3
	Vrouw	55,6	57,8	64,2	44,4	42,2	35,8
Leeftijdscategorie	15 tem 24 jaar	83,4	84,5	91,8	16,6	15,5	8,2
	25 tem 34 jaar	72,9	73,7	77,1	27,1	26,3	22,9
	35 tem 44 jaar	67,1	64,3	72,1	32,9	35,7	27,9
	45 tem 54 jaar	58,1	63,7	62,8	41,9	36,3	37,2
	55 tem 64 jaar	51,7	56,1	61,5	48,3	43,9	38,5
	65 tem 85 jaar	35,5	40,6	41,1	64,5	59,4	58,9
SES ¹	SES1 (laagste)	44,6	62,9	42,3	55,4	37,1	57,7
	SES2	52,4	46,2	54,0	47,6	53,8	46,0
	SES3	62,5	61,4	64,7	37,5	38,6	35,3
	SES4	59,1	50,9	76,7	40,9	49,1	23,3
	SES5 (hoogste)	78,7	77,8	83,5	21,3	22,2	16,5

Bron: Scheerder & Van Tuyckom (2007: 137) op basis EB-survey en RCV-survey 2003-2004

¹SES = Socio-Economische Status

1.1.2 Evolutie van de clubsportparticipatie in Europa

In het Europa is er een sterke en uitgebreide aanwezigheid van sportfederaties en sportclubs. Zo waren er in de Europese Unie (EU) met 25 lidstaten 750 000 clubs operationeel, goed voor 150 miljoen aangesloten leden of een derde van de EU-bevolking (Scheerder & Van Tuyckom, 2006). Aan de hand van de *European Values Study* kunnen we een blik werpen op het lidmaatschap van sport- en recreatieclubs in de Europese Unie (Tabel 5.2). De tabel bevat alle landen waarover gegevens bestaan voor de drie meetpunten.

Uit deze cijfers kunnen we concluderen dat het lidmaatschap van sport- en recreatieverenigingen in de meeste landen gestegen is tussen 1990 en 2008. In België ligt de participatie voor alle meetpunten het hoogst bij de Nederlandstaligen (Brusselaars worden volgens taal verdeeld over de twee groepen). Voor zowel de Nederlandstaligen als de Franstaligen zien we een duidelijke stijging doorheen de tijd. Deze stijging is voor beide groepen ook merkbaar beter dan in de andere landen,

getuige hun steeds betere positie in de rangschikking van landen. Zoals reeds eerder besproken, is het bij het interpreteren van de cijfers belangrijk om rekening te houden met het feit dat ook recreatieverenigingen worden opgenomen. De survey heeft dus niet alleen betrekking op sportorganisaties. Bovendien wordt er geen onderscheid gemaakt naar type lidmaatschap (passief, actief, bestuurslidmaatschap). Omwille van deze redenen liggen de cijfers uit Tabel 5.2 hoger dan de cijfers die verderop in dit hoofdstuk gepresenteerd worden.

Tabel 5.2 *Evolutie van het lidmaatschap van een sport- of recreatievereniging in verscheidene (Europese) landen (en regio's), percentages in functie van de totale populatie¹*

1990	1999	2008
Nederland	39,8	Nederland 51,2
Denemarken	33,5	Denemarken 41,0
Zweden	32,1	Denemarken 33,0
Duitsland	27,9	Nederlandstalige Belgen 30,2
Ierland	23,7	Duitsland 28,0
Nederlandstalige Belgen	23,2	Ierland 27,5
Finland	22,8	België (totaal) 25,5
België (totaal)	19,7	Zweden 21,3
Oostenrijk	18,7	Slovenië 20,9
Groot-Brittannië	17,8	Tsjechië 20,5
Tsjechië	17,8	Oostenrijk 22,5
Frankrijk	15,7	Franstalige Belgen 18,7
Franstalige Belgen	14,6	Slovakije 17,6
Estland	14,3	Slovenië 16,9
Portugal	13,6	Frankrijk 16,4
Slovakije	10,7	Finland 16,1
Italië	10,1	Estland 16,1
Letland	8,9	Verenigd Koninkrijk 16,0
Slovenië	8,3	Oostenrijk 13,3
Malta	5,6	Italië 9,2
Spanje	4,8	Letland 8,3
Bulgarije	4,3	Slovakije 8,2
Hongarije	4,2	Spanje 5,3
Polen	4,1	Hongarije 4,9
Roemenië	2,8	Portugal 4,9
		Bulgarije 4,4
		Malta 3,4
		Roemenië 3,3
		Polen 2,0

Bron: EVS-surveys (1990-2008)

¹Deze tabel bevat enkel gegevens van landen (regio's) waarvoor er voor elk van de drie meetpunten gegevens beschikbaar zijn. De volledige lijst is terug te vinden in Bijlage 1.

1.2. Evolutie van de (club)sportparticipatie in Vlaanderen

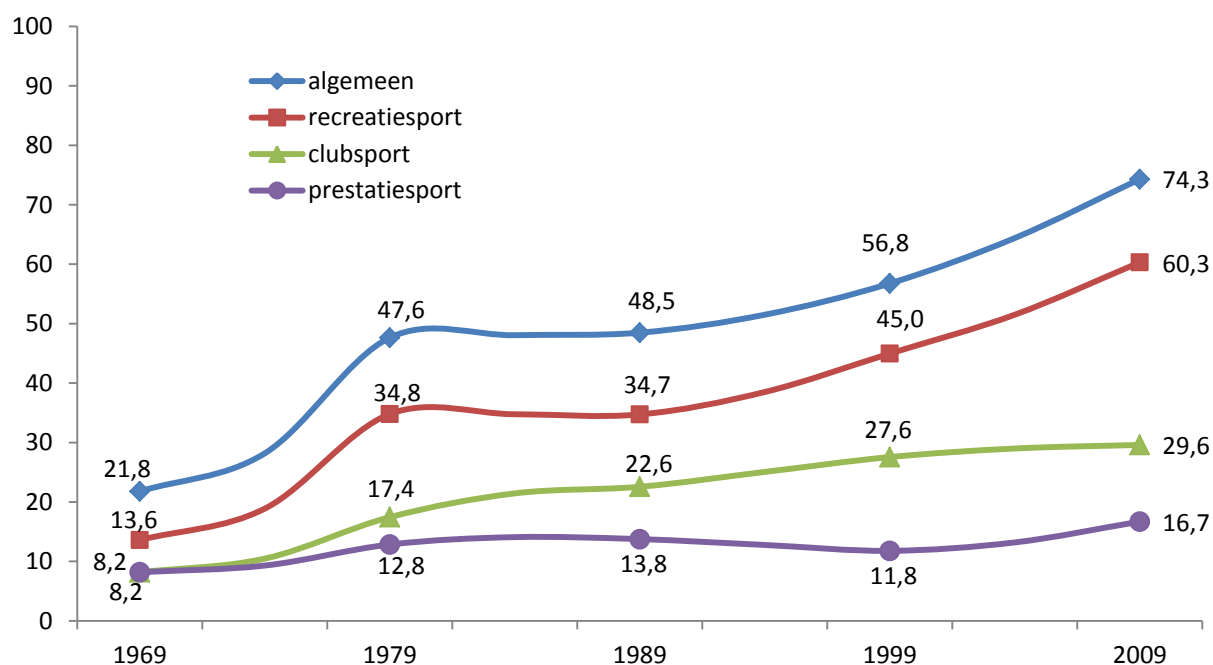
1.2.1 Evolutie van de sportparticipatie in Vlaanderen

Ook in Vlaanderen bestaat er een zekere traditie om op basis van surveyonderzoek te peilen naar de actieve sportbeoefening van de bevolking. Die onderzoeksinteresse loopt quasi parallel met het Vlaamse sportstimuleringsbeleid waarin de promotie van Sport voor Allen centraal staat (zie Scheerder & Pauwels, 2006). Een aantal van deze onderzoeksinitiatieven werd in opdracht van de

Vlaamse overheid uitgevoerd. Dit geeft aan dat er reeds van bij het begin van het Vlaamse sportbeleid vanuit de overheid aandacht uitging naar een wetenschappelijke ondersteuning van de sportpromotie in Vlaanderen. Om het breedtesportbeleid te kunnen (bij)sturen is het immers van belang om op regelmatige basis een beeld te krijgen van het aantal sport(in)actieve burgers.

Bij de analyse van de evolutie van het aandeel clubsporters in Vlaanderen, mogen we de algemene sportparticipatie niet uit het oog verliezen. De ontwikkeling van de algemene sportbeoefening biedt immers een interessante vergelijkingsbasis voor de clubgeorganiseerde sport. Voor het in kaart brengen van de algemene sportparticipatie, kunnen we beroep doen op de resultaten van enkele surveys (zie onder meer Scheerder e.a., 2002; Scheerder, 2003; Scheerder, Vanreusel & Pauwels, 2007; Scheerder e.a., 2011b). In de jaren zeventig heeft de georganiseerde sport mee genoten van de stijgende populariteit van de algemene sportparticipatie onder de Vlaamse bevolking (zie Figuur 5.3). De stijging van het aandeel clubsporters in deze periode is echter relatief klein in vergelijking met de stijging van het aandeel recreatieve sporters. In de jaren tachtig heeft de georganiseerde sport – ondanks een relatief zwakke stijging in vergelijking met andere jaren – een inhaalbeweging gemaakt ten opzichte van de recreatieve sport.

Figuur 5.3 *Evolutie van de deelname aan sport, recreatiesport, clubsport en competitiesport in Vlaanderen bij 12- tot en met 75-jarigen (1969-2009), percentages in functie van de totale populatie*

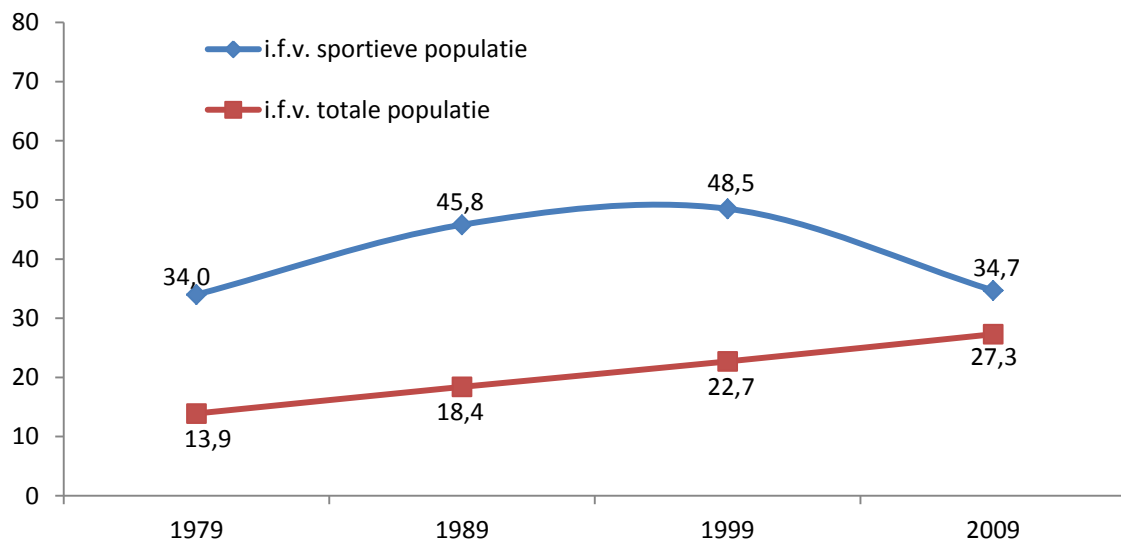
Bron: Scheerder & Vanreusel (2009: 35) en Scheerder & Vos (2011b) op basis van SBV 1969-2009

Deze trend was echter van korte duur. In de loop van de jaren negentig heeft de clubgeorganiseerde sport veel terrein prijsgegeven in vergelijking met de recreatieve sportbeoefening. In de periode

omstreeks de eeuwwisseling werd deze dalende trend voortgezet en lijkt er (voorlopig) sprake te zijn van een stagnering van het aantal clubsporters. Deze stagnatie staat in schril contrast met het almaar groeiende aandeel van recreatieve sporters. De enorme populariteit van de – niet-georganiseerde – fiets- en loopsport heeft ongetwijfeld bijgedragen tot de snelle groei van het aandeel recreatieve sporters (Scheerder & Boen, 2009; Scheerder, Lagae & Boen, 2011). In tegenstelling tot de clubsport kent de prestatiesport wel een boost. Dit is een duidelijke indicatie dat de verenigingssport geen monopolie (meer) heeft op de prestatiesport.

Dat de clubsport marktaandeel verliest bij de volwassenen blijkt duidelijk uit Figuur 5.4. Enerzijds geeft de verhouding tussen het aantal clubsporters en de totale populatie een stijgende trend aan. Wanneer we het aantal clubsporters echter in functie van de sportieve populatie bekijken, zien we daarentegen een daling van het aandeel clubsporters.

Figuur 5.4 *Evolutie van clubsportdeelname bij volwassenen in Vlaanderen (1979-2009), percentages in functie van de totale populatie en de sportieve populatie*

Bron: Scheerder (2003: 314) en Scheerder & Vos (2011b) op basis van SBV 1979-2009

Tabel 5.3 geeft de sportbeoefening van het afgelopen decennium in Vlaanderen weer, in functie van enkele socio-demografische factoren. De gegevens uit deze tabel zijn afkomstig uit de SCV-studies en zijn dus niet zonder meer vergelijkbaar met de eerder gepresenteerde resultaten. Desalniettemin kan een vergelijkbare trend worden vastgesteld. Uit de cijfers weergegeven in Tabel 5.3 blijkt immers dat het totaal aantal Vlamingen dat meerdere malen per maand sport, aanzienlijk is gestegen in het afgelopen decennium, meer bepaald van 32,4 naar 44,0 procent. Deze stijging is voornamelijk te wijten aan een meer frequente sportbeoefening, aangezien het aantal niet-sporters slechts licht gedaald is.

Tabel 5.3 Evolutie van de algemene sportbeoefening¹ in Vlaanderen (2001-2009) bij 18- tot en met 85-jarigen naar geslacht, leeftijd en opleiding, percentages in functie van de totale populatie

		2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007 ²	2008	2009
Totaal	Geen sport	48,4	45,1	45,3	40,5	40,7	41,7		42,1	46,4
	Max 1x per maand	19,2	22,0	16,6	9,2	10,6	9,3		11,5	9,6
	Meerdere keren per maand	32,4	32,9	38,1	50,3	48,7	49,0		46,4	44,0
Geslacht										
Man	Geen sport	41,8	40,0	40,1	35,2	35,9	40,1		37,8	41,1
	Max 1x per maand	20,5	22,9	17,5	10,9	11,6	8,8		13,4	10,4
	Meerdere keren per maand	37,8	37,0	42,4	54,0	52,4	51,1		48,7	48,5
Vrouw	Geen sport	54,8	50,0	50,4	45,5	45,3	43,3		46,2	51,2
	Max 1x per maand	17,9	21,2	15,7	7,7	9,7	9,7		9,6	9,0
	Meerdere keren per maand	27,3	28,9	33,9	46,6	45,1	47,0		44,2	39,8
Leeftijd										
<25j	Geen sport	21,1	14,1	23,4	13,5	13,0	22,2		16,8	26,8
	Max 1x per maand	31,0	32,2	23,5	13,5	21,1	11,7		16,1	18,3
	Meerdere keren per maand	47,8	53,7	53,1	73,0	65,8	66,0		67,1	54,9
25-34j	Geen sport	27,0	23,6	29,1	29,2	25,7	29,8		28,6	34,0
	Max 1x per maand	28,6	32,5	25,5	13,5	13,0	15,1		20,8	15,0
	Meerdere keren per maand	44,4	44,0	45,3	57,3	61,3	55,1		50,6	51,0
35-44j	Geen sport	40,3	34,9	41,1	36,0	39,4	30,5		37,7	40,5
	Max 1x per maand	25,2	26,6	19,5	9,8	11,4	10,0		11,4	11,9
	Meerdere keren per maand	34,5	38,5	39,4	54,1	49,2	59,5		50,8	47,6
45-54j	Geen sport	53,0	44,6	51,6	41,5	45,3	45,9		44,7	43,9
	Max 1x per maand	17,1	22,7	13,9	9,6	9,8	9,0		10,9	7,6
	Meerdere keren per maand	30,0	32,4	34,5	48,9	44,9	45,1		44,4	48,5
55-64j	Geen sport	58,6	57,8	56,9	44,8	45,0	51,4		52,2	51,3
	Max 1x per maand	11,6	16,5	13,8	7,5	6,7	7,5		3,4	8,0
	Meerdere keren per maand	29,8	25,6	29,2	47,6	48,3	41,1		44,3	40,7
65-74j	Geen sport	72,9	72,9	59,7	58,3	45,0	54,6		56,9	51,8
	Max 1x per maand	7,1	8,0	6,3	4,0	6,7	3,1		8,5	4,7
	Meerdere keren per maand	20,0	19,1	34,1	37,7	48,3	42,3		34,6	43,5
>75j	Geen sport	86,1	84,8	77,1	77,7	71,8	79,3		74,3	81,3
	Max 1x per maand	4,4	8,0	2,0	2,7	0,9	5,4		1,9	2,5
	Meerdere keren per maand	9,5	7,2	20,8	19,6	27,3	15,3		23,8	16,3
Opleiding										
Geen/lager	Geen sport	74,3	71,7	68,7	59,1	59,2	66,0		67,8	73,8
	Max 1x per maand	9,0	10,9	6,6	6,2	4,7	2,1		4,7	0,7
	Meerdere keren per maand	16,7	17,4	24,7	34,7	36,1	31,9		27,5	25,5
Lager secundair	Geen sport	53,9	52,2	48,6	44,8	45,9	41,8		46,8	55,0
	Max 1x per maand	16,1	21,2	15,7	7,9	9,4	9,5		9,7	10,1
	Meerdere keren per maand	30,0	26,7	35,6	47,3	44,7	48,6		43,5	34,9
Hoger secundair	Geen sport	39,3	41,1	38,8	34,0	36,3	37,7		32,0	42,4
	Max 1x per maand	24,2	24	21,5	11,5	13,3	11,8		14,6	10,6
	Meerdere keren per maand	36,6	34,9	39,7	54,5	50,3	50,5		53,4	47,1
Niet-universitair	Geen sport	31,7	29,1	25,8	25,9	22,7	22,4		25,2	25,8
	Max 1x per maand	23,9	28	22,1	10,7	15,0	13,7		17,4	10,9
	Meerdere keren per maand	44,5	42,8	52,1	63,4	62,2	63,9		57,4	63,3
Universitair	Geen sport	16,9	18,6	14,1	18,0	13,5	11,2		19,1	19,2
	Max 1x per maand	31,3	26,9	21,7	12,4	14,6	12,4		13,5	26,9
	Meerdere keren per maand	51,8	54,6	64,1	69,7	71,9	76,4		67,4	53,8

¹Op basis van antwoorden op de vraag 'zelf sportief actief bezig zijn'

²De cijfers van 2007 zijn niet beschikbaar

Bron: Scheerder e.a. (2011b: 51) op basis van SCV-surveys 2001-2009

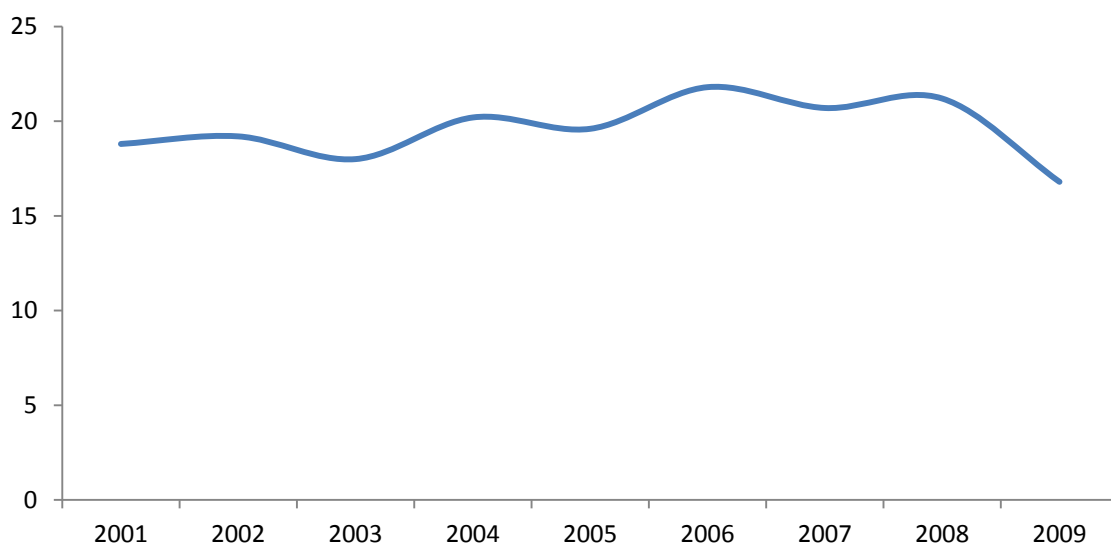
Bij een opdeling naar geslacht zien we dat mannen meer participeren in sport dan vrouwen. Wanneer we echter naar de evolutie kijken, zien we dat de sportdeelname bij vrouwen meer gestegen is dan bij mannen. Wat de leeftijd betreft, stellen we vast dat het aantal sportieve ouderen sterker is toegenomen dan het aantal sportieve jongeren. Ondanks deze inhaalbeweging, zijn jongeren nog altijd meer sportactief dan ouderen.

Een opdeling van de sportparticipatie naar opleiding toont aan in dat in alle opleidingscategorieën een stijging heeft plaatsgevonden van het aandeel respondenten dat aangeeft meerdere malen per maand aan sport te doen.

1.2.2 Evolutie van de clubsportparticipatie in Vlaanderen

Aan de hand van de resultaten uit de SCV-studies kunnen we een redelijk gedetailleerd beeld geven van de evolutie van de clubgeorganiseerde sport gedurende het voorbije decennium. Voor het actieve lidmaatschap van een sportclub (lid en/of bestuurslid) is er op basis van de SCV-cijfers slechts een zeer beperkte stijging in Vlaanderen waar te nemen in de periode 2001-2008, gevolgd door een daling in het jaar 2009. Voor het jaar 2010 werd wederom een actief lidmaatschap van 21,2 procent opgetekend. Op basis van de gegevens van 2010 kunnen we besluiten dat de daling in 2009 hoogstwaarschijnlijk te wijten is aan toevallige factoren en niet aan een daadwerkelijke daling van het aantal actieve leden van een sportclub. Ook uit deze cijfers kunnen we dus afleiden dat het aantal clubsporters min of meer stagneert.

Figuur 5.5 *Evolutie van het actief lidmaatschap van een sportclub bij 16- tot en met 85-jarigen (2001-2009), percentages in functie van de totale populatie*

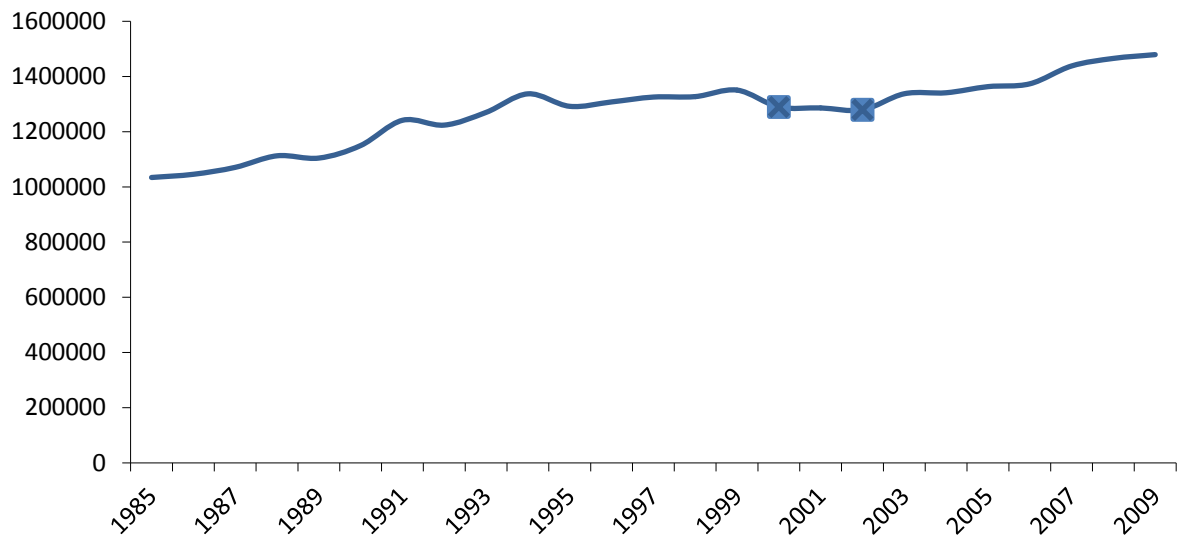
Bron: Scheerder e.a. (2011b: 51) op basis van SCV-surveys 2001-2009

Voor een aanvullende analyse op de gegevens van Figuur 5.5 aangaande de evolutie van het aandeel clubsporters, kunnen we beroep doen op de administratieve gegevens van Bloso, Afdeling Subsidiëring. Deze cijfers bevatten gegevens van sportfederaties die erkend zijn door de Vlaamse overheid. In het kader van de voorliggende studie werden deze cijfers aangevuld met de gegevens van sportfederaties die op het ogenblik van de bevraging nog niet gesplitst en bijgevolg ook nog niet erkend en/of gesubsidieerd werden. Dit is bijvoorbeeld het geval voor de Koninklijke Belgische Basketbalbond (KBBB), de Koninklijke Belgische Voetbalbond (KBVB) en de Koninklijke Belgische Wielrijdersbond (KBWB). Voor meer toelichting over de methodologie verwijzen we naar Hoofdstuk 4. Voor meer informatie aangaande de opgenomen sportfederaties, zie Bijlagen 2 en 3.

Het voordeel van administratieve gegevens is de volledigheid, aangezien de sportfederaties hun ledenaantallen dienen op te geven, willen zij erkend en gesubsidieerd worden. Nadelen zijn dat de leden van niet-erkende sportfederaties niet worden opgenomen (voor sommige grote, niet-erkende sportfederaties zoals de KBBB, de KBVB en de KBWB werd hieraan tegemoet gekomen door een inschatting te maken van het aantal Nederlandstalige leden), en het feit dat personen die van twee (of meer) sportclubs lid zijn, meerdere keren worden geteld. Het eerste nadeel zorgt voor een onderschatting van het aantal leden dat sport in clubverband, het tweede nadeel voor een overschatting.

Wanneer we kijken naar het aantal clubsportleden, merken we een geleidelijke stijging sinds 2003 (Figuur 5.6). Deze stijging volgt echter op een stagnatie – en zelfs daling – in de jaren negentig en de eerste jaren na de eeuwwisseling. In 1999 en 2001 zijn twee belangrijke decreten gestemd in verband met de erkenning en subsidiëring van sportfederaties (cf. Hoofdstuk 3). Omdat deze decreten een vertekend beeld kunnen geven doordat bepaalde federaties niet meer erkend werden (en hun leden bijgevolg niet meer in de databestanden werden opgenomen), hebben we de jaren volgend op deze scharniermomenten in de figuur aangeduid door middel van een marker.

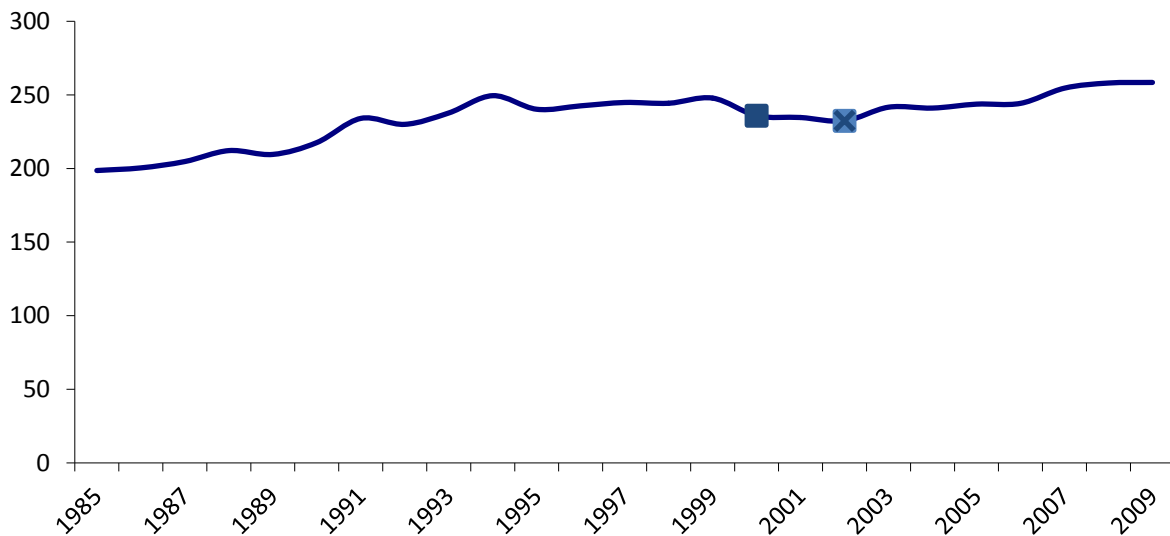
Figuur 5.6 Evolutie van het aantal leden van sportclubs aangesloten bij erkende sportfederaties in Vlaanderen (1985-2009), inclusief de leden van de KBBB, KBVB en KBWB

Bron: eigen bewerking op basis van administratieve gegevens van Bloso, Afdeling Subsidiëring
 Marker 'X' = Het jaar na de decreten van 1999 en 2001 aangaande de erkenning en subsidiëring van Vlaamse Sportfederaties

Om een duidelijk beeld te krijgen van de werkelijke evolutie van de clubgeorganiseerde sport, is het noodzakelijk om rekening te houden met de evolutie van het totaal aantal Vlamingen (Figuur 5.7). De jaarlijkse toename van het aantal Vlamingen – althans in de periode sinds 1985 – zorgt voor een lichte correctie van Figuur 5.6 in de negatieve zin, naarmate de jaren vorderen. Uit deze figuur kunnen we concluderen dat er (slechts) een minieme groei van het aantal clubsporters merkbaar is, en dat deze evolutie niet voor elk jaar opgaat.

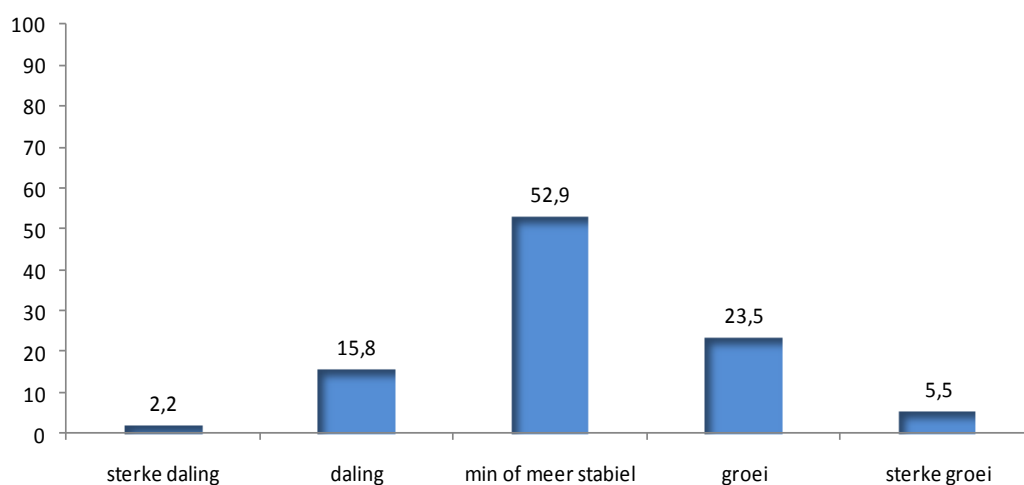
Figuur 5.7 Evolutie van het aandeel leden van sportclubs aangesloten bij erkende sportfederaties in Vlaanderen (inclusief de leden van KBBB, KBVB, KBWB), per duizend inwoners van Vlaanderen (6- tot en met 85-jarigen)

Bron: eigen bewerking op basis van administratieve gegevens van Bloso, Afdeling Subsiëring
 Marker 'X' = Het jaar na de decreten van 1999 en 2001 aangaande de erkenning en subsidiëring van Vlaamse sportfederaties

Een derde bron om de evolutie van het aantal clubsporters te bestuderen, zijn de gegevens uit het VSP09 (Scheerder & Vos, 2010b). De bevindingen uit het VSP09 blijken de hiervoor beschreven stagnatie van het aantal clubsporters te bevestigen (Figuur 5.8). Meer dan 70 procent van de sportclubs geeft aan geen groei van het aantal leden te kunnen vaststellen in vergelijking met vroeger.

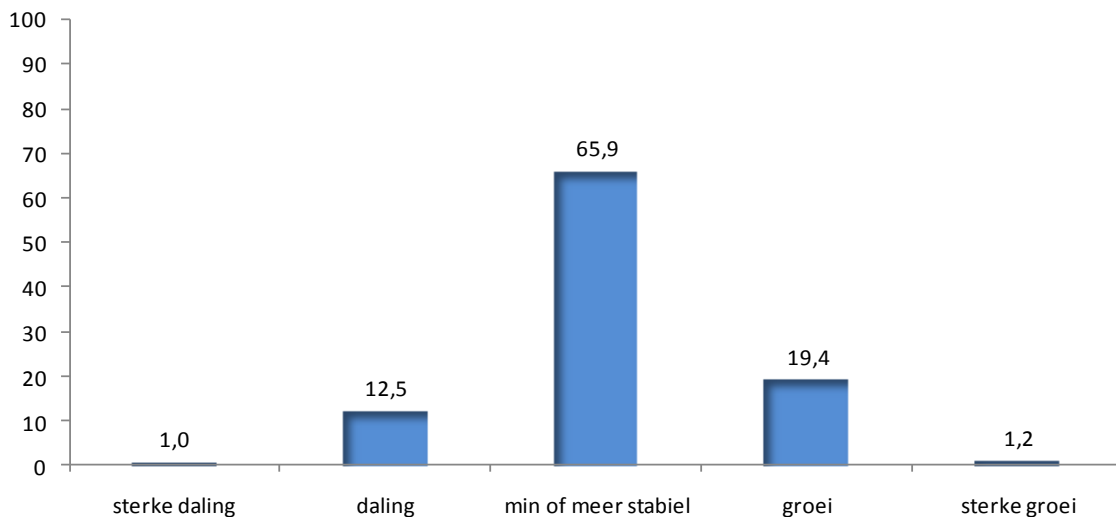
Figuur 5.8 Evolutie van het ledenbestand van de sportclubs in vergelijking met vroeger (N=507)

Bron: Scheerder & Vos (2010b: 38) op basis van VSP09

Bovendien mag uit het VSP09 blijken dat de sportclubs in de toekomst een relatieve stagnatie van het aantal leden verwachten (Figuur 5.9). Twee derde van de sportclubs heeft immers noch optimistische, noch pessimistische toekomstverwachtingen wat de evolutie van het ledenaantal betreft.

Figuur 5.9 *Verwachte evolutie van het ledenbestand van de sportclubs, percentages in functie van het totaal aantal respondenten (N=509)*

Bron: Scheerder & Vos (2010b: 39) op basis van VSP09

Het bovenstaande onderzoeksmateriaal geeft vanuit verschillende invalshoeken een beeld van de evolutie van het aantal clubsporters in Vlaanderen. Globaal genomen kunnen we stellen dat de clubgeorganiseerde sport min of meer gestagneerd is. Deze conclusie staat in schril contrast met de sterk gestegen populariteit van de algemene sportparticipatie.

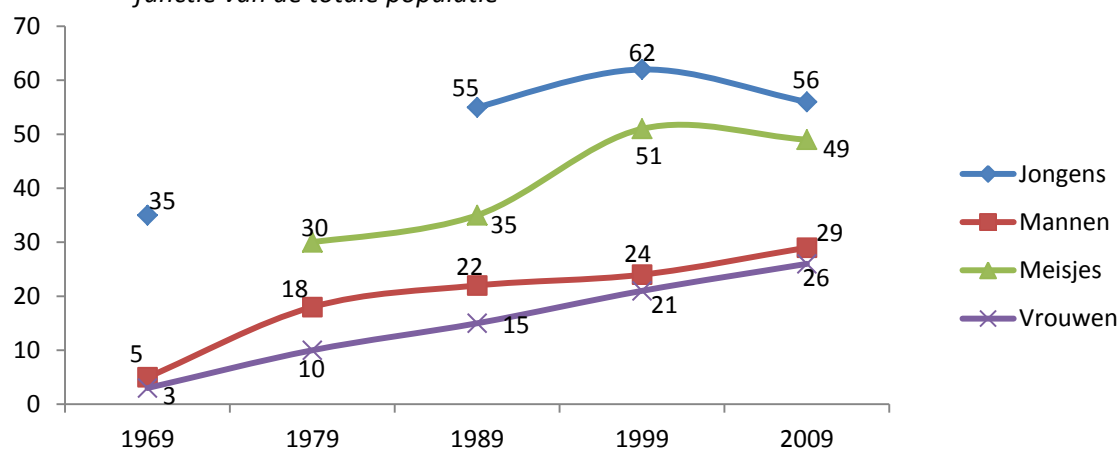
1.2.3 Evolutie van de clubsportparticipatie naar geslacht

Op basis van de SBV-studies kunnen we de evolutie van de clubsportdeelname naar geslacht in kaart brengen, en dit voor de voorbije veertig jaar. Figuur 5.10 geeft de evolutie weer van de clubsportparticipatie van enerzijds jongens en meisjes uit het secundair onderwijs en anderzijds de clubsportbeoefening van de ouders van deze jongeren.

Voor de mannelijke volwassen bevolking steeg het aantal aangesloten leden van vijf procent in 1969 naar 24 procent in 1999 (Figuur 5.10). Deze stijging was in de beginjaren echter groter dan in de latere jaren. Bij de volwassen vrouwen is het aantal clubsporters eveneens sterk gestegen sinds 1969. Bovendien blijkt uit de figuur dat de stijging constanter is dan bij de mannen, waardoor in 2009 de clubsportparticipatie van vrouwen bijna op een gelijk niveau als de clubsportparticipatie van mannen is gekomen.

Ondanks het feit dat we voor de twaalf- tot en met achttienjarige jongens niet over gegevens van 1979 beschikken en voor de meisjes de gegevens van 1969 ontbreken, kunnen we concluderen dat het aantal clubsporters in deze groepen aanzienlijk is gestegen sinds 1969 (respectievelijk 1979). Desondanks toont de laatste meting in 2009 aan dat het aantal jongens en meisjes dat lid is van een sportclub gedaald is ten opzichte van de meting in 1999. Bij jongens is de stijging in de voorbije decennia minder sterk geweest dan bij de meisjes, terwijl de daling sinds 1999 de clubsportparticipatie van de jongens het sterkst getroffen heeft. Door de sterkere daling bij de jongens hebben de meisjes het verschil weliswaar nog niet gedicht, maar wel verkleind.

Figuur 5.10 *Evolutie van de actieve clubsportbeoefening door jongens en meisjes uit het secundair onderwijs en hun ouders in Vlaanderen (1969-2009), percentages in functie van de totale populatie*

Bron: Scheerder e.a. (2011b: 48;50) op basis van SBV, aangevuld met SBV 2009

In de voorgaande figuur hebben we een tienjaarlijks overzicht gegeven van de clubsportbeoefening in Vlaanderen sinds 1969. Voor een meer gedetailleerde analyse tijdens het laatste decennium, kunnen we beroep doen op de SCV-surveys 2001-2009.

Tabel 5.4 geeft de evolutie weer van het aandeel mannen en vrouwen die aangeven lid te zijn van een sportclub. Zoals hierboven reeds vermeld, wijken de cijfers van 2009 af van de overige jaren. In 2010 geeft 25,9 procent van de mannen en 16,8 procent van de vrouwen aan dat ze actief lid zijn van een sportclub, en geeft 39,6 procent van de mannen en 60,8 procent van de vrouwen aan nooit lid te zijn geweest van een sportclub. De cijfers van 2010 liggen in lijn met de cijfers van 2008 en tonen bijgevolg aan dat de cijfers uit 2009 hoogstwaarschijnlijk afwijken van de werkelijkheid. Een afdoende verklaring voor deze afwijking is echter niet beschikbaar.

Wanneer we rekening houden met deze beperking, zien we in Tabel 5.4 dat er meer mannen actief lid zijn van een sportclub, terwijl vrouwen vaker aangeven nooit lid te zijn geweest van een sportclub. Uit de cijfers van het afgelopen decennium blijkt dat het aantal mannen dat lid is van een sportclub

nog altijd groter is dan het aantal vrouwen en dat de vrouwelijke bevolking deze achterstand slechts mondjesmaat aan het inhalen is.

Tabel 5.4 *Aandeel van de Vlaamse bevolking dat actief lid is van een sportclub en dat nooit lid is geweest van een sportclub opgedeeld naar geslacht (2001-2009), percentages in functie van de totale populatie*

		2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Actief lid	Man	22,9	23,3	21,0	25,1	23,9	24,7	25,5	22,6	21,2
	Vrouw	14,9	15,2	14,9	15,5	15,4	19,0	16,1	20,0	12,6
Nooit lid geweest	Man	46,5	44,9	49,8	40,3	40,1	37,1	41,4	43,1	41,0
	Vrouw	69,1	65,5	68,5	66,9	64,6	61,3	62,2	63,0	64,3

Bron: <http://www4.vlaanderen.be/dar/svr> (2001-2009) op basis van SCV-surveys 2001-2009

Voor een opdeling tussen mannen en vrouwen, kunnen we eveneens beroep doen op de administratieve gegevens van de (erkende) sportfederaties (Tabel 5.5). De leden van sportclubs aangesloten bij erkende sportfederaties (aangevuld met de leden van de KBVB en Futsal), kunnen we opdelen naar geslacht om de verhouding tussen de mannelijke en de vrouwelijke leden te kennen. Bij een opdeling naar geslacht blijkt duidelijk dat sportclubs populairder zijn onder de mannelijke bevolking, dan onder de vrouwelijke bevolking. Zo zijn ongeveer twee op drie leden mannelijk. Gedurende het afgelopen decennium is dit aandeel slechts minimaal gewijzigd.

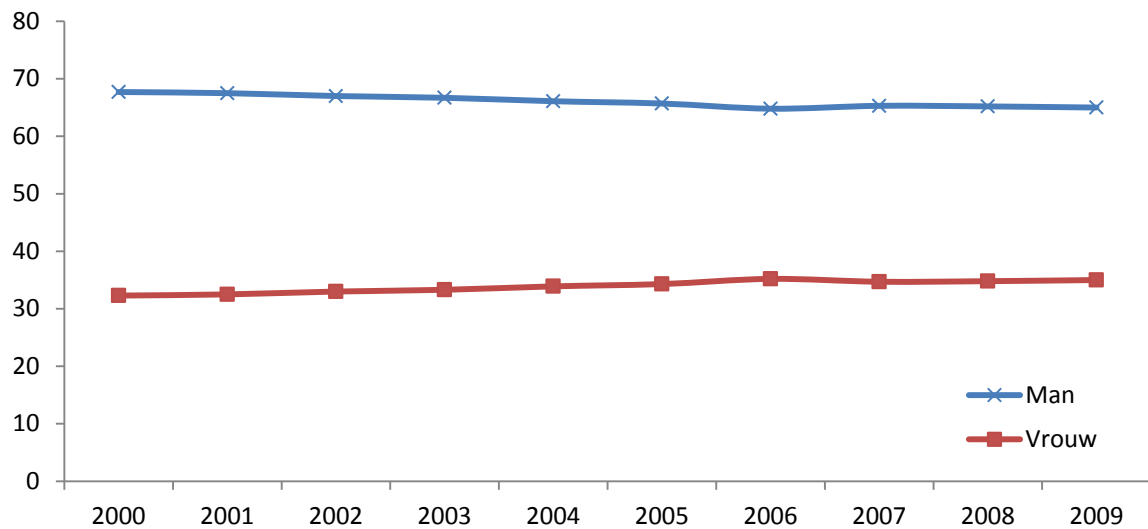
Tabel 5.5 *Evolutie van het aandeel leden van erkende sportfederaties (inclusief KBVB en Futsal) in Vlaanderen (2000-2009) naar geslacht, percentages in functie van de clubsportieve populatie*

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Man	67,7	67,5	67,0	66,7	66,1	65,7	64,8	65,3	65,2	65,0
Vrouw	32,3	32,5	33,0	33,3	33,9	34,3	35,2	34,7	34,8	35,0

Bron: eigen bewerking op basis van administratieve gegevens van Bloso, Afdeling Subsidiëring

Wanneer we de cijfers van Tabel 5.5 in een figuur zetten (zie Figuur 5.11), zien we een vergelijkbare evolutie als in de voorgaande tabellen en figuren. In de eerste helft van het afgelopen decennium is het aandeel vrouwen dat lid is van een sportclub licht gestegen. Sinds 2006 is deze evolutie echter min of meer gestagneerd. Ondanks de lichte inhaalbeweging van de vrouwen, blijft de sportclub bijna dubbel zo populair bij mannen.

Figuur 5.11 Evolutie van het aandeel leden van erkende sportfederaties (inclusief KBVB en Futsal) in Vlaanderen (2000-2009) naar geslacht, percentages in functie van de clubsportieve populatie

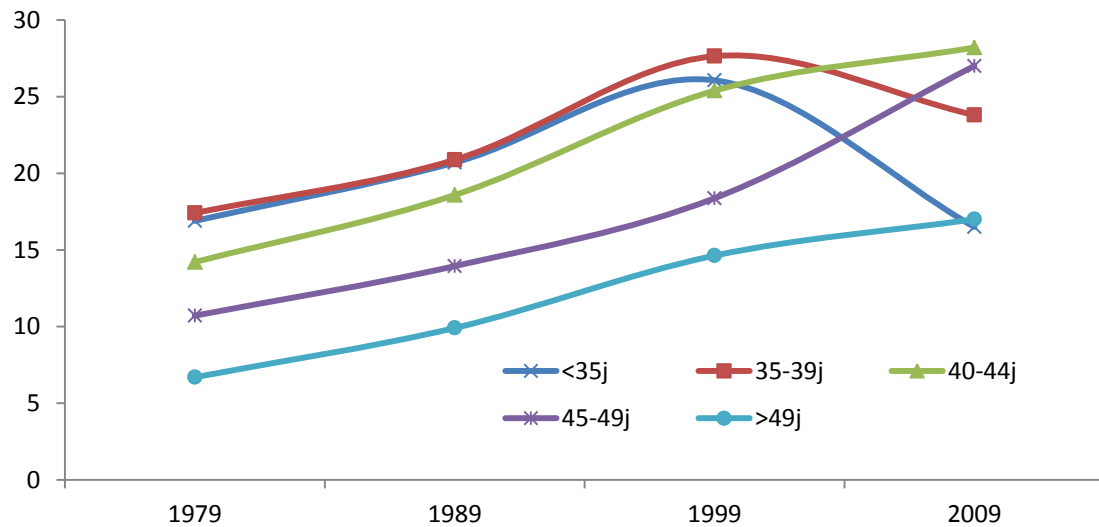
Bron: eigen bewerking op basis van administratieve gegevens van Bloso, Afdeling Subsidiëring

Samenvattend kunnen we stellen dat mannen sinds het begin van de metingen meer aan clubsport doen dan vrouwen. Hoewel de vrouwen een (zeer) lichte inhaalbeweging hebben gemaakt doorheen de tijd, kunnen we op basis van de recente cijfers stellen dat het weinig waarschijnlijk is dat vrouwen de kloof op korte termijn zullen dichten.

1.2.4 Evolutie van de clubsport naar leeftijd

Op basis van de SBV-studies kunnen we de evolutie van de clubsportparticipatie in Vlaanderen opdelen naar leeftijd. In Figuur 5.12 staat de evolutie van de volwassen respondenten weergegeven vanaf 1979 voor meerdere leeftijdscategorieën, en dit in functie van de sportieve populatie. Uit deze figuur kunnen we afleiden dat het aandeel clubsporters tot en met 1999 in alle leeftijdscategorieën gestegen is. Tussen 1999 en 2009 zien we een ander beeld opduiken. Daar waar de oudere leeftijdscategorieën deze stijging hebben doorgetrokken, hebben de jongere leeftijdscategorieën ten opzichte van 1999 aanzienlijk ingeboet inzake clubsportdeelname.

Figuur 5.12 Evolutie van de clubsportdeelname door volwassenen in Vlaanderen (1979-2009), voor verschillende leeftijdscategorieën, percentages in functie van de totale populatie

Bron: Scheerder (2003: 419) en Scheerder & Vos (2011b) op basis van SBV 1969-2009

Voor een meer gedetailleerde analyse van de clubsportparticipatie naar leeftijd tijdens het afgelopen decennium, kunnen we beroep doen op SCV-gegevens. Tabel 5.6 geeft de leeftijdsverdeling van enerzijds de clubsportparticipanten en anderzijds de respondenten die aangeven nooit lid te zijn geweest van een sportclub. Uit de cijfers blijkt dat de populariteit van de clubsport bij de jongere leeftijdscategorieën min of meer constant blijft, terwijl we bij de oudere leeftijdscategorieën een lichte stijging kunnen waarnemen. Het aantal respondenten dat aangeeft nooit (actief lid) te zijn geweest van een sportclub, daalt evenwel bij alle leeftijdscategorieën.

Tabel 5.6 Evolutie van het actieve en het niet-lidmaatschap van een sportclub in Vlaanderen (2001-2009) naar leeftijd, percentages in functie van de totale populatie

		2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Actief lid	<25j	31,3	29,1	26,6	33,3	32,7	30,9	30,4	35,9	26,8
	25-34j	28,4	29,9	26,3	27,3	25,3	24,6	29,3	25,9	21,1
	35-44j	22,4	20,2	22,3	25,2	21,8	30,9	26,4	25,8	19,3
	45-54j	17,9	17,0	14,4	19,2	18,1	20,4	16,3	18,8	19,6
	55-64j	10,2	15,0	10,6	12,2	17,5	16,5	16,0	14,8	14,5
	65-74j	9,1	9,1	12,3	12,1	10,4	12,2	11,3	16,5	10,2
	>75j	3,7	6,6	6,4	2,7	5,4	6,4	5,8	2,8	3,2
Nooit lid geweest	<25j	35,0	31,6	34,4	32,1	35,8	35,2	30,4	28,8	33,3
	25-34j	45,2	42,9	43,8	40,0	41,3	38,6	41,0	34,5	36,8
	35-44j	49,3	48,8	56,4	44,4	44,2	35,4	42,1	50,8	49,2
	45-54j	60,2	57,5	61,2	56,8	50,6	53,3	56,3	57,8	52,2
	55-64j	68,4	64,1	71,2	66,7	57,8	61,3	62,0	64,5	54,3
	65-74j	80,5	73,3	74,3	71,9	72,0	63,3	67,2	66,5	70,5
	>75j	84,6	84,0	84,5	81,4	87,4	80,9	82,7	85,8	79,1

Bron: <http://www4.vlaanderen.be/dar/svr> (2001-2009) op basis van SCV-surveys 2001-2009

Wanneer we op basis van de administratieve gegevens een opdeling maken van het aantal leden naar leeftijdscategorieën, maken we een onderscheid tussen de KBVB en Futsal enerzijds en de overige sportfederaties anderzijds. Voor de KBVB en Futsal beschikken we immers over administratieve gegevens die gebaseerd zijn op andere leeftijdscategorieën dan het geval is voor de gegevens van de overige sportfederaties.

In Tabel 5.7 kunnen we vaststellen dat de verdeling van clubsporters over de drie onderscheiden leeftijdscategorieën ongeveer gelijk is anno 2009. Tabel 5.7 heeft betrekking op alle erkende sportfederaties in de periode tussen 2000 en 2008 en bevat dus geen cijfers van de leden die zijn aangesloten bij de KBVB.

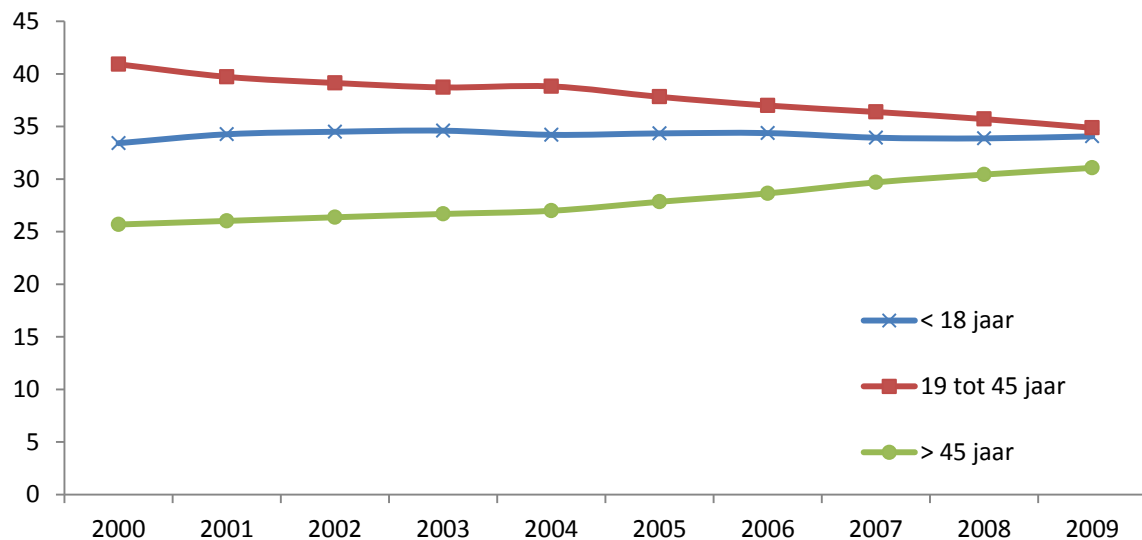
Tabel 5.7 Aandeel van clubsporters (exclusief KBVB en Futsal) in Vlaanderen (2000-2009) naar leeftijd, percentages in functie van de clubsportieve populatie

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
<18j	33,4	34,3	34,5	34,4	34,2	34,3	34,4	33,9	33,9	34,1
18-45j	40,9	39,7	39,1	38,7	38,8	37,8	37,0	36,4	35,7	34,9
>45j	25,7	26,0	26,4	26,7	27,0	27,8	28,6	29,7	30,4	31,1

Bron: eigen bewerking op basis van administratieve gegevens van Bloso, Afdeling Subsidiëring

Uit Tabel 5.7 kunnen we reeds een tendens ontwarren dat de oudste leeftijdsgroep proportioneel aan belang wint in vergelijking met de jongste leeftijdsgroep en zeker in vergelijking met de middelste leeftijdsgroep. Deze bevinding komt nog sterker tot uiting wanneer we deze gegevens in een figuur (Figuur 5.13) weergeven.

Figuur 5.13 Evolutie van het aandeel leden van erkende sportfederaties (exclusief KBVB en Futsal) (2000-2009) in Vlaanderen naar leeftijd, percentages in functie van de clubsportieve populatie

Bron: eigen bewerking op basis van administratieve gegevens van Bloso, Afdeling Subsidiëring

Zoals vermeld, is de leeftijdsindeling van de KBVB en Futsal gebaseerd op andere leeftijdscategorieën. Vandaar dat we deze resultaten afzonderlijk dienen voor te stellen. Doorheen de jaren zien we voor voetbal weinig veranderingen tussen de relatieve verhoudingen van de verschillende leeftijdscategorieën (Tabel 5.8). Duidelijk is ook dat het voetbal erg goed scoort als clubsport bij jongeren, zeker wanneer we dit vergelijken met het aandeel jongeren van de overige sportfederaties (Tabel 5.7 versus Tabel 5.8). Daarnaast tonen de gegevens duidelijk aan dat de oudste leeftijdsgroep relatief weinig aan voetbal in clubverband doet.

Tabel 5.8 Evolutie van het aandeel Nederlandstalige leden van de KBVB en Futsal (2000-2008) naar leeftijd, percentages in functie van de clubsportieve populatie

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
<16j	45,7	45,8	43,3	45,5	45,8	45,7	46,3	46,5	46,4
16-35j	34,8	34,4	35,9	34,2	33,9	33,9	33,0	33,3	33,3
>35j	19,5	19,8	20,8	20,3	20,3	20,5	20,7	20,2	20,3

Bron: eigen bewerking op basis van cijfers van KBVB en Futsal

1.2.5 Evolutie van de clubsport naar leeftijd en geslacht

Wanneer we een opdeling maken naar leeftijd en geslacht, blijkt dat er (sinds 2002) voor de jongste leeftijdscategorie relatief meer vrouwelijke dan mannelijke clubleden zijn (Tabel 5.9). Deze vaststelling is hoopgevend aangezien de kloof tussen het aantal mannelijke en vrouwelijke leden in de toekomst zo mogelijk kan worden verkleind. Hierbij moeten we weliswaar rekening houden met

het feit dat het voetbal (KBVB) niet in deze cijfers vervat zit. Gezien de grote populariteit van deze sport bij jongens, kunnen we stellen dat de jongens de meisjes (mogelijk) wellicht verhoudingsgewijs overtreffen indien deze cijfers erbij zouden worden geteld. Bij de mannelijke clubleden bevat de jongste leeftijdscategorie minder leden dan de andere twee leeftijdscategorieën, terwijl bij de vrouwen de jongste leeftijdscategorie duidelijk de meest populaire is.

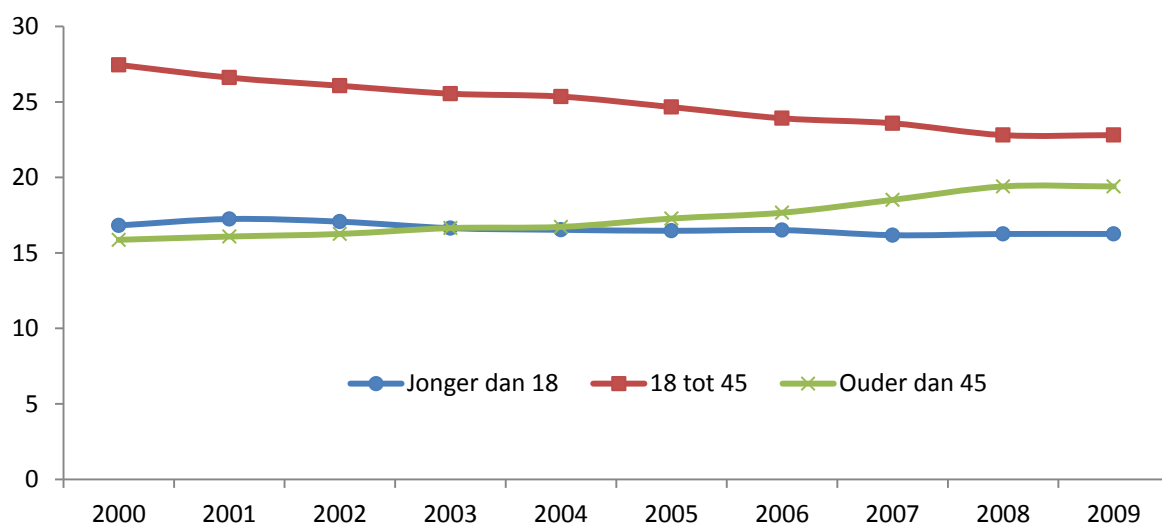
Tabel 5.9 *Evolutie van het aandeel leden van erkende sportfederaties in Vlaanderen (exclusief KBVB en Futsal) (2000-2009) naar zowel geslacht als leeftijd, percentages in functie van clubsportieve populatie*

		2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Man	<18j	16,8	17,2	17,1	16,6	16,5	16,5	16,5	16,2	16,3	16,3
	18-45j	27,5	26,6	26,1	25,5	25,4	24,7	23,9	23,6	22,8	22,8
	>45j	15,9	16,1	16,3	16,6	16,7	17,3	17,7	18,5	19,4	19,4
Vrouw	<18j	16,6	17,0	17,4	18,0	17,7	17,9	17,9	17,8	17,8	17,8
	18-45j	13,5	13,1	13,1	13,2	13,5	13,2	13,1	12,8	12,1	12,1
	>45j	9,8	9,9	10,1	10,0	10,3	10,6	11,0	11,2	11,7	11,7

Bron: eigen bewerking op basis van administratieve gegevens van Bloso, Afdeling Subsidiëring

De evoluties uit Tabel 5.9 geven we onderstaand ook weer aan de hand van figuren. De evolutie van de mannelijke leden van sportclubs toont aan dat het aantal leden ouder dan 45 jaar de laatste jaren sterk is gestegen, voornamelijk ten koste van de leden die tussen de 18 en 45 jaar oud zijn (Figuur 5.14). Het aandeel leden dat jonger is dan 18 jaar blijft daarentegen min of meer constant.

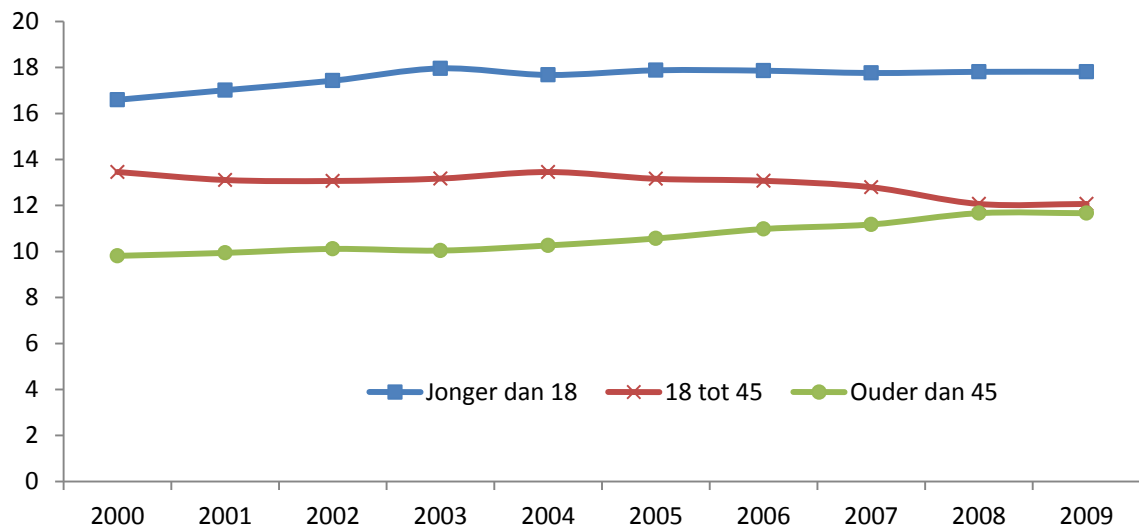
Figuur 5.14 *Evolutie van het aandeel mannelijke leden van erkende sportfederaties in Vlaanderen (exclusief KBVB en Futsal) (2000-2009) naar leeftijd, percentages in functie van de clubsportieve populatie*

Bron: eigen bewerking op basis van administratieve gegevens van Bloso, Afdeling Subsidiëring

Bij de vrouwelijke leden blijft het aantal clubleden jonger dan achttien jaar min of meer stabiel (Figuur 5.15). De middelste leeftijdscategorie geeft ook bij de vrouwen terrein prijs ten aanzien van het aantal oudere leden.

Figuur 5.15 *Evolutie van het aandeel vrouwelijke leden van erkende sportfederaties in Vlaanderen (exclusief KBVB en Futsal) (2000-2009) naar leeftijd, percentages in functie van de clubsportieve populatie*

Bron: eigen bewerking op basis van administratieve gegevens van Bloso, Afdeling Subsidiëring

1.2.6 Clubsportparticipatie naar opleiding

Naast geslacht en leeftijd, kunnen we de clubsportparticipatie aan de hand van de gegevens uit de SCV-studies ook opdelen naar opleiding (Tabel 5.10). Hieruit blijkt dat mensen met een hogere opleiding meer sportactief zijn in clubverband dan mensen met een lagere opleiding. Respondenten met een lagere opleiding geven daarentegen vaker aan dat ze nooit lid zijn geweest van een sportclub. Zo zegt anno 2009 bijna tachtig procent van de respondenten die maximaal een diploma lager onderwijs hebben behaald dat ze nooit lid zijn geweest van een sportvereniging, terwijl dit voor universitairers iets meer dan veertig procent bedraagt.

Aangezien de cijfers aantonen dat er in het laatste decennium niet echt duidelijke evoluties zijn, kunnen we stellen dat clubsportparticipatie weinig tendensen tot democratisering vertoont.

Tabel 5.10 Evolutie van het aandeel leden van sportclubs in Vlaanderen (2000-2009) naar opleiding, percentages in functie van de totale populatie per opleidingscategorie

	Opleiding	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Actief lid	Geen/lager onderwijs	6,8	8,9	8,4	9,0	13,1	13,2	7,6	9,9	5,0	6,8
	Lager secundair	16,6	18,0	15	19,2	15,3	20,3	19,3	20,6	13,3	16,6
	Hoger secundair	23,5	22,0	20	24,5	21,7	22,4	25,0	24,9	17,9	23,5
	Niet-universitair hoger	26,3	24,8	27,4	29,9	28,6	29,6	31,0	29,4	27,9	26,3
	Universitair hoger	31,3	36,4	31,8	22,7	28,1	39,6	31,4	29,9	21,9	31,3
Nooit lid	Geen/lager onderwijs	79,2	74,9	80,1	71,8	67,5	67,3	74,4	80,4	80,6	79,2
	Lager secundair	59,7	57,6	62,7	53,7	57,3	53,8	52,6	58,8	58,6	59,7
	Hoger secundair	49,4	49,2	51,8	49,6	46,1	43,3	45,0	40,4	48,2	49,4
	Niet-universitair hoger	46,5	43,5	46,5	38,9	39,1	33,8	37,2	35,1	34,2	46,5
	Universitair hoger	43,4	29,5	36,5	37,5	40,4	34,1	29,1	36,8	37,1	43,4

Bron: <http://www4.vlaanderen.be/dar/svr> (2001-2009) op basis van SCV-surveys 2000-2009

1.3 Evolutie van de clubsportvoorkeur in Vlaanderen

1.3.1 Evolutie van de clubsportvoorkeur

Aan de hand van de SBV-surveys beschikken we sinds 1969 over gegevens betreffende de meest populaire sporten in clubverband (Tabel 5.11). Uit deze cijfers blijkt dat bij volwassenen voetbal, tennis en gymnastiek de drie populairste clubgeorganiseerde vormen zijn. In 1999 duiken fitness en aerobics op in de top vijf van de meest populaire clubsporten.

Tabel 5.11 Evolutie van de algemene clubsportvoorkeur in Vlaanderen (1979-1999) voor volwassenen (ouders van jongeren uit het secundair onderwijs), percentages in functie van sportieve populatie

1979			1989		1999	
1.	Tennis	17,8	Tennis	16,9	Voetbal	13,6
2.	Voetbal	17,4	Voetbal	15,9	Tennis	11,7
3.	Gymnastiek	16,3	Gymnastiek	14,9	Gymnastiek	11,2
4.	Volleybal	7,0	Dans	7,2	Aerobics	8,1
5.	Wielertoerisme	6,3	Volleybal	6,8	Fitness	7,5
6.	Sportief wandelen	5,4	Wielertoerisme	6,0	Volleybal	7,5
7.	Zwemmen	4,5	Zwemmen	4,5	Wielertoerisme	7,2
8.	Dans	3,6	Sportief wandelen	4,5	Dans	5,1
9.	Biljart	3,0	Zaalvoetbal	4,4	Zwemmen	4,7
10.	Vissen	2,8	Atletiek	3,1	Badminton	3,5
11.	Paardrijden	2,7	Yoga	2,8	Zaalvoetbal	3,5
12.	Tafeltennis	2,5	Badminton	2,8	Sportief wandelen	3,1
13.	Wielrennen	2,3	Biljart	2,3	Martiale sporten	3,0
14.	Atletiek	2,3	Fitness	2,2	Paardrijden	2,8
15.	Zaalvoetbal	2,2	Paardrijden	1,8	Joggen	2,3
16.	Yoga	2,1	Martiale sporten	1,6	Onderwatersport	1,9
17.	Boogschieten	1,9	Vissen	1,6	Atletiek	1,8
18.	Zeilen	1,6	Basketbal	1,4	Yoga	1,4
19.	Martiale sporten	1,3	Tafeltennis	1,3	Basketbal	1,4
20.	Bowling	1,1	Wielrennen	1,2	Biljart	1,3

Bron: Scheerder e.a. (2006b) op basis van SBV-surveys 1979-1999

Voor de periode vanaf 1985 beschikken we daarnaast ook over administratieve gegevens om het lidmaatschap bij erkende sportfederaties (inclusief KBVB en Futsal) in kaart te brengen. Hiervoor maken we een opdeling tussen twee groepen: de sportfederaties die uitsluitend één sportvorm aanbieden, de zogenaamde unisportfederaties enerzijds, en de sportfederaties die meerdere sportvormen aanbieden, de zogenaamde zuivere omnisportfederaties anderzijds.

Tabellen 5.12 (periode 1985 tot en met 1999) en 5.14 (periode 2000 tot en met 2009) geven de populariteit per sporttak weer voor sportfederaties die zich op één sporttak richten. De eerste periode en de tweede periode kunnen we van elkaar onderscheiden doordat in beide periodes een verschillend decreet omtrent de sportfederaties van toepassing was. Tussen het jaar 1999 en 2000 hebben er immers grote verschuivingen in het aantal leden plaatsgevonden doordat sommige sportfederaties niet meer werden erkend door de Vlaamse overheid. Uit Tabel 5.12 en Tabel 5.14 blijkt dat het voetbal veruit de meest populaire sport is in clubverband, gevolgd door tennis. Wanneer we kijken naar de gemiddelde jaarlijkse groei (GJG⁹) van deze sporten, merken we echter dat deze het laatste decennium niet zo groot is. Andere sporten zoals bijvoorbeeld sportief fietsen zijn dan weer aan een aanzienlijke opmars bezig.

Tabellen 5.13 (periode 1985 tot en met 1999) en 5.15 (periode 2000 tot en met 2009) betreffen de gegevens van de omnisportfederaties. De gemiddelde jaarlijkse groei van de meeste omnisporten is positief, zowel in de periode van 1985 tot en met 1999, als in de periode van 2000 tot en met 2009.

⁹ De gemiddelde jaarlijkse groei (GJG) wordt berekend aan de hand van volgende logaritmische functie: $((\text{eindaantal}/\text{beginnaantal})^{(1/\text{aantal jaar})}-1)*100$

Tabel 5.12 Evolutie van het aantal leden van erkende sportfederaties (inclusief KBVB, KBBB, KBWB, exclusief omnisportfederaties) (1985-1999) in Vlaanderen naar sportvoorkeur, aangevuld met gemiddelde jaarlijkse groei (GJG 1985-1999, in percentages)¹⁰

	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	GJG
Voetbal	277 808	280 251	272 551	276 942	281 494	285 475	302 574	283 592	298 895	305 085	304 880	309 743	312 212	309 384	305 979	0,69
Tennis	89 165	91 256	91 916	94 564	97 143	98 700	100 415	102 201	106 345	107 924	105 707	104 433	104 372	105 244	108 596	1,42
Gymnastiek	89 176	89 241	90 291	90 757	90 027	92 314	96 871	92 849	94 672	91 868	91 093	83 965	85 124	85 478	84 962	-0,35
Sportief fietsen	5 565	5 744	5 793	5 556	5 241	5 509	5 754	6 239	6 646	6 683	6 249	14 300	14 846	15 729	18 202	8,83
Sportief wandelen	31 681	33 780	36 601	39 788	43 294	46 233	48 522	51 970	56 600	58 605	59 979	60 573	61 201	61 518	63 316	5,07
Basketbal	32 372	32 830	33 552	36 216	34 650	35 266	36 501	39 696	43 135	44 740	45 640	46 116	46 593	46 835	47 357	2,75
Volleybal	41 181	40 800	41 692	38 703	37 728	38 701	38 121	38 721	40 844	41 973	42 758	42 766	40 559	41 635	41 896	0,12
Atletiek ¹¹	15 436	15 673	16 447	17 173	18 195	19 220	18 139	17 748	18 480	18 740	18 861	18 569	18 587	18 356	18 046	1,12
Paardensport	10 086	10 032	9 628	9 574	9 229	9 606	11 512	11 863	12 400	13 432	13 996	15 216	17 106	17 221	18 102	4,27
Zwemmen	14 432	17 083	18 110	20 503	21 976	23 313	24 665	23 428	24 371	23 442	24 091	24 589	26 637	27 652	28 527	4,99
Watersport	30 366	33 107	33 985	33 844	32 326	32 905	48 956	35 109	34 471	34 518	34 308	35 292	33 889	31 409	31 595	0,28
Dans	36 819	35 341	34 654	35 684	36 698	40 030	42 385	39 275	38 341	34 694	34 393	33 567	33 211	31 303	31 610	-1,08
Vechtsport (zonder judo)	9 867	10 741	11 048	11 660	13 483	13 894	13 359	14 186	16 188	19 433	20 156	21 874	24 461	24 202	22 491	6,06
Badminton	6 089	7 294	7 960	9 341	9 780	10 790	10 924	10 949	11 219	11 774	11 816	12 177	12 100	11 632	11 815	4,85
Schietsport	7 324	7 790	9 155	9 739	9 488	11 532	8 154	9 192	9 964	10 496	11 130	11 248	11 764	12 930	12 965	4,16
Judo	18 122	18 204	17 878	20 808	21 566	21 765	21 440	22 020	21 419	22 476	22 364	22 719	20 918	20 896	18 391	0,11
Bergsport	9 331	9 981	10 079	10 554	10 672	11 326	12 487	12 902	13 194	13 139	12 971	13 440	14 507	14 800	18 179	4,88
Diepzeeduiken				5 134	5 170	5 546	5 844	6 371	6 981	7 657	8 220	8 017	8 705	8 887	9 292	5,54
Tafeltennis	9 599	9 219	9 200	9 221	9 335	9 385	9 509	9 369	9 839	10 112	10 645	10 885	11 095	11 132	10 886	1,41
Krachtbal	6 318	6 400	6 830	7 061	7 879	8 143	8 656	8 215	8 225	7 647	8 156	7 839	7 579	7 310	7 736	0,83
Korfbal	5 595	5 672	5 532	6 054	6 052	5 255	6 020	5 477	5 631	5 784	5 903	6 012	6 041	6 043	6 135	0,12
Fitness											1 131	2 543	2 837	2 609	2 543	22,45
Handbal	4 265	4 425	4 146	4 305	4 617	4 909	5 155	5 111	5 312	5 467	5 600	5 695	5 212	5 144	5 064	1,23
Rugby	460					460	609	458	474	667	721	827	1 011	1 024	1 031	5,93
Squash												2 629	3 978	3 767	4 058	15,57
Kano	2 341	2 559	2 812	2 658	2 553	2 971	3 071	3 121	3 215	3 376	3 298	3 091	3 220	3 125	3 230	2,33
Reddend zwemmen					602	899	1 239	1 266	1 755	2 650	2 656	2 668	2 936	3 015	3 040	17,58
Triatlon											1 235	1 048	1 172	1 287	1 270	0,70
Baseball en softball	1 104	1 197	1 290	1 378	1 542	1 666	2 631	1 543	3 043	1 718	1 668	1 560	1 662	1 827	1 658	2,95
Rollersport	1 241	1 301	1 227	1 034	1 028	1 022	1 025	1 019	1 031	1 019	1 021	1 124	1 276	1 519	1 679	2,18
Kunstschaatsen	754	723	715	730	709	891	774	773	801	1 007	1 161	1 169	1 262	1 202	1 249	3,67
Oriëntatielopen						590	721	777	846	1 008	1 156	1 317	1 385	1 504	1 651	12,11
Roeien	1 312	1 364	1 292	1 186	1 173	1 246	2 300	1 153	1 125	1 133	1 332	1 428	1 639	1 752	1 593	1,40

¹⁰ Indien er cijfers ontbreken, wil dit zeggen dat er in die jaren geen erkende sportfederatie bestond voor de sport in kwestie

¹¹ Voor de sport atletiek in het jaar 1991 en 1992 werd echter beroep gedaan op de jaarverslagen van de Vlaamse Atletiekliga (VAL), aangezien de gerapporteerde cijfers (respectievelijk 32 816 en 32 049 leden) hoogstwaarschijnlijk het gevolg zijn van een administratieve fout.

Schermen	588	573	618	614	555	553	521	553	569	564	651	684	695	752	795	2,18
Gewichtheffen	1 016	1 010	1 001	439	359	284	399	390	410	517	337		599	587	521	-4,66

Bron: eigen bewerking op basis van administratieve gegevens van Bloso, Afdeling Subsidiering (zie methodologie).

Tabel 5.13 *Evolutie van het aantal leden van erkende omnisportfederaties (1985-1999) in Vlaanderen naar sportvoorkeur, aangevuld met gemiddelde jaarlijkse groei (GJG 1985-1999, in percentages)*

	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	GJG
Senioren sport										36 378	39 834	34 675	39 516	39 787	43 460	3,62
Bedrijfssport	106 902	97 499	96 767	95 068	81 087	83 435	109 194	86 132	83 764	85 122	82 004	83 194	81 293	79 371	79 559	-2,09
Hengel- en dierensport	4 807	6 224	8 780	10 767	12 001	15 153	15 680	16 108	15 960	14 560	13 690	13 741	13 776	14 145	14 556	8,24
Internat. volkssporten	2 861	3 289	3 373	3 766	3 875	4 252	5 123	5 649	6 237	6 640	7 266	14 097	14 958	16 194	16 716	13,44
Traditionele sport	6 783	6 907	6 233	6 590	6 564	6 562	6 541	6 540	6 585	6 599	6 569	6 619	6 277	5 343	5 316	-1,73
Gehandicaptensport	5 183	5 577	6 338	5 921	6 245	6 194	6 769	6 832	7 149	7 687	7 837	8 379	8 378	9 607	9 694	4,57
Studentensport	12 475	14 970	17 720	18 970	19 850	26 850	36 000	85 170	92 520	98 100	34 990	34 990	34 990	34 990	38 752	8,43
Luchtsport	1 891	1 865	1 982	2 015	1 869	2 142	2 084	2 091	2 071	2 104	1 957	3 577	3 740	3 597	3 235	2,02
Overige omnisport	123 600	124 420	142 036	153 595	141 920	141 910	148 884	136 324	138 935	145 360	155 474	152 660	154 333	156 089	163 486	3,62

Bron: eigen bewerking op basis van administratieve gegevens van Bloso, Afdeling Subsidiering

Tabel 5.14 Evolutie van het aantal leden van erkende sportfederaties (inclusief KBVB, KBBB, KBWB, exclusief omnisportfederaties) (2000-2009) in Vlaanderen naar sportvoorkeur, aangevuld met gemiddelde jaarlijkse groei (GJG 2000-2009, in percentages)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	GJG
Voetbal	322 889	320 014	317 518	336 711	321 325	322 199	301 964	328 894	327 038	325 315	0,08
Tennis	114 984	118 778	131 281	142 189	150 098	149 555	150 348	150 095	148 376	147 746	2,82
Gymnastiek	82 037	81 320	80 601	92 882	94 946	100 315	102 837	102 354	108 150	107 305	3,03
Sportief fietsen	20 727	23 285	23 773	25 940	28 883	32 360	40 468	50 137	66 707	89 405	17,63
Sportief wandelen	64 900	64 302	55 723	57 669	59 160	61 205	62 363	62 220	62 272	62 264	-0,46
Basketbal	48 792	48 375	46 439	44 634	43 685	40 986	41 149	43 832	43 117	44 499	-1,02
Volleybal	36 429	36 416	37 034	38 479	39 142	39 238	39 440	40 218	40 075	38 363	0,58
Atletiek	17 876	18 705	22 910	24 456	32 093	36 103	41 835	40 381	38 285	37 696	8,64
Paardensport	24 561	24 686	25 284	27 203	26 448	30 077	30 923	32 323	33 968	36 632	4,54
Zwemmen	32 268	31 871	30 770	31 861	31 390	29 940	32 025	33 146	34 088	34 714	0,82
Golf	23 294	24 195	25 096	25 549	26 346	27 914	29 046	30 406	31 400	32 223	3,67
Watersport	36 575	34 567	36 882	37 785	32 443	33 223	33 269	31 799	32 194	31 676	-1,59
Dans	28 358	28 240	28 085	28 821	30 831	29 706	31 200	31 990	31 837	31 319	1,11
Vechtsport (zonder judo)	23 873	22 019	18 547	17 972	17 705	18 862	18 751	19 511	20 648	21 415	-1,20
Badminton	12 718	13 026	14 174	15 724	17 119	17 768	18 252	18 475	18 516	18 994	4,56
Schietsport	15 262	14 445	12 383	12 548	12 613	11 996	13 701	20 163	18 704	17 797	1,72
Judo	20 463	21 471	19 610	20 890	18 504	18 589	18 017	17 826	17 997	17 757	-1,56
Bergsport	15 336	14 859	14 686	14 803	14 469	14 307	14 608	14 761	14 642	14 655	-0,50
Diepzeeduiken	10 273	10 113	10 346	10 514	10 574	10 472	10 567	10 325	10 330	10 028	-0,27
Tafeltennis	7 863	7 795	7 914	7 802	7 935	8 059	8 109	8 174	8 013	8 101	0,33
Krachtbal	7 050	8 173	8 376	8 373	8 006	8 377	7 778	6 964	0	0	-0,18
Korfbal	6 887	6 519	6 360	6 576	6 655	6 792	6 681	6 256	6 118	6 045	-1,44
Fitness	6 264	5 354	5 386	5 543	5 603	5 354	5 389	5 404	5 447	5 504	-1,43
Handbal	5 332	5 191	5 016	5 068	5 040	4 976	5 048	5 163	5 119	5 031	-0,64
Motorsport	6 208	5 322	4 436	4 224	3 497	3 338	3 004	3 196	3 999	3 933	-4,95
Rugby	1 525	1 539	1 560	1 616	1 843	2 058	2 282	2 523	2 772	3 048	8,00
Squash	4 061	4 003	3 771	3 405	3 194	3 121	3 124	3 333	3 083	3 033	-3,19
Kano	3 221	3 215	3 174	2 781	2 803	2 736	2 618	2 795	2 920	2 926	-1,06
Reddend zwemmen	3 538	3 642	3 736	3 856	3 927	3 913	3 524	3 069	2 831	2 661	-3,12
Triatlon	1 550	1 506	1 535	1 577	1 721	1 798	2 041	2 323	2 353	2 661	6,19
Skisport	1 519	2 044	3 574	3 135	1 873	2 013	2 114	2 192	2 057	2 095	3,64
Baseball en softball	1 699	1 622	1 604	1 645	1 729	1 880	1 900	1 950	1 762	1 769	0,45
Rollersport	1 584	1 584	1 584	1 597	1 611	1 945	1 591	1 823	1 882	1 696	0,76
Kunstschaatsen	630	865	1 100	1 145	1 145	1 098	1 035	1 572	1 727	1 669	11,43
Oriëntatielopen	1 707	1 583	1 558	1 573	1 559	1 514	1 543	1 515	1 561	1 518	-1,30
Roeien	1 554	1 730	1 536	1 709	1 744	1 584	1 511	1 669	1 749	1 513	-0,30
Schermen	1 530	1 139	748	787	970	993	1 102	1 102	1 216	1 291	-1,87

Bron: eigen bewerking op basis van administratieve gegevens van Bloso, Afdeling Subsidiëring

Tabel 5.15 Evolutie van het aantal leden van erkende omnisportfederaties (2000-2009) in Vlaanderen naar sportvoorkeur, aangevuld met gemiddelde jaarlijkse groei (GJG 2000-2009, in percentages)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	GJG
Senioren sport	44 268	43 317	44 151	44 022	44 400	45 550	46 503	47 585	47 942	46 093	0,45
Bedrijfssport	22 522	23 410	23 253	23 042	25 520	22 670	22 732	25 204	27 127	27 652	2,31
Hengel- en dierensport	14 349	15 081	15 813	20 546	19 452	19 496	19 887	20 946	20 955	21 501	4,60
Internationale volksporten	10 244	10 538	10 832	10 832	10 231	10 650	10 722	10 757	12 889	12 889	2,58
Traditionele sport	12 098	12 136	12 174	12 134	11 773	12 377	12 020	12 547	12 440	12 104	0,01
Gehandicaptensport	8 937	8 839	9 494	9 147	8 881	8 326	8 680	9 110	9 393	9 623	0,83
Studentensport	6 128	5 303	5 895	6 077	6 256	5 927	5 911	6 190	5 851		-0,58
Luchtsport	117 692	118 589	112 073	115 619	121 477	128 304	133 237	145 356	147 825	147 890	2,57
Overige omnisport	44 268	43 317	44 151	44 022	44 400	45 550	46 503	47 585	47 942	46 093	0,45

Bron: eigen bewerking op basis van administratieve gegevens van Bloso, Afdeling Subsidiëring

In Tabel 5.16 brengen we de groeicijfers uit de voorgaande tabellen samen en vullen we deze aan met de gemiddelde jaarlijkse groei (GJG) over de hele periode 1985 tot en met 2009. Zeven sporten zijn jaarlijks meer dan vijf procent gegroeid, meer bepaald sportief fietsen, paardensport, fitness, reddend zwemmen, triatlon, oriëntatielopen en rugby. De eerste zes sporten zijn individuele sporten, enkel rugby is een teamsport. De overige teamsporten kenden een lage gemiddelde jaarlijkse groei (GJG).

Tabel 5.16 *Gemiddelde jaarlijkse groei (in percentages) en de toename van het aantal leden (in absolute aantallen) in erkende sportfederaties (en de KBVB, KBWB, KBBB) in Vlaanderen voor de periode 1985-1999 en 2000-2009*

	GJG 1985-1999	GJG 2000-2009	GJG 1985-2009	Evolutie van aantal leden 1985-1999	Evolutie van aantal leden 2000-2009	Evolutie van aantal leden 1985-2009
Voetbal	0,69	0,08	0,66	+28 171	+2 426	+47 507
Tennis	1,42	2,82	2,13	+19 431	+32 762	+58 581
Gymnastiek	-0,35	3,03	0,77	-4 214	+25 268	+18 129
Sportief fietsen	8,83	17,63	12,27	+12 637	+68 678	+83 840
Sportief wandelen	5,07	-0,46	2,86	+31 635	-2 636	+30 583
Basketbal	2,75	-1,02	1,33	+14 985	-4 293	+12 127
Volleybal	0,12	0,58	-0,29	+715	+1 934	-2 818
Atletiek	1,12	8,64	3,79	+2 610	+19 820	+22 260
Paardensport	4,27	4,54	5,52	+8 016	+12 071	+26 546
Zwemmen	4,99	0,82	3,72	+14 095	+2 446	+20 282
Golf	/	3,67	3,67	/	+8 929	+32 223
Watersport	0,28	-1,59	0,18	+1 229	-4 899	+1 310
Dans	-1,08	1,11	-0,67	-5 209	+2 961	-5 500
Vechtsport (zonder judo)	6,06	-1,20	3,28	+12 624	-2 458	+11 548
Badminton	4,85	4,56	4,85	+5 726	+6 276	+12 905
Schietsport	4,16	1,72	3,77	+5 641	+2 535	+10 473
Judo	0,11	-1,56	-0,08	+269	-2 706	-365
Bergsport	4,88	-0,50	1,90	+8 848	-681	+5 324
Diepzeeduiken	5,54	-0,27	3,24	+4 158	-245	+10 028
Tafeltennis	1,41	0,33	-0,70	+1 287	+238	-1 498
Krachtbal ¹²	0,83	-0,18	0,44	+1 418	-86	+646
Korfbal	0,12	-1,44	0,32	+540	-842	+450
Fitness	22,45	-1,43	12,94	+1 412	-760	+5 504
Handbal	1,23	-0,64	0,69	+799	-301	+766
Motorsport	/	-4,95	-4,95	/	-2 275	+3 933
Rugby	5,93	8,00	8,20	+571	+1 523	+2 588
Squash	15,57	-3,19	1,11	+4 058	-1 028	+3 033
Kano	2,33	-1,06	0,93	+889	-295	+585
Reddend zwemmen	17,58	-3,12	7,71	+2 438	-877	+2 661
Triatlon	0,70	6,19	5,64	+1 270	+1 111	+2 661
Skisport	/	3,64	3,64	/	+576	+2 095
Baseball en softball	2,95	0,45	1,98	+554	+70	+665
Rollersport	2,18	0,76	1,31	+438	+112	+455
Kunstschaatsen	3,67	11,43	3,37	+495	+1 039	+915
Oriëntatielopen	12,11	-1,30	5,10	+1 061	-189	+1 518
Roeien	1,40	-0,30	0,60	+281	-41	+201
Scheren	2,18	-1,87	3,33	+207	-239	+703
Gewichtheffen	-4,66	/	0,66	-495	/	/

Bron: eigen bewerking op basis van administratieve gegevens van Bloso, Afdeling Subsidiëring

¹² De cijfers van krachtbal zijn gebaseerd op het jaar 2007.

1.3.2 Evolutie van de federaties die één sporttak aanbieden versus de omnisportfederaties

Vanaf 2005 beschikken we naast het aantal leden van de federaties die één sporttak aanbieden ook voor de omnisportfederaties over het aantal leden per sporttak. Tabel 5.17 geeft voor 2005 en 2009 een overzicht van de populariteit van de verscheidene sporttakken bij zowel de omnisportfederaties als de federaties die één sporttak aanbieden (behalve voor roeien, rollersport en fitness). Daarnaast schetsen we per sporttak de verhouding tussen enerzijds de sporters die beroep doen op een federatie die één sporttak aanbiedt en anderzijds het aantal omnisporters.

Bovenaan Tabel 5.17 staan de sporttakken die in 2009 relatief het laagste scoorden wat betreft het aantal omnisporters. Uit de tabel blijkt dat clubsporters zich bij voorkeur aansluiten bij unisportfederaties en recreatieve sportfederaties, beiden federaties die één sporttak aanbieden. Toch mag men het belang van omnisportfederaties niet onderschatten. Voor bepaalde sporttakken zoals tafeltennis, sportief wandelen, zwemmen en skisport zijn er meer mensen aangesloten bij een omnisportfederatie dan bij een federatie die één sporttak aanbiedt. Met de cijfers van krachtbal moeten we voorzichtig zijn, aangezien de cijfers van de Vlaamse Krachtbalfederatie voor 2009 ontbreken omdat deze federatie vanaf dat jaar niet meer voorkomt op de lijst van de erkende sportfederaties.

Uit de totaalcijfers blijkt dat het aandeel leden dat is aangesloten bij de omnisportfederaties aan het stijgen is. Terwijl de verhouding tussen het aantal sporters bij sportfederaties die één sporttak aanbieden en omnisporters in 2005 3,13 bedroeg, is dit in 2009 gedaald tot 2,68.

Tabel 5.17 Aantal leden per sporttak dat aangesloten is bij erkende omnisportfederaties in Vlaanderen versus erkende federaties die één sporttak aanbieden (inclusief KBVB, KBWB, KBBB) in 2005 en 2009, aangevuld met de verhouding tussen beiden

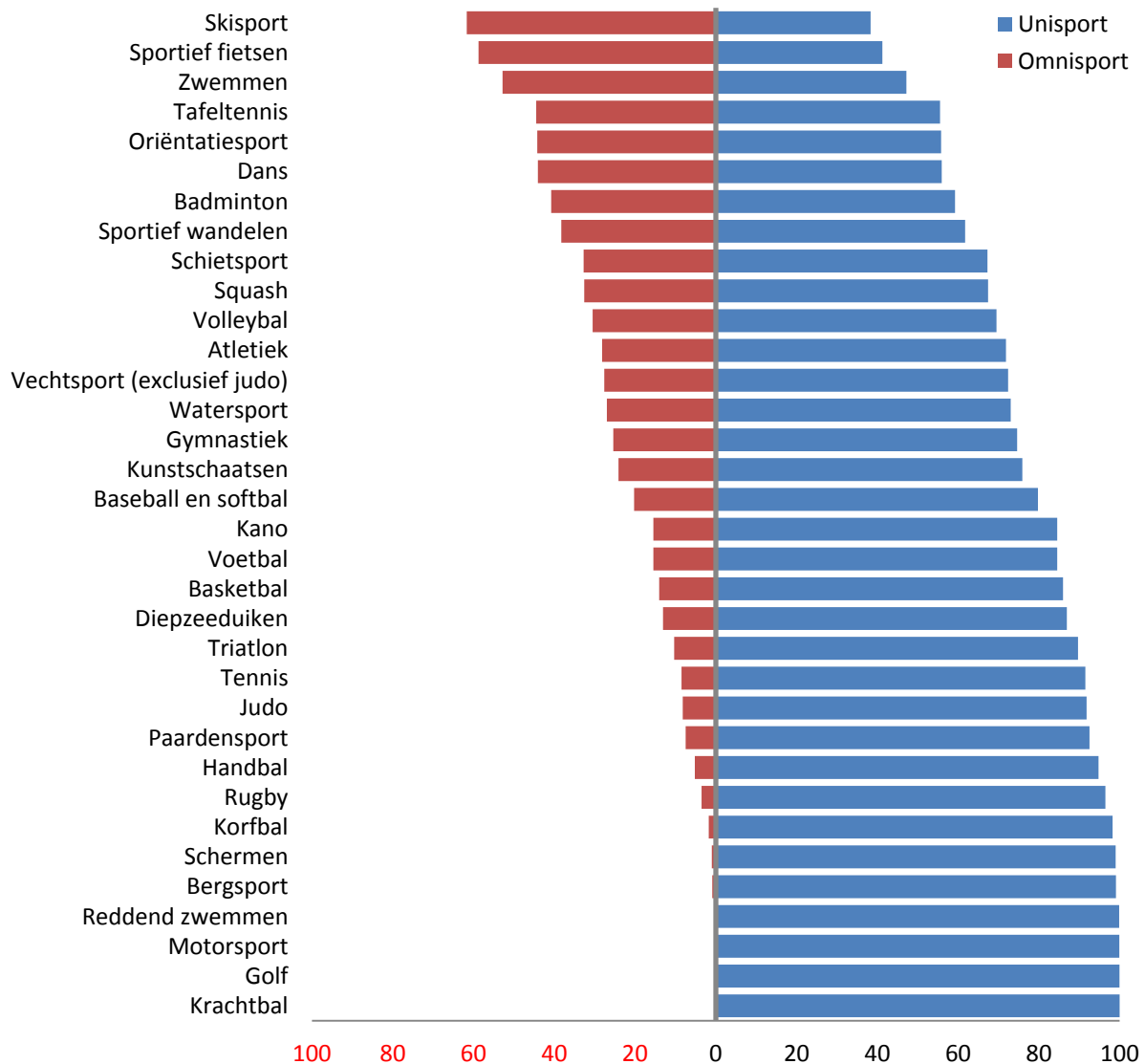
	2005			2009		
	Aantal leden bij unisport-federatie	Aantal leden bij omnisport-federatie	Ratio (één sporttak /omnisport)	Aantal leden bij unisport-federatie	Aantal leden bij omnisport-federatie	Ratio (één sporttak /omnisport)
Golfen	27 914	10	2 791,40	32 223	0	/
Motorsport	3 338	3	1 112,67	3 933	0	/
Reddend zwemmen	3 913	5	782,60	2 661	0	/
Bergsport	14 307	130	110,05	14 655	189	77,47
Scheren	993	10	99,30	1 291	19	67,56
Paardensport	30 077	2 428	12,39	36 632	860	42,62
Rugby	2 058	75	27,44	3 048	78	39,04
Korfbal	6 792	121	56,13	6 045	176	34,37
Handbal	4 976	274	18,16	5 031	223	22,55
Baseball en softball	1 880	477	3,94	1 769	97	18,16
Tennis	149 555	13 873	10,78	147 746	8 886	16,63
Kano	2 736	501	5,46	2 926	213	13,71
Judo	18 589	1 661	11,19	17 757	1 384	12,83
Triatlon	1 798	207	8,69	2 661	270	9,85
Basketbal	40 986	6 686	6,13	44 499	5 862	7,59
Diepzeeduiken	10 472	1 576	6,64	10 028	1 526	6,57
Kunstschaatsen	1 098	349	3,15	1 669	300	5,57
Voetbal	322 199	58 960	5,46	325 315	60 401	5,39
Vechtsport (exclusief judo)	18 862	7 202	2,62	21 415	6 836	3,13
Watersport	33 223	12 275	2,71	31 676	11 548	2,74
Gymnastiek	100 315	34 154	2,94	107 305	43 456	2,47
Volleybal	39 238	17 232	2,28	38 363	17 361	2,21
Squash	3 121	1 508	2,07	3 033	1 388	2,18
Oriëntatietlopen	1 514	1 200	1,26	1 518	728	2,08
Schietsport	11 996	5 841	2,05	17 797	8 997	1,98
Atletiek	36 103	14 151	2,55	37 696	20 719	1,82
Sportief fietsen	32 360	46 140	0,70	89 405	68 414	1,31
Dans	29 706	23 408	1,27	31 319	29 801	1,05
Badminton	17 768	12 234	1,45	18 994	18 262	1,04
Tafeltennis	8 059	6 460	1,25	8 101	8 592	0,94
Sportief wandelen	61 205	37 944	1,61	62 264	71 720	0,87
Zwemmen	29 940	33 526	0,89	34 714	41 137	0,84
Skisport	2 013	3 242	0,62	2 095	2 662	0,79
Krachtbal	8 377	0	/	0	2 065	0,00
Totaal	1 077 481	343 863	3,13	1 165 584	434 172	2,68

Bron: eigen bewerking op basis van administratieve gegevens van Bloso, Afdeling Subsidiëring

Aan de hand van een totemgrafiek kunnen we op een overzichtelijke manier de verhouding weergeven tussen het aantal leden per sporttak dat is aangesloten bij een unisportfederatie versus een omnisportfederatie (Figuur 5.16). De totale balk komt per sporttak overeen met honderd procent. De som van de oppervlakten van de balken die zich links in de figuur bevinden is duidelijk

kleiner dan de som van de oppervlakten van de balken die zich rechts in de figuur bevinden, hetgeen aantoont dat het merendeel van de sportclubleden aangesloten is bij een sportfederatie die één sporttak aanbiedt.

Figuur 5.16 *Verhouding tussen het aantal leden dat voor de beoefening van een bepaalde sporttak is aangesloten bij een erkende omnisportfederatie versus een erkende sportfederatie die één sporttak aanbiedt (inclusief KBVB, KBWB, KBBB) in Vlaanderen, anno 2009*

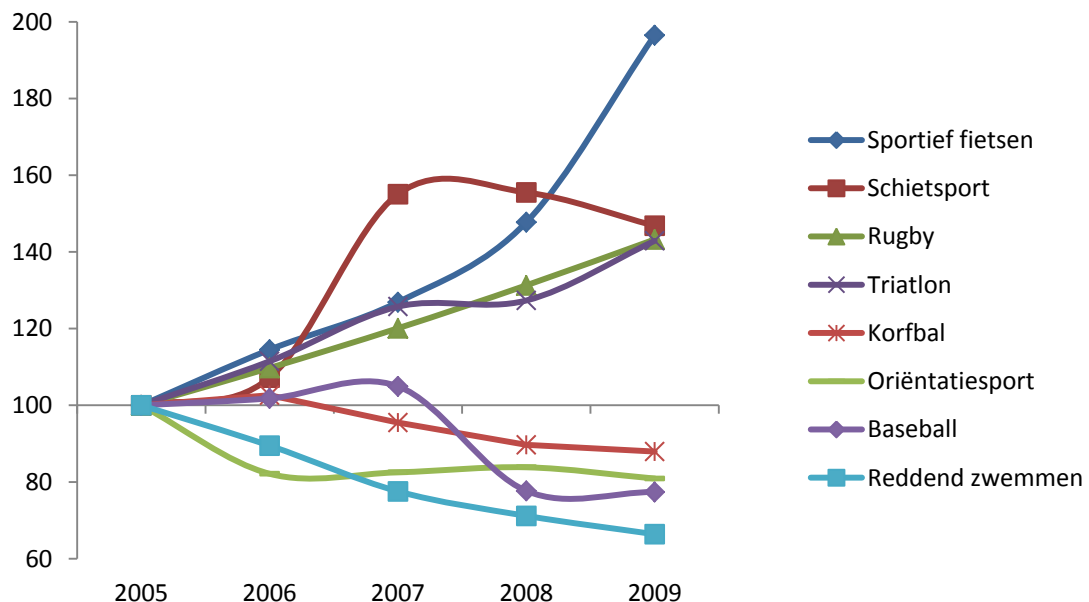

Bron: eigen bewerking op basis van administratieve gegevens van Bloso, Afdeling Subsidiëring

Op basis van de bovenstaande gegevens is het mogelijk om de sinds 2005 sterkst gegroeide clubsporten te identificeren. De cijfers werden gecorrigeerd naar algemene bevolkingstoename in Vlaanderen.

In Figuur 5.17 geven we de vier grootste stijgers en de vier grootste dalers weer. Sportief fietsen komt uit deze figuur duidelijk als winnaar naar boven, gevolgd door schietsport, rugby en triatlon. Bij de grootste dalers behoren reddend zwemmen, baseball, oriëntatiesport en korfbal. Het is belangrijk om in acht te nemen dat in deze figuur gekeken wordt naar het aantal aangesloten leden bij erkende sportfederaties. Deze figuur doet dus enkel uitspraak over de clubgeorganiseerde sport. Krachtbal werd niet opgenomen wegens het feit dat Vlaamse Krachtbalfederatie sinds 2008 niet meer wordt erkend door de Vlaamse overheid.

Figuur 5.17 Evolutie van de vier sterkst gestegen en vier sterkst gedaalde sporttakken sinds 2005, opgeteld voor sportfederaties die één sporttak aanbieden (inclusief KBVB, KBWB, KBBB) en voor omnisportfederaties in Vlaanderen, uitgedrukt ten opzichte van het basisjaar 2005

Bron: eigen bewerking op basis van administratieve gegevens van Bloso, Afdeling Subsidiëring

1.3.3 Evolutie van de clubsportvoorkeur naar geslacht

In de twee volgende paragrafen houden we alleen rekening met de cijfers van de sportfederaties die zich op één sportvorm focussen. Voor de omnisportfederaties zijn immers geen gegevens beschikbaar wat de sportvoorkeur naar geslacht en leeftijd betreft. Het is bijgevolg enkel mogelijk om de omnisportfederaties per sport te groeperen (cf. supra), of om alle omnisportfederaties samen te nemen (dus niet opgesplitst naar sporttak), en vervolgens een opsplitsing te maken naar geslacht en naar leeftijd. Conform de tweede optie nemen we een aparte categorie 'omnisport' op in onze analyse.

In Tabel 5.18 nemen we een opdeling op van de verschillende sporten naar geslacht, waarbij de volgorde bepaald is op basis van het jaar 2009. Wanneer we naar de cijfers kijken, komt duidelijk

naar voren dat de meeste sporttakken meer mannelijke dan vrouwelijke clubleden tellen. Gymnastiek, kunstschaatsen en dans zijn daarentegen voorbeelden van sporten die in hoofdzaak populair zijn bij de vrouwelijke bevolking.

Daarnaast hebben we ook een categorie ‘totaal’ opgesteld, die als vergelijkingsbasis kan dienen. Zo kunnen we bijvoorbeeld vaststellen dat omnisportclubs gemiddeld gezien meer vrouwelijke leden tellen dan dat het geval is voor de totale clubsportpopulatie.

Tabel 5.18 Evolutie van het aandeel mannelijke en vrouwelijke leden van erkende sportfederaties in Vlaanderen (inclusief de KBVB) per sporttak voor de periode van 2000 tot en met 2009, in percentages

	2000		2001		2002		2003		2004		2005		2006		2007		2008		2009	
	M	V	M	V	M	V	M	V	M	V	M	V	M	V	M	V	M	V	M	V
Motorsport	95,0	5,0	95,0	5,0	95,1	4,9	92,0	8,0	93,5	6,5	93,6	6,4	94,8	5,2	94,9	5,1	95,5	4,5	94,5	5,5
Voetbal	96,1	3,9	95,6	4,4	95,4	4,6	95,4	4,6	95,5	4,5	95,2	4,8	95,0	5,0	95,0	5,0	94,9	5,1	94,0	6,0
Schietsport	89,8	10,2	89,9	10,1	90,4	9,6	90,3	9,7	89,8	10,2	90,0	10,0	90,7	9,3	91,8	8,2	91,6	8,4	91,6	8,4
Rugby	87,6	12,4	90,4	9,6	89,8	10,2	89,0	11,0	89,1	10,9	88,6	11,4	89,5	10,5	88,2	11,8	88,4	11,6	87,7	12,3
Tafeltennis	86,4	13,6	86,3	13,7	86,6	13,4	86,7	13,3	87,2	12,8	87,1	12,9	87,0	13,0	87,0	13,0	87,1	12,9	87,1	12,9
Squash	77,1	22,9	79,8	20,2	81,4	18,6	80,9	19,1	80,3	19,7	81,1	18,9	80,7	19,3	81,1	18,9	81,5	18,5	83,0	17,0
OSV ¹	84,4	15,6	84,5	15,5	84,6	15,4	84,1	15,9	84,4	15,6	83,8	16,2	83,2	16,8	82,1	17,9	82,5	17,5	81,7	18,3
Triatlon	87,2	12,8	87,7	12,3	85,4	14,6	85,2	14,8	83,9	16,1	83,1	16,9	83,2	16,8	83,4	16,6	83,0	17,0	81,6	18,4
Bedrijfssport	80,9	19,1	80,2	19,8	80,9	19,1	80,9	19,1	81,7	18,3	81,7	18,3	81,5	18,5	82,4	17,6	82,5	17,5	80,9	19,1
Base en softball	76,6	23,4	77,4	22,6	74,7	25,3	74,5	25,5	74,0	26,0	73,7	26,3	75,3	24,7	76,1	23,9	77,5	22,5	77,0	23,0
Schermen	71,8	28,2	71,9	28,1	75,3	24,7	74,5	25,5	75,1	24,9	76,0	24,0	74,5	25,5	74,6	25,4	79,6	20,4	76,4	23,6
Judo	71,4	28,6	72,2	27,8	72,9	27,1	73,2	26,8	74,6	25,4	74,6	25,4	75,6	24,4	75,5	24,5	75,8	24,2	76,4	23,6
Diepzeeduiken	78,4	21,6	77,4	22,6	78,3	21,7	78,6	21,4	77,5	22,5	76,8	23,2	76,1	23,9	76,0	24,0	76,2	23,8	76,3	23,7
Vechtsport	74,5	25,5	74,9	25,1	73,0	27,0	74,0	26,0	74,0	26,0	73,6	26,4	74,5	25,5	73,9	26,1	75,6	24,4	76,0	24,0
Basketbal	78,2	21,8	77,7	22,3	77,0	23,0	77,1	22,9	77,0	23,0	76,7	23,3	76,5	23,5	76,9	23,1	76,5	23,5	75,8	24,2
Sportief fietsen	94,8	5,2	94,7	5,3	94,4	5,6	93,8	6,2	93,2	6,8	92,5	7,5	88,1	11,9	83,2	16,8	78,3	21,7	74,7	25,3
Kano	68,6	31,4	69,5	30,5	69,1	30,9	71,4	28,6	71,7	28,3	71,6	28,4	72,6	27,4	73,0	27,0	73,2	26,8	73,7	26,3
Watersport	67,8	32,2	67,7	32,3	65,0	35,0	66,9	33,1	70,3	29,7	70,5	29,5	70,0	30,0	69,7	30,3	69,5	30,5	69,4	30,6
Handbal	66,8	33,2	67,4	32,6	67,1	32,9	67,4	32,6	68,4	31,6	68,6	31,4	68,6	31,4	68,4	31,6	67,3	32,7	67,8	32,2
Roeien	66,6	33,4	67,3	32,7	69,1	30,9	67,7	32,3	68,3	31,7	69,2	30,8	66,8	33,2	65,1	34,9	68,1	31,9	67,4	32,6
Oriëntatielopen	69,8	30,2	70,6	29,4	71,1	28,9	71,3	28,7	71,5	28,5	71,3	28,7	68,6	31,4	68,0	32,0	66,6	33,4	67,1	32,9
Totaal	67,7	32,3	67,5	32,5	67,0	33,0	66,7	33,3	66,1	33,9	65,7	34,3	64,8	35,2	65,3	34,7	65,2	34,8	65,0	35,0
Skisport	59,8	40,2	62,2	37,8	60,8	39,2	62,1	37,9	67,9	32,1	65,9	34,1	65,9	34,1	66,7	33,3	65,4	34,6	64,3	35,7
Golf	62,3	37,7	62,3	37,7	62,3	37,7	62,5	37,5	63,0	37,0	64,5	35,5	63,5	36,5	63,7	36,3	63,7	36,3	64,0	36,0
Krachtbal	62,9	37,1	62,7	37,3	63,6	36,4	63,1	36,9	63,2	36,8	63,7	36,3	63,2	36,8	63,5	36,5	NB	NB	NB	NB
Reddend zwemmen	60,1	39,9	62,2	37,8	61,8	38,2	61,4	38,6	61,7	38,3	62,0	38,0	61,9	38,1	62,0	38,0	62,8	37,2	63,2	36,8
Bergsport	62,4	37,6	62,7	37,3	62,7	37,3	62,8	37,2	63,3	36,7	63,1	36,9	63,0	37,0	63,1	36,9	61,9	38,1	62,1	37,9
Omnisport	61,0	39,0	60,4	39,6	60,9	39,1	61,0	39,0	61,2	38,8	60,1	39,9	60,4	39,6	59,5	40,5	60,6	39,4	60,9	39,1
Badminton	59,8	40,2	60,1	39,9	59,0	41,0	57,6	42,4	56,7	43,3	57,5	42,5	58,1	41,9	58,4	41,6	59,0	41,0	59,7	40,3
Gehandicaptensport	52,2	47,8	54,1	45,9	56,4	43,6	55,4	44,6	55,7	44,3	56,7	43,3	55,3	44,7	56,7	43,3	58,3	41,7	57,8	42,2

Tennis	59,2	40,8	58,7	41,3	57,4	42,6	56,8	43,2	56,5	43,5	56,5	43,5	56,4	43,6	56,4	43,6	56,5	43,5	56,7	43,3
Studentensport	54,3	45,7	52,6	47,4	53,9	46,1	54,5	45,5	56,4	43,6	58,0	42,0	53,9	46,1	51,7	48,3	51,9	48,1	NB	NB
Zwemmen	47,9	52,1	48,3	51,7	48,6	51,4	49,0	51,0	49,3	50,7	49,5	50,5	49,9	50,1	49,7	50,3	50,1	49,9	50,5	49,5
Korfbal	49,4	50,6	48,7	51,3	48,7	51,3	49,7	50,3	49,4	50,6	50,4	49,6	50,8	49,2	49,9	50,1	49,7	50,3	49,9	50,1
Sportief wandelen	51,0	49,0	50,8	49,2	50,7	49,3	50,7	49,3	50,5	49,5	50,3	49,7	50,1	49,9	49,9	50,1	49,9	50,1	49,8	50,2
Atletiek	59,2	40,8	57,9	42,1	52,5	47,5	50,3	49,7	44,4	55,6	44,2	55,8	41,1	58,9	42,8	57,2	44,8	55,2	46,3	53,7
Rollersport	51,0	49,0	51,0	49,0	51,0	49,0	51,3	48,7	52,6	47,4	52,4	47,6	49,6	50,4	46,5	53,5	45,7	54,3	45,2	54,8
Volleybal	47,4	52,6	46,5	53,5	45,8	54,2	45,5	54,5	45,6	54,4	45,3	54,7	44,7	55,3	44,5	55,5	44,2	55,8	43,8	56,2
Senioren sport	40,0	60,0	40,4	59,6	40,8	59,2	40,9	59,1	40,7	59,3	41,1	58,9	41,0	59,0	41,1	58,9	41,0	59,0	40,0	60,0
Paardensport	44,9	55,1	44,2	55,8	43,6	56,4	41,6	58,4	41,2	58,8	39,6	60,4	38,7	61,3	37,7	62,3	36,7	63,3	35,9	64,1
Dans	42,2	57,8	40,9	59,1	39,2	60,8	36,9	63,1	35,8	64,2	33,8	66,2	33,1	66,9	31,8	68,2	30,3	69,7	28,3	71,7
Gymnastiek	23,6	76,4	24,7	75,3	24,2	75,8	24,3	75,7	23,5	76,5	23,8	76,2	23,5	76,5	23,3	76,7	23,5	76,5	23,4	76,6
Kunstschaatsen	21,0	79,0	21,0	79,0	21,0	79,0	20,2	79,8	20,2	79,8	17,1	82,9	16,5	83,5	13,5	86,5	13,1	86,9	12,0	88,0

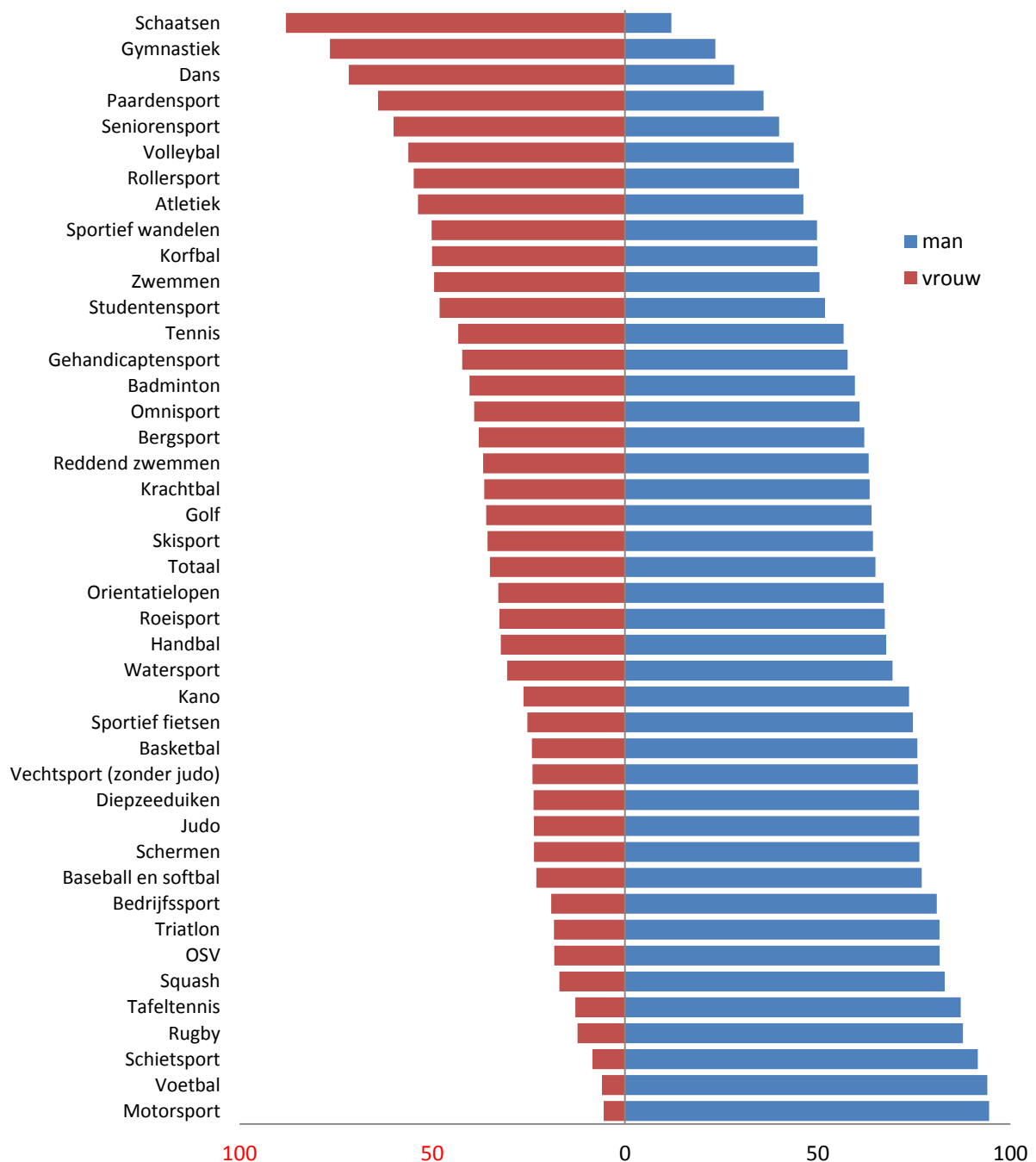
Bron: eigen bewerking op basis van administratieve gegevens van Bloso, Afdeling Subsiëring

¹OSV = Organisaties voor de Sportieve Vrije Tijdsbesteding

NB = Niet beschikbaar

In Figuur 5.18 hebben we voor 2009 de verhouding tussen het aantal mannelijke en vrouwelijke clubsportleden grafisch weergegeven. Deze tabel toont op een overzichtelijke manier aan dat het merendeel van de clubsporten een groter aantal mannelijke dan vrouwelijke leden heeft.

Figuur 5.18 *Verhouding tussen het aantal mannelijke en vrouwelijke leden van erkende sportfederaties (inclusief KBVB) in Vlaanderen per sporttak, anno 2009*

Bron: eigen bewerking op basis van administratieve gegevens van Bloso, Afdeling Subsidiëring
OSV = Organisaties voor de Sportieve Vrije Tijdsbesteding

In Tabel 5.19 staat de gemiddelde jaarlijkse groei (GJG) van de verschillende sporttakken beschreven voor de periode 2000 tot en met 2009, voor zowel mannen als vrouwen. Bovenaan de tabel staan de sporten die relatief gezien het meeste mannen tellen, zoals aangeduid door de ratio in de laatste kolom. Uit de totale groeicijfers komt naar voren dat het aantal vrouwen in de clubgeorganiseerde sport het laatste decennium een hogere gemiddelde jaarlijkse groei vertoont (2,45) dan de groei van het aantal mannen (1,09). In voetbal en sportief fietsen is het verschil het meest uitgesproken. Terwijl de wandelsport in clubverband minder populair is in 2009 dan rond de eeuwwisseling, kan de georganiseerde fietssport zeer hoge groeicijfers voorleggen.

Daarnaast hebben we in Tabel 5.19 door het cijfer rood te kleuren per sporttak aangeduid welk geslacht de hoogste groei (of laagste daling) optekende tussen 2000 en 2009. Voor 23 sporten kunnen de vrouwen de beste groei voorleggen, terwijl de mannen voor 19 sporten een hogere groei dan de vrouwen hebben.

Tabel 5.19 Gemiddelde jaarlijkse groei (GJG) tussen 2000 en 2009 van het aantal leden van erkende sportfederaties in Vlaanderen (inclusief KBVB) per sporttak naar geslacht, aangevuld met de verhouding tussen het aantal mannen en vrouwen

	Gemiddelde jaarlijkse groei 2000-2009		Ratio
	man	vrouw	Man/vrouw
Motorsport	-5,00	-3,89	17,12
Voetbal	-0,16	4,87	15,72
Schietsport	1,94	-0,39	10,84
Rugby	8,01	7,91	7,13
Tafeltennis	0,42	-0,25	6,77
Squash	-2,41	-6,29	4,87
OSV ¹	2,18	4,42	4,45
Triatlon	5,41	10,53	4,43
Bedrijfspport	2,30	2,31	4,23
Baseball en softball	0,51	0,25	3,35
Schermen	-1,20	-3,77	3,23
Judo	-0,82	-3,63	3,23
Diepzeeduiken	-0,57	0,79	3,22
Vechtsport	-1,26	-2,40	3,17
Basketbal	-1,35	0,10	3,14
Sportief fietsen	14,56	40,32	2,95
Kano	-0,27	-2,98	2,80
Watersport	-1,32	-2,16	2,27
Handbal	-0,48	-0,98	2,10
Roeien	-0,16	-0,57	2,07
Oriëntatielopen	-1,72	-0,37	2,04
Skisport	4,48	2,28	1,80
Golf	3,97	3,16	1,78
Krachtbal	-0,03	-0,32	1,74
Reddend zwemmen	-2,57	-3,98	1,72
Bergsport	-0,57	-0,40	1,64
Omnisport	2,54	2,61	1,56
Badminton	4,53	4,59	1,48
Gehandicaptensport	1,97	-0,55	1,37
Tennis	2,33	3,51	1,31
Studentensport	-1,13	0,05	1,08
Zwemmen	1,40	0,25	1,02
Korfbal	-1,31	-1,56	1,00
Sportief wandelen	-0,73	-0,19	0,99
Atletiek	5,72	12,01	0,86
Rollersport	-0,59	2,03	0,82
Volleybal	-0,32	1,34	0,78
Senioren sport	0,43	0,46	0,67
Paardensport	2,00	6,30	0,56
Dans	-3,27	3,56	0,40
Gymnastiek	2,97	3,05	0,31
Kunstschaatsen	-3,73	3,61	0,14
Totaal	1,09	2,45	1,85

Bron: eigen bewerking op basis van administratieve gegevens van Bloso, Afdeling Subsidieëring

¹OSV = Organisaties voor de Sportieve Vrijtijdsbesteding

1.3.4 Evolutie van de clubsportvoorkeur naar leeftijd

Tabel 5.20 geeft de verhouding weer tussen het aantal leden per sporttak naargelang de leeftijdscategorie waartoe ze behoren. De volgorde is afhankelijk van het relatieve aantal jeugdleden (leden jonger dan achttien jaar) in 2009. Uit de gemiddelde jaarlijkse groei (GJG) komt naar voren dat de jaarlijkse groei sterk kan verschillen naargelang de leeftijdscategorie. Zo is atletiek voornamelijk gegroeid bij de oudste leeftijdscategorie, terwijl bij schermen het aantal leden enkel is toegenomen bij de jongste leeftijdscategorie.

Tabel 5.20 Aandeel leden van erkende sportfederaties in Vlaanderen (inclusief KBVB) naar leeftijdscategorie voor de jaren 2000 en 2009, aangevuld met de gemiddelde jaarlijkse groei (GJG), in percentages

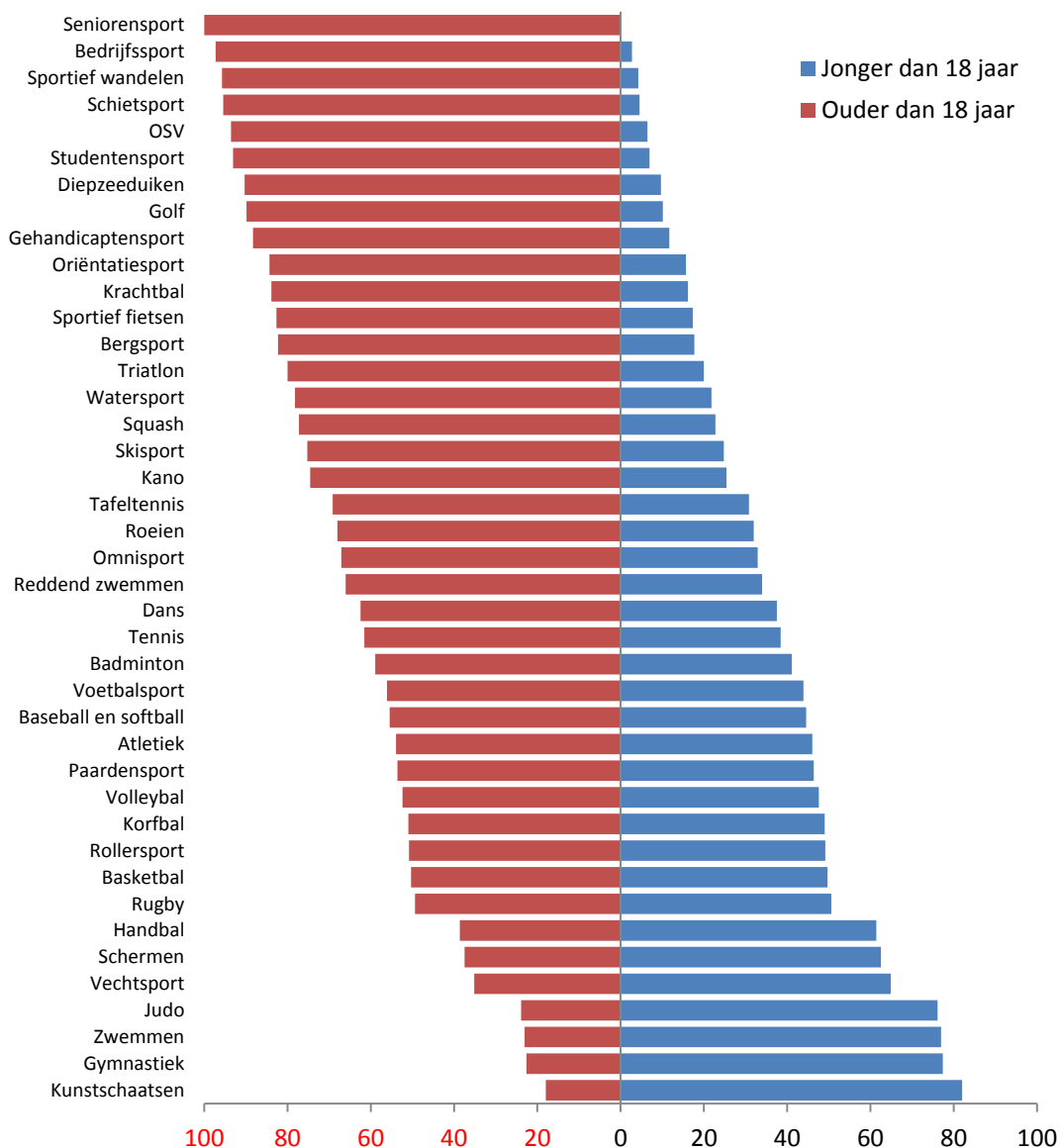
	2000			2009			GJG		
	≤18j	19-45j	>45j	≤18j	19-45j	>45j	≤18j	19-45j	>45j
Kunstschaatsen	/	/	/	82,0	12,6	5,4	/	/	/
Gymnastiek	73,0	18,0	9,0	77,4	13,8	8,8	3,7	0,0	2,8
Zwemmen	76,7	16,7	6,6	76,9	15,6	7,4	0,8	0,1	2,2
Judo	77,1	18,7	4,2	76,1	16,9	7,0	-1,7	-2,6	4,1
Vechtsport	58,8	37,3	3,9	64,9	26,9	8,2	-3,5	-7,9	3,8
Schermen	39,2	42,1	18,8	62,5	26,7	10,8	3,4	-6,7	-7,7
Handbal	54,4	42,7	2,8	61,4	36,0	2,6	0,7	-2,5	-1,7
Rugby	38,1	59,6	2,3	50,6	45,3	4,1	11,5	4,8	15,1
Basketbal	61,2	29,3	9,5	49,7	35,3	15,0	-3,3	1,1	4,2
Rollersport	68,2	23,3	8,5	49,2	32,5	18,3	-2,8	4,6	9,8
Korfbal	52,1	39,4	8,6	49,0	38,1	12,8	-2,1	-1,8	3,1
Volleybal	49,7	41,7	8,6	47,6	38,2	14,2	0,1	-0,4	6,2
Paardensport	47,0	42,4	10,6	46,4	37,4	16,3	4,4	3,1	9,6
Atletiek	58,9	30,9	10,3	46,1	33,6	20,4	5,7	9,7	17,2
Baseball en softball	40,4	52,6	7,0	44,5	49,2	6,3	1,6	-0,3	-0,8
Badminton	34,8	57,0	8,2	41,1	44,7	14,2	6,5	1,8	11,1
Tennis	32,1	44,0	23,9	38,4	35,6	26,0	4,9	0,4	3,8
Dans	26,3	42,4	31,3	37,5	30,7	31,8	5,2	-2,4	1,3
Reddend zwemmen	27,2	62,4	10,4	34,0	52,6	13,4	-0,7	-4,9	-0,3
Omnisport	29,8	49,2	21,0	32,9	39,6	27,5	3,7	0,1	5,7
Roeien	35,6	40,9	23,5	32,0	35,9	32,1	-1,5	-1,7	3,2
Tafeltennis	20,3	59,2	20,5	30,8	44,3	24,8	5,1	-2,8	2,5
Kano	25,7	48,6	25,7	25,4	42,3	32,2	-1,2	-2,6	1,5
Skisport	28,0	54,7	17,2	24,8	60,0	15,3	2,2	4,7	2,2
Squash	14,8	78,3	6,9	22,7	65,2	12,1	1,5	-5,1	3,0
Watersport	25,5	42,6	31,8	21,8	37,9	40,3	-3,3	-2,9	1,0
Triatlon	14,0	76,9	9,1	20,0	63,7	16,3	10,5	4,0	13,3
Bergsport	14,8	47,1	38,1	17,7	43,3	39,0	1,5	-1,4	-0,2
Fietsen	11,3	50,0	38,6	17,3	43,6	39,1	23,3	15,8	17,8
Voetbal	18,3	74,2	7,5	16,6	74,8	8,6	-1,4	-0,2	1,2
Krachtbal	16,7	71,0	12,3	16,1	61,6	22,3	-0,5	-1,7	6,7
Oriëntatielopen	19,4	56,2	24,4	15,7	48,9	35,4	-3,6	-2,8	2,9
Gehandicaptensport	11,4	41,0	47,6	11,7	36,8	51,4	1,1	-0,4	1,7
Golfen	8,6	31,7	59,7	10,1	26,2	63,7	5,6	1,5	4,4
Diepzeeduiken	6,4	74,5	19,1	9,7	55,1	35,2	4,5	-3,6	6,7
Studentensport	7,2	92,8	0,0	6,9	93,1	0,0	-1,0	-0,5	/
OSV ¹³	8,9	45,7	45,3	6,4	36,7	56,9	-1,1	0,1	5,2
Schietsport	4,4	46,7	48,9	4,6	31,2	64,3	2,1	-2,8	4,9
Sportief wandelen	10,3	26,6	63,1	4,3	15,0	80,8	-9,8	-6,6	2,3
Bedrijfssport	2,5	77,9	19,7	2,7	79,8	17,5	2,4	1,4	-0,2
Seniorenport	0,8	1,0	98,2	0,0	0,6	99,4	-35,3	-5,0	0,6

Bron: eigen bewerking op basis van administratieve gegevens van Bloso, Afdeling Subsidiering

¹³ OSV = Organisaties voor de Sportieve Vrijtijdsbesteding

Figuur 5.19 geeft de relatieve grootte van het aantal jeugdleden (jonger dan achttien jaar) per sporttak weer voor 2009. Bovenaan de tabel bevinden zich sporten die geen (of weinig) jeugdleden tellen, zoals senioren sport, bedrijfssport, schietsport en studentensport. Deze sporten richten zich op bepaalde leeftijdsgroepen, of zijn onderhevig aan bepaalde decretaal vastgelegde leeftijdslimieten. Daarnaast tellen sportief wandelen en de organisaties voor de sportieve vrije tijdsbesteding relatief weinig jeugdleden. Typische jeugdsporten zijn onder meer kunstschaatsen, gymnastiek, zwemmen en judo.

Figuur 5.19 Verhouding tussen het aantal leden van erkende sportfederaties (exclusief KBVB) jonger en ouder dan 18 jaar per sporttak, anno 2009

Bron: eigen bewerking op basis van administratieve gegevens van Bloso, Afdeling Subsidiëring
OSV = Organisaties voor de Sportieve Vrijtijdsbesteding

1.4 Sociale gelaagdheid van de clubsportparticipatie anno 2009

In de vorige paragrafen hebben we ingezoomd op de algemene evolutie van de clubgeorganiseerde sport in de afgelopen jaren en decennia, en hebben we voor het afgelopen decennium eveneens een analyse gemaakt naar geslacht en leeftijd.

In wat volgt gaan we dieper in op het heden en bestuderen we de clubsport met betrekking tot een aantal achtergrondkenmerken. Meer bepaald onderzoeken we in welke mate de clubsportparticipatie een sociaal gelaagd patroon vertoont in functie van socio-demografische, socio-economische en psychologische karakteristieken.

1.4.1 Sociale gelaagdheid van het actieve lidmaatschap van een sportclub

Om de sociale gelaagdheid van het actieve lidmaatschap van een sportclub in kaart te brengen, doen we beroep op de participatiesurvey PAS09 (Scheerder e.a., 2011b). Dit onderzoek bevat gegevens uit 2009 naar de actieve sportparticipatie en non-participatie bij 14- tot en met 85-jarigen in Vlaanderen, waarbij meerdere achtergrondkenmerken in rekening worden gebracht (Tabel 5.21). Uit de PAS09-gegevens blijkt dat één op de vier van de respondenten actief lid is van een sportclub.

Tabel 5.21 bevestigt dat mannen meer aan clubsport doen dan vrouwen (ongeveer dertig procent van de mannen doet aan clubsport, ten opzicht van twintig procent van de vrouwen) en dat jongeren (14-17 jaar) meer aan clubsport doen dan oudere leeftijdscategorieën. Bij mensen die kinderen hebben ligt de clubsportparticipatie lager dan bij mensen die geen kinderen hebben. Het is duidelijk dat hier (ook) een leeftijdseffect speelt. Wat betreft de verstedelijkingsgraad van de woonplaats komen geen grote verschillen tot uiting, behalve dan een licht hoger lidmaatschap in niet-centra ten opzichte van centra. Deze resultaten liggen in lijn met onderzoek van Vos en Scheerder (2009): van de Antwerpse bevolking doet 46,7 procent van de sportactieve populatie (26 procent van de totale populatie) in clubverband aan sport. Deze cijfers zijn vergelijkbaar met Vlaanderen, hetgeen bevestigt dat de urbanisatiegraad weinig tot geen invloed heeft op de clubsportparticipatie in Vlaanderen. Mensen die nog studeren, een hoge opleiding hebben genoten, een hoge socio-economische status hebben, makkelijk rondkomen met hun inkomen, een sportverleden hebben en/of uit een sportief gezin komen, zijn duidelijk meer actief binnen sportclubs.

Tabel 5.21 Clubsportparticipatie bij 14- tot en met 85-jarigen in Vlaanderen naar socio-demografische, socio-economische en psychografische factoren, rijpercentages in functie van de totale populatie

	Kenmerk	Categorie	%
Socio-demografische kenmerken	Geslacht	Man	29,3
		Vrouw	20,7
	Gezinsstatus	14-17 jaar	53,7
		18-34 jaar	33,5
		35-54 jaar	25,0
		55-64 jaar	16,8
		65+	11,5
	Gezinsstatus	Inwonend/alleenstaand, geen kind(eren)	38,0
		Samenwonend, geen kind(eren)	29,1
		Alleenstaand/samenwonend, jongste kind ≤ 7 jaar	26,1
		Alleenstaand/samenwonend, jongste kind > 7 jaar en ≤ 18 jaar	26,1
		Alleenstaand/samenwonend, jongste kind > 18 jaar	15,0
	Woonplaats	Grootstedelijk centrum	24,1
		Ander centrum	22,7
		Niet-centrum	26,4
Socio-economische kenmerken	Diploma	Volgt nog voltijds dagonderwijs	46,1
		Geen of lager onderwijs	14,1
		Lager secundair onderwijs	18,4
		Hoger secundair onderwijs	24,6
		Hoger onderwijs	31,4
	Taakinhoud	Niet-werkend	18,8
		Gepensioneerd	13,5
		Studie: sociaal-cultureel	41,8
		Studie: economisch-technisch	45,3
		Job: routinewerk	26,4
		Job: vorming/onderwijs/mensen helpen	27,0
		Job: management/creatief	29,0
	SES ouders	Hoog	35,6
		Midden	25,7
		Laag	16,2
	Inkomen	Makkelijk rondkomen	30,4
		Tussenin rondkomen	22,0
		Moeilijk rondkomen	17,4
Psychografische kenmerken	Sociaal netwerk	0 tot 4 mensen	17,2
		5 tot 9 mensen	24,6
		10 of meer mensen	31,5
	Mediavorkeur	Kritisch	24,6
		Gemiddeld	25,8
		Populair	24,4
	Sportparticipatie ouders	Beide ouders	47,6
		Eén van beide ouders	33,5
		Geen van beide ouders	21,1
	Sport vroeger	Clubsport	35,1
		Sport maar geen clubsport	21,0
		Geen sport	15,5

Bron: Scheerder e.a. (2011b: 56-57) op basis van PAS09

Naast de beschrijvende analyse (Tabel 5.21) presenteren we in Tabel 5.22 ook de resultaten van de verklarende analyse. Voor deze analyse wordt gebruik gemaakt van een multivariaat model waarin de verschillende socio-demografische, socio-economische en psychografische kenmerken worden opgenomen. In de tabel vermelden we de oddsratio. Deze ratio geeft weer wat de kans is dat een persoon met bepaalde achtergrondkenmerken deelneemt aan sportparticipatie in clubverband, in vergelijking met de referentiegroep.

Uit Tabel 5.22 blijkt dat de frequentie van sportbeoefening veruit de meest bepalende factor is voor sportparticipatie in clubverband. Frequente sporters hebben immers bijna zeven keer meer kans om in clubverband te sporten dan incidentele sporters; bij zeer frequente sportbeoefenaars loopt dit zelfs op tot negen keer. Daarnaast blijkt dat mannen meer kans hebben om in clubverband aan sport te doen, wat ook al in voorgaande paragrafen werd aangetoond.

Andere kenmerken die clubsportparticipatie positief in de hand werken, zijn een groter sociaal netwerk, sportparticipatie door beide ouders en de deelname aan clubsport tijdens de adolescentie. Mensen die moeilijk rondkomen of een kritische mediavorkeur hebben, zijn daarentegen in beduidend mindere mate lid van een sportclub.

Tabel 5.22 *Associatie tussen de clubsportparticipatie en een aantal achtergrondkenmerken bij 14-tot en met 85-jarigen in Vlaanderen anno 2009, coëfficiënten van de binaire logistische regressieanalyse*

Variabelen		Coëfficiënten (Exp(β))
Intercept		0,03***
Leeftijdscategorie	14-17j	1,40
	18-34j	0,86
	55-64j	0,80
	65+	1,00
	33-54j. (ref.)	
Geslacht	Man	1,75***
	Vrouw (ref.)	
Gezinsstatus	Inwonend/alleenstaand, geen kind(eren)	1,23
	Samenwonend, geen kind(eren)	1,23
	Alleenstaand/samenwonend, jongste kind ≤ 7 jaar	1,25
	Alleenstaand/samenwonend, jongste kind > 7 jaar en ≤ 18 jaar	1,15
	Alleenstaand/samenwonend, jongste kind > 18 jaar (ref.)	
Woonplaats	Grootstedelijk centrum	1,02
	Ander centrum	0,80
	Niet-centrum (ref.)	

Diploma	Volgt nog voltijds dagonderwijs	-
	Geen of lager onderwijs	0,92
	Lager secundair onderwijs	1,13
	Hoger onderwijs	1,30
	<i>Hoger secundair onderwijs (ref.)</i>	
Taakinhoud	Niet-werkend	0,82
	Gepensioneerd	0,57
	Studie: sociaal-cultureel	1,38
	Studie: economisch-technisch	1,29
	Job: vorming/onderwijs/mensen helpen	0,68*
	Job: management/creatief	0,72
	<i>Job: routinewerk (ref.)</i>	
SES ouders	Laag	1,13
	Hoog	1,09
	<i>Midden (ref.)</i>	
Inkomen	Moeilijk rondkomen	0,62*
	Makkelijk rondkomen	1,12
	<i>Tussenin rondkomen (ref.)</i>	
Sociaal netwerk	5 tot 9 mensen	1,56**
	10 of meer mensen	2,15***
	<i>0 tot 4 mensen (ref.)</i>	
Mediavorkeur	Populair	0,93
	Kritisch	0,74*
	<i>Gemiddeld (ref.)</i>	
Sportparticipatie ouders	Eén van beide ouders	1,27
	Beide ouders	1,82**
	<i>Geen van beide ouders (ref.)</i>	
Sport vroeger	Sport maar geen clubsport	0,87
	Clubsport	1,64***
	<i>Geen sport (ref.)</i>	
Sportfrequentie	Frequent	6,68***
	Zeer frequent	9,01***
	<i>Incidenteel (ref.)</i>	
	N (gewogen)	1,950
	Nagelkerke R ²	0,258
	Δ -2LL	2 002,09 (p < 0,001)

Bron: Scheerder e.a. (2011b: 74-75) op basis van PAS09

(ref.) = referentiecategorie in de regressieanalyse

* = p < 0,05, ** = p < 0,01, *** = p < 0,001

1.4.2 Clubsportvoorkeur vergeleken met de algemene sportvoorkeur in Vlaanderen

In de voorgaande paragrafen hebben we de clubsportvoorkeur bestudeerd. In deze paragraaf maken we een vergelijking van de clubsportvoorkeur ten opzichte van de algemene sportvoorkeur in Vlaanderen.

Eerst bekijken we de algemene sportvoorkeur in Vlaanderen. Hiervoor maken we gebruik van de gegevens uit de PAS09-survey, een studie die representatief is voor de Vlaamse bevolking van de 14- tot en met 85-jarigen (Scheerder e.a., 2011b). De PAS09 maakt een onderscheid tussen geplande sport, niet-geplande sport en gelegenheidssport. Geplande sport staat voor een sportactiviteit die het gevolg is van een weloverwogen planning (zoals bijvoorbeeld een geplande skivakantie of een wekelijkse training bij een sportclub); niet-geplande sport is bijvoorbeeld een toevallige zwembeurt op vakantie of een occasionele fietsuitstap met de familie; gelegenheidssport bestaat uitsluitend uit niet-geplande sportactiviteiten (Tabel 5.23).

Uit Tabel 5.23 komt naar voren dat recreatief fietsen veruit de populairste sport is in Vlaanderen: meer dan vier op de tien sportactieve volwassenen geeft aan dat ze sportief fietsen. Daarna volgen recreatief wandelen, loopsport, recreatief zwemmen en fitness. De top vijf verschilt weinig wat geplande en niet-geplande sportactiviteiten betreft. Opvallend is dat de vijf populairste sporten voornamelijk beoefend worden buiten clubverband.

Tabel 5.23 Sportvoorkeur in Vlaanderen voor 14- tot en met 85-jarigen, percentages in functie van de sportieve populatie

Rang	Algemeen (n _{gewogen} = 1 976)	%	Geplande sport (n _{gewogen} = 1 621)	%	Niet-geplande sport (n _{gewogen} = 875)	%	Gelegenheidssport (n _{gewogen} = 352)	%
1.	Recreatief fietsen	41,8	Recreatief fietsen	33,3	Recreatief fietsen	32,9	Recreatief fietsen	47,1
2.	Recreatief wandelen	25,9	Recreatief wandelen	19,5	Recreatief wandelen	22,5	Recreatief wandelen	35,1
3.	Loopsport	20,9	Loopsport	18,3	Recreatief zwemmen	20,9	Recreatief zwemmen	20,4
4.	Recreatief zwemmen	20,7	Recreatief zwemmen	13,9	Loopsport	13,4	Loopsport	11,7
5.	Fitness	12,6	Fitness	11,5	Fitness	7,0	Fitness	7,0
6.	Voetbal	9,1	Voetbal	8,9	Skisport	4,9	Tennis	4,3
7.	Tennis	7,3	Tennis	6,4	Tennis	4,6	Voetbal	4,0
8.	Dans	4,9	Dans	5,4	Voetbal	4,1	Paardensport	1,9
9.	Lichaamsoefeningen	4,1	Lichaamsoefeningen	4,8	Paardensport	1,9	Basketbal	1,8
10.	Skisport	3,8	Paardensport	2,8	Badminton	1,9	Badminton	1,8
11.	Paardensport	3,2	Badminton	2,3	Squash	1,8	Dans	1,3
12.	Badminton	2,7	Skisport	2,0	Basketbal	1,5	Skisport	1,1
13.	Squash	2,2	Squash	1,7	Dans	1,2	Squash	1,1
14.	Mountainbike	1,8	Mountainbike	1,7	Snowboarden	1,1	Zaalvoetbal	1,0
15.	Volleybal	1,6	Volleybal	1,5	Bowling	1,1	Hengelen	1,0
16.	Basketbal	1,4	Spinning	1,5	Petanque	1,0	Motorsport	1,0
17.	Spinning	1,4	Aerobics	1,4	Motorsport	0,9	Lichaamsoefeningen	1,0
18.	Petanque	1,4	Wielrennen op de weg	1,3	Mountainbike	0,8	Zumba	0,8
19.	Aerobics	1,3	Zumba	1,2	Volleybal	0,8	Onderwatersport	0,8
20.	Zaalvoetbal	1,3	Petanque	1,2	Lichaamsoefeningen	0,7	Mountainbike	0,8

Bron: Scheerder e.a. (2011b: 64) op basis van PAS09

Tabel 5.24 geeft de clubsportvoorkeur weer op basis van de door de sportfederaties geregistreeerde ledenaantallen, inclusief de leden van de Koninklijke Belgische Voetbalbond (KBVB) en de leden van de omnisportfederaties. Wanneer we deze administratieve gegevens vergelijken met de surveygegevens uit Tabel 5.23 is duidelijk dat typische clubsporten als voetbal, gymnastiek, atletiek, volleybal en basketbal hoog scoren in de ranking op basis van de administratieve gegevens. Op hun beurt bevinden sport- en bewegingsvormen die voor hun beoefening niet noodzakelijk een clubstructuur vereisen, zich bovenaan de ranking gebaseerd op de surveygegevens. Het gaat hier ondermeer om recreatief fietsen, recreatief wandelen, loopsport en recreatief zwemmen. Duo- en teamsporten scoren in deze lijst beduidend lager. We verwijzen hier in eerste instantie naar de bevindingen betreffende de geplande sport (Tabel 5.23), aangezien sportbeoefening in clubverband als een duidelijke vorm van geplande sport kan worden beschouwd.

Tabel 5.24 Clubsportvoorkeur op basis van de leden (14 tot en met 85 jaar) van erkende sportfederaties in Vlaanderen anno 2009, percentages in functie van het totaal aantal clubsporters¹⁴

	2009	%
1.	Voetbal	27,0
2.	Sportief fietsen	13,6
3.	Sportief wandelen	12,4
4.	Tennis	10,9
5.	Gymnastiek	4,9
6.	Dans	3,9
7.	Volleybal	3,8
8.	Atletiek	3,6
9.	Watersport	3,4
10.	Basketbal	2,9
11.	Golfen	2,8
12.	Badminton	2,6
13.	Zwemsport	2,6
14.	Paardensport	2,5
15.	Schietsport	1,4
16.	Vechtsport (excl.judo)	1,4
17.	Tafeltennis	1,3
18.	Bergsport	1,1
19.	Diepzeeduiken	0,9
20.	Judo	0,6

Bron: Eigen bewerking op basis van Bloso, Afdeling Subsidiëring

¹⁴ De cijfers zijn gebaseerd op de 14- tot en met 85-jarige clubsportleden om de vergelijkbaarheid met Tabel 5.23 te maximaliseren. Hierdoor bestaan er verschillen met de tabel die gebruikt werd in Van Tuyckom, Vos en Scheerder (2011: 222).

2. Vrijwilligerswerk in de (club)sport

2.1 Aantal sportvrijwilligers

De clubgeorganiseerde sportsector doet in sterke mate beroep op vrijwilligers om haar activiteiten te organiseren. Zo geeft slechts drie procent van de Vlaamse sportclubs aan gebruik te maken van betaalde krachten (Scheerder & Vos, 2010b). Een vrijwilliger wordt bestempeld als iemand die onbezoldigd en onverplicht activiteiten verricht ten behoeve van één of meer personen, ingericht door een organisatie anders dan het familie- of privé-verband (Belgische overheid, 2005). Een andere definitie is afkomstig van het Vlaams Steunpunt voor Vrijwilligerswerk (VSV). Zij definiëren een vrijwilliger als een persoon die een vrijwillige activiteit uitvoert. Deze activiteit kan van verschillende aard zijn (intellectueel, praktisch, enzovoort) en voegt een 'sociale waarde' toe aan de samenleving, aan één of meerdere doelgroepen en/of non-profitorganisatie.

In Vlaanderen is de sport een van de populairste sectoren waarin aan vrijwilligerswerk wordt gedaan. Meer bepaald blijkt 28,5 procent van de vrijwilligers actief te zijn in een sportvereniging (SVR, 2008: 24). Alleen de hulp aan familie, vrienden en kinderopvang scoort nog hoger (34,6%). De hulp aan burens en gehandicapten staat op de derde plaats (17,8%).

Ook vanuit een Europees perspectief kunnen we een zicht krijgen op het vrijwilligerswerk in de sport. De EVS-studie bevraagt de Europese burgers over het al dan niet beoefenen van onbetaald vrijwilligerswerk in sport- of recreatieverband. Uit de gegevens komt tot uiting dat Vlaanderen een relatief hoog aantal vrijwilligers in sport- en/of recreatieverband telt (Tabel 5.25). Bovendien blijkt het aantal sportvrijwilligers in Vlaanderen te zijn toegenomen waardoor Vlaanderen ook een sterke positie in Europa bekleedt.

Scheerder en Vos (2010b) geven op basis van de VSP09-studie een raming van het aantal vrijwilligers in de Vlaamse clubgeorganiseerde sportsector. Uit hun onderzoek blijkt dat er in 2009 naar schatting 417 108 vrijwilligers in de Vlaamse sportclubs actief zijn. Daarnaast geeft 39,6 procent van de sportclubs aan dat ze op zoek zijn naar extra vrijwilligers (zonder dat ze een tekort hebben) en heeft 14,4 procent van de sportclubs daadwerkelijk een tekort aan vrijwilligers.

Tabel 5.25 Aandeel vrijwilligers van sport- of recreatieorganisaties in verschillende Europese landen (1990, 1999, 2008), percentages in functie van de totale populatie

	1990	1999	2008
1.	Zweden 17,1	Zweden 17,6	Nederland 16,2
2.	Finland 16,0	Nederland 17,4	Denemarken 15,1
3.	Denemarken 11,3	Denemarken 14,2	Nederlandstalige Belgen 11,9
4.	Duitsland 10,9	Slovakije 13,4	Zweden 11,5
5.	Nederland 9,8	Ierland 12,9	Tsjechië 11,2
6.	Letland 8,9	Finland 12,0	Slovenië 10,7
7.	Estland 8,4	Tsjechië 10,5	Finland 10,4
8.	Oostenrijk 8,0	Oostenrijk 8,7	Franstalige Belgen 9,5
9.	Tsjechië 7,6	Frankrijk 8,7	Duitsland 8,3
10.	Nederlandstalige Belgen 7,1	Slovenië 8,4	Ierland 7,7
11.	Ierland 7,0	Nederlandstalige Belgen 8,4	Frankrijk 7,6
12.	Portugal 6,3	Franstalige Belgen 7,1	Letland 7,1
13.	Italië 6,2	Duitsland 6,7	Estland 6,9
14.	Frankrijk 6,2	Italië 6,3	Oostenrijk 6,6
15.	Slovakije 5,5	Letland 6,2	Groot-Brittannië 4,6
16.	Franstalige Belgen 4,3	Malta 5,6	Italië 4,5
17.	Groot-Brittannië 4,3	Portugal 4,3	Slovakije 4,1
18.	Bulgarije 3,6	Groot-Brittannië 4,0	Portugal 3,5
19.	Malta 3,3	Bulgarije 3,7	Bulgarije 3,1
20.	Slovenië 3,0	Spanje 3,5	Hongarije 2,7
21.	Polen 2,7	Estland 3,4	Roemenië 2,1
22.	Roemenië 2,7	Hongarije 2,6	Malta 2,1
23.	Spanje 2,2	Polen 2,2	Spanje 1,8
24.	Hongarije 1,7	Roemenië 1,2	Polen 1,3

Bron: eigen bewerking op basis van EVS-survey 1990-2008

Ongeveer 174 320 (41,8%) van het totale aantal vrijwilligers zou een ondersteunende (parasportieve) functie uitoefenen, 130 675 (31,3%) een bestuursfunctie en 112 113 (26,9%) een sporttechnische functie (Scheerder & Vos, 2010b: 61). In Tabel 5.26 geven we een overzicht van de verhoudingen tussen de verschillende functies die vrijwilligers in sportclubs beoefenen. Met betrekking tot het bestuur zijn de functies voorzitter, secretaris en penningmeester zeer populair. Bijna elke club beschikt over een voorzitter, en het merendeel beschikt eveneens over een secretaris en een penningmeester. Wat de sporttechnische geleding betreft, blijkt bijna twee derde van de sportclubs over niet-gekwificeerde trainers te beschikken. Anderzijds is in meer dan de helft van de clubs ten minste één VTS-gediplomeerde trainer actief. Parasportief gezien is de organisatie van nevenactiviteiten de meest beoefende functie.

Tabel 5.26 *Vrijwilligers in sportclubs in Vlaanderen naar functie anno 2009, percentage in functie van het aantal vrijwilligers en het percentage clubs dat over een specifieke vrijwilliger beschikt*

		% personen	% clubs
Bestuur	Voorzitter	17,9	99,4
	Ondervoorzitter	10,6	59,1
	Secretaris	17,1	95,1
	Penningmeester	16,0	89,1
	Andere	38,3	63,9
Sporttechnisch	Niet-gekwalficeerde trainer	57,2	64,4
	VTS-ge diplomeerde trainer	32,0	52,7
	Regent / bachelor LO of kiné	5,8	27,9
	Licentiaat / master LO of kiné	2,7	22,3
	Regent / bachelor LO of kiné + VTS-diploma	1,2	17,5
	Licentiaat / master LO of kiné + VTS-diploma	1,1	16,8
Parasportief	Organisatie nevenactiviteiten	39,7	48,2
	Scheidsrechter / jurering	15,6	37,1
	Verzorging	2,0	12,8
	Onderhoud	10,9	39,9
	Kantine	19,0	29,9
	Andere	12,9	10,0

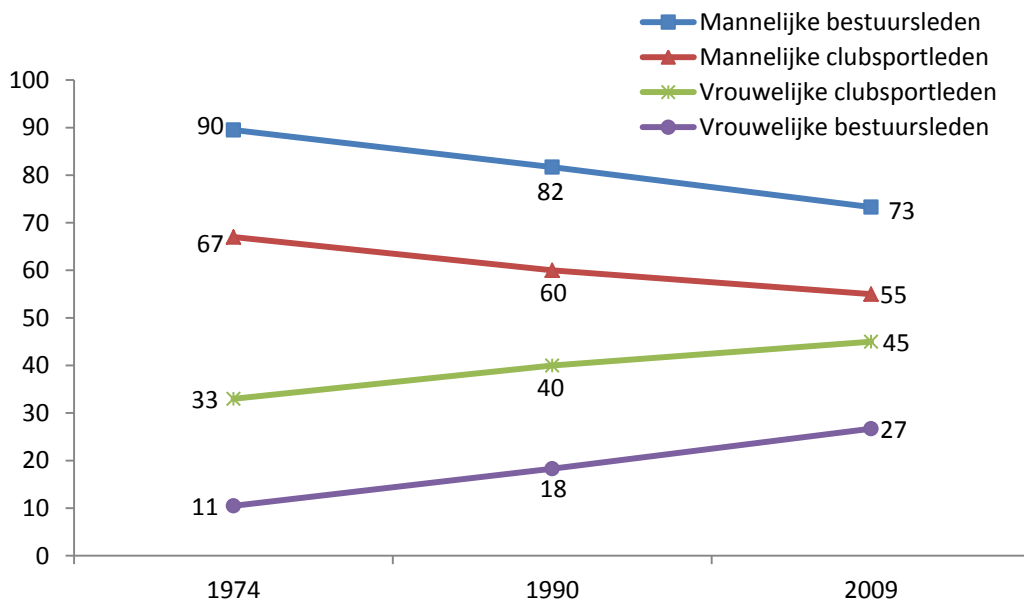
Bron: Scheerder & Vos (2010b: 52, 55, 56, 58, 59) op basis van VSP09

2.2 Vrijwilligerswerk in de sport naar geslacht

2.2.1 Evolutie van de sportvrijwilligers naar geslacht

Analoog aan de stijging van het aandeel vrouwelijke clubsportleden, stellen we vast dat ook het aandeel vrouwelijke bestuursleden in de sportclubs is toegenomen gedurende de voorbije decennia (Figuur 5.20). Vrouwen hebben hun positie in de sportclub dus verstevigd, maar van een genderpariteit is vooralsnog geen sprake. Vrouwen blijven zowel op het vlak van deelname als bestuur ondervertegenwoordigd in sportclubs.

Figuur 5.20 Evolutie van de verhouding tussen mannen en vrouwen met betrekking tot bestuursfuncties en actief lidmaatschap in sportclubs in Vlaanderen (1974,1990,2009) exclusief voetbal en wielrennen, in percentages¹⁵

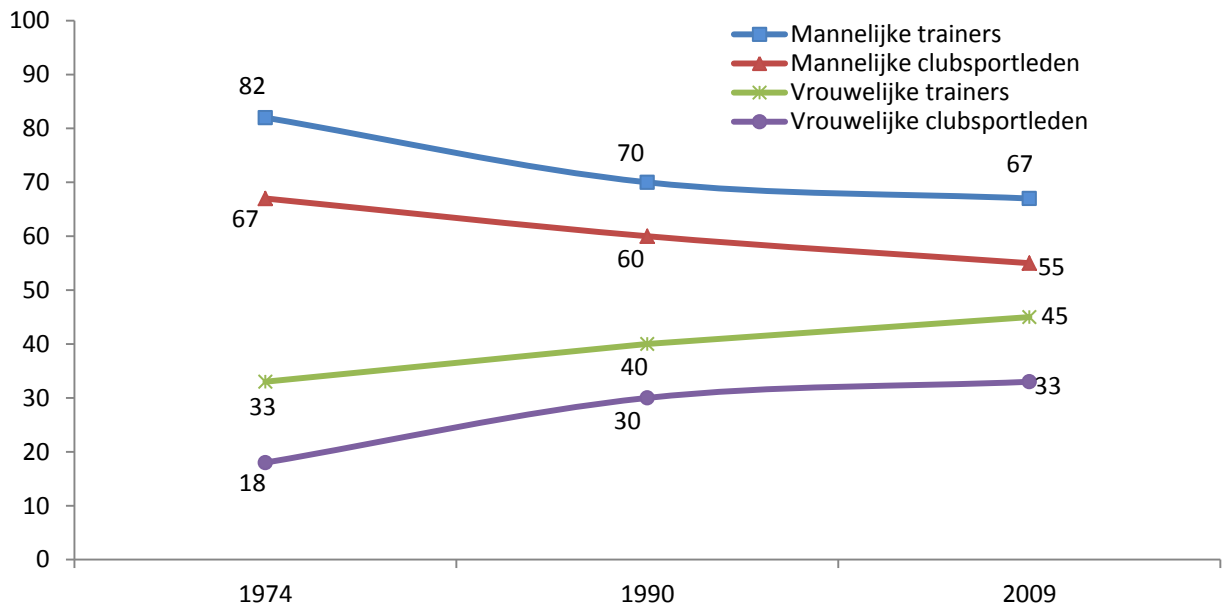
Bron: Scheerder & Vos (2011c: 14)

Het is eveneens mogelijk om de evolutie van het aandeel vrouwen en mannen in de sporttechnische functies binnen sportclubs in kaart te brengen (Figuur 5.21). Net als voor het bestuursniveau, blijkt dat ook het aandeel vrouwelijke trainers toegenomen is. Opmerkelijk is dat de vervrouwelijking van het trainerscorps voornamelijk in de jaren zeventig en tachtig plaatsvond. Ondanks deze ontwikkeling blijven vrouwen ook hier ondervertegenwoordigd. Voor de parasportieve functies beschikken we niet over voldoende gegevens om een evolutie te schetsen.

Op basis van de bovenstaande gegevens kunnen we concluderen dat er een vervrouwelijking in het bestuur en de sporttechnische functies heeft plaatsgevonden, maar dat deze grotendeels gelijk liep met de vervrouwelijking van het aantal clubsportleden. Van een echte inhaalbeweging is in die zin dan ook geen sprake. In de volgende paragraaf gaan we dieper in op de huidige situatie.

¹⁵ Voetbal en wielrennen worden niet in de figuur opgenomen, om vergelijking doorheen te tijd mogelijk te maken.

Figuur 5.21 Evolutie van de verhouding tussen mannen en vrouwen met betrekking tot sporttechnische functies en actief lidmaatschap in sportclubs in Vlaanderen (1974, 1990, 2009) exclusief voetbal en wielrennen, in percentages¹⁶

Bron: Scheerder & Vos (2011c: 14)

3.2.2 Een glazen plafond in de sportclub?

In deze paragraaf maken we een verdere analyse van de verdeling van sportvrijwilligers naar geslacht, waarbij we zowel de bestuurs-, sporttechnische als parasportieve functies aan bod laten komen. De resultaten van deze vergelijking worden weergegeven in Figuur 5.22 (Vos & Scheerder, 2011a). Zoals hierboven reeds werd vermeld, is er een duidelijke ondervertegenwoordiging van het aantal vrouwen met betrekking tot bestuursfuncties in sportclubs: nauwelijks 29 procent¹⁷ van de bestuurders blijkt vrouw te zijn. Bij zowel fitnesscentra (49%) als sportdiensten (49%) is er daarentegen sprake van een genderpariteit (Vos & Scheerder, 2011a).

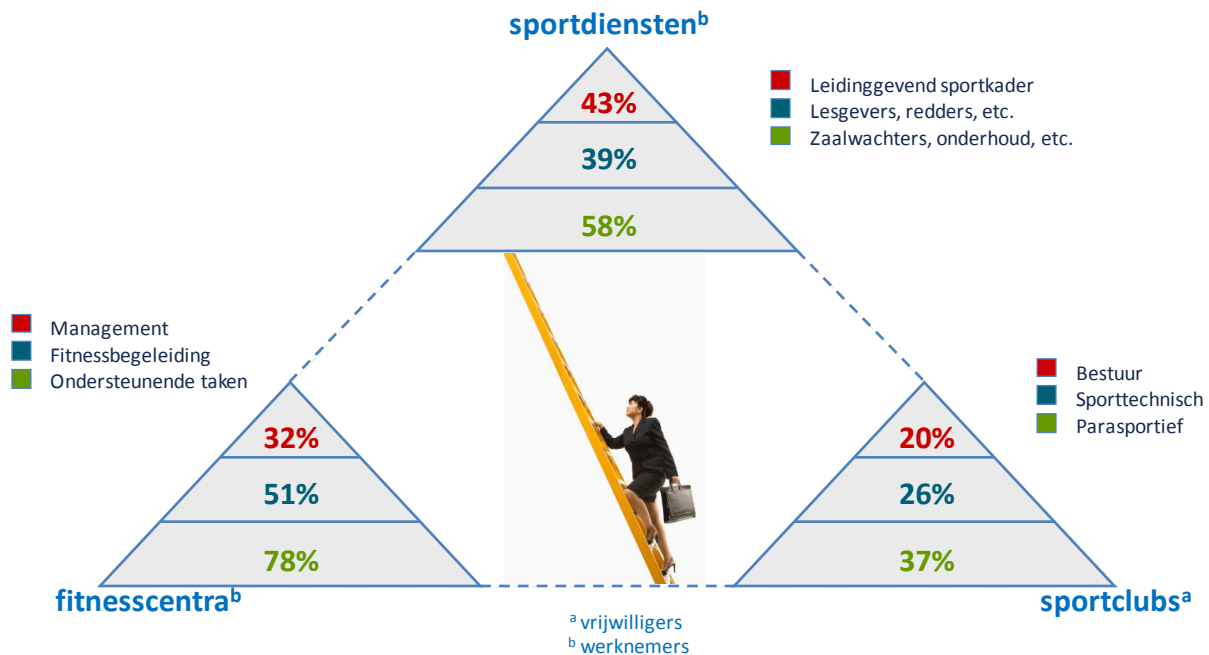
Daarnaast kunnen we de genderpariteit bekijken naargelang de verschillende functieniveaus, meer bepaald de leidinggevende functies (sportbestuurders in sportclubs, fitnessuitbaters en fitnessverantwoordelijken, sportfunctionarissen en diensthoofden binnen de gemeentelijke sportdiensten, enzovoort), de sporttechnische functies (trainers, coaches, personal trainers, lesgevers,

¹⁶ Voetbal en wielrennen worden niet in de figuur opgenomen om vergelijking doorheen de tijd mogelijk te maken.

¹⁷ Bij deze cijfers wordt er in tegenstelling tot Figuur 5.20 en Figuur 5.21 wel rekening gehouden met de sporten voetbal en wielrennen.

redders, enzovoort), en ondersteunende functies (terreinverzorgers, materiaalmeesters, onderhouds- en onthaalpersoneel, enzovoort). Wanneer we de opdeling maken naargelang deze drie functies, kunnen we vaststellen dat in geen van de drie sectoren daadwerkelijk genderpariteit van toepassing is. Het aandeel vrouwen is immers relatief groter in de functies die een lagere status genieten.

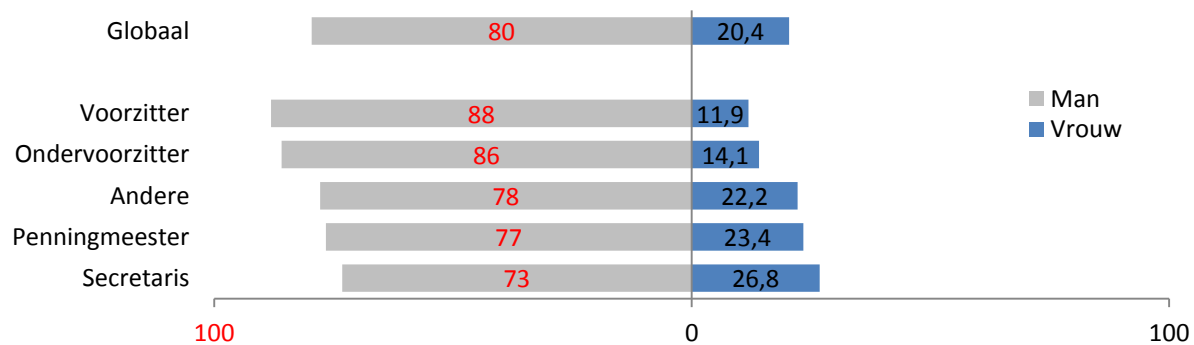
Figuur 5.22 Het aandeel vrouwelijke medewerkers naar functie in sportclubs, fitnesscentra en gemeentelijke sportdiensten in Vlaanderen anno 2009, percentages in functie van het totaal aantal werknemers

Bron: Vos & Scheerder (2011a: 16)

Bij een opdeling van het leidinggevende functieniveau naar de specifieke functie binnen het bestuurskader, kunnen we zien dat ook hier mannen sterker vertegenwoordigd zijn in de hogere functieniveaus (Figuur 5.23). Zo blijkt dat mannen vaker voorzitter en ondervoorzitter zijn in verhouding tot wat men op basis van de 'globale' geslachtsverdeling zou verwachten.

Figuur 5.23 *Het aandeel mannelijke en vrouwelijke bestuurders naar functie in sportclubs in Vlaanderen anno 2009, in percentages ten opzichte van het totaal aantal bestuurders*

Bron: Scheerder & Vos (2011a: 53)

2.3 Hoe vrijwillig zijn vrijwilligers?

De hierboven geschetste zone die zich tussen het zuiver vrijwilligerswerk en de professionele arbeid bevindt, wordt ook wel vergoede vrijwillige inzet of semi-agorale arbeid genoemd. Scheerder e.a. (2010a; 2010b) maakten via extrapolatie een schatting van de omvang van de semi-agorale arbeid in Vlaanderen. Ze ontwikkelden hiervoor een viertal scenario's (zie Tabel 5.28). Zo werd er in een eerste scenario vanuit gegaan dat iedere vrijwilliger die één of andere vergoeding ontvangt geen vrijwilliger is in de strikte en de ideologische zin van het woord. Bijgevolg zouden er volgens dit eerste, maximale, scenario een 96 000-tal semi-agorale arbeiders actief zijn in de Vlaamse sportclubs. Dit eerste scenario maakt evenwel abstractie van de wettelijke mogelijkheden die gecreëerd werden om vrijwilligers voor hun onkosten te vergoeden. Bijgevolg werd in scenario 2, door de vaste vrijwilligersvergoeding in rekening te brengen, de groep van semi-agorale arbeiders gereduceerd tot 60 700 personen. Wanneer bovendien ook de aanname werd doorgevoerd dat de gerapporteerde onkostenvergoedingen de daadwerkelijk gemaakte kosten zouden dekken, zouden er minimaal 18 400 semi-agorale arbeiders zijn in de Vlaamse sportclubs (cf. scenario 3). Uit de resultaten van een bevraging bij studenten en alumni van de Faculteit Bewegings- en Revalidatiewetenschappen (K.U.Leuven) weten we echter dat in ongeveer 80 procent van de gevallen de onkostenvergoeding hoger ligt dan de werkelijk gemaakte kosten. Aangezien deze personen veelal actief zijn als sporttechnische begeleiders en deze groep een nadrukkelijke plaats inneemt binnen de groep van vergoede sportvrijwilligers' is het aannemelijk om dit te beschouwen als een duidelijke vorm van semi-agorale arbeid (cf. scenario 4). Scheerder e.a. (2010a; 2010b) stellen dan ook dat de Vlaamse sportclubs een 52 000 tal semi-agorale arbeiders tellen. Ruim de helft hiervan (+/- 28 000) zijn sporttechnische begeleiders.

Tabel 5.28 *Omvang van de semi-agonale arbeid in Vlaanderen – scenario's*

Aantal vrijwilligers in Vlaanderen	417 000
Scenario 1	96 500
(totaal vrijwilligers – vrijwilligers zonder vergoeding)	
Scenario 2	60 700
(totaal vrijwilligers – vrijwilligers zonder vergoeding – vrijwilligers met vrijwilligersvergoeding)	
Scenario 3	18 400
(totaal vrijwilligers – vrijwilligers zonder vergoeding – vrijwilligers met vrijwilligersvergoeding – vrijwilligers met onkostennota's)	
Scenario 4	52 000
(totaal vrijwilligers – vrijwilligers zonder vergoeding – vrijwilligers met vrijwilligersvergoeding – (20% vrijwilligers met onkostennota's))	

Bron: Scheerder e.a. (2010b: 192)

De hierboven geschetste zone die zich tussen zuiver vrijwilligerswerk en de professionele arbeid bevindt, wordt ook wel vergoede vrijwillige inzet of semi-agonale arbeid genoemd. Op basis van onderzoek van Scheerder e.a. (2010) kunnen we een estimatie geven van het totaal aantal vergoede vrijwilligers dat al dan niet een vergoeding ontvangt (Tabel 5.28). In een eerste scenario zouden we kunnen stellen dat het aantal semi-agonale arbeiders gelijk is aan alle arbeiders die een uurvergoeding ontvangen, wat neerkomt op 18 400. Een andere manier om geld te verdienen door middel van sport, is het gebruik van een onkostenvergoeding. In feite dient een onkostenvergoeding om de gemaakte kosten terug te vorderen. Op basis van een bevraging bij studenten en alumni van de Faculteit Bewegings- en Revalidatiewetenschappen (K.U.Leuven) weten we echter dat de in ongeveer 80 procent van de gevallen de onkostenvergoeding hoger ligt dan de reële kosten. Wanneer we rekening houden met deze forfaitaire vergoeding, komen we uit op 52 200 semi-agonale arbeiders. Met betrekking tot dit laatste scenario kunnen we met zekerheid stellen dat het daadwerkelijk om semi-agonale arbeiders gaat, aangezien ze een vergoeding ontvangen die hoger ligt dan de onkosten die ze maken.

Indien we daarnaast uitgaan van de werkelijke definitie van vrijwilligerswerk, doen enkel mensen die geen vergoeding ontvangen aan vrijwilligerswerk. Volgens deze definitie zijn mensen met een reële onkostenvergoeding of een vrijwilligersvergoeding geen vrijwilligers, wat neerkomt op een aantal van respectievelijk 60 700 en 96 500 semi-agonale arbeiders.

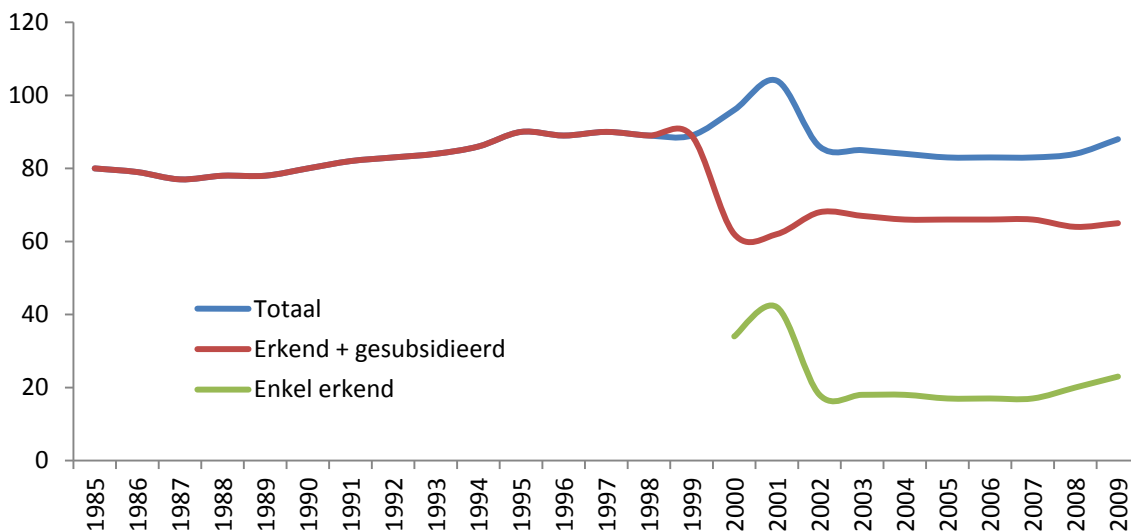
HOOFDSTUK 6

AANBOD IN DE CLUBSPORT

1. Evolutie van het aantal sportfederaties

Zoals in Hoofdstuk 3 'Wetgevend kader' staat beschreven, subsidieert de Vlaamse overheid reeds sinds meerdere decennia sportfederaties. In Figuur 6.1 staat de evolutie van het aantal erkende en gesubsidieerde sportfederaties weergegeven. Aanvankelijk kregen federaties die door de overheid werden erkend automatisch subsidies. Het decreet van 1999 aangaande de subsidiëring van de sportfederaties (zie Hoofdstuk 3) brak met deze gewoonte. Het decreet van 1999 had als doel om het aantal gesubsidieerde sportfederaties aanzienlijk te reduceren op de eerste plaats door het aanmoedigen van fusies. Hiermee wenste de overheid de versplintering en verzuiling van het clubgeorganiseerde sportlandschap tegen te gaan.

Figuur 6.1 Evolutie van het aantal sportfederaties in Vlaanderen naar erkenning en subsidiëring (1985-2009)

X = Het jaar na de decreten van 1999 en 2001 aangaande de erkenning en subsidiëring van Vlaamse sportfederaties

Bron: eigen bewerking op basis van Paquay (2006), Bloso (2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010)

Uit Figuur 6.1 leiden we af dat het aantal gesubsidieerde sportfederaties na de implementatie van het decreet van 1999 inderdaad daalde. Met het decreet van 2001 nam het aantal lichtjes toe om vervolgens quasi te stabiliseren tot op heden.

2. Evolutie van het aantal sportclubs

In deze paragraaf bestuderen we de evolutie van het aantal sportclubs per sporttak voor de periode 1985-2009. Meer bepaald geven we per sporttak een overzicht van het aantal clubs dat is aangesloten bij een erkende sportfederatie inclusief de gesubsidieerde sportfederaties. De gegevens werden verwerkt aan de hand van dezelfde methode die gehanteerd werd om de evolutie van het aantal leden te bestuderen (cf. Hoofdstuk 5).

Net zoals het geval was voor het aantal leden, ontbreken er voor sommige sportfederaties gegevens met betrekking tot bepaalde jaartallen. In de mate van het mogelijke werden deze lineair doorgetrokken, of aangevuld op basis van een andere bron. Voor de unitaire KBVB, KBBB en de KBWB werd gebruik gemaakt van de cijfers van deze sportbonden. Om het aantal clubs uit Vlaams-Brabant te berekenen werd het aantal Nederlandstalige clubs uit 'Brabant' vermenigvuldigd met de factor van de verhouding van het aantal inwoners uit Vlaams-Brabant ten opzichte van het aantal inwoners uit Waals-Brabant en Brussel.

In tegenstelling tot de berekening van het aantal leden, bleek het niet mogelijk om gegevens met betrekking tot bepaalde sportfederaties te traceren. Door het grote aantal ontbrekende cijfers voor de organisaties voor de sportieve vrijetijdsbesteding en de motorsport, geven we deze niet weer in de tabel. Daarnaast beschikken we niet over het aantal sportclubs van Futsal, zodat voor voetbal een kleine onderschatting van het aantal sportclubs optreedt.

In Tabel 6.1 staat per sporttak het aantal sportclubs beschreven voor de periode van 1985-1999, gerangschikt van groot naar klein op basis van het jaartal 2009 (zie Tabel 6.2). Uit Tabel 6.1 blijkt dat er in deze periode in Vlaanderen het meeste voetbalclubs waren, gevolgd door fietsclubs en volleybalclubs.

Wanneer we kijken naar de gemiddelde jaarlijkse groei (GJG) van het aantal sportclubs per sporttak, constateren we dat de groei van sporten opvallend is in de eerste jaren na de erkenning. Dit geldt bijvoorbeeld voor fitness, reddend zwemmen, squash en triatlon. Andere sporten waarvan het aantal

sportclubs snel gestegen is, zijn vechtsport, watersport en schermen. Voor de sporten dans en handbal zien we dan weer een sterke daling van het aantal sportclubs.

Tabel 6.1 Aantal sportclubs naar sporttak (exclusief de omnisportfederaties, inclusief KBVB, KBWB, KBBB) voor de periode 1985 tot 1999 in Vlaanderen, aangevuld met de gemiddelde jaarlijkse groei (GJG) in percentages

	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	GJG
Voetbal	2 845	2 856	2 820	2 777	2 753	2 571	2 524	2 434	2 858	2 847	2 828	3 083	3 119	2 957	2 899	0,13
Sportief fietsen	1 167	1 148	1 126	1 080	1 049	1 037	1 033	1 022	1 018	997	920	982	1 075	948	964	-1,36
Paardensport	392	400	406	404	398	399	420	425	423	431	438	445	454	459	474	1,37
Vechtsport (zonder judo)	303	307	324	326	355	366	343	398	416	528	551	564	618	595	556	4,43
Fitness											28	40	72	77	73	27,07
Tennis	448	471	484	499	497	496	511	520	518	516	535	501	501	502	505	0,86
Sportief wandelen	253	262	277	300	305	310	338	361	367	352	352	367	370	392	395	3,23
Gymnastiek	820	813	815	779	774	757	762	753	753	737	711	664	638	574	544	-2,89
Volleybal	942	921	892	883	862	846	851	845	831	812	795	770	746	730	726	-1,84
Dans	642	637	616	633	601	572	564	549	525	504	479	458	437	428	407	-3,20
Basketbal	402	407	401	405	401	410	406	398	367	400	401	402	400	397	375	-0,50
Judo	274	270	274	272	268	270	267	268	263	265	261	264	268	270	274	0,00
Badminton	149	176	186	203	212	213	223	193	189	191	188	188	190	188	189	1,71
Schietsport	289	274	278	285	286	277	247	252	249	242	243	244	249	240	232	-1,56
Tafeltennis	346	358	348	345	334	329	333	330	326	330	339	335	331	333	332	-0,29
Watersport	152	289	295	301	301	299	307	306	306	293	296	297	292	281	270	4,19
Diepzeeduiken				96	98	99	99	101	102	105	116	121	124	121	129	2,72
Zwemmen	98	102	99	102	106	108	111	109	111	113	113	110	113	116	117	1,27
Atletiek	110	109	108	109	107	105	106	105	101	100	101	101	98	97	94	-1,12
Squash												62	77	87	87	8,84
Bergsport	208	231	213	215	221	223	230	235	226	228	214	207	209	201	202	-0,21
Korfbal	67	69	66	67	65	65	67	69	69	72	71	71	65	67	65	-0,22
Handbal	84	86	95	92	87	81	82	76	73	68	68	69	69	62	60	-2,37
Triatlon											51	53	61	65	60	4,15
Kano	31	32	32	34	37	40	42	43	41	42	42	42	39	40	40	1,84
Reddend zwemmen					10	13	18	18	20	18	20	28	31	35	35	13,35
Baseball en softball	26	27	29	29	32	34	34	34	36	26	26	22	23	24	24	-0,57
Rugby	11	11	11	12	12	12	12	13	24	13	16	21	25	23	21	4,73
Rollersport	21	23	20	18	18	18	19	20	20	23	22	21	22	32	35	3,72
Scheren	8	10	10	13	13	14	15	16	16	17	18	18	18	17	16	5,08
Kunstschaatsen	11	12	12	12	12	13	13	12	12	13	13	13	13	13	15	2,24
Roeien	12	12	12	12	12	12	12	12	11	11	11	11	11	11	12	0,00
Oriëntatietlopen						4	5	6	5	5	5	5	5	4	4	0,00
Krachtbal	366	355	371	390	365	395	401	398	408	390	421	418	412	407	378	0,23
Totaal	10 477	10 668	10 620	10 693	10 591	10 388	10 395	10 321	10 684	10 689	10 693	10 997	11 175	10 793	10 609	0,13

Bron: eigen bewerking op basis van administratieve gegevens van Bloso, Afdeling Subsidiëring

In Tabel 6.2 staat de evolutie van het aantal sportclubs voor de periode 2000-2009. Zo zien we dat het aantal fietsclubs sterk in de lift zit. Het aantal fitnessclubs is eveneens aanzienlijk gestegen, getuige de vijfde plaats van deze sporttak in 2009.

Bij het analyseren van de gemiddelde jaarlijkse groei (GJG) is het belangrijk om rekening te houden met het decreet omtrent de erkenning van de sportfederaties dat dateert uit 1999 (cf. Hoofdstuk 3). Ten gevolge van dit decreet werden een aantal sportfederaties (voorlopig) niet meer erkend in 2000, waardoor het aantal sportclubs tussen 1999 en 2000 voor verschillend sporten aanzienlijk is gedaald. Een andere mogelijke verklaring voor bepaalde forse stijgingen zijn fusies met (kleinere) niet-erkende sportfederaties. Zo werd bijvoorbeeld de Belgische Bond voor Rijwieltoerisme in 2008 opgesplitst in een Vlaamse en een Waalse bond, waarna de Vlaamse vleugel een samenwerking is aangegaan met de Vlaamse Wielrijdersbond. Deze splitsing werd doorgevoerd met als doel om erkend te worden door de Vlaamse overheid (Vlaamse Bond voor Rijwieltoerisme, 2011).

Tabel 6.3 en Tabel 6.4 geven de cijfers weer voor enkele omnisporten. Uit de cijfers blijkt dat in de periode van 1985-1999 het aantal senioren- en bedrijfssportclubs gedaald is. Het aantal clubs in de gehandicaptensport en de studentensport is daarentegen aanzienlijk gestegen.

Tabel 6.4 schetst de periode vanaf 2000 tot en met 2009. Hieruit blijkt dat het aantal seniorensportclubs sinds de eeuwwisseling – in tegenstelling tot de periode vóór 2000 – wel gestegen is, net zoals het aantal bedrijfssportclubs. Het aantal clubs van de gehandicaptensport is eveneens gestegen vanaf 2000, terwijl dit voor de studentensport gedaald is.

Tabel 6.2 Aantal sportclubs naar sporttak (exclusief de sportclubs van de omnisportfederaties, inclusief KBVB, KBWB, KBBB) in Vlaanderen voor de periode 2000 tot 2009, aangevuld met de gemiddelde jaarlijkse groei (GJG) in percentages

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	GJG
Voetbal	3 028	3 530	3 571	3 021	3 113	3 068	3 130	3 137	3 220	3 320	1,03
Sportief fietsen	524	572	602	624	693	727	1296	1374	1664	1907	15,43
Paardensport	642	667	684	701	811	751	790	831	858	873	3,48
Vechtsport (zonder judo)	574	669	553	550	561	571	603	652	655	661	1,59
Fitness	105	164	166	147	150	132	139	152	529	550	20,20
Tennis	508	511	498	490	490	491	490	487	481	487	-0,47
Sportief wandelen	411	409	352	368	383	380	389	395	397	398	-0,36
Gymnastiek	388	371	370	364	354	359	356	353	332	325	-1,95
Volleybal	415	403	385	364	374	368	353	354	332	325	-2,68
Dans	344	346	337	340	328	327	328	306	321	306	-1,29
Basketbal	348	342	335	338	322	305	301	295	293	291	-1,98
Judo	267	270	268	262	253	242	244	238	235	231	-1,60
Badminton	191	181	182	187	190	199	201	203	206	208	0,95
Schietsport	306	300	211	204	201	198	190	196	198	200	-4,62
Tafeltennis	208	203	200	194	193	197	192	190	188	183	-1,41
Watersport	242	251	209	209	181	171	176	176	178	181	-3,18
Diepzeeduiken	134	131	140	146	148	155	156	158	161	164	2,27
Zwemmen	121	121	123	126	129	129	131	132	131	131	0,89
Atletiek	96	89	90	90	90	89	89	89	90	89	-0,84
Squash	81	74	64	63	59	61	64	66	63	65	-2,42
Bergsport	78	77	49	52	56	55	54	54	56	58	-3,24
Korfbal	65	65	64	64	66	66	64	61	61	58	-1,26
Handbal	57	57	56	55	55	55	55	55	55	57	0,00
Triatlon	56	53	55	55	52	52	52	56	53	56	0,00
Golf	49	50	50	51	49	49	50	51	52	52	0,56
Kano	40	41	39	40	40	40	41	41	39	38	-0,57
Reddend zwemmen	33	35	36	37	34	38	35	36	33	33	0,00
Baseball en softball	25	23	23	22	24	24	22	22	21	25	0,00
Rugby	17	17	19	20	20	20	22	22	22	24	3,91
Rollersport	20	20	20	23	23	25	24	25	23	24	2,05
Scheren	19	18	17	18	18	21	21	21	23	24	2,63
Skisport	11	13	14	11	11	12	13	14	16	15	3,51
Kunstschaatsen	12	12	12	12	12	11	11	11	12	12	0,00
Roeien	12	12	13	15	13	13	14	13	13	12	0,00
Oriëntatietlopen	4	4	4	5	5	5	6	6	6	7	6,42
Krachtbal	450	475	420	448	462	415	453	293	/	/	-5,95
Totaal	9 881	10 576	10 231	9 716	9 963	9 821	10 555	10 565	11 017	11 390	1,59

Bron: eigen bewerking op basis van administratieve gegevens van Bloso, Afdeling Subsidiëring

Tabel 6.3 Aantal sportclubs voor enkele omnisportfederaties in Vlaanderen voor enkele niet-sporttakken voor de periode 1985 tot 1999, aangevuld met de gemiddelde jaarlijkse groei (GJG) in percentages

	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	GJG
Senioren sport	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1,007	1,141	716	807	884	939	-1,39
Bedrijfssport	848	811	831	856	853	876	894	847	817	801	779	783	750	770	766	-0,72
Gehandicaptensport	106	127	122	141	144	171	185	199	198	215	224	208	236	255	248	6,26
Studentensport	6	9	10	12	12	22	32	37	44	40	44	35	35	30	30	12,18

Bron: eigen bewerking op basis van administratieve gegevens van Bloso, Afdeling Subsidiëring

Tabel 6.4 Aantal sportclubs voor enkele omnisportfederaties in Vlaanderen voor de periode 2000 tot 2009, aangevuld met de gemiddelde jaarlijkse groei (GJG) in percentages

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	GJG
Senioren sport	922	921	991	984	992	1012	994	1023	1044	1122	2,21
Bedrijfssport	591	556	440	448	498.5	459	454	511	584	706	2,00
Gehandicaptensport	138	134	142	137	143	143	159	175	175	185	3,31
Studentensport	27	20	22	22	22	24	23	24	22	21	-2,75

Bron: eigen bewerking op basis van administratieve gegevens van Bloso, Afdeling Subsidiëring

In Tabel 6.5 vatten we de gemiddelde jaarlijkse groei voor de periodes 1985-1999 en 2000-2009 nog eens samen, aangevuld met de groei voor de volledige periode 1985-2009. Dit laatste cijfer geeft niet alleen een samenvattend cijfer, maar kunnen we ook beschouwen als een cijfer waarin de decretale wijzigingen min of meer zijn uitgevlakt. Daar waar de groei in de eerste jaren van 2000-2009 deels het gevolg kan zijn van het (her)erkennen van sportfederaties (zie ook de relatief grote stijging van het aantal erkende sportfederaties in 2000 zoals aangegeven in Figuur 6.1), veronderstellen we dat deze sportfederaties in 2009 opnieuw onderdak hebben gevonden in een erkende sportfederatie. Bijgevolg vangt de GJG voor de volledige periode 1985-2009 naar onze mening de decretale wijzigingen voor een groot deel op.

In Tabel 6.6 geven we de verhouding weer tussen het aantal leden en het aantal sportclubs voor de jaartallen 1985, 1999, 2000 en 2009. Uit deze verhouding komt naar voren dat golfclubs gemiddeld gezien het meeste leden hebben per sportclub, gevolgd door atletiek en gymnastiek. Bij fitness-, krachtbal- en vechtsportclubs zijn daarentegen gemiddeld gezien minder leden aangesloten.

Tabel 6.5 De gemiddelde jaarlijkse groei (GJG) van het aantal sportclubs van erkende sportfederaties (inclusief KBVB, KBWB, KBBB) voor de periode 1985-1999, 2000-2009 en 1985-2009 in Vlaanderen, in percentages

Sporttak	GJG 1985-1999	GJG 2000-2009	GJG 1985-2009
Voetbal	0,13	1,03	0,65
Sportief fietsen	-1,36	15,43	2,07
Paardensport	1,37	3,48	3,39
Vechtsport (zonder judo)	4,43	1,59	3,30
Fitness	27,07	20,20	23,70
Tennis	0,86	-0,47	0,35
Sportief wandelen	3,23	-0,36	1,91
Gymnastiek	-2,89	-1,95	-3,78
Volleybal	-1,84	-2,68	-4,34
Dans	-3,20	-1,29	-3,04
Basketbal	-0,50	-1,98	-1,34
Judo	0,00	-1,60	-0,71
Badminton	1,71	0,95	1,40
Schietsport	-1,56	-4,62	-1,52
Tafeltennis	-0,29	-1,41	-2,62
Watersport	4,19	-3,18	0,73
Diepzeeduiken	2,72	2,27	2,58
Zwemmen	1,27	0,89	1,22
Atletiek	-1,12	-0,84	-0,88
Squash	8,84	-2,42	0,36
Bergsport	-0,21	-3,24	-5,18
Korfbal	-0,22	-1,26	-0,60
Handbal	-2,37	0,00	-1,60
Triatlon	4,15	0,00	0,67
Golf	/	0,56	0,56
Kano	1,84	-0,57	0,85
Reddend zwemmen	13,35	0,00	6,15
Baseball en softball	-0,57	0,00	-0,16
Rugby	4,73	3,91	3,30
Rollersport	3,72	2,05	0,56
Scheren	5,08	2,63	4,68
Skisport	/	3,51	3,51
Kunstschaatsen	2,24	0,00	0,36
Roeien	0,00	0,00	0,00
Oriëntatielopen	0,00	6,42	2,99
Krachtbal	0,23	-5,95	-1,01

Bron: eigen bewerking op basis van administratieve gegevens van Bloso, Afdeling Subsidiëring

Wanneer we het totaal aantal leden delen door het totaal aantal sportclubs, blijkt dat het aantal leden per sportclub gestegen is in de periode tussen 1985 en 1999, met name van 72 naar 89. Tussen 1999 en 2000 zien we een aanzienlijke stijging in het aantal leden per sportclub, meer bepaald van 89 naar 102. Dit heeft op de eerste plaats te maken met de invoering van het decreet van 1999. In de periode na

2000 is het aantal leden per sportclub ongeveer constant gebleven. Uit deze cijfers mag blijken dat er in de periode tussen 1985 en 2000 een schaalvergroting heeft plaatsgevonden.

Tabel 6.6 *Verhouding van het aantal leden per sportclub in Vlaanderen (inclusief KBVB, KBBB, KBWB) per sporttak, in 1985, 1999, 2000 en 2009*

	1985	1999	2000	2009
Golf	/	/	471	620
Atletiek	140	192	186	424
Gymnastiek	109	156	211	330
Tennis	199	215	226	303
Zwemmen	147	244	267	265
Bergsport	45	90	197	253
Oriëntatiewandelen	/	413	427	217
Watersport	200	117	151	175
Sportief wandelen	125	160	158	156
Basketbal	81	126	140	153
Skisport	/	/	138	140
Kunstschaatsen	69	83	53	139
Rugby	42	49	90	127
Roeien	109	133	130	126
Volleybal	44	58	88	118
Korfbal	84	94	106	104
Dans	57	78	82	102
Voetbal	98	106	107	98
Badminton	41	63	67	91
Schietsport	25	56	50	89
Handbal	51	84	94	88
Reddend zwemmen	/	87	107	81
Kano	76	81	81	77
Judo	66	67	77	77
Baseball en softball	42	69	68	71
Rollersport	59	48	79	71
Diepzeeduiken	/	72	77	61
Schermen	74	50	81	54
Triatlon	/	21	28	48
Sportief fietsen	5	19	40	47
Squash	/	47	50	47
Tafeltennis	28	33	38	44
Paardensport	26	38	38	42
Vechtsport (zonder judo)	33	40	42	32
Krachtbal	17	20	16	24
Fitness	/	35	60	10
Gemiddelde	72	89	102	101

¹De verhouding van Krachtbal is gebaseerd op het jaartal 2007 in plaats van 2009

3. Profiel van de sportclub

In Vlaanderen geven drie sportaanbieders vorm aan het sportlandschap, met name de sportclubs, de gemeentelijke sportdiensten en de commerciële sector waartoe ondermeer de fitnesscentra (en tevens squashcentra en indoorklimmuren) behoren. Zoals in het sectorenmodel staat beschreven (cf. supra), bekleden de sportclubs het middenveld, de fitnesscentra de commerciële sector en de sportdiensten de overheidssector. In Tabel 6.7 vergelijken we de sportclubs met de fitnesscentra en de gemeentelijke sportdiensten in Vlaanderen voor wat betreft een aantal organisatiekenmerken zoals aantal, eigenaarschap, profit-oriëntatie, basisprincipe, rol, inkomsten, human resources.

Uit de vergelijking blijkt dat sportclubs zich op verscheidene manieren onderscheiden van de andere aanbieders. Zo zijn ze groter in aantal, richten ze zich op social profit en bekleden vrijwilligers een belangrijke rol in de organisatie.

Tabel 6.7 *Het profiel van sportclubs, fitnesscentra en gemeentelijke sportdiensten in Vlaanderen anno 2009-2010*

	Sportclubs ^a	Fitnesscentra ^b	Gemeentelijke sportdiensten ^c
Aantal	23 900	510	308
Eigenaarschap	privaat	privaat	Publiek
Profit-oriëntatie	social profit	economic profit	public profit
Basisprincipe	solidariteit, engagement	vraag en aanbod, productie en consumptie	Herverdeling, collectiviteit, solidariteit, marktconcurrentie
Rol	aanbieder	aanbieder	aanbieder + regisseur
Inkomsten	lidgelden, subsidies, geldacties, sponsoring	klanten (abonnementen)	publieke middelen
Human resources	vrijwilligers	betaalde krachten (werknemers + zelfstandigen)	betaalde krachten + vrijwilligers

Bron: Vos & Scheerder (2011b: 36)

Wanneer we het oprichtingsjaar van de sportclubs in Vlaanderen analyseren, blijkt dat de sportclubs in Vlaanderen een gemiddelde leeftijd van ongeveer 30 jaar hebben. Ongeveer de helft van de sportclubs werd opgericht voor het jaar 1980 (Scheerder & Vos, 2010c). Wanneer we dit vergelijken met de overige aanbieders van sport in Vlaanderen (fitnesscentra en sportdiensten), kunnen we concluderen dat sportclubs relatief oud zijn in vergelijking met de sportdiensten en de fitnesscentra (Tabel 6.8).

Tabel 6.8 *Gemiddelde leeftijd van sportclubs, fitnesscentra en sportdiensten in Vlaanderen anno 2009-2010*

	Gemiddelde leeftijd	Minimum leeftijd	Maximum leeftijd
Sportclubs	29,8	1,0	60,0
Fitnesscentra	12,6	1,0	44,0
Sportdiensten	23,3	2,0	42,0

Bron: Vos & Scheerder (2011b)

De organisatievorm van sportclubs, fitnesscentra en sportdiensten is eveneens zeer verschillend (Tabel 6.9). Het overgrote deel van de sportclubs (91%) kunnen we omschrijven als een non-profit organisatie, aangezien ze zich richten op de social-profit. De grote clubs opteren meestal voor een vzw-structuur, waardoor de sportclub rechtspersoonlijkheid heeft en waardoor de aansprakelijkheid van de leden wordt verminderd. De kleinere clubs opereren meestal in een feitelijke vereniging en hebben bijgevolg onbeperkte aansprakelijkheid voor de leden. Ook de economische profit-oriëntatie van de fitnessclubs komt tot uiting in de organisatiestructuur. Het merendeel is immers een vennootschap.

Tabel 6.9 *De organisatievorm van sportclubs, fitnesscentra en sportdiensten in Vlaanderen anno 2009-2010, in percentages*

	Aandeel
Sportclubs	
Feitelijke vereniging	42,3
Vzw	48,7
Ander	9,0
Fitnesscentra	
BVBA	56,4
Eenpersoonszaak	18,8
NV	18,8
Vzw	3,4
Ander	2,6
Sportdiensten	
Autonome sportdienst	77,3
Onderdeel van een dienst bevoegd voor meerdere beleidsdomeinen	22,3
Ander	0,4

Bron: Vos & Scheerder (2011b)

Ten vierde kunnen we ook de organisatiegrootte van sportclubs vergelijken met de grootte van fitnessclubs (Tabel 6.10). Bij de sportclubs kunnen we hiervoor gebruik maken van het aantal leden per club, bij de fitnessclub kijken we naar het aantal klanten. Het merendeel van de sportclubs telt minder dan 60 leden, wat toch wel opmerkelijk is. Dertig procent telt 61 tot 200 leden en bijna twintig procent telt meer dan 200 leden. Fitnesscentra tellen duidelijk meer klanten dan de sportclubs leden hebben. De

schaalgrootte in fitnesscentra ligt duidelijk hoger dan die in sportclubs, wat op zich logisch te verklaren valt door de economische profit-oriëntatie van de fitnessclubs: hoe meer klanten, hoe hoger de omzet.

Tabel 6.10 *De grootte van sportclubs en fitnesscentra in Vlaanderen anno 2009, in percentages*

		%
Sportclubs	Klein (tot 60 leden)	52,5
	Middelgroot (61 tot 200 leden)	30,1
	Groot (meer dan 200 leden)	17,4
Fitnesscentra	Klein (minder dan 500 klanten)	44,3
	Middelgroot (500 tot 1500 klanten)	46,9
	Groot (meer dan 1500 klanten)	8,7

Bron: Vos & Scheerder (2011a)

4. Typologieën van sportclubs

Vanuit zowel een beleids- als een marketingperspectief is het interessant om groepen van sportclubs te kunnen onderscheiden in functie van het ontwikkelen van concrete beleidsacties en marketing- en communicatiestrategieën. Een traditionele indeling van sportclubs maakt vaak gebruik van kenmerken zoals de sporttak die aangeboden wordt, de grootte en/of de anciënniteit van de club, het niveau van sportbeoefening, enzovoort. Dergelijke indelingen van sportclubs zijn zeker nuttig, maar herleiden gelijkenissen en verschillen tussen sportclubs tot één enkel kenmerk. Zo is het immers niet ondenkbaar dat clubs een gelijkaardige visie hebben en eenzelfde beleid voeren, ondanks onderlinge verschillen in de clubgrootte, de aangeboden sporttakken, enzovoort. Een typologie of segmentatie van sportclubs die ruimer is dan een unidimensionale indeling van sportclubs op basis van één enkel kenmerk dringt zich dan ook op.

Recent werd in het kader van het Dynamo Project van de Vlaamse Sportfederatie (VSF) een onderzoek gedaan naar typologieën van sportclubs (VSF, 2010). In dit onderzoek werd een overzicht gegeven van een aantal typologieën van sportclubs en werd een eigen typologie ontwikkeld. In wat volgt wordt toelichting gegeven bij deze typologie en twee eerder ontwikkelde typologieën van Vlaamse sportclubs, meer bepaald de typologie van De knop e.a. (1991) en die van Scheerder en Vos (2010b).

4.1 Typologieën van Vlaamse sportclubs

4.1.1 Inleiding

Aan de basis van de ontwikkeling van een typologie van sportclubs liggen twee vragen, namelijk (i) Welke informatie of gegevens worden gebruikt om de typologie te ontwikkelen? en (ii) Welke methode wordt gehanteerd voor de ontwikkeling van de typologie? Alvorens meer in detail toelichting te geven bij ieder van de drie geselecteerde typologieën wordt in Tabel 6.11 voor de drie geselecteerde typologieën een antwoord gegeven op deze twee vragen

De typologie van de Knop e.a. (1991) omvat zeven types van sportclubs. In eerste instantie werd op basis van de kenmerken van de federatie waartoe de clubs behoren een indeling gemaakt van vier basistypes. Een van deze basistypes werd vervolgens verder opgesplitst in vier subtypes op basis van hun wedstrijdoriëntatie.

Scheerder en Vos (2010b) ontwikkelden op basis van een aantal organisatiekenmerken van sportclubs (i.e., grootte, oprichtingsjaar, niveau van sportbeoefening, sporttak, accommodatie, ondersteuning van vrijwilligers, afhankelijkheid van lidgelden en kwalificatiegraad van de sporttechnische begeleiders) een typologie door middel van een canonische correlatieanalyse. Dit is een techniek om een veelheid aan variabelen en hun onderlinge samenhang samen te brengen in één grafische ruimte. Hoe dichter twee kenmerken in de grafische voorstelling bij elkaar liggen, hoe sterker het verband of de samenhang tussen de betekenis van beide punten. Omgekeerd geldt dat een grotere afstand tussen punten wijst op geen of slechts een beperkte inhoudelijke samenhang. Scheerder & Vos (2010b) onderscheiden vier types van sportclubs.

Voor de ontwikkeling van haar typologie maakt de VSF gebruik van drie theoretische basisdimensies: (i) de profit oriëntatie (non-profit versus profit), (ii) de oriëntatie op verandering (open versus gesloten), en (iii) de capaciteit (voldoende versus onvoldoende). Deze laatste dimensie zorgt ervoor dat de typologie een toekomstgerichte focus heeft. Op die manier worden vijf types van sportclubs onderscheiden.

Tabel 6.11 Basisgegevens en methode voor de constructie van een typologie van sportclubs in Vlaanderen door De Knop e.a. (1991), Scheerder & Vos (2010b) en VSF (2010)

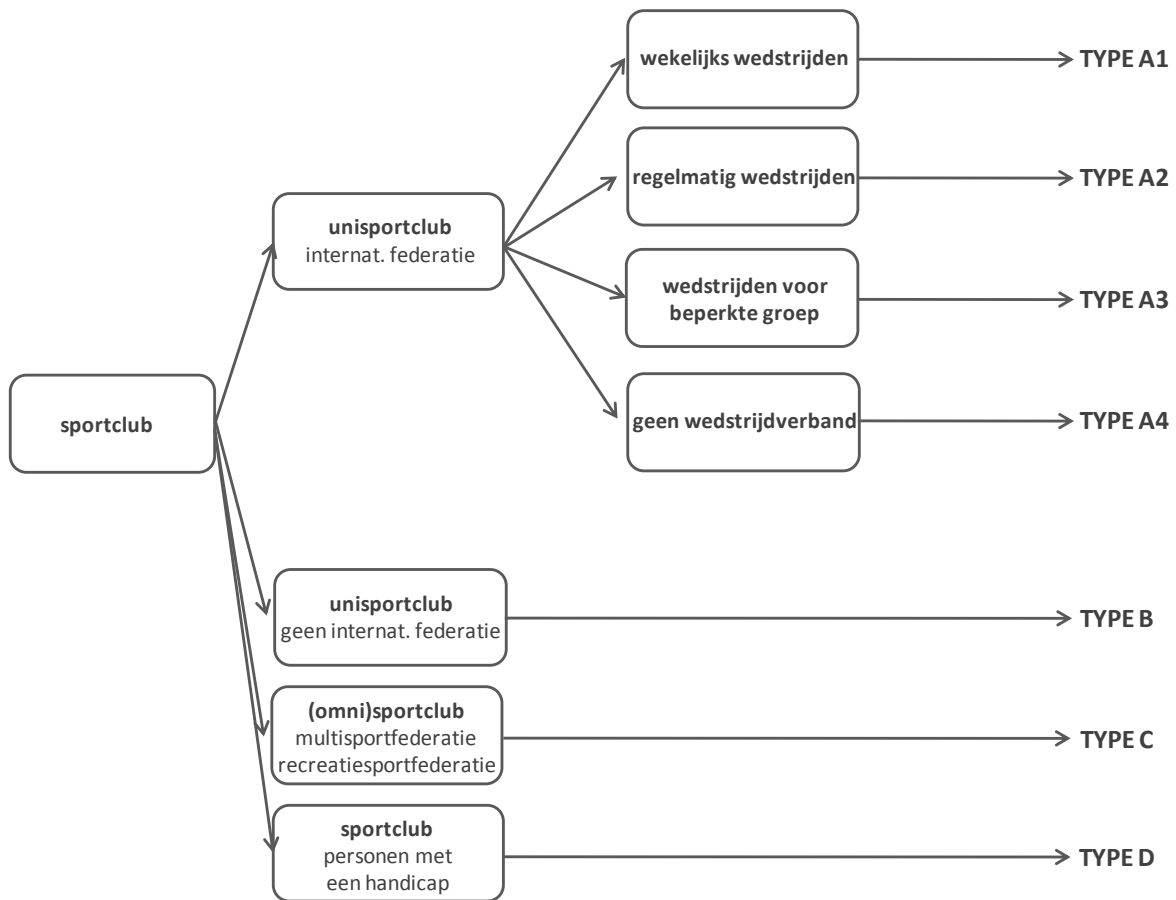
	Basisgegevens	Methode	Onderscheiden types
De Knop e.a. (1991)	Twee kenmerken: - lidmaatschap federatie - wedstrijdgerichtheid	Indeling op basis van federatiestructuur en wedstrijdoriëntatie	4 (7)
Scheerder & Vos (2010b)	Veelheid aan organisatiekenmerken	Canonische correlatieanalyse op basis van empirisch materiaal	4
VSF (2010)	Kenmerken herleid tot 3 basisdimensies: - profit oriëntatie - oriëntatie op verandering - capaciteit	Indeling op basis van een theoretisch model	5

4.1.2 De Knop e.a. (1991)

In hun onderzoek maken De Knop e.a. (1991) een onderscheid tussen vier basistypes van sportclubs: (i) type A, (ii) type B, (iii) type C, en (iv) type D. Sportclubs van het *type A* zijn sportclubs die één sporttak aanbieden en aangesloten zijn bij een federatie die op haar beurt lid is van een internationale koepelfederatie. *Type B* sportclubs zijn eveneens unisportclubs, maar zijn in vergelijking met het voorgaande type aangesloten bij federaties die geen lid zijn van internationale federaties. Het derde basistype, *type C*, omvat clubs die aangesloten zijn bij een multi- en recreatiesportfederatie (cf. omnisportfederaties en recreatieve sportfederaties). Sportclubs van het *type D* ten slotte, omvat sportclubs voor personen met een handicap (De Knop e.a., 1991).

Het eerste basistype, *type A*, wordt verder opgedeeld in vier subtypes in functie van de wedstrijdoriëntatie van de clubs. De Knop en collega's bouwen hiervoor verder op het onderzoek van Van Meerbeek (1986). *Type A1* clubs bieden competitiesport aan, georganiseerd door een overkoepelende sportbond. Wekelijks worden wedstrijden gespeeld. De teamsporten behoren tot dit type. Sportclubs van *type A2* bieden eveneens competitiesport aan, met dit verschil dat er geen systeem is van wekelijkse uit- en thuiswedstrijden. De wedstrijden vinden op een regelmatige basis plaats. Solo- en duosporten behoren tot dit type. *Type A3* omvat sportclubs die voornamelijk recreatiesport aanbieden. Een minderheid van de clubleden kan aan wedstrijden deelnemen. Het vierde en laatste subtype, *type A4*, omvat clubs die sporten aanbieden die niet in wedstrijdverband worden beoefend. Het betreft voornamelijk natuursporten. De verschillende types van sportclubs die onderscheiden worden door De Knop e.a. (1991) worden schematisch weergegeven in Figuur 6.2.

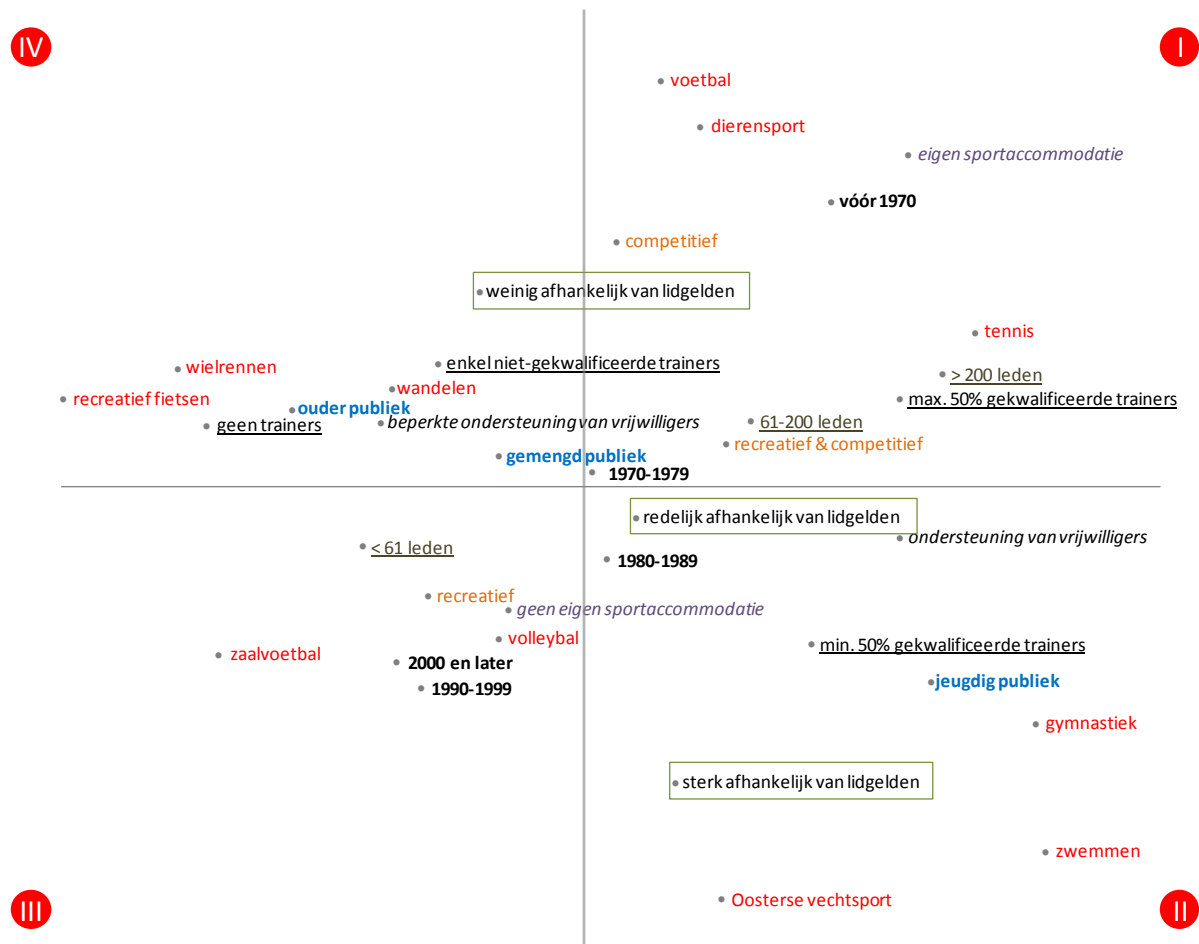
Figuur 6.2 Typologie van sportclubs in Vlaanderen volgens De Knop e.a. (1991)

Bron: eigen bewerking op basis van De Knop e.a. (1991)

4.1.3 Scheerder en Vos (2010b)

Scheerder en Vos (2010b) onderscheiden vier grote categorieën van sportclubs, met name: (i) *traditioneel competitieve sportclubs*, (ii) *jeugdsportclubs*, (iii) *recreatieve sportclubs*, en (iv) *senioren sportclubs* (zie Figuur 6.3, Scheerder & Vos, 2010b).

Figuur 6.3 Typologie van sportclubs volgens Scheerder & Vos (2010b)

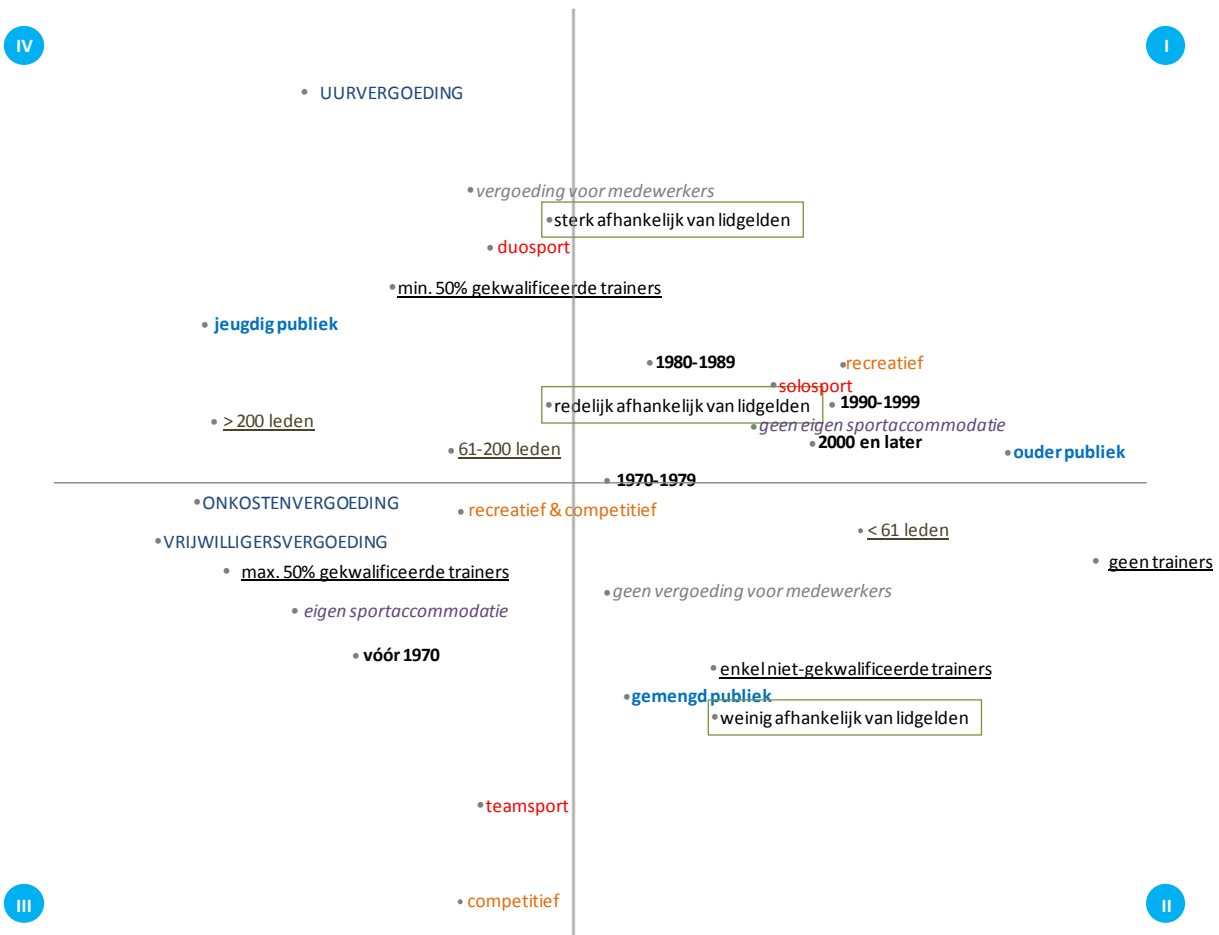
Bron: Scheerder & Vos. (2010b: 25)

In het eerste kwadrant van Figuur 6.3 vinden we de eerder grote en oudere clubs die veelal gericht zijn op een competitieve beoefening van sport. Deze clubs beschikken vaak over eigen accommodatie. Sporten zoals voetbal, tennis en dierensporten zoals hondensport en duivensport treffen we aan binnen dit segment. We zouden deze clubs kunnen omschrijven als *traditioneel competitieve sportclubs*. Een tweede type van clubs kan omschreven worden als *jeugdsportclubs* (kwadrant II). Deze clubs hebben voornamelijk jongeren (min 18 jaar) als lid en zijn in sterke mate afhankelijk van lidgelden. Ze doen een beroep op een gekwalificeerd trainerskorps en zetten in op de ondersteuning van hun vrijwilligers door middel van opleiding. Clubs die gymnastiek, zwemmen en Oosterse vechtsport aanbieden behoren tot deze groep (Scheerder & Vos, 2010b).

Recreatieve sportclubs treffen we aan in het derde kwadrant. Deze clubs zijn veelal klein en werden eerder recent opgericht. Ze maken gebruik van beschikbare (sport)accommodaties. Binnen dit type van

clubs vinden we heel wat recreatieve zaalvoetbal- en volleybalclubs terug. Een vierde en laatste groep van clubs tenslotte zijn *senioren sportclubs*. Deze clubs richten zich in sterke mate naar een ouder publiek en bieden gezondheidsgerelateerde sporten aan zoals wandelen en fietsen. Deze clubs doen geen beroep op trainers of zetten enkel niet-gekwalficeerde trainers in (Scheerder & Vos, 2010b).

Figuur 6.4 Verfijning van de typologie van sportclubs van Scheerder & Vos (2010b) door Scheerder e.a. (2010)

Bron: Scheerder e.a. (2010: 83)

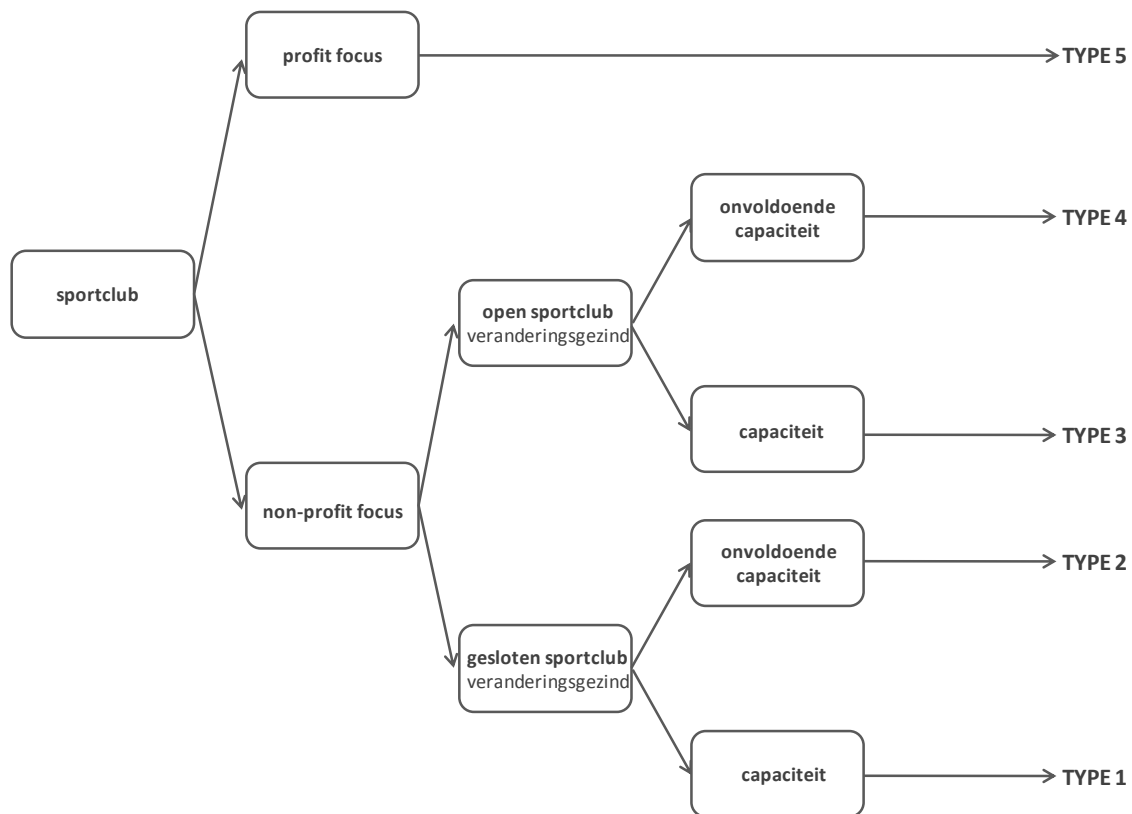
De typologie van Scheerder & Vos (2010b) werd verder verfijnd door Scheerder en collega's (2010a) door ook de wijze van vergoeden van (sporttechnische) medewerkers in rekening te brengen. Tal van coaches, trainers, jeugdsportcoördinatoren, juryleden, scheidsrechters, enzovoort bevinden zich immers in een grijze zone omwille van de prestaties die ze verrichten tegen vergoeding (cf. semi-agorale arbeid). Zij zijn geen vrijwilligers in de strikte zin van het woord, maar anderzijds verrichten ze ook geen betaalde

arbeid op wettelijke basis (Scheerder e.a., 2010a). Dezelfde vier types van sportclubs komen ook hierbij naar voren (zie Figuur 6.4).

4.1.4 Vlaamse Sportfederatie (2010)

De VSF onderscheid in haar typologie vijf types van sportclubs (zie Figuur 6.5)

Figuur 6.5 Typologie van sportclubs volgens VSF (2010)

Bron: eigen bewerking op basis van VSF (2010: 48)

Type 1 sportclubs hebben een non-profit focus en staan open voor verandering, doelgroepen en samenwerking. Er worden inspanningen geleverd om vooruit te gaan. Deze clubs beschikken bovendien over voldoende capaciteit wat betreft accommodatie, financiële middelen en vrijwilligers. Sportclubs *type 2* hebben zoals *type 1* clubs een non-profit oriëntatie en staan open voor verandering en vernieuwing, maar beschikken over onvoldoende capaciteit. Zo zijn er problemen op vlak van onder meer financiën, accommodatie of vrijwilligers. De derde groep van sportclubs, *type 3*, beschikken over voldoende capaciteit en hebben een non-profit focus, maar zijn behoudsgezind. Deze clubs achten het

niet noodzakelijk om veranderingen aan te brengen en staan niet open voor samenwerking. *Type 4* sportclub vervolgens, hebben een gelijkaardig profiel als type 3 clubs, maar beschikken over onvoldoende capaciteit op vlak van onder meer financiën, accommodatie of vrijwilligers.. De vijfde en laatste groep, type 5 sportclubs onderscheiden zich door hun profit oriëntatie. Deze clubs beschikken in principe over voldoende capaciteit, eigen accommodatie en doen vaak een beroep op betaalde medewerkers (VSF, 2010).

4.2 Besluit

In dit deel werd dieper ingegaan op de ontwikkeling van typologieën van sportclubs. De vraag naar segmentering van het sportclublandschap is meer dan ooit actueel, en dit zowel vanuit een beleids- als een marketingperspectief. Uit wat voorafging mag blijken dat er niet zoiets bestaat als dé typologie van sportclubs. Zo staat bijvoorbeeld in de typologie van de VSF (2010) de toekomstgerichtheid van de sportclubs centraal en maken Scheerder & Vos (2010b) voornamelijk gebruik van een veelheid aan gegevens met betrekking tot de actuele situatie. Naar gelang de basisinformatie en de methode die gebruikt worden bij de ontwikkeling van een typologie, worden andere resultaten bekomen die ieder hun waarde hebben, in functie van de vooropgestelde doelstellingen.

5. Economische betekenis van de clubgeorganiseerde sport

In deze paragraaf wordt een schatting gemaakt van de economische betekenis van de clubgeorganiseerde sportsector in Vlaanderen. Deze oefening is echter niet vanzelfsprekend, gezien het feit dat sportclubs een grote diversiteit aan inkomstenbronnen hebben en dat (de overgrote meerderheid van de) sportclubs niet verplicht zijn om jaarrekeningen neer te leggen. Dit impliceert dat het onmogelijk is om de sportsector in kaart te brengen aan de hand van financiële databanken, omdat de financiële cijfers van het merendeel van de sportclubs ontbreken.

Enerzijds trachten we een overzicht te bieden van de inkomsten die sportfederaties en sportclubs kunnen verwerven op basis van enkele decreten. Daarnaast extrapoleren we deze gegevens op basis van beschikbaar survey-materiaal, zodat we een benadering kunnen schetsen van de economische betekenis van de clubgeorganiseerde sport in Vlaanderen.

5.1 Directe subsidies aan de clubgeorganiseerde sportsector

5.1.1 Sportfederaties

Door middel van het *decreet van 31 juli 2001 houdende de erkenning en subsidiëring van de Vlaamse sportfederaties, de koepelorganisatie en de organisaties voor de sportieve vrijetijdsbesteding* (Vlaamse overheid, 2001) maakt de overheid voor de subsidiëring van sportfederaties een onderscheid tussen unisportfederaties, recreatieve sportfederaties en organisaties voor de sportieve vrijetijdsbesteding (cf. supra, Hoofdstuk 3). In Tabel 6.12 geven we een overzicht van het aantal aangesloten leden bij de verschillende categorieën van sportfederaties en de directe subsidies die ze ontvingen in 2009. Hierbij is het belangrijk om te vermelden dat het aantal leden als indicatief (en niet absoluut) gezien moet worden om een beeld te krijgen van het aantal mensen dat lid is van een (erkende) Vlaamse sportfederatie. Zo houdt dit cijfer geen rekening met dubbeltellingen (mensen die lid zijn van meer dan één sportclub, worden dubbel geteld) en zijn sportvrijwilligers en niet-erkende sportbonden niet opgenomen.

Uit Tabel 6.12 blijkt dat recreatieve sportfederaties aanzienlijk minder directe subsidies (6,8 miljoen euro) ontvangen dan unisportfederaties (13,8 miljoen euro). Deze vaststelling gaat ook op wanneer we de subsidiëring bekijken in relatie tot het aantal aangesloten leden. Zo bekomen we dat de Vlaamse overheid gemiddeld 12,8 euro subsidies per aangesloten lid veilt voor de recreatieve sportfederaties, terwijl gesubsidieerde unisportclubs gemiddeld 15,8 euro per aangesloten lid ontvangen (25,3 euro wanneer we eveneens rekening houden met de subsidies voor topsport).

Tabel 6.12 Aantal leden van erkende en/of gesubsidieerde Vlaamse sportfederaties anno 2009 opgesplitst naar sector, aangevuld met de directe subsidies

Sector	Aantal leden		Subsidie		Subsidie per lid	Subsidie (inclusief topsport)		Subsidie per lid (Inclusief topsport)
Erkende en gesubsidieerde unisportfederaties (N=35)	873 830	59,1%	€ 13 827 667	64,8 %	€ 15,8	€ 22 139 771 ¹⁸	74,7 %	€ 25,3
Erkende en gesubsidieerde recreatieve sportfederaties (N=30)	530 944	35,9%	€ 6 826 038	32,0%	€ 12,8	€ 6 826 038	23,0 %	€ 12,8
Organisaties voor de sportieve vrijetijdsbesteding (N=4)	49 596	3,4%	€ 558 999	2,6%	€ 11,2	€ 558 999	1,9 %	€ 11,2
Erkende, niet-gesubsidieerde sportfederaties (N=14)	24 897	1,7%	€ 0	0,0 %	€ 0	€ 0	0,0 %	€ 0
VSF			€ 131 727	0,6%	/	€ 131 727	0,4 %	/
Totaal	1 479 267	100%	€ 21 344 430			€ 29 656 534		

Bron: eigen bewerking op basis van gegevens van het Departement Cultuur, Jeugd, Sport & Media (2010)

¹⁸ In dit bedrag zitten de subsidies met betrekking tot organisatie van grote toernooien, voorbereidingen op grote toernooien, topsportscholen en de deelname aan internationale wedstrijden, zonder de subsidies die aan het BOIC werden toegekend

In Tabel 6.13 hebben we daarnaast de cijfers weergegeven voor het jaar 2005 – gecorrigeerd naar inflatie¹⁹ – waardoor we een vergelijkingsbasis hebben voor de cijfers van 2009. Het feit dat de totale subsidiëring van de sportfederaties is toegenomen, is onder meer te wijten aan de toename van het aantal leden van gesubsidieerde unisportfederaties. Deze stijging kunnen we voor een groot deel toeschrijven aan de erkenning van de Voetbalfederatie Vlaanderen, de Nederlandstalige vleugel van de KBVB. Deze vaststelling wordt bevestigd wanneer we kijken naar de bedragen die sportfederaties per lid ontvangen. Het enige verschil situeert zich in het feit dat de subsidie per unisporter is afgenomen wanneer we enkel rekening houden met de breedtesporters.

¹⁹ De correctie werd toegepast op de cijfers van 2005 op basis van de consumptieprijsindex. De cijfers van 2005 werden vermenigvuldigd met een factor 1,082401.

Tabel 6.13 Aantal leden van erkende en/of gesubsidieerde Vlaamse sportfederaties anno 2005 opgesplitst naar sector, aangevuld met subsidies per sector, gecorrigeerd naar inflatie (basisjaar 2009)

Sector	Aantal leden		Subsidie		Subsidie per lid	Subsidie (inclusief topsport)		Subsidie per lid (inclusief topsport)
Erkende en gesubsidieerde unisportfederaties (N=34)	544 457	45,3%	€ 10 564 957	58,6%	€ 19,4	€ 13 944 083	65,1%	€ 25,6
Erkende en gesubsidieerde recreatieve sportfederaties (N=34)	593 670	49,4%	€ 6 848 926	38,0%	€ 11,5	€ 6 848 926	32,0%	€ 11,5
Organisaties voor de sportieve vrijtijdsbesteding (N=4)	41 968	3,5%	€ 456 340	2,5%	€ 10,8	€ 456 340	2,1%	€ 10,8
Erkende, niet- gesubsidieerde sportfederaties (N=10)	21 172	1,8%	€ 0	0,0%	€ 0	€ 0	0,0%	€ 0
VSF			€ 159 601	0,9%	/	€ 159 601	0,7%	/
Totaal	1 201 267	100%	€ 18 029 825			€21 408 951		

Bron: Scheerder (2007: 61)

5.1.2 Bovenlokale sportclubs

De provincies kunnen subsidies ontvangen aan de hand van het Sport voor Allen-decreet (SVA-decreet) (Vlaamse overheid, 2007a), meer bepaald 0,2 euro per inwoner. In het SVA-decreet staat bovendien het principe van cofinanciering vermeld, meer bepaald de vereiste dat de provinciebesturen de verworven subsidie zelf met vijftig procent moeten vermeerderen. Door de cofinanciering geven provincies bijgevolg 0,3 euro per inwoner aan de bovenlokale sportclubs. Van dit totale bedrag moet minstens vijftig procent aangewend worden voor de directe financiële ondersteuning van de bovenlokale sportverenigingen (verplichte besteding, Tabel 6.13), wat eventueel nog kan aangevuld worden met tien procent extra middelen waarvoor de provincies zelf de bestemming mogen kiezen (potentiële besteding). Wanneer we deze bedragen vermenigvuldigen met het aantal inwoners, bekomen we een investering tussen de 900 000 (50%) en de 1 100 000 euro (60%) (Tabel 6.14).

Tabel 6.14 Directe subsidies aan bovenlokale sportclubs in Vlaanderen, anno 2009

Methode	Subsidie per inwoner	Aantal inwoners ²⁰	Totale subsidie
Obv SVA-decreet			
Verplichte besteding (50%)	€ 0,150	6 191 638	€ 928 746
Vrije besteding (10%)	€ 0,030	6 191 638	€ 185 749

Bron: Eigen berekening op basis van het SVA-decreet (Vlaamse overheid, 2007a)

5.1.3 Lokale sportclubs

Naast de sportfederaties en de bovenlokale sportclubs kunnen ook de lokale sportclubs subsidies verwerven, meer bepaald op basis van het SVA-decreet (Vlaamse overheid, 2007a). Zoals in Hoofdstuk 3 gesteld, kunnen de Vlaamse gemeenten een subsidie aanvragen van 1,5 euro per inwoner voor het implementeren van een Sport voor Allen beleid, wat (bijna) alle gemeenten ook doen (Scheerder & Vos, 2010b). Voor de gemeenten geldt – net zoals voor de provinciebesturen – het principe van cofinanciering, namelijk dat de gemeenten de verworven subsidie zelf met vijftig procent moeten aanvullen. Hierdoor geldt dat het totaal te besteden bedrag per inwoner 2,25 euro bedraagt. Het decreet vereist dat de gemeenten minstens de helft van dit bedrag besteden aan de clubgeorganiseerde sport. Op basis hiervan kunnen we de grootte van deze directe subsidie berekenen (zie Tabel 6.15, verplichte besteding). Daarnaast mogen de gemeenten twintig procent van het toegekende bedrag vrij besteden aan sportgerelateerde zaken, welke bijgevolg eveneens in clubgeorganiseerde sport geïnvesteerd kunnen worden (zie Tabel 6.15, vrije besteding). Ten derde

²⁰ Bron: ADSEI (2009)

geeft het SVA-decreet aan dat tien procent van de subsidie aangewend moet worden voor de ondersteuning en stimulering van de toegankelijkheid tot sport en diversiteit in de sport. Het decreet vermeldt dat deze tien procent beschouwd mogen worden als directe financiële ondersteuning van de sportverenigingen, ofwel als onderdeel van de stimulering van het anders georganiseerd sporten. Een vierde en laatste punt uit het decreet zijn de zogenaamde impulssubsidies. De impulssubsidie geeft de gemeenten 0,8 euro per inwoner indien voldaan wordt aan bepaalde voorwaarden zoals bijvoorbeeld het werken met gediplomeerde jeugdsportbegeleiders.

Tabel 6.15 *Mogelijke directe subsidies via gemeenten aan lokale sportclubs in Vlaanderen, anno 2009*

Methode	Subsidie per inwoner	Aantal inwoners ²¹	Totale subsidie/uitgaven door gemeenten
Obv SVA-decreet			
Verplichte besteding (50%)	€ 1,125	6 191 638	€ 6 965 593
Vrije besteding (20%)	€ 0,450	6 191 638	€ 2 786 237
Toegankelijkheid (10%)	€ 0,225	6 191 638	€ 1 393 119
Impulssubsidie	€ 0,800	6 191 638	€ 4 953 310

Bron: Eigen berekening op basis van het SVA-decreet (Vlaamse overheid, 2007a) en Scheerder & Vos (2009)

In de voorgaande tabellen hebben we een opsomming gegeven van de directe inkomsten die de georganiseerde sportsector kan ontvangen op basis van decretale middelen. Er zijn echter indirecte subsidies waarmee we geen rekening hebben gehouden, omdat het zeer moeilijk is om deze kost te bepalen voor de clubgeorganiseerde sportsector. Een voorbeeld hiervan zijn de investeringen van de overheid in sportinfrastructuur. Zo is het bijna onmogelijk om de indirecte subsidie voor het gebruik van de sporthal tegen een goedkoop tarief door een sportclub te berekenen. Andere indirecte subsidies kunnen betrekking hebben op materiaal, werkingskosten, enzovoort.

5.2 Economische betekenis van de clubgeorganiseerde sportsector

Op basis van de hierboven gemaakte berekeningen van de directe subsidies kunnen we in combinatie met gegevens uit het Vlaamse Sportclubpanel (Scheerder & Vos, 2010b) een schatting te maken van de economische betekenis van de clubgeorganiseerde sportsector.

Hiervoor maken we gebruik van drie scenario's (minimaal scenario, tussenscenario, maximaal scenario) die enkel verschillen in de grootte van de directe²² subsidies die de clubgeorganiseerde sportsector ontvangt van de gemeenten en de provincies. Voor wat betreft de provincies gaan we in

²¹ Bron: ADSEI (2009)

²² Deze studie houdt enkel rekening met de directe subsidies en niet met de indirecte subsidies zoals bijvoorbeeld de investeringen van de overheid in sportinfrastructuur. In dit opzicht kunnen we stellen dat het maximumscenario niet noodzakelijk een maximumscenario is wanneer we naar de totale subsidiëring zouden kijken.

het minimumscenario ervan uit dat de provincies enkel de verplichte subsidie aan de bovenlokale sportclubs geven, namelijk 0,100 euro per inwoner. Het maximumscenario houdt er echter rekening mee dat de provincies hun vrije besteding in de bovenlokale sportclubs investeren, wat neerkomt op 0,120 euro per inwoner. Het tussenscenario houdt de kerk in het midden en gaat uit van de stelling dat de helft van het vrij te besteden bedrag (of in het totaal 0,110 euro per inwoner) naar de clubgeorganiseerde sport gaat.

De subsidiëring via de gemeente is complexer. In Tabel 6.16 geven we een overzicht van de subsidies door de gemeenten voor de verschillende scenario's. In het minimumscenario gaan we ervan uit dat het SVA-decreet ervoor gezorgd heeft dat Vlaamse gemeenten enkel het bedrag investeren dat verplicht is volgens het SVA-decreet (met cofinanciering), namelijk 1,125 euro per inwoner (zie Tabel 6.16). Voor het tussenscenario veronderstellen we dat de gemeenten niet alleen de verplichte besteding (1,125 euro) investeren, maar dat ze daarnaast ook de helft van de vrije besteding (0,225 euro), de helft van de toegankelijkheidssubsidie (0,113 euro) en de helft van de impulssubsidie (0,400 euro) investeren in clubsport. Het maximale scenario gaat uit van de stelling dat de gemeentes alle verworven subsidies in clubsport investeren, namelijk de verplichte besteding (1,125 euro), de vrije besteding (0,450 euro), de toegankelijkheid (0,225 euro) en de impulssubsidie (0,800 euro). Bovendien biedt het eerste BMS-rapport (Scheerder & Vos, 2009) de mogelijkheid om de investeringen van gemeenten in de georganiseerde sport te berekenen, vooraleer het SVA-decreet in 2007 in werking trad. Uit de jaarrekeningen van een representatieve steekproef blijkt dat Vlaamse gemeenten in deze periode gemiddeld 1,6 euro per inwoner besteedden aan de sportclubs. In het maximale scenario gaan we ervan uit dat de gemeenten de subsidies van het SVA-decreet zuiver als extra middelen gebruikt hebben.

Tabel 6.16 *Subsidiëring aan clubgeorganiseerde sport via gemeenten in Vlaanderen op basis van een minimaal, tussen- en maximaal scenario*

Methode	Minimaal scenario	Tussenscenario	Maximaal scenario
Obv SVA-decreet			
Verplichte besteding (50%)	€ 1,125	€ 1,125	€ 1,125
Vrije besteding (20%)	/	€ 0,225	€ 0,450
Toegankelijkheid (10%)	/	€ 0,113	€ 0,225
Impulssubsidie	/	€ 0,400	€ 0,800
Bestedingen tot en met 2007	/	/	€ 1,600
Totaal per inwoner	€ 1,125	€ 1,863	€ 4,200
Voor Vlaamse populatie	€ 6 965 593	€ 11 531 926	€ 26 004 880

Bron: Eigen berekening op basis van het SVA-decreet (Vlaamse overheid, 2007a) en Scheerder & Vos (2009)

Uit de gegevens van het vierde BMS-rapport (Scheerder & Vos, 2010b) staan de procentuele inkomsten van sportclubs in Vlaanderen weergegeven. De gemiddelde sportclub ontvangt 13,3 procent van haar middelen via subsidies van de gemeente, waaruit we kunnen afleiden dat 86,7 procent van de middelen verworven wordt op basis van andere inkomstenbronnen, zoals bijvoorbeeld lidgelden, inkomsten uit de kantine, sponsoring, inkomsten uit wedstrijden en toernooien, geldacties en evenementen, enzovoort. Aangezien we beschikken over de directe subsidies die sportclubs via de gemeente verwerven (zie Tabel 6.17) en over het aandeel dat deze directe subsidies uitmaken van de totale inkomsten van sportclubs, kunnen we voor de drie scenario's een raming maken van de overige inkomsten van de sportclubs. Het minimale scenario schat de subsidies van de gemeente op iets minder dan zeven miljoen euro (Tabel 6.17). Een rekensom op basis van de procentuele inkomsten van sportclubs geeft een schatting van iets meer dan 45 miljoen euro andere inkomsten die sportclubs jaarlijks verwerven (Tabel 6.17).

Aangezien sportfederaties ook subsidies geven aan de sportclubs, moeten we deze bedragen nog aftrekken om dubbeltelling te voorkomen. Uit het BMS-rapport aangaande het VSP09 (Scheerder & Vos, 2010b) blijkt dat Vlaamse sportclubs 1,5 procent van hun inkomsten verwerven aan de hand van subsidies van sportfederaties.

Daarnaast geven we ook een getal weer per inwoner, per sporter en per clubsporter, waarbij we ons voor de twee laatste categorieën baseren op SBV-participatiecijfers (zie ondermeer Scheerder & Vos, 2010a). Bij deze laatste twee cijfers kijken we enkel naar het aantal inwoners tussen de zes en de 75 jaar, aangezien we ervan uitgaan dat het aantal clubsporters dat jonger is dan zes jaar en ouder is dan 75 jaar zeer beperkt is.

Tabel 6.17 Financiële omvang van de clubgeorganiseerde sportsector in Vlaanderen, minimumscenario

	Totale financiële omvang	Financiële omvang per inwoner (6 tot 75 jaar)	Financiële omvang per sporter (6 tot 75 jaar)	Financiële omvang per clubsporter (6 tot 75 jaar)
Subsidies aan sportfederaties	€ 29 524 808	€ 5,57	€ 7,63	€ 20,30
Subsidies via provincie	€ 928 746	€ 0,18	€ 0,24	€ 0,64
Subsidies via gemeente	€ 6 965 593	€ 1,31	€ 1,80	€ 4,79
Overige inkomsten sportclubs	€ 45 407 285	€ 8,56	€ 11,73	€ 31,22
Correctie	€ -785 593	€ -0,15	€ -0,20	€ -0,54
Totaal	€ 82 040 838	€ 15,47	€ 21,19	€ 56,41

Bron: Eigen berekening op basis van het SVA-decreet (Vlaamse overheid, 2007a) en Scheerder & Vos (2009)

Het tussenscenario (Tabel 6.18) ligt hoogstwaarschijnlijk dichterbij de waarheid dan het minimumscenario. Onderzoek van Scheerder en Vos (2009) heeft immers aangetoond dat gemeenten reeds voor 2007 ongeveer 1,6 euro per inwoner besteedden aan de georganiseerde clubsport. Het SVA-decreet dateert van de periode na 2007 en het lijkt ons onwaarschijnlijk dat de investeringen van de gemeenten in de clubgeorganiseerde sport met minder dan 0,26 euro (het verschil tussen de geschatte subsidiëring en de 1,6 euro besteding van voor het SVA-decreet) zouden gestegen zijn, ondanks de aanzienlijke toename van de subsidiëring door de Vlaamse overheid. Het SVA-decreet biedt bovendien de mogelijkheid om de subsidies voor de vrije besteding en de toegankelijkheid in de clubgeorganiseerde sport te investeren, naast de optie om dit geld te besteden aan de anders georganiseerde sport. In het tussenscenario veronderstellen we bijgevolg dat de helft van het potentieel te besteden bedrag in de clubgeorganiseerde sport geïnvesteerd wordt. De cijfers uit Tabel 6.18 tonen aan dat het tussenscenario tot een totaalresultaat leidt dat aanzienlijk hoger ligt dan het minimale scenario.

Tabel 6.18 Financiële omvang van de clubgeorganiseerde sportsector in Vlaanderen, tussenscenario

	Totale financiële omvang	Financiële omvang per inwoner (6 tot 75 jaar)	Financiële omvang per sporter (6 tot 75 jaar)	Financiële omvang per clubsporter (6 tot 75 jaar)
Subsidies aan sportfederaties	€ 29 524 808	€ 5,57	€ 7,63	€ 20,30
Subsidies via provincie	€ 1 021 620	€ 0,19	€ 0,26	€ 0,70
Subsidies via gemeente	€ 11 531 926	€ 2,17	€ 2,98	€ 7,93
Overige inkomsten sportclubs	€ 75 174 283	€ 14,18	€ 19,42	€ 51,69
Correctie	€ -1 300 593	€ -0,25	€ -0,34	€ -0,89
Totaal	€ 115 952 044	€ 21,87	€ 29,95	€ 79,73

Bron: Eigen berekening op basis van het SVA-decreet (Vlaamse overheid, 2007a) en Scheerder & Vos (2009)

Bij het maximumscenario (Tabel 6.19) veronderstellen we dat de gemeenten de nieuwe subsidie door de gemeenten ontvangen als een zuivere surplus wat betreft de investeringen in clubsport. Bijgevolg zullen de gemeenten in dit scenario hun investeringen van voor 2007 aanhouden (1,6 euro per inwoner) en bovendien aanvullen met een zo hoog mogelijke investering aan de hand van nieuw verworven subsidies door middel van het SVA-decreet. Ook de subsidies van de provincies liggen iets hoger aangezien ze in plaats van 0,10 euro (0,11 euro voor het tussenscenario) 0,12 euro per inwoner zullen investeren in clubgeorganiseerde sport. Deze berekening leidt tot een aanzienlijk hoger bedrag dan verondersteld werd in het tussenscenario.

Tabel 6.19 Financiële omvang van de clubgeorganiseerde sportsector in Vlaanderen, maximumscenario

	Totale financiële omvang	Financiële omvang per inwoner (6 tot 75 jaar)	Financiële omvang per sporter (6 tot 75 jaar)	Financiële omvang per clubsporter (6 tot 75 jaar)
Subsidies aan sportfederaties	€ 29 524 808	€ 5,57	€ 7,63	€ 20,30
Subsidies via provincie	€ 1 114 495	€ 0,21	€ 0,29	€ 0,77
Subsidies via gemeente	€ 26 004 880	€ 4,90	€ 6,72	€ 17,88
Overige inkomsten sportclubs	€ 169 520 531	€ 31,97	€ 43,79	€ 116,56
Correctie	€ -2 932 881	€ -0,55	€ -0,76	€ -2,02
Totaal	€ 223 231 832	€ 42,10	€ 57,67	€ 153,49

Bron: Eigen berekening op basis van het SVA-decreet (Vlaamse overheid, 2007a) en Scheerder & Vos (2009)

5.3 Besluit

In deze paragraaf hebben we een oefening gemaakt om de financiële omvang van de clubgeorganiseerde sport in kaart te brengen. Hierbij dienden we een aantal assumpties te maken, waardoor de voorgestelde cijfers moeten worden geïnterpreteerd als een benadering van de werkelijke financiële omvang van de clubgeorganiseerde sport. Het gebruik van drie verschillende scenario's helpt bij de interpretatie van de cijfers. Het tussenscenario is vermoedelijk geen overdreven benadering van de financiële omvang van de clubgeorganiseerde sport. Onderzoek van Scheerder en Vos (2009) heeft aangetoond dat – voor het in werking treden van het SVA-decreet – Vlaamse gemeenten reeds 1,6 euro per inwoner uitgaven aan clubgeorganiseerde sport. Het lijkt ons bijgevolg onwaarschijnlijk dat deze gemeenten – ondanks de recent verworven subsidies op basis van het SVA-decreet – momenteel minder dan 1,863 euro zouden besteden aan de clubgeorganiseerde sport. Daarnaast doet een afweging tussen de bronnen van overschatting en onderschatting vermoeden dat het tussenscenario zeker geen overschatting is.

Een mogelijke bron van overschatting situeert zich in de 'overige inkomsten van de sportclubs'. Zo rekenen we verder met de verhouding subsidie op totale inkomsten van de periode voor het SVA-decreet. Deze verhouding is hoogstwaarschijnlijk groter in de periode na de invoering het decreet, waardoor de 'overige inkomsten' zouden dalen in het maximumscenario. Deze overschatting geldt echter enkel voor het maximumscenario, en niet voor het minimumscenario en het tussenscenario.

Een eerste bron van onderschatting situeert zich in het vermoeden dat we niet alle stromen in kaart hebben kunnen brengen. De sportsector is immers een sector waar relatief veel zwart geld circuleert, en waarvan we kunnen vermoeden dat sportclubs deze niet (graag) vermelden. Ten tweede kijken we enkel naar de subsidies die provincies ontvangen via het SVA-decreet, terwijl provincies ook op

andere manieren geld investeren in sportparticipatie. Ten derde houdt onze raming geen rekening met de andere inkomstenbronnen dan subsidies die sportfederaties mogelijk hebben, zoals bijvoorbeeld sponsoring (de KBVB had bijvoorbeeld tot 2009 geen nood aan subsidies, omdat ze zelfs zonder deze steun zelfbedruipend waren). Een vierde bron van onderschatting houdt verband met de hierboven besproken indirecte subsidies van de overheid. Zo zijn de investeringen van de Vlaamse overheid in sportinfrastructuur redelijk groot, en kunnen sportclubs in vele gevallen hier goedkoop (of zelfs gratis) gebruik van maken. Geen enkel van de scenario's houdt hiermee rekening, ook het maximale scenario niet. Een aanvullende opmerking is de vaststelling dat de cijfers geen rekening houden met de consumptie-uitgaven van clubleden, behalve hun uitgaven aan lidgeld. Zo zitten bestedingen aan sportkledij, sportdrink en –voeding, informatie, materiaal, enzovoort, niet vervat in het bovenstaande bedrag. We maken dus enkel een inschatting van omvang van de sportclubs, waarbij we geen rekening houden met alle bestedingen die sporters moeten maken om aan clubsport te doen.

SYNTHESE

1. Situering van de clubsportsector

Vandaag bekleedt de clubgeorganiseerde sportsector nog steeds een dominante positie in het sportlandschap, hoewel er in de afgelopen decennia een duidelijke opmars merkbaar is van overheidsinitiatieven en de impact van de commerciële sportaanbieders groeit. Gemiddeld gezien is een relatief groot aandeel van de Vlamingen actief in de clubsport, hetgeen het belang aantoont van de clubgeorganiseerde sportsector.

De overheid erkent het belang van de clubsport en tracht via allerlei decreten de clubsport te reguleren en te stimuleren.

2. Opzet van het onderzoek

Het doel van voorliggend onderzoek was om een zo volledig mogelijk overzicht te bieden van de clubsportsector in Vlaanderen. Zo geeft dit rapport een overzicht van de evolutie van het aantal leden, clubs en federaties, waarbij eveneens een onderscheid gemaakt werd naar verscheidene socio-demografische factoren.

In dit rapport werd een veelheid aan onderzoeksgegevens gebruikt. Het betreft zowel administratieve gegevens (ondermeer de gegevens van Bloso, Afdeling Subsidiëring) als cijfers verzameld door middel van survey-onderzoek (de Afdeling Sociale Kinesiologie en Sportmanagement) van de K.U.Leuven, van de Studiedienst Vlaamse regering, de Europese commissie, het Steunpunt Cultuur, Jeugd & sport, enzovoort.

3. Voornaamste bevindingen

3.1 Participatie in clubsport

3.1.1 Clubsportparticipatie in Vlaanderen stagneert

De clubsportparticipatie in Vlaanderen ligt relatief hoog in vergelijking met het Europese gemiddelde. Zo moet Vlaanderen op dit gebied enkel de Scandinavische landen laten voorgaan. Desondanks is het aandeel clubsportparticipanten – na een sterke groei in de voorgaande eeuw – aan het stagneren, terwijl de recreatieve en algemene sportparticipatie explosief gegroeid zijn.

3.1.2 Mannen en jongeren zijn meer actief, maar ouderen halen in

Mannen zijn aanzienlijk meer actief in sportclubs dan vrouwen. Hoewel het verschil doorheen de jaren is gedaald, is er van een echte inhaaloperatie geen sprake.

Wanneer we naar leeftijd kijken, zien we dat oudere leeftijdscategorieën minder actief deelnemen aan clubsport in vergelijking met jongere leeftijdscategorieën. De trendgegevens tonen echter aan dat de oudere clubsporters aandeel aan het winnen zijn ten opzichte van de jongere clubsporters.

3.1.3 Clubsportvoorkeur en algemene sportvoorkeur verschillen

Met betrekking tot de clubsportvoorkeur is het een belangrijke vaststelling dat deze niet overeenkomt met de algemene sportvoorkeur. Voetbal is bijvoorbeeld met voorsprong de populairste clubsport, gevolgd door tennis en gymnastiek, terwijl fietsen, wandelen en lopen de populairste (recreatieve) sporten in Vlaanderen zijn. Sinds 1985 hebben de klassieke clubsporten echter slechts een lage gemiddelde jaarlijkse groei (GJG) gekend. Sportief fietsen heeft daarentegen aanzienlijk aan populariteit gewonnen sinds 1985 en bekleedt in 2009 de vierde plaats.

Daarnaast merken we dat verscheidene sporten als ‘eerder mannelijke’ sporten kunnen getypeerd worden (zoals bijvoorbeeld motorsport en voetbal), terwijl andere sporten zoals kunstschaatsen en turnen meer vrouwelijke clubsporters aantrekken. Deze laatste twee sporten zijn bovendien de twee sporten die relatief het grootste aandeel jongeren onder hun clubleden tellen.

3.1.4 Clubgeorganiseerde sportsector wordt gedragen door vrijwilligers

Vlaanderen telt een hoge participatie in vrijwilligerswerk vergeleken met andere Europese landen. Bij een opdeling naar geslacht zien we dat het aandeel vrouwelijke bestuursleden aan het stijgen is, een vaststelling die ook opgaat voor de sporttechnische functies. Toch is er nog altijd sprake van een kloof tussen de mannen en de vrouwen, ook in verhouding tot het aantal clubleden. Een andere belangrijke vaststelling is dat een groot aantal van de zogenaamde vrijwilligers een (aanzienlijke)

vergoeding krijgt voor het geleverde werk. Deze tendens wordt aangeduid als semi-agorale arbeid, werk dat zich situeert tussen zuiver vrijwilligerswerk en professionele arbeid.

3.2 Aanbod in clubsport

3.2.1 Stabilisering van het aantal erkende sportfederaties

Het aantal erkende sportfederaties is relatief stabiel gebleven doorheen de jaren. Wel is er sinds 2000 een (decretale) opdeling tussen het aantal erkende federaties en het aantal gesubsidieerde federaties. Door deze opsplitsing is het aantal gesubsidieerde federaties gedaald.

3.2.2 Groei van fiets- en fitnessclubs

Een opdeling per sporttak toont aan dat het aantal fietsclubs en het aantal fitnessclubs aanzienlijk gestegen is overeen de jaren. Wanneer we het aantal sportclubs vergelijken met het aantal leden, zien we dat er in de periode van 1985 tot en met 2000 een schaalvergroting heeft plaatsgevonden binnen de clubgeorganiseerde sportsector. Na het jaar 2000 is het aantal leden per sportclub constant gebleven.

3.2.3 Sportclubs hebben een eigenheid

Een vergelijking van de clubgeorganiseerde sportsector met fitnesscentra en gemeentelijke sportdiensten toont een aantal opvallende verschillen. Zo blijkt het aantal sportclubs aanzienlijk hoger te liggen dan het aantal fitnesscentra en het aantal gemeentelijke sportdiensten. Daarnaast heeft elk van deze aanbieders een andere oriëntatie, meer bepaald streven sportclubs sociale winst na, terwijl fitnesscentra en gemeentelijke sportdiensten respectievelijk economische winst en publieke winst nastreven.

3.2.4 Typologieën van sportclubs

Meer dan ooit is de vraag naar segmentering van het sportclublandschap actueel, en dit zowel vanuit een beleids- als een marketingperspectief. Er bestaat evenwel niet zoiets als dé typologie van sportclubs, Naargelang de basisfunctie en de methodologie die gebruikt worden bij de ontwikkeling van een typologie worden andere resultaten bekomen die ieder hun waarde hebben in functie van vooropgestelde doelstellingen.

3.2.5 Aanzienlijke economische omvang

Op basis van een aantal assumpties werd de financiële omvang van de clubgeorganiseerde sport in kaart gebracht. De economische omvang van de clubgeorganiseerde sport wordt geraamd tussen 82 en 223 miljoen euro.

BIBLIOGRAFISCHE REFERENTIELIJST

- Adesei (2009). *Cijfers bevolking 1990-2010*.
http://statbel.fgov.be/nl/modules/publications/statistiques/bevolking/cijfers_bevolking_1_1_2009.jsp, geraadpleegd op 12 juni, 2011.
- Arnaut, J.L. (2006). *Independent European sport review*. Brussels: European Commission.
- Beck, U. (1992). *Risk society. Towards a new modernity*. London: Sage.
- Belgische overheid (1960). *Wet van 15 juli 1960 tot zedelijke bescherming van de jeugd*. Belgisch Staatsblad, 20 juli 1960.
- Belgische overheid (2005). *Wet van 3 juli 2005 betreffende de rechten van vrijwilligers*. Belgisch Staatsblad, 29 augustus 2005.
- Bloso (2005). *Jaarverslag 2004*. Brussel: het Agentschap voor de Bevordering van de Lichamelijke Ontwikkeling, de Sport en de Openluchtrecreatie.
- Bloso (2006). *Jaarverslag 2005*. Brussel: het Agentschap voor de Bevordering van de Lichamelijke Ontwikkeling, de Sport en de Openluchtrecreatie.
- Bloso (2007). *Jaarverslag 2006*. Brussel: het Agentschap voor de Bevordering van de Lichamelijke Ontwikkeling, de Sport en de Openluchtrecreatie.
- Bloso (2008). *Jaarverslag 2007*. Brussel: het Agentschap voor de Bevordering van de Lichamelijke Ontwikkeling, de Sport en de Openluchtrecreatie.
- Bloso (2009). *Jaarverslag 2008*. Brussel: het Agentschap voor de Bevordering van de Lichamelijke Ontwikkeling, de Sport en de Openluchtrecreatie.
- Bloso (2010). *Jaarverslag 2009*. Brussel: het Agentschap voor de Bevordering van de Lichamelijke Ontwikkeling, de Sport en de Openluchtrecreatie.
- Bloso (2011). *Facultatieve opdracht prioriteitenbeleid*,
http://www.bloso.be/Subsidiering/sportfeds_VSF_OSV/Statistieken/VlaamseSportfederaties/Pages/Prioriteitenbeleidsportfederaties.aspx, geraadpleegd op 3 juli 2011.
- Boot, J. & Klinkert, J. (2002). *Inleiding in de medische sociologie*. Assen: Van Gorcum
- Breedveld, K. (2006). Verschillen in sportdeelname. In: K. Breedveld & A. Tiessen-Raaphorst (Eds.). *Rapportage Sport 2006*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Castells, M. (1996). *The Information Age: Economy, Society and Culture Vol. I: The Rise of the Network Society*. Oxford: Blackwell.
- Castells, M. (2001). *The Internet Galaxy. Reflections on the Internet, Business, and Society*. Oxford: University Press.
- Colijn, J. & Kok, R. (2007). *Sportmarketing*. Amsterdam: Pearson Education Benelux.
- Cortis, N. (2009). Social inclusion and sport. Culturally diverse women's perspectives. *Australian Journal of Social Issues*, 44(1), 91-106.

- Crum, B. (1991). *Over versporting van de samenleving. Reflecties over de bewegingsculturele ontwikkelingen met het oog op sportbeleid*. Rijswijk: Ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur.
- De Backere, V. (2007). *De effectiviteit van individuele sportsponsoring in tennis. Case study*. Gent: UGent/Faculteit Economie en Bedrijfskunde; niet gepubliceerde masterproef.
- De Beer, P. (2004). Individualisering zit tussen de oren. In: J.W. Duyvendak, M. Hurenkamp (eds.), *Kiezen voor de kudde. Lichte gemeenschappen en de nieuwe meerderheid*. (pp.18-38). Amsterdam: Van Gennep.
- De Bosscher, B. (2007). *Sports policy factors leading to international sporting succes*. Brussels: VUBPress.
- De Knop, P., Laporte, W., Van Meerbeek, R. & Vanreusel, B. (1991). *Fysieke fitheid en sportbeoefening van de Vlaamse jeugd. Analyse van de georganiseerde sport in Vlaanderen* (Volume 2). Brussel: Interuniversitair Onderzoekscentrum voor Sportbeleid.
- De Knop, P. & Piéron, M. (2000). *Beheer en organisatie van de sport in België* (Samenleving & Sport 7). Brussel: Koning Boudewijnstichting.
- De Knop, P., Redig, G., Scheerder, J. & Wittock, H. (2006). Het nieuwe decreet op het lokale sportbeleid. In P. De Knop, J. Scheerder, H. Ponnet (Eds.). *Sportbeleid in Vlaanderen. Trends, visies, cases en cijfers, volume 1* (pp. 201-202). Brussel: Publicatiefonds Vlaamse Trainersschool.
- De Knop, P. & Scheerder, J. (2006). Globalisering en lokalisering in de sport. In: P. De Knop, J. Scheerder & B. Vanreusel (Eds.). *Sportsociologie. Het spel en de spelers*. 2de uitgave. (pp. 125-136). Maarssen: Elsevier Gezondheidszorg.
- Dejonghe, L. (2004). *Sport en economie. Een noodzaak tot symbiose*. Nieuwegein: Arko Sports Media.
- Dobbelaere, K., Elchardus, M., Kerkhofs, J., Voyer, L. & Bawin-Legros, B. (2000). Verloren zekerheid. De Belgen en hun waarden, overtuigingen en houdingen. Koning Boudewijn Stichting: Lannoo.
- Duyvendak, J.W. & Hurenkamp, M. (2004). Inleiding: Lichte gemeenschappen en de nieuwe meerderheid. In: J.W. Duyvendak, M. Hurenkamp (Eds.). *Kiezen voor de kudde. Lichte gemeenschappen en de nieuwe meerderheid*. (pp. 9-17). Amsterdam: Van Gennep.
- Eichberg, H. (2008). *Pyramid or democracy in sports? Alternative ways in European sports policies*. Published on the internet on www.idrottsforum.org/articles/eichberg/eichberg080206.
- Elchardus, M., Hooghe, M. & Smits, W. (2001). De vormen van middenveldparticipatie. In: M. Elchardus, L. Huyse & M. Hooghe (Eds.). *Het maatschappelijk middenveld in Vlaanderen. Een onderzoek naar de sociale constructie van democratisch burgerschap*. (pp. 15-46). Brussel: VUBPress.
- Elling, A. & De Knop, A. (2006). In: P. De Knop, J. Scheerder & B. Vanreusel (Eds.) *Sportsociologie. Het spel en de spelers*. 2de uitgave. (pp. 318-323). Maarssen: Elsevier Gezondheidszorg.
- Elling, A. & Knoppers, A. (2005). Sport, gender and ethnicity. Practises of symbolic inclusion/exclusion, *Journal of Youth and Adolescence*, 34(4), pp. 257-268.
- Europese Commissie (1999). *The European model of sport. Consultation document of DG X*. zie <http://www.sport-in-europe.de/SIU/HTML/PDFFiles/EuropeanModelofSport.pdf>
- Glorieux, I. (2002). De vrouwen be(t)palen de balans. *Over-werk*, 4, pp. 42-45.

- Glorieux, I., Koelet, S., Mestdag, I., Minnen, J., Moens, M., & Vandeweyer, J. (2006). *De 24 uur van Vlaanderen. Het dagelijkse leven van minuut tot minuut*. Leuven: Lannoo Campus.
- Glorieux, I., Minner, J. & Vandeweyer, J. (2005). *De tijd staat niet stil. Veranderingen in de tijdsbesteding van Vlamingen tussen 1999 en 2004*. Brussel: VU Brussel/Onderzoeksgroep TOR.
- Heinilä, K. (1971). Sport planning. Toward a humanistic approach. In: *Sport and leisure*. Helsinki: Finnish Society for Research in Sport & Physical Education.
- Houben, M., Mortelmans, D., Jacobs, T. & Vanden Boer, L. (2004). *Geslachts- en leeftijds patronen in uithuizigheid bij Vlaamse ouderen* (PSW Paper 2004/2). Antwerpen: Universiteit Antwerpen.
- Howlett, M. & Ramesh, M. (1995). *Studying public policy. Policy cycles and policy subsystems*. Toronto: Oxford University Press.
- Hull, C.E. & Lio, B.H. (2006). Innovation in non-profit and for-profit organizations. Visionary, strategic, and financial considerations. *Journal of Change Management*, 6(1), 53-65.
- Hustinx, L. (2009). De individualisering van het vrijwillig engagement. In: G. Buijs, P. Dekker & M. Hooghe (Eds.). *Civil society tussen Oud en Nieuw*. (pp. 211-225). Amsterdam: Aksant.
- Hustinx, L. & Lammertyn, F. (2003). Collective and reflexive styles of volunteering. A sociological modernization perspective. *Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 14(2), 167-187.
- IOC (2000). *Sport for All*. Lausanne: International Olympic Committee.
- Laermans, R. (1993). Meer individuele mogelijkheden, minder sociale dwang? Enkele cultuursociologische kanttekeningen bij het naoorlogse individualiseringsproces. In: W.A. Dumon, G. Fauconnier, R. Maes, G. Bouckaert, B.J. De Clercq & D. De Grooff (Eds.). *Scenario's voor de toekomst. Feestbundel naar aanleiding van honderd jaar sociale wetenschappen aan de K.U.-Leuven*. (pp. 137-151). Leuven: Acco.
- Lenk, H. (1974). *Leistungssport. Ideologie oder Mythos?* Stuttgart: Kohlhammer.
- Loret, A. (1995). *Génération glisse dans l'eau, l'air, la neige... La révolution du sport des 'années fun'* (Mutation 155-156). Paris: Autrement.
- MacKay, H. (2001). The information society. Continuity or change? In: H. MacKay, W. Maples & P. Reynolds (Eds.). *Investigating the information society*. London: Open University.
- Mortelmans, D., Van Assche, V. & Ottoy, W. (2002). *Fijngehaakt en voor u opgediend. Tieners en vrije tijd, onderzoeksrapport*. Universiteit Antwerpen: Politieke & Sociale Wetenschappen.
- Muyters, P. (2009). *Beleidsnota sport 2009-2014*. Brussel: Vlaamse regering.
- Palm, J. (1991). *Sport for All. Approaches from utopia to reality* (Sport Science Studies 5). Schorndorf: Hofmann.
- Paquay, P. (2006). Overzicht van de belangrijkste wetgevende initiatieven in de sport in Vlaanderen op het vlak van de subsidiëring. In P. De Knop, J. Scheerder, H. Ponnet (Eds.). *Sportbeleid in Vlaanderen. Trends, visies en cijfers* (Volume 1). (pp. 95-114). Brussel: Publicatiefonds Vlaamse Trainersschool.
- Pelfrene, E. (2009). *De nieuwe bevolkingsvooruitzichten 2007-2060. Een vergelijking met vorige prognoses* (SVR-rapport 2009/3). Brussel: Vlaamse overheid/Studiedienst van de Vlaamse regering.

- Pelleriaux, K. (2001). *Demotie en burgerschap. De culturele constructie van ongelijkheid in de kennismaatschappij*. Brussel: VUBPress.
- Pietramala, D. & Grauer, N. (2006). *Lacrosse. Technique and tradition. The second edition of the Bob Scott Classic*. Baltimore: The John Hopkins University Press.
- Renson, R. (1983). Sport for All. New perspectives in text and context. In: A. Van Lierde & L. De Clercq, L. (Eds.). *Evaluation of the impact of sport for All policies and programmes* (1st Meeting of the European project group; Dudzele, 1983). (pp. 121-135). Brussels: Bloso.
- Renson, R. (2000). Sport for All. New and old forms of movement culture. In: *VII World Congress Sport for All. Final report: Sport for All and the global educational challenges* (14p.). (CD-rom). Barcelona: Ajuntament de Barcelona.
- Sannen, L. (2009). *Lokaal sociaal beleid: de intenties onder de loep. Beleidsplananalyse 2008-2014*. Leuven: K.U.Leuven, Hoger Instituut voor de Arbeid.
- Scheerder, J. (2003). *Gelijke speelvelden? Sociale gelaagdheid van de vrijetijdssport vanuit een sociaal-cultureel veranderingsperspectief*. Leuven: K.U.Leuven; doctoraatsproefschrift.
- Scheerder, J. (2004). *Spelen op het middenveld. Vrijetijdssport als ontspanning, ontplooiing en ontmoeting* (Cultuursociologische Essays 4). Tiel: Lannoo.
- Scheerder, J. (2007). *Tofsport in Vlaanderen. Groei, omvang en segmentatie van de Vlaamse recreatiesportmarkt*. Antwerpen: F&G Partners.
- Scheerder J. & Boen, F. (Eds.) (2009). *Vlaanderen loopt! Sociaal-wetenschappelijk onderzoek naar de loopsportmarkt*. Gent: Academia Press.
- Scheerder, J., Boen, F., Vos, S., Pelssers, J., Thibaut, E. & Vandermeersch, H. (2011a). *Ouderen in-actie(f)? Sociaalwetenschappelijk onderzoek naar sportdeelname en sportbehoeften van 55-plussers in Vlaanderen*. Gent: Academia Press, 309 p.
- Scheerder, J., Breesch, D., Pabian, S. & Vos, S. (2010a). *Balanceren in een grijze zone. Een verkennende studie van de semi-agorale arbeid in de sport* (Beleid & Management in Sport 5). Leuven: K.U.Leuven/Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement.
- Scheerder, J., Vos, S., Breesch, D., & Pabian, S. (2010b). Semi-agorale arbeid in de sport. Een verkennende analyse van de grijze zone in de Vlaamse sport(arbeids)markt. *Praktijkids Sportmanagement, (V.3 Cases - Afl. 41/december 2010)*, Sch.1-Sch.20.
- Scheerder, J., De Knop, P., Vanreusel, B. & De Bosscher, V. (2006a). Sportbeleid in Vlaanderen. Een sociaal-historisch overzicht. In P. De Knop, J. Scheerder, H. Ponnet (Eds.). *Sportbeleid in Vlaanderen. Trends, visies en cijfers* (Volume 1). (pp. 25-37). Brussel: Publicatiefonds Vlaamse Trainersschool.
- Scheerder, J., Lagae, W. & Boen, F. (Eds.) (2011). *Vlaanderen fietst! Sociaalwetenschappelijk onderzoek naar de fietssportmarkt*. Gent: Academia Press.
- Scheerder, J. & Pauwels, G. (2006). Kortetermijntrends inzake sportparticipatie in Vlaanderen. Een analyse 1999-2005. In: P. De Knop, J. Scheerder & H. Ponnet (Eds.). *Sportbeleid in Vlaanderen. Trends, visies, cases en cijfers* (Volume 1). (pp. 63-74). Brussel: Publicatiefonds Vlaamse Trainersschool.
- Scheerder, J., Pauwels, G. & Vanreusel, B. (2003). *Vlaanderen sportief gepeild: wie participeert niet? Ontwikkelingen en determinanten van (club)sportinactiviteit*. In: J. Lemaître (Eds.). Vlaanderen

- gepeild! (pp.231-268). Brussel: Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap / Administratie Planning en Statistiek.
- Scheerder, J., Pauwels, G. & Vanreusel, B. (2007). Breedtesport in Vlaanderen gepeild. Trends en profielen 1999-2006. In: Pickery J. (Eds.). *Vlaanderen gepeild!* (pp. 225-261). Brussel: . Vlaamse overheid/Studiedienst van de Vlaamse Regering.
- Scheerder, J., Taks, M., Vanreusel, B. & Renson, R. (2002). *30 jaar breedtesport in Vlaanderen. participatie en beleid. Trends 1969-1999* (Sport & Maatschappij 1). Gent: Publicatiefonds voor Lichamelijke Opvoeding.
- Scheerder, J., Thibaut, E., Pauwels, G., Vandermeersch, H., Winand, M. & Vos, S. (2012). *Sport in clubverband (Deel 2). Uitdagingen voor de clubgeorganiseerde sport* (Beleid & Management in Sport 9). Leuven: K.U.Leuven/Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement.
- Scheerder, J. & Van Bottenburg, M. (2010). Sport light. De opkomst van lichte organisaties in de sport. In: B. Pattyn, B. Raymaekers (Eds.). *In gesprek met morgen* (Lessen voor de eenentwintigste eeuw 16). (pp. 89-120). Leuven: Universitaire Pers Leuven.
- Scheerder, J. & Van Tuyckom, C. (2006). Sportparticipatie in de Europese Unie. Vlaanderen vergeleken met het Europa van de 25. In P. De Knop, J. Scheerder, H. Ponnet (Eds.). *Sportbeleid in Vlaanderen. Studies* (Volume 2). (pp. 87-96). Brussel: Publicatiefonds Vlaamse Trainersschool.
- Scheerder, J. & Van Tuyckom, C. (2007). Sportparticipatie in de Europese unie. Vlaanderen vergeleken met het Europa van de 25. In J. Scheerder, C. Van Tuyckom, A. Vermeersch (Eds.). *Europa in Beweging. Sport vanuit Europees perspectief*. (pp. 123-157).
- Scheerder, J. & Vanreusel, B. (2009). Over gulzige instituties en lichte gemeenschappen. Het Vlaams Sport voor Allen-beleid in een stroomversnelling. In H. Wittock & T. Van Steendam (Eds.). *Sport verruimd. 5 jaar Vlaams sportbeleid (2004-2009)*. (pp. 30-53). Kessel-Lo: Van der Poorten.
- Scheerder, J. & Vanreusel, B. (2011). De actieve sportbeoefening in Nederland en Vlaanderen. Een gelijkspel? In: P. De Knop, J. Scheerder & B. Vanreusel (Eds.). *Sportsociologie. Het spel en de spelers*. (2de editie). (pp. 103-122). Amsterdam: Reed Business.
- Scheerder, J., Vanreusel, B. & Pauwels, G. (2007). Breedtesport in Vlaanderen gepeild. Trends en profielen 1999-2006. In: J. Lemaître & J. Pickery (Eds.). *Vlaanderen gepeild!* (SVR-Studie 2007/2). (pp. 225-261). Brussel: Studiedienst van de Vlaamse regering.
- Scheerder, J., Vanreusel, B. & Taks, M. (2005). Leisure-time sport among physical education students: A time trend analysis of sport participation styles. *European Sport Management Quarterly* 5(4), 415-441.
- Scheerder, J., Vanreusel, B., Taks, M. & Renson, R. (2006b). Sportbeoefening door jongeren en volwassenen in Vlaanderen. Een follow-up over de voorbije decennia. In P. De Knop, J. Scheerder, H. Ponnet (Eds.). *Sportbeleid in Vlaanderen. Trends, visies en cijfers* (Volume 1). (pp. 39-62). Brussel: Publicatiefonds Vlaamse Trainersschool.
- Scheerder, J. & Vermeersch, A. (2007). Sport en beleid in Europees perspectief. Een inleidend kader. In: J. Scheerder, C. Van Tuyckom & A. Vermeersch (Eds.). *Europa in beweging. Sport vanuit Europees perspectief* (pp. 3-50). Gent: Academia Press.
- Scheerder, J. & Vos, S., m.m.v. Pluym, K. (2009). *Sportbeleidsplanning in Vlaanderen. Een inhoudelijke en financiële analyse* (Beleid & Management in Sport 1). Leuven: K.U.Leuven/Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement.

- Scheerder, J. & Vos, S. (2010a). Sport participation in a time-trend perspective. Results from a 40-year follow-up study. *Portuguese Journal of Sport Sciences*, 10(1), 58-59.
- Scheerder, J. & Vos, S., m.m.v. Breesch, D., Késenne, S., Van Hoecke, J. & Vanreusel, B. (2010b). *Sportclubs in beeld. Basisrapportering over het Vlaamse Sportclub Panel 2009 (VSP09)* (Beleid & Management in Sport 4). Leuven: K.U.Leuven/Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement.
- Scheerder, J. & Vos, S., m.m.v. Breesch, D., Lagae, W. & Van Hoecke, J. (2010c). *De fitnesssector in beeld. Basisrapportering over het Vlaamse Fitness Panel 2009 (VFP09)* (Beleid & Management in Sport 3). Leuven: K.U.Leuven/Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement.
- Scheerder, J. & Vos, S., e.a. (2011a). *Sportdiensten in beeld. Basisrapportering over het Vlaamse Sportdienst Panel 2010* (Beleid & Management in Sport 13). Leuven: K.U.Leuven/Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement (in voorbereiding).
- Scheerder, J. & Vos, S. (2011b). Social stratification in adults' sports participation from a time-trend perspective. Results from a 40-year household study. *European Journal for Sport and Society*, 8(1/2), 7-13.
- Scheerder, J. & Vos, S. (2011c). Sportclubs in mannen- en vrouwenhanden. Een gelijkspel? (Deel 1). *Tijdschrift voor Lichamelijke Opvoeding* 230(2), 12-16.
- Scheerder, J., Vos, S., Pabian, S., De Martelaer, K., Lefevre, J. & Philippaerts, R. (2011b). Actieve vrijetijdssport in Vlaanderen. Trends, profielen en settings. In: J. Lievens & H. Waeye (Eds.). *Participatie in Vlaanderen 2. Eerste analyses van de participatiesurvey 2009*. (pp. 43-82). Leuven: Acco.
- Scheerder, J., Vos, S., Pabian, S. & Pauwels, G. (2010). De Vlaamse sportarbeidsmarkt in kaart gebracht. Enkele ontwikkelingen en kenmerken van tewerkstelling in de sportsector. *Vlaams Tijdschrift voor Sportbeheer*, 215, 21-33.
- Schnabel, P. (2006). Een prettig gevuld bestaan. Hoe ouderen hun tijd besteden. In: D. Van den Brink & F. Heemskerk (Eds.). *De vergrijzing leeft. Kansen en keuzes in een verouderende samenleving*. (p. 179-191). Amsterdam: Bert Bakker.
- Stapel, J. & Keukens, R. (2009). *Sociologie voor gezondheidszorg en verpleegkunde*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- SVR (2008). *Vrind 2008. Vlaamse regionale beleidsindicatoren*. Brussel: Vlaamse overheid/Studiedienst van de Vlaamse regering.
- SVR (2011). *Vreemde bevolking per gewest*, geraadpleegd op 27 juni 2011 op <http://www4.vlaanderen.be/dar/svr/Cijfers/Pages/Excel.aspx>.
- Thijssen, P., & De Pauw, T. (2006). *Babybom? Draagvlak van de intergenerationele solidariteit*. Leuven: Acco.
- Van Bottenburg, M. (2001). *Global Games*. Urbana: University of Illinois Press.
- Van Bottenburg, M. (2003). Top- en breedtesport. Een Siamese tweeling? In: K. Breedveld (Ed.). *Reportage sport 2003*. (pp. 285-312). Den Haag: Sociaal & Cultureel Planbureau.
- Van Bottenburg, M. (2004). Individueel en collectief gedrag in de sport. In: J.W. Duyvendak, M. Hurenkamp (Eds.). *Kiezen voor de kudde. Lichte gemeenschappen en de nieuwe meerderheid*. (pp. 85-103). Amsterdam: Van Gennep.
- Van Bottenburg, M. (2005). *There's no business like sportbusiness*. (Oratie uitgesproken op 8 juni 2005). Tilburg: Fontys Economische Hogeschool.

- Van Bottenburg, M. (2006). *Het kapitaal van de sport*. (Oratie uitgesproken op 18 oktober 2006) Nieuwegein: ARKO Sports Media.
- Van der Aerschot, H., Massez, C., Brusselle, S. & Van Lierde, A. (2006). Evolutie van het aantal leden van de Vlaamse sportfederaties (1996-2003). In: P. De Knop, J. Scheerder, H. Ponnet (Eds.). *Sportbeleid in Vlaanderen. Trends, visies, cases en cijfers* (Volume 1). (pp. 83-94). Brussel: Publicatiefonds Vlaamse Trainersschool.
- Van der Poel, H. (1999). *Tijd voor vrijheid. Inleiding tot de studie van de vrijetijd*. Amsterdam: Boom.
- Van Dijk, J. (2001). *De netwerkmaatschappij. Sociale aspecten van nieuwe media*. Leiden: Hilarius.
- Van Meerbeek, R. (1986). *Onderzoek naar optimalisatie-modellen voor sportclubtypes in Vlaanderen*. Leuven: K.U.Leuven.
- Van Poppel, M. (2009). *Cijferboek lokaal sportbeleid 2008-2010*. Brussel: Vlaamse overheid/Departement Cultuur, Jeugd, Sport & Media.
- Van Tuyckom, C., Vos, S. & Scheerder, J. (2011). *Met en weten over zweten*. Gent: Academia Press.
- Vanreusel, B. & Scheerder, J. (2000). *Sport: cultuur in beweging. Een verkenning van cultuurtrends in de sport*. (Samenleving & Sport 2). Brussel: Koning Boudewijnstichting.
- Versonnen, A., & Bogaert, H. (Eds.). (2008). *Bevolkingsvooruitzichten 2007-2008* (Planning Paper 105). Brussel: Federaal Planbureau/Algemene Directie Statistiek & Economische informatie.
- Vlaamse Bond voor Rijkswieltoerisme (2008). *De VBR heet u welkom*. <http://www.vbr-vlaanderen.be/>, Geraadpleegd op 06/10/2011.
- Vlaamse overheid (1993). *Decreet van 1 december 1993 houdende de erkenning en de subsidiëring van de Stichting voor de Vlaamse schoolsport*.
- Vlaamse overheid (1996). *Decreet van 24 juli 1996 tot vaststelling van het statuut van de niet-professionele sportbeoefenaar*. Belgisch Staatsblad, gepubliceerd op 12 september 1996.
- Vlaamse overheid (1999). *Decreet van 13 april 1999 houdende erkenning en subsidiëring van Vlaamse sportfederaties*. Belgisch Staatsblad, gepubliceerd op 29 juni 1999.
- Vlaamse overheid (2001). *Decreet van 13 juli 2001 houdende de regeling van de erkenning en subsidiëring van de Vlaamse sportfederaties, de koepelorganisatie en de organisaties voor de sportieve vrijetijdsbesteding*. Belgisch Staatsblad, gepubliceerd op 14 september 2001.
- Vlaamse overheid (2004a). *Decreet van 19 maart 2004 betreffende het lokaal sociaal beleid*. Belgisch Staatsblad, gepubliceerd op 12 mei 2004.
- Vlaamse overheid (2004b). *Decreet van 7 mei 2004 betreffende de onderwijsgebonden sport*. Belgisch Staatsblad, gepubliceerd op 20 september 2004.
- Vlaamse overheid (2006a). *Besluit van de Vlaamse regering van 14 juli 2006 houdende de bepaling van de leeftijdsgrenzen voor deelneming aan sportmanifestaties en opleidingen op de weg met motor- en bromfietsen*. Belgisch Staatsblad, gepubliceerd op 30 augustus 2006.
- Vlaamse overheid (2006b). *Besluit van de Vlaamse regering van 8 september 2006 tot bepaling van de maatregelen inzake medisch verantwoorde sportbeoefening bij deelname van minderjarigen aan sportmanifestaties, proeven, wedstrijden en opleidingen in de sporttak motorrijden – discipline motorcross*. Belgisch Staatsblad, gepubliceerd op 26 september 2006.
- Vlaamse overheid (2006c). *Besluit van de Vlaamse regering van 14 juli 2006 houdende algemene bepalingen inzake medisch verantwoorde sportbeoefening bij deelname van minderjarigen aan*

- sportmanifestaties, proeven, wedstrijden en opleidingen*. Belgisch Staatsblad, gepubliceerd op 30 augustus 2006.
- Vlaamse overheid (2007a). *Decreet van 9 maart 2007 houdende de subsidiëring van gemeente- en provinciebesturen en de Vlaamse Gemeenschapscommissie voor het voeren van een Sport voor Allen-beleid*. Belgisch Staatsblad, gepubliceerd op 4 mei 2007.
- Vlaamse overheid (2007b). *Decreet van 13 juli 2007 inzake medisch en ethisch verantwoorde sportbeoefening*. Belgisch Staatsblad, gepubliceerd op 6 september 2007.
- Vlaamse overheid (2007c). *Decreet van 11 mei 2007 houdende het statuut van de sportschutter*. Belgisch Staatsblad, gepubliceerd op 8 juni 2007.
- Vlaamse overheid (2008a). *Decreet van 18 januari 2008 houdende de flankerende en stimulerende maatregelen ter bevordering van de participatie in cultuur, jeugdwerk en sport*. Belgisch Staatsblad, 4 april 2008.
- Vlaamse overheid (2008b).
http://www.cjsm.vlaanderen.be/sport/projecten_subsidiering/proeftuinen-sport/, geraadpleegd op 8 december 2011.
- Vlaamse overheid (2008c). *Besluit tot vaststelling van de voorwaarden voor het verkrijgen van een subsidie voor de facultatieve opdracht jeugdsport*. Belgisch Staatsblad, gepubliceerd op 12 september 2008.
- Vlaamse overheid (2008d). *Besluit tot vaststelling van de voorwaarden tot het verkrijgen van de subsidies inzake topsport*. Belgisch Staatsblad, gepubliceerd op 19 december 2008.
- Vlaamse overheid (2009a). *Besluit tot vaststelling van de voorwaarden tot het verkrijgen van de subsidies inzake de door de sportfederaties georganiseerde sportkampen*. Belgisch Staatsblad, gepubliceerd op 16 januari 2009.
- Vlaamse overheid (2009b). *Besluit betreffende het prioriteitenbeleid*. Belgisch Staatsblad, gepubliceerd op 16 januari 2009.
- Vlaamse overheid (2009c). *Decreet van 13 februari 2009 houdende de organisatie van schoolsport*. Belgisch Staatsblad, gepubliceerd op 26 maart 2009.
- Vonck, E., Verte, D., De Donder, L., Buffel, T., De Witte, N. & Dury, S. (2010). Older people and sport. Looking beyond the health perspective. *International Journal of Social Sciences and Humanity Studies*, 2(1), ISSN 1309-8063 (online).
- Vos, S. & Scheerder, J. (2009). *'t Stad sport. Onderzoek naar de sportdeelname en sportbehoeften in de stad Antwerpen* (Beleid & Management in Sport 2). Leuven: K.U.Leuven/Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement.
- Vos, S. & Scheerder, J. (2010). *The value of human resources in non-public sport providers. The importance of volunteers in sport club versus professionals in fitness and health clubs*. In: C. Breuer & T. Pawlowski (Eds.). Abstracts of the 2nd European Conference in Sport Economics 2010, October 5-6, Cologne (Germany). (pp. 136-139).
- Vos, S. & Scheerder, J. (2011a). M/V gezocht. Hoe Vrouwvriendelijk is de aanbodzijde van de sportmarkt op lokaal niveau? (Deel 2). *Tijdschrift voor Lichamelijke Opvoeding*, 230(3), in druk.
- Vos, S. & Scheerder, J., m.m.v. Breesch, D., Késenne, S., Lagae, W., Van Hoecke, J. & Vanreusel, B. (2011b). De aanbodzijde van de sportmarkt op lokaal niveau. In: R. Philippaerts (Ed.). *Sport voor*

- Allen. *Strategieën voor laagdrempelig bewegen en sporten in Vlaanderen*. (pp. 33-69). Leuven: Acco.
- VSF (2010). *Welk type sportclub ben jij? Onderzoek naar typologieën van sportclubs*. Gent: Vlaamse Sportfederatie.
- VSF (2011). *Dynamoproject. Managementondersteuning voor sportclubs*. Raadpleegbaar op <http://www.dynamoproject.be/>.
- Wahab, S. & Cooper, C. (2001). Tourism, globalisation and the competitive advantage of nations. In: S. Wahab & C. Cooper (Eds.). *Tourism in the age of globalisation*. (pp. 3-21). London: Routledge.
- Wallerstein, I. (1974). *The Modern World-System. Capitalist Agriculture and the Origins of the European World-Economy in the Sixteenth Century*. New York: Academic Press.
- Webster, F. (1995). *Theories of the Information Society*. London: Routledge.
- Westerbeek, H., Hoyer, R., Smith, A., Stewart, B. & Nicholson, M. (2006). *Sportmanagement. Grondbeginselen en toepassingen*. Nieuwegein: Arko Sports Media.

BIJLAGEN

Bijlage 1: Lidmaatschap van sportvereniging in Europa (alle bevraagde landen)

Tabel B1.1 Lidmaatschap van een sportvereniging in Europa (alle bevraagde landen)

1990		1999		2008	
Nederland	39,8	Nederland	51,2	Nederland	51,5
Denemarken	33,5	Zweden	37,0	Denemarken	41,0
Noorwegen	32,8	IJsland	34,1	Nederlandstalig België	39,8
Zweden	32,1	Denemarken	33,0	België (totaal)	32,2
IJsland	30,3	Nederlandstalig België	30,2	Luxemburg	31,0
Duitsland	29,9	Duitsland	28,0	Zwitserland	29,8
Ierland	23,7	Ierland	27,5	Ierland	28,8
Nederlandstalig België	23,6	België (totaal)	25,5	Franstalig België	23,7
Finland	22,8	Luxemburg	25,1	Slovenië	20,9
Canada	22,7	Finland	23,7	Tsjechië	20,6
Verenigde Staten	20,2	Tsjechië	22,7	Frankrijk	19,4
België (totaal)	19,7	Oostenrijk	22,5	Duitsland	19,2
Oostenrijk	18,7	Franstalig België	18,7	Noord-Ierland	18,7
Groot-Brittannië	17,9	Slovakije	17,6	Finland	16,3
Tsjechië	17,8	Slovenië	16,9	Estland	16,1
Noord-Ierland	17,4	Frankrijk	16,4	Oostenrijk	13,3
Frankrijk	15,7	Griekenland	15,1	Albanië	9,8
Franstalig België	14,6	Noord-Ierland	14,1	Kosovo	9,7
Estland	14,3	Kroatië	11,9	Noord-Cyprus	8,6
Portugal	13,6	Italië	11,5	Letland	8,3
Slovakije	10,7	Malta	9,3	Slovakije	8,2
Italië	10,1	Estland	8,8	Litouwen	7,5
Letland	8,9	Portugal	8,6	Servië	6,9
Slovenië	8,3	Spanje	8,5	Zuid-Cyprus	5,9
Litouwen	7,5	Letland	6,6	Bosnië-Herzegovina	5,9
Malta	5,6	Bulgarije	4,5	Griekenland	5,7
Spanje	4,8	Rusland	4,0	Spanje	5,3
Bulgarije	4,3	Hongarije	3,8	Hongarije	4,9
Hongarije	4,2	Litouwen	3,3	Portugal	4,9
Polen	4,1	Polen	3,1	Montenegro	4,7
Roemenië	2,8	Groot-Brittannië	3,0	Bulgarije	4,4
		Roemenië	2,1	Wit-Rusland	3,5
		Oekraïne	1,9	Malta	3,4
		Wit-Rusland	1,8	Roemenië	3,3
		Turkije	0,7	Moldavië	3,3
				Azerbeidzjan	2,9
				Rusland	2,8
				Polen	1,9
				Oekraïne	1,7
				Armenië	1,5
				Turkije	1,4
				Georgië	0,1

Bron: European Values Study (1990-2008)

Bijlage 2: Overzicht van de erkende sportfederaties in Vlaanderen, Anno 2009

Tabel B2.1 Overzicht van de erkende en gesubsidieerde recreatieve sportfederaties (RSF) in Vlaanderen anno 2009

Sportfederatie	Afkorting	Omnisport	Facultatieve opdracht (2009-2012)		
			Jeugdsport	Sportkamp	Prioriteitenbeleid
AKTIVIA	AKTIVIA				
Bond voor Lichamelijke Opvoeding	BVLO	X		X	X
Dansliga Sportfederatie	DANSLIGA			X	
De FitnessOrganisatie	DFO				
FALOS-Sportfederatie van de KWB	FALOS	X			
Federatie Dans en Sport	FEDES	X		X	
FROS Amateursportfederatie	FROS	X			X
Gezinssportfederatie	GSF	X		X	X
Gym & Dans Federatie Vlaanderen	GDFV				
Koninklijke Antwerpse Vereniging van Vriendenclubs	KAVVV	X			
Koninklijke Belgische Liefhebbersvoetbalbond Nederlandstalige afdeling	KBLVB				
Koninklijke Vlaamse Voetbalbond	KVV		X	X	
Landelijke Rijverenigingen	LRV		X		
Natuurvrienden Sportfederatie	NVSF	X			X
OKRA-sport	OKRA	X			
PSYLOS	PSYLOS	X			
Recreatief Aangepast Sporten	RECREAS	X		X	
Sporcrea	SPORCREA	X			
Sporta Federatie	SPORTA	X		X	
Sportievak	SPORTIEVAK	X		X	X
S-Sport	S-Sport	X			X
Verbond van Vlaamse Watersportverenigingen Recrea	VVW	X			
Vlaamse Liga van Bedrijfssportbonden	VLB	X			
Vlaamse Minivoetbalfederatie	VMF				
Vlaamse Vereniging voor Golf	VVG		X		X
Vlaamse Wandel- en Omnisportfederatie	VWO	X			
Vlaamse Wandelfederatie	VWF				
Vlaamse Wielrijdersbond	VWB				
Vlaamse Zaalvoetbalbond	VZVB				
Totaal		17	3	8	7

Bron: Bloso, Afdeling Subsidiering

Tabel B2.2 Overzicht van de erkende en gesubsidieerde unisportfederaties (USF) in Vlaanderen anno 2009

Sportfederatie	Afkorting	Facultatieve opdracht (2009-2012)			
		Jeugdsport	Sportkamp	Prioriteitenbeleid	Topsport
GymnastiekFederatie Vlaanderen	Gymfed	X	X		X
Handboogliga	Handboogliga	X			X
Klim- en Bergsportfederatie	KBF				
Koninklijke Belgische Korfbalbond Vlaamse liga	KBKB	X	X		X
Koninklijke Belgische Liefhebbersvoetbalbond Nederlandstalige afdeling	KBLVB				
Nederlandstalig Kano Verbond	NKV				X
Nederlandstalige Liga voor Onderwateronderzoek en –Sport	NELOS	X			
Vlaams Verbond voor Oriënteringssporten	VVO				
Vlaamse Atletiekliga	VAL	X	X	X	X
Vlaamse Badmintonliga	VBL	X	X	X	X
Vlaamse Baseball en Softball Liga	VBSL	X			
Vlaamse Basketballiga	VBL	X			X
Vlaamse Handbalvereniging	VHV	X			X
Vlaamse Ju-Jitsu Federatie	VJJF	X		X	X
Vlaamse Judofederatie	VJF				X
Vlaamse Karate Federatie	VKF				
Vlaamse Kunstschaatsenbond	VKSB				
Vlaamse Liga Gehandicaptensport	VLG				X
Vlaamse Liga Paardensport	VLP		X		X
Vlaamse Reddingscentrale	VRC				
Vlaamse Roeiliga	VRL				X
Vlaamse Rollersbond	VRB				X
Vlaamse Rugbybond	VRB	X	X		
Vlaamse Schermbond	VSF		X		X
Vlaamse Schietsportkoepel	VSK		X		
Vlaamse Ski en Snowboard Federatie	VSSF				X
Vlaamse Squashfederatie	VSF	X			X
Vlaamse Taekwondo Bond	VTB	X			X
Vlaamse Tafeltennisliga	VTTL	X	X	X	X
Vlaamse Tennisvereniging	VTV	X			X
Vlaamse Triatlon en Duatlon Liga	VTDL	X			X

Vlaamse Vechtsport Associatie	VVA				
Vlaamse Volleybalbond	VVB	X			X
Vlaamse Yachting Federatie	VYF	X			X
Vlaamse Zwemfederatie	VZF				X
Voetbalfederatie Vlaanderen	VFV				X
Waterski Vlaanderen	WV		X		
Wielerbond Vlaanderen	WBV				X
		18	9	5	26

Bron: Bloso, Afdeling Subsidiëring

Tabel B2.3 *Overzicht van de erkende en gesubsidieerde organisaties voor de sportieve vrijetijdsbesteding (OSV) in Vlaanderen anno 2009*

Sportfederatie	Afkorting
Vlaamse Cluster van Luchtsporten	VCL
Vlaamse Confederatie Hengel-, Honden en andere Dierenhobby's	VCL
Vlaamse Organisatie voor Internationale Volksspelen	VIV
Vlaamse Traditionele Sporten	VLAS

Bron: Bloso, Afdeling Subsidiëring

Tabel B2.4 *Overzicht van de erkende, niet-gesubsidieerde sportfederaties in Vlaanderen anno 2009*

Sportfederatie	Afkorting
ABC Vlaanderen American Kick Boxing Association	
Belgische Politie Sportbond Nederlandstalige Vleugel	BPSB
Cricket Vlaanderen	CV
Federatie Disco, Show en Freestyle	FDSF
Federatie van Amateurs Motorcrossbonden van Vlaanderen	FAMV
Hondenfederatie Vrienden Onder Eén	
Liga van Vlaamse Zweefvliegclubs	
Petanque Federatie Vlaanderen	
SportArk	
Unie van Motorsportclubs Vlaanderen	UMCV
Vereniging voor modelluchtvaart sport	
Vlaams Verbond van Paraclubs	VVP
Vlaamse Aikido Vereniging	VAV
Vlaamse Autosportfederatie	VAF
Vlaamse Boogsport Federatie 'Liggende Wip'	
Vlaamse Darts Bond	
Vlaamse Federatie voor Hondensport	
Vlaamse Motorrijdersbond van België	VMBB
Vlaamse Snookerfederatie	
Vlaamse Vechtsport Associatie	
Vlaamse Vereniging van Hengelsport Verbonden	
Vlaamse Wushu Federatie	VWF
Vrije Vlaamse Recreatiesporten	VVR

Bron: Bloso, Afdeling Subsidiëring

Bijlage 3: Overzicht van de opgenomen sportfederaties, gegroepeerd per sporttak

Tabel B3.1 Overzicht van de opgenomen (erkende) sportfederaties en het aantal leden voor periode 2000-2009, gegroepeerd per sporttak

	Sportfederatie		2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
1	Sport & Natuur	RE	9 173	8 590	0	0	0	0	0	0	0	0
	Natuurvrienden Sportfederatie	RE	0	0	5 904	5 688	5 134	5 085	5 122	5 097	5 106	5 044
	Belgische Alpenclub Nederlandstalige Vleugel	U	0	0	2 487	2 366	2 376	2 218	0	0	0	0
	Belgische Alpenclub Klim- en Bergsportfederatie	U	0	0	0	0	0	0	2 275	2 252	2 614	0
	Vlaamse Bergsport- en Speleologiefederatie	RE	6 163	6 269	6 295	6 749	6 959	7 004	7 211	7 412	6 922	0
	Klim- en Bergsportfederatie	U		0	0	0	0	0	0	0	0	9 611
	Subtotaal groep bergsport		15 336	14 859	14 686	14 803	14 469	14 307	14 608	14 761	14 642	14 655
2	Bond van Manegerijscholen	RE	7 058	7 013	7 210	8 631	0	0	0	0	0	
	Vlaamse Liga Paardensport	U	5 494	5 963	6 432	6 901	14 670	17 459	17 961	19 345	21 014	23 729
	Landelijke Rijverenigingen	RE	12 009	11 710	11 642	11 671	11 778	12 618	12 962	12 978	12 954	12 903
	Subtotaal groep paardensport		24 561	24 686	25 284	27 203	26 448	30 077	30 923	32 323	33 968	36 632
3	Dansliga Sportfederatie	RE	19 444	19 685	19 825	20 869	20 829	21 153	22 675	23 397	23 366	24 407
	Federatie Dans en Sport	RE	8 914	8 555	8 260	7 952	10 002	8 553	8 525	8 593	8 471	6 912
	Subtotaal groep dans		28 358	28 240	28 085	28 821	30 831	29 706	31 200	31 990	31 837	31 319
4	Federatie voor Algemene en Sportieve Gymnastiek	RE	15 822	15 632	15 305	0	0	0	0	0	0	0
	Vlaamse Turnliga	U	32 811	35 953	36 586	0	0	0	0	0	0	0
	Katholieke Vlaamse Turnfederatie	RE	33 404	29 735	0	0	0	0	0	0	0	0
	Turnsport Vlaanderen vzw	RE	0	0	28 710	27 721	26 042	27 350	27 190	26 309	0	0
	Gym & Dans Federatie Vlaanderen	RE	0	0	0	0	0	0	0	0	6 550	6 925
	GymnastiekFederatie Vlaanderen	U	0	0	0	65 161	68 904	72 965	75 647	76 045	101 600	100 380
	Subtotaal groep gymnastiek		82 037	81 320	80 601	92 882	94 946	100 315	102 837	102 354	108 150	107 305
5	Handboogliga	U	1 600	1 462	1 324	1 334	1 399	1 483	1 434	1 421	1 490	1 556
	Vlaamse Koepel van Schietsportfederaties	U	13 662	12 983	0	0	0	0	0	0	0	0
	Vlaamse Schutterskonfederatie	U	0	0	11 059	11 214	11 214	10 513	12 267	18 742	17 214	0
	Vlaamse Schietsportkoepel	U	0	0	0	0	0	0	0	0	0	16 241
	Subtotaal groep schietsport		15 262	14 445	12 383	12 548	12 613	11 996	13 701	20 163	18 704	17 797
6	Koninklijke Belgische Korfbalbond - Vlaamse Liga (Korfbal)	U	6 887	6 519	6 360	6 576	6 655	6 792	6 681	6 256	6 118	6 045

7	Koninklijke Belgische Liefhebbersvoetbalbond - Nederlandstalige afdeling	RE	11 155	10 403	8 532	9 611	10 257	9 855	9 907	9 723	9 467	9 601
	Koninklijke Vlaamse Voetbalbond	RE	21 188	20 744	20 658	21 468	21 291	20 978	20 503	20 186	20 496	21 683
	KBVB (inschatting nederlandstalige leden)	U	246 366	248 790	248 246	267 727	250 949	250 154	231 647	256 790	255 491	0
	Vlaamse Zaalvoetbalbond	RE	20 825	17 970	17 753	14 438	14 926	14 550	14 283	14 759	14 580	15 216
	Futsal	U	13 775	12 486	12 616	13 515	13 394	13 177	11 342	12 986	12 390	0
	Vlaamse Minivoetbalfederatie	RE	9 580	9 621	9 713	9 952	10 508	13 485	14 282	14 450	14 614	14 716
	Voetbalfederatie Vlaanderen	U	0	0	0	0	0	0	0	0	0	264 099
	Subtotaal groep voetbal		322 889	320 014	317 518	336 711	321 325	322 199	301 964	328 894	327 038	325 315
8	Nederlandstalig Kano Verbond (<i>Kano</i>)	U	3 221	3 215	3 174	2 781	2 803	2 736	2 618	2 795	2 920	2 926
9	Nederlandstalige Liga voor Onderwateronderzoek en -Sport	U	10 273	10 113	10 346	10 514	10 574	10 472	10 567	10 325	10 330	10 028
	Associatie Wind- & Watersport Vlaanderen	U	18 547	16 616	0	0	0	0	0	0	0	0
	Vlaamse Yachting Federatie	U	0	0	15 887	17 041	16 496	15 402	15 769	15 776	15 793	15 707
	Confederatie Watersport Vlaanderen	RE	12 641	12 835	0	0	0	0	0	0	0	0
	Verbond van Vlaamse Watersportverenigingen Recrea	RE	0	0	13 239	12 562	12 608	13 938	13 729	12 323	12 748	12 176
	Amateurwatersportbond	RE	5 387	5 116	5 037	5 027	0	0	0	0	0	0
	Waterski Vlaanderen	U	0	0	2 719	3 155	3 339	3 883	3 771	3 700	3 653	3 793
	Subtotaal groep watersport		36 575	34 567	36 882	37 785	32 443	33 223	33 269	31 799	32 194	31 676
10	Vlaams Verbond voor Oriënteringssporten (<i>Oriënteringssport</i>)	U	1 707	1 583	1 558	1 573	1 559	1 514	1 543	1 515	1 561	1 518
11	Vlaamse Atletiekliga (<i>Atletiek</i>)	U	17 876	18 705	22 910	24 456	32 093	36 103	41 835	40 381	38 285	37 696
12	Vlaamse Badmintonliga (<i>Badminton</i>)	U	12 718	13 026	14 174	15 724	17 119	17 768	18 252	18 475	18 516	18 994
13	Vlaamse Baseball en Softball Liga (<i>Baseball en Softball</i>)	U	1 699	1 622	1 604	1 645	1 729	1 880	1 900	1 950	1 762	1 769
14	Vlaamse Krachtbal en Recreatiesport Liga	RE	0	0	8 376	8 373	8 006	8 377	7 778	6 964	0	0
	Vlaamse Krachtbal en Recreatievolleybal Confederatie	RE	7 050	8 173	0	0	0	0	0	0	0	0
	Subtotaal groep krachtbal		7 050	8 173	8 376	8 373	8 006	8 377	7 778	6 964	0	0
15	Vlaamse Basketballiga (<i>Basketbal</i>)	U	48 792	48 375	46 439	44 634	43 685	40 986	41 149	43 832	43 117	44 499
16	Vlaamse Reddings Centrale (<i>Reddend zwemmen</i>)	U	3 538	3 642	3 736	3 856	3 927	3 913	3 524	3 069	2 831	2 661
17	Vlaamse Roeiliga (<i>Roeien</i>)	U	1 554	1 730	1 536	1 709	1 744	1 584	1 511	1 669	1 749	1 513
18	Vlaamse Ski en Snowboard Federatie	U	0	2 044	3 574	3 135	1 873	2 013	2 114	2 192	2 057	2 095
	Vlaamse Skivereniging	U	1 519	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Subtotaal groep skisport	/	1 519	2 044	3 574	3 135	1 873	2 013	2 114	2 192	2 057	2 095
19	Vlaamse Squashfederatie (<i>Squash</i>)	U	4 061	4 003	3 771	3 405	3 194	3 121	3 124	3 333	3 083	3 033
20	Vlaamse Tafeltennisliga (<i>Tafeltennis</i>)	U	7 863	7 795	7 914	7 802	7 935	8 059	8 109	8 174	8 013	8 101
21	Vlaamse Tennisvereniging (<i>Tennis</i>)	U	114 984	118 778	131 281	142 189	150 098	149 555	150 348	150 095	148 376	147 746
22	Vlaamse Triatlon en Duatlon Liga (<i>Triatlon</i>)	U	1 550	1 506	1 535	1 577	1 721	1 798	2 041	2 323	2 353	2 661

23	Vlaamse Volleybalbond (Volleybal)	U	36 429	36 416	37 034	38 479	39 142	39 238	39 440	40 218	40 075	38 363
24	Vlaamse Wandel en Jogging Liga	RE	31 447	31 975	32 535	34 033	35 246	0	0	0	0	0
	Vlaamse Wandel- en Omnisportconfederatie	RE	9 375	8 978	0	0	0	0	0	0	0	0
	AKTIVIA	RE	0	0	0	0	0	36 344	37 552	37 827	37 853	38 010
	Vlaamse Wandel- en Omnisportfederatie	RE	0	0	8 556	8 660	8 688	8 920	8 694	8 310	8 335	8 347
	Vlaamse Wandelfederatie	RE	24 078	23 349	14 632	14 976	15 226	15 941	16 117	16 083	16 084	15 907
	Subtotaal groep sportief wandelen	/	64 900	64 302	55 723	57 669	59 160	61 205	62 363	62 220	62 272	62 264
25	Vlaamse Zwemfederatie	U	0	0	0	31 861	31,390	29 940	32 025	33 146	34 088	34 714
	Vlaamse Zwemliga	U	32 268	31 871	30 770	0	0	0	0	0	0	0
	Subtotaal groep zwemmen	/	32 268	31 871	30 770	31 861	31 390	29 940	32 025	33 146	34 088	34 714
26	Vlaamse Wielrijdersbond	RE	8 493	9 819	9 515	10 473	11 704	13 816	20 375	28 485	40 950	60 130
	Wielerbond Vlaanderen	U	12 234	13 466	14 258	15 467	17 179	18 544	20 093	21 652	25 757	29 275
	Subtotaal groep sportief fietsen	/	20 727	23 285	23 773	25 940	28 883	32 360	40 468	50 137	66 707	89 405
27	Vlaamse Handbal Vereniging (Handbal)	U	5 332	5 191	5 016	5 068	5 040	4 976	5 048	5 163	5 119	5 031
28	Vlaamse Rugby Bond (Rugby)	U	1 525	1 539	1 560	1 616	1 843	2 058	2 282	2 523	2 772	3 048
29	Vlaamse Schermbond (Schermen)	U	1 530	1 139	748	787	970	993	1 102	1 102	1 216	1 291
30	Vlaamse Judofederatie (Judo)	U	20 463	21 471	19 610	20 890	18 504	18 589	18 017	17 826	17 997	17 757
	Belgische Ju-Jitsu Federatie Vlaamse Vleugel	U	2 756	1 800	0	0	0	0	0	0	0	0
	Vlaamse Ju-Jitsu Federatie	U	0	0	1 928	1 897	1 938	2 359	2 539	2 570	3 066	2 799
	Vlaamse Karate Associatie	U	0	4 804	0	0	0	0	0	0	0	0
	Vlaamse Karate Federatie	U	9 534	0	8 707	8 344	8 287	8 571	8 409	8 022	7 854	8 145
	Vlaamse Karate Vereniging	U	0	4 141	0	0	0	0	0	0	0	0
	Vlaamse Taekwondo Bond	U	3 652	3 575	2 813	2 600	2 705	3 026	3 107	3 165	3 365	3 124
	Vlaamse Vechtsport Associatie	ER	5 381	5 365	2 981	2 981	2 718	2 768	2 675	3 928	4 782	4 945
	Vlaamse Wushu Federatie	ER	221	390	559	716	691	913	927	877	599	507
	Vlaamse Aikido Vereniging	ER	2 329	1 944	1 559	1 434	1 366	1 225	1 094	949	982	976
	ABC Vlaanderen American Kick Boxing Association	ER	0	0	0	0	0	0	0	0	0	919
	Subtotaal groep vechtsport	/	23 873	22 019	18 547	17 972	17 705	18 862	18 751	19 511	20 648	21 415
31	Vlaamse Rollerbond vzw (Rollersport)	U	1 584	1 584	1 584	1 597	1 611	1 945	1 591	1 823	1 882	1 696
32	Vlaamse Vereniging voor Golf (Golfen)	RE	23 294	24 195	25 096	25 549	26 346	27 914	29 046	30 406	31 400	32 223
33	Bond voor Lichamelijke Opvoeding	RE	27 555	26 649	24 333	19 887	17 745	15 850	14 394	15 459	13 776	12 168
34	De FitnessOrganisatie (Fitness)	RE	6 264	5 354	5 386	5 543	5 603	5 354	5 389	5 404	5 447	5 504
35	SportArk	ER	6 043	4 815	3 587	3 598	3 245	3 676	3 929	536	559	630
36	Vlaams Verbond van Paraclubs	ER	840	766	692	692	668	646	553	604	555	583
37	Federatie Disco Show en Freestyle	ER	0	0	0	0	0	523	769	921	978	1 072
38	Vrije Vlaamse Recreatiesporten	ER	0	0	0	0	0	0	0	0	9 277	9 162
39	Cricket Vlaanderen (Cricket)	ER	0	0	0	0	0	0	0	0	0	501
40	FALOS-Sportfederatie van de KWB	RE	6 465	5 039	5 297	5 432	5 110	5 086	5 535	7 716	7 802	7 822
41	FROS Amateursportconfederatie	RE	0	21 571	0	0	0	0	0	0	0	0
	FROS Amateursportfederatie	RE	0	0	19 286	18 910	21 365	22 000	23 644	25 561	28 597	29 364

	Vlaamse Confederatie voor Amateursporters	RE	26 600	0	0	0	0	0	0	0	0	0
42	<i>Gezinssportfederatie</i>	RE	27 106	34 129	30 789	30 116	29 784	29 555	31 407	30 692	28 726	28 302
43	<i>Koninklijke Antwerpse Vereniging van Vriendenclubs</i>	RE	17 315	16 918	17 262	17 984	17 891	18 019	18 070	18 294	18 285	17 892
44	Sportievak - Blijf Aktief	RE	6 243	5 964	5 756	5 330	5 303	5 405	0	0	0	0
	<i>Sportievak</i>	RE	0	0	0	0	0	0	5 493	5 343	5 389	5 471
45	Vlaamse Confederatie Sport en Recreatie	RE	23 377	23 454	0	0	0	0	0	0	0	0
	<i>Sporcrea</i>	RE	0	0	20 772	22 049	22 875	23 897	23 442	21 380	21 645	22 008
46	<i>Sporta Federatie</i>	RE	10 586	11 514	12 911	15 798	19 149	24 342	25 646	36 370	37 381	37 031
47	PSYLOS	RE	2 633	2 646	3 043	2 723	2 728	2 528	2 729	3 072	3 427	3 471
	Vlaamse Federatie voor Gehandicaptensport	U	4 251	4 254	4 342	4 282	0	0	0	0	0	0
	Recreatief Aangepast Sporten	RE	0	0	0	0	4 042	3 797	3 764	3 773	3 778	3 966
	Vlaamse Liga Gehandicaptensport	U	2 053	1 939	2 109	2 142	2 111	2 001	2 187	2 265	2 188	2 186
	<i>Subtotaal groep gehandicaptensport</i>	/	8 937	8 839	9 494	9 147	8 881	8 326	8 680	9 110	9 393	9 623
48	<i>Vlaamse Studentensportfederatie</i>	RE	6 128	5 303	5 895	6 077	6 256	5 927	5 911	6 190	5 851	0
49	Belgische Politie Sportbond - Nederlandstalige Vleugel	RE	0	0	0	0	2 547	0	0	0	2 705	2 745
	Vlaamse Liga van Bedrijfssportbonden	RE	22 522	23 410	23 253	23 042	22 973	22 670	22 732	25 204	24 422	24 907
	<i>Subtotaal groep bedrijfssport</i>	/	22 522	23 410	23 253	23 042	25 520	22 670	22 732	25 204	27 127	27 652
50	S-Sport Federatie	RE	5 813	6 424	6 839	6 067	5 964	6 504	7 045	7 084	6 506	6 757
	Seniorenport - Sportfederatie van de KBG	RE	38 455	36 893	37 312	37 955	38 436	39 046	0	0	0	0
	OKRA-SPORT trefpunt 55+	RE	0	0	0	0	0	0	39 458	40 501	41 436	39 336
	<i>Subtotaal groep seniorenport</i>	/	44 268	43 317	44 151	44 022	44 400	45 550	46 503	47 585	47 942	46 093
51	Vlaamse Confederatie Hengel- Honden- en andere Dierenhobby's	O	14 349	15 081	15 813	20 546	19 452	19 496	19 887	20 946	20 955	21 501
	Vlaamse Organisatie voor Internationale Volksspelen	O	10 244	10 538	10 832	10 832	10 231	10 650	10 722	10 757	12 889	12 889
	Vlaamse Cluster van Luchtsporten	O	2 822	2845	2 868	2 856	2 840	2 954	2 978	3 061	3 030	3 102
	Vlaamse Traditionele Sporten	O	12 098	12 136	12 174	12 134	11 773	12 377	12 020	12 547	12 440	12 104
52	Vlaamse Kunstschaatsen Bond (<i>Kunstschaatsen</i>)	ER	630	865	1 100	1 145	1 145	1 098	1 035	1 572	1 727	1 669
53	Federatie van Amateurs Motorcrossbonden van Vlaanderen	ER	1 535	1 432	1 329	1 247	1 082	1 082	1 070	1 354	1 246	1 255
	Vlaamse Autosportfederatie	ER	1 903	1 748	1 593	1 575	1 331	1 332	1 338	1 314	1 468	1 444
	Vlaamse Motorrijdersbond van België	ER	2 770	2 142	1 514	1 402	1 084	924	596	528	511	724
	Unie van Motorsportclubs Vlaanderen	ER	0	0	0	0	0	0	0	0	774	510
	<i>Subtotaal groep motorsport</i>	/	6 208	5 322	4 436	4 224	3 497	3 338	3 004	3 196	3 999	3 933

Bron: eigen bewerking op basis van administratieve gegevens van Bloso, Afdeling Subsidiëring

ER=erkende sportfederatie (erkend, niet-gesubsidieerd); RE=recreatieve sportfederatie (erkend, gesubsidieerd); OSV=organisatie voor de sportieve vrijetijdsbesteding (erkend, gesubsidieerd); U= unisportfederatie (erkend, gesubsidieerd)

OVER DE AUTEURS

Jeroen Scheerder studeerde lichamelijke opvoeding, marketing en sociale en culturele antropologie. Hij is hoofddocent sportbeleid en sportmanagement aan de Faculteit Bewegings- & Revalidatiewetenschappen van de K.U.Leuven en was van 2005 tot 2007 gastprofessor sportsociologie aan de Faculteit Politieke & Sociale Wetenschappen van de Universiteit Gent. Hij doceert overheidsbeleid en organisatie van de sport, sportbeleid en -management en management van sportaccommodaties en sportevenementen. Hij is gastdocent aan de *Deutsche Sporthochschule Köln*, de *Lithuanian Academy of Physical Education*, de *University of Jyväskylä* en in de opleiding *Expert Class in Professioneel Sportmanagement* van de Academie voor Sport, Beleid & Management (Nederland) en de Vrije Universiteit Brussel. Hij verricht sociaalwetenschappelijk onderzoek m.b.t. het (marketing)beleid van private en publieke sportactoren enerzijds en participatie- en consumptiepatronen van vrijetijdssport anderzijds. Hij publiceerde onder andere in de *International Review for the Sociology of Sport*, de *European Journal of Sport & Society*, de *European Physical Education Review*, de *European Sport Management Quarterly* en *Sport, Education & Society*. Hij is auteur van *Tofsport in Vlaanderen* (F&G Partners, 2007), *Spelen op het middenveld* (Lannoo, 2004) en *30 jaar breedtesport in Vlaanderen* (PVLO, 2002), en is (co-)editor van *Vlaanderen fietst!* (Academia Press, 2011), *Wedijver in een internationale arena: Sport, bestuur en macht* (Academia Press, 2009), *Europa in beweging: Sport vanuit Europees perspectief* (Academia Press, 2007 en 2009), *Vlaanderen loopt!* (Academia Press, 2009), *Sportbeleid in Vlaanderen* (Blosio/VTS, 2006) en *Sportsociologie: Het spel en de spelers* (Elsevier, 2002 en 2006). Daarnaast voerde hij studies uit in opdracht van het Agentschap Blosio, het Agentschap Sociaal-Cultureel Werk voor Jeugd & Volwassenen, de Europese Commissie, de Koning Boudewijnstichting, de stad Antwerpen, de Studiedienst van de Vlaamse regering, Tofsport Vlaanderen, het Vlaams Instituut voor Sportbeheer & Recreatiebeleid (ISB) en een aantal Vlaamse sportfederaties. Hij is een van de promotoren van het wetenschappelijk steunpunt Cultuur, Jeugd & Sport dat beleidsrelevant onderzoek verricht met de steun van de Vlaamse overheid.

Erik Thibaut studeerde Lichamelijke Opvoeding en Bewegingswetenschappen aan de K.U.Leuven, waar hij in 2008 afstudeerde met als major Sport Management. Daarnaast behaalde hij ook Masterdiploma's in het Management en in de Toegepaste Economische Wetenschappen. Sinds september 2010 is hij als wetenschappelijk medewerker verbonden aan de afdeling Sociale Kinesiologie en Sportmanagement van het Departement Humane Kinesiologie (K.U.Leuven). Binnen deze onderzoeksgroep was Erik Thibaut betrokken bij een onderzoek naar de sportparticipatie bij 55-plussers, efficiëntie en effectiviteit van sportorganisaties, en werkt hij momenteel aan een project rond Medisch en Ethisch Verantwoord Sporten bij sportclubs. Sinds januari 2011 werkt hij aan een doctoraat over de sportindustrie en de uitgaven aan sportparticipatie in Vlaanderen.

Guy Pauwels is socioloog en gediplomeerd in de aanvullende studies bedrijfseconomie (K.U.Leuven). Recent behaalde hij ook het diploma van 'master of quantitative analysis in the social sciences'. Hij is sinds 2000 als medewerker actief bij de Studiedienst van de Vlaamse regering waar hij verantwoordelijk is voor de opvolging van de beleidsdomeinen Cultuur, Jeugd en Sport. Hij publiceerde samen met Jeroen Scheerder reeds eerder een aantal artikels omtrent sportparticipatie waarin ondermeer de evolutie van de participatie in de tijd, het effect van achtergrondvariabelen (en de evolutie van dit effect) en de capaciteit om sociaal kapitaal te genereren, onderzocht werden. Daarnaast schrijft hij ook artikels rond andere sociaal-maatschappelijke thema's zoals een SVR-rapport omtrent de participatie van kansengroepen in diverse beleidsdomeinen. Hij is ook betrokken bij het hoofdstuk sociale participatie in de nieuwe Sociale Staat van Vlaanderen (2011).

Hanne Vandermeerschen studeerde sociologie, en volgde daarna een Master in Social Policy Analysis. Na het afstuderen was zij als wetenschappelijk medewerkster werkzaam aan het Centrum voor Sociologisch Onderzoek (KUL), waar zij onderzoek verrichtte naar het inkomen en het armoederisico van Belgische gepensioneerden. Sinds oktober 2010 is zij als onderzoeksassistente verbonden aan de afdeling Sociale Kinesiologie en Sportmanagement van het Departement Humane Kinesiologie (K.U.Leuven). Hierbij gaat haar onderzoeksinteresse onder meer uit naar de positie van specifieke doelgroepen in het sportlandschap. Zij werkt aan een doctoraatsproject binnen het thema van inclusie in en door sport. Hanne Vandermeerschen was eveneens betrokken bij een onderzoek naar de sportdeelname en sportbehoeften van 55-plussers in Vlaanderen.

Steven Vos is sociaal psycholoog van opleiding en begon zijn loopbaan aan het Hoger Instituut voor de Arbeid (K.U.Leuven). Als senior onderzoeker deed hij voornamelijk onderzoek naar de impact en de effectiviteit van beleidsmaatregelen ter bevordering van de integratie van kansengroepen op de arbeidsmarkt. Nadien was hij gedurende drie jaar als onderzoekscoördinator bij Toegankelijkheidsbureau vzw en Enter, het Vlaams Expertisecentrum Toegankelijkheid, verantwoordelijke voor het opzetten, uitwerken en opvolgen van beleidsgerichte projecten met betrekking tot de toegankelijkheid van de dagdagelijkse leefomgeving. Daarnaast had hij een actieve rol in diverse Europese projecten en netwerken (One-Stop-Shop for Accessible Tourism in Europe, European Network for Accessible Tourism, DFA@eInclusion, EIDD Design for All Europe, ...). Sedert 2008 is hij als doctoraatsbursaal verbonden aan de Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement van het Departement Humane Kinesiologie (K.U.Leuven). Binnen het Steunpunt Cultuur, Jeugd & Sport werkt hij, met steun van de Vlaamse overheid, aan een doctoraatsproject over het samenspel tussen overheid, markt en middenveld in het Vlaamse breedtesportlandschap, de economische betekenis hiervan en de relatie met sportconsumptie en sportparticipatie.

